શતક : ૨૦-ઉદ્દેસોઃ:૮ ની મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ ગુર્જરછાયા પૂર્ણ

ઉદ્દેશક : ૯

(૮૦૧) હે ભગવન્ ! ચારણો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? બે પ્રકારના. વિદ્યાચારણ અને જંઘાચારણ. હે ભગવન્ ! વિદ્યા-ચારણ મુનિને 'વિદ્યાચારણ' એમ શા હેતુથી કહેવાય છે ? હે ગૌતમ ! નિરંતર છઠ્ઠ છ ના તપ કર્મવડે અને પૂર્વગતશ્રુતરુપ વિદ્યાવડે ઉત્તરગુણલબ્ધિ-પ્રાપ્ત થયેલા મુનિને વિદ્યાચારણ નામે ઉપલબ્ધિને-પ્રાપ્ત થયેલા મુનિને વિદ્યાચરણ નામે લબ્ધિ ઉત્પન્ન થાય છે, વિદ્યાચરણથી કેવી શીઘ્ર ગતિ હોય, હે ગૌતમ ! આ જંબૂદ્વીપ નામે દ્વીપની યાવત્-કાંઈક વિશેષાધિક પરિધિ છે, તે સંપૂર્ણ જંબૂદ્વીપને કોઈ એક મહર્દ્ધિક યાવત્-મોટા સુખવાળો દેવ યાવત્-'આ ફરું છું' એમ કહી ત્રણ ચપટી વગાડે તેટલી વારમાં ત્રણવાર ફરીને પાછો શીઘ્ર ગતિ અને શીઘ્ર ગતિનો વિષય કહ્યો છે.

હે ભગવન્ ! વિદ્યાચરણના તિર્યગ્ગતિનો વિષય કેટલો કહ્યો છે ? હે ગૌતમ ! તે વિદ્યાચરણ એક ઉત્પાત-પગલાવડે માનુષોત્તર પર્વત ઉપર સમવસરણ (સ્થિતી) કરે ત્યાં જાય, ત્યાં જઈને ત્યાં રહેલા ચૈત્યાને વાંદે, બીજાલ ઉત્પાતવડે નંદીશ્વરદ્વીપમાં સમવસરણ-કરે, ત્યાં રહેલાં ચૈત્યોને વાંદી પછી ત્યાંથી પાછો વળી અને અહિંના ચૈત્યો વાંદે, વિદ્યાચરણની ઉર્ધ્વ ગતિનો વિષય કેટલો કહ્યો છે ? એક ઉત્પાતવડે નંદનવનમાં સમવસરણ કરે, ત્યાં રહેલાં ચૈત્યોને વાંદે, પછી બીજા ઉત્પાતવડે પાંડુકવનમાં સમવસરણ કરે, ત્યાં રહેલાં ચૈત્યાને વાંદે, પછી ત્યાંથી પાછો આવી અહિં રહેલાં ચૈત્યાને વાંદે, વળી હે ગૌતમ ! જો તે વિદ્યાચરણ, ગમનાગમન સંબંધી પાપસ્થાપકને આલોચ્યા કે પ્રતિક્રમ્યા સિવાય કાળ કરે તો તે આરાધક થતો નથી, અને જો તે સ્થાનને આલોચી તથા પ્રતિક્રમણ કરે તો તે આરાધક થાય છે.

(૮૦૨) હે ભગવન્ ! જંઘાચારણને 'જંઘાચારણ' શા હેતુથી કહેવાય છે ? હે ગૌતમ ! નિરંતર અઠ્ઠમ અ મના તપકર્મવડે આત્માને ભાવતા મુનિને જંઘાચારણ નામે લબ્ધિ ઉત્પન્ન થાય છે. માટે 'જંઘાચારણ' એમ કહેવાય છે. હે ભગવન્ ! જંઘાચારણની કેવી શીઘ્ર ગતિ હોય છે, હે ગૌતમ ! આ જંબૂદ્વીપ નામે દ્વીપની પરિધિ-ઈત્યાદિ જેમ વિદ્યાચારણ સંબંધે કહ્યું છે તેમ અહિં કહેવું, પણ વિશેષ એ કે, આ જંબૂદ્વીપને યાવત્-ત્રણ ચપટી વગાડે એટલી વારમાં એકવીશ વાર ફરીને આવે, હે ગૌતમ ! તેવી જંઘા ચારણની શીઘ્ર ગતિ છે, જંઘાચારણની તિર્યંગ્ ગતિનો વિષય કેટલો કહ્યો છે ? હે ગૌતમ ! તે જંઘાચારણ એક ઉત્પાતવડે રુચકવરદ્વીકમાં સમવસરણ કરે, પછી ત્યાં રહેલા ચૈત્યોને વાંદે, વાંદી ત્યાંથી પાછા વળતાં બીજા ઉત્પાતવડે નંદીશ્વરદ્વીપમાં સમવસરણ કરે, પછી ત્યાંનાં ચૈત્યોને વાંદી, અહિં શીઘ્ર આવી અહિંના ચૈત્યોને વાંદે, હે ભગવન્ ! જંઘાચારણની ગતિ અને ગતિવિષય ઉંચે કેટલો કહ્યો છે ? હે ગૌતમ ! તે જંઘાચારણ એક ઉત્પાત વડે પાંડુકવનમાં સમવસરણ કરે, પછી ત્યાંના ચૈત્યો વાંદી, ત્યાંથી ચૈત્યો વાંદી ત્યાંથી અહિં આવી, અહિંના ચૈત્યોને વાંદે, વળી જો તે જંઘાચારણ તે સ્થાનને આલોચ્યા કે પ્રતિક્રમ્યા સિવાય કાળ કરે તો તે આરાધક થતો નથી. અને તે સ્થાનકને આલોચી કે પ્રતિક્રમી કાળ કરે તો તે આરાધક થાય છે.

શતક : ૨૦-ઉદ્દેસોઃ:૯ ની મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ ગુર્જરછાયા પૂર્ણ

ઉદ્દેશક : ૧૦

(૮૦૩) હે ભગવન્ ! શું જીવો સોપક્રમઆયુષવાળા હોય છે કે નિરુપક્રમ આયુષવાળા બને. નૈરયિકો સોપક્રમ આયુષવાળા હોતા નથી પણ નિરુપક્રમઆયુષવાળા હોય છે. એ પ્રમાણે યાવત્-સ્તનિતકુમારો સુધી જાણવું. પૃથિવીકાયિકો જીવોની પેઠે બન્ને પ્રકારના જાણવા. એ પ્રમાણે યાવત્-મનુષ્યો સુધી સમજવું. તેમજ વાનવ્યંતર, જ્યોતિષિક અને વૈમાનિકોને નૈરયિકોની પેઠે જાણવા.

(૮૦૪) હે ભગવન્ ! શું નૈરયિકો આત્મોપક્રમવડે-ઉપક્રમથી-ઉત્પન્ન થાય છે, પરોપક્રમમવડે-પૂર્વભવના આયુષને ઘટાડી ઉત્પન્ન થાય છે, કે નિરુપક્રમવડે-પૂરેપૂરું આયુષ ભોગવીને ઉત્પન્ન થાય છે ? હે ગૌતમ ! ત્રણે રીતે. એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમામનિકો સુધી જાણવું. હે ભગવન્ ! શું નૈરયિકો આત્મોપક્રમવડે ઉદ્વર્તે-મરે છે, પરોપક્રમવડે ઉદ્વર્તે છે કે નિરુપક્રમવડે ઉદ્વર્તે છે ! હે ગૌતમ ! તેઓ નિરુપક્રમવડે ઉદ્વર્તે છે. એ પ્રમાણે યાવત્-સ્તનિતકુમારો સુધી જાણવું. પૃથિવીકાયિકો અને યાવત્-મનુષ્યો ત્રણે-વડે ઉદ્વર્તે છે. બાકી બધા નૈરયિકોની પેઠે જાણવા. વિશેષ એ કે જ્યોતિષિકો અને વૈમાનિકો 'ચ્યવે' એમ કહેવું. હે ભગવન્ ! નૈરયિકો આત્મર્દ્ધિ-વડે ઉપજે છે કે પરર્દ્ધિવડે છે ? હે ગૌતમ ! તેઓ પોતાના સામર્થ્યવડે ઉપજે છે, પણ બીજાના સામર્થ્યવડે ઉપજતા નથી. એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી કહેવું. હે ભગવન્ ! શું નૈરયિકો આત્મર્દ્ધિ વડે ઉદ્વર્તે છે કે અન્યના સામર્થ્યવડે ઉદ્વર્તે છે ? હે ગૌતમ ! તેઓ આત્મશક્તિવડે ઉદ્વર્તે છે પણ પરની શક્તિવડે ઉદ્વર્તતા નથી. એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું. વિશેષ એ કે જ્યોતિષિક અને વૈમાનિકો 'ચ્યવે છે' એવો અભિલાપ-કહેવો. હે ભગવન્ ! શું નૈરયિકો પોતાના કર્મવડે ઉત્પન્ન થાય છે ? હે ગૌતમ !

તેઓ પોતાના કર્મવડે ઉત્પન્ન થાય છે, પણ બીજાના કર્મવડે ઉત્પન્ન થતા નથી. એ રીતે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું. અને એ પ્રમાણે ઉદ્વર્તનાનો દંડક પણ કહેવો. હે ભગવન્ ! નૈરયિકો આત્મપ્રયોગવડે ઉત્પન્ન થાય છે, કે પરપ્રયોગવડે ? હે ગૌતમ ! તેઓ આત્મપ્રયોગવડે ઉત્પન્ન થાય છે અને પરપ્રયોગવડે ઉત્પન્ન થતા નથી. એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું. તથા ઉદ્વર્તના દંડક પણ એજ પ્રમાણે કહેવો.

(૮૦૫) હે ભગવન્ ! શું નૈરયિક કતિસંચિત-એક સમયે સંખ્યાતા ઉત્પન્ન થયેલા, અકતિસંચિત-એક સમયે અસંખ્યાતા ઉત્પન્ન થયેલા હે અવક્તવ્યસંચિત-એકસમયે એક જ ઉત્પન્ન થયેલા હોય છે ? હે ગૌતમ ! ત્રણે. જે નૈરયિકો નરકગતિમાં એક સાથે સંખ્યાતા પ્રવેશ કરે છે તે કતિસંચિત્ છે, વળી જે નૈરયિકો અસંખ્યાતા પ્રવેશ કરે છે તે નૈરયિકો અકતિસંચિત છે, અને જે નૈરયિકો એક એક પ્રવેશ કરે છે તે નૈરયિકો યાવત્-અવક્તવ્યસંચિત છે. એ પ્રમાણે યાવત્-સ્તનિતકુમારો સુધી જાણવું. હે ભગવન્ ! પૃથિવીકાયિકો કતિસંચિત છે-ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. હે ગૌતમ ! તેઓ કતિસંચિત નથી, અવકતવ્ય સંચિત નથી પણ અકતિસંચિત છે. પૃથિવીકાયિકો એક સાથેં અસંખ્ય પ્રવેશ કરે છે માટે તેઓ અકતિસંચિત છે, એ પ્રમાણે યાવત્ વનસ્પતિકાયિક જીવો સુધી જાણવું. બેઈન્દ્રિયતી યાવત્-વૈમાનિકો સુધી નૈરયિકોની પેઠે જાણવા.

હે ભગવન્ ! શું સિદ્ધો કતિસંચિત છે-,ત્યાદિ પ્રશ્ન. હે ગૌતમ ! સિદ્ધો કતિસંચિત અને અવક્તવ્યસંચિત છે પણ અકતિ સંચિત નથી. હે ભગવન્ ! કતિ સંચિત આદિ નૈરયિકોનું અલ્પ બહુત્વ કઈ રીતે છે ? હે ગૌતમ ! અવક્ત વ્યસંચિત નૈરયિકો સૌથી થોડા છે, કતિસંચિત નૈરયિકો સંખ્યાતગુણ છે અને અકતિસંચિત નૈરયિકો અસંખ્યાતગુણ છે. એ પ્રમાણે એકેન્દ્રિય સિવાય યાવત્-વૈમાનિકો સુધી અલ્પબહુત્વ કહેવું. એકેન્દ્રિયોનું અલ્પબહુત્વ નથી. હે ભગવન્ ! કતિ-સંચિત અને અવક્તવ્યસંચિત સિદ્ધોમાં કોણ કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક છે ? હે ગૌતમ ! કતિસંચિત સિદ્ધો સૌથી થોડા છે, અને અવક્તવ્યસંચિત સિદ્ધો સંખ્યાતગુણ છે. હે ભગવન્ ! શું નૈરયિકો ષટ્કસમર્જિત - એક સાથે છ ઉત્પન્ન થયેલા હોય છે. નોષટ્ક-સમર્જિત-એકથી આરંભી પાંચ સુધી ઉત્પન્ન થયેલા હોય છે ? એક ષટ્ક અને એક નોષટકની સંખ્યામાં ઉત્પન્ન થયેલા હોય છે. અનેક ષટકની સંખ્યાવડે કે અનેક ષટ્ક અને એક નોષટકની સંખ્યામાં ઉત્પન્ન થયેલા હોય છે. અનેક ષટકની સંખ્યાવડે કે અનેક ષટ્ક અને એક નોષટકની સંખ્યાવડે ઉત્પન્ન થયેલા હોય છે ? હે ગૌતમ ! નૈરયિકો તે બધી રીતે ઉત્પન્ન થાય છે. જે નૈરયિકો એક સમયે છની સંખ્યાથી પ્રવેશ કરે છે તે નૈરયિકો ષટ્કસમર્જિત કહેવાય છે, જે નૈરયિક જઘન્ય એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ પાંચ સંખ્યાવડે પ્રવેશ કરે છે તે નૈરયિકો નોષ્ટકસમાર્જિત કહેવાય છે, યાવત્ જે નૈરયિકો અનેક ષટ્ક તથા જઘન્યથી એક, બે, કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ પાંચ સંખ્યાવડે પ્રવેશ કરે છે તે નૈરયિકો અનેક ષટ્ક તથા નોષટ્ક સમાર્જિત કહેવાય છે. યાવત્-એક ષટકવડે અને નોષટકવડે સમર્જિત પણ હોય છે. એ પ્રમાણે યાવત્-સ્તનિતકુમારો સુધી જાણવું.

હે ભગવન્ ! શું પૃથિવીકાયિકો ષટ્કસમર્જિત છે-ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. હે ગૌતમ ! પૃથિવીકાયિકો ષટકસમર્જિત નથી. નોષટ્કસમર્જિત નથી. એક ષટ્ક અને નોષટ્કવડે સમર્જિત નથી, પણ અનેક ષટ્કોવડે સમર્જિત છે, અને અનેક ષટ્ક તથા નોષટકવડે પણ સમર્જિત છે. જે પૃથિવીકાયિકો અનેક ષટકોવડે પ્રવેશ કરે છે તે પૃથિવીકાયિકો અનેક ષટક સમર્જિત છે, અને જે પૃથિવીકાયિકો અનેક ષટકો તથા જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ પાંચની સંખ્યા વડે પ્રવેશ કરે છે તે પૃથિવીકાયિકો અને ષટકો તથા નોષટ્ક વડે પણ સમર્જિત કહેવાય છે, એ પ્રમાણે યાવત્-વનસ્પતિકાયિકો સુધી જાણવું. અને બેઈન્દ્રિય આરંભી યાવત્-વૈમાનિકો અને સિદ્ધો નૈરયિકોની પેઠે જાણવા. હે ભગવન્ ! ષટ્કસમર્જિત, નોષટ્કસમર્જિત, એક ષટ્ક અને નોષટ્કવડે સમર્જિત, અનેક ષટ્ક સમર્જિત, અનેક ષટ્ક તથા નોષટ્કસમર્જિત નૈરયિકોમાં કોણ કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક છે ? હે ગૌતમ ! એક ષટ્કસમર્જિત નૈરયિકો સૌથી થોડા છે, નોષટકસમર્જિત નૈરયિકો સંખ્યાતગુણ છે, તેથી એક ષટ્ક અને નોષટ્કવડે સમર્જિત નૈરયિકો સંખ્યાત ગુણા છે. તેથી અનેક ષટ્ક સમર્જિત નૈરયિકો અસંખ્યાતગુણા છે, અને તેથી અનેક ષટ્ક તથા નોષટ્કસમર્જિત નૈરયિકો સંખ્યાતગુણો છે. એ પ્રમાણે યાવત્-સ્તનિતકુમારો સુધી જાણવું. હે ભગવન્ ! અનેક ષટ્કસમર્જિત, નોષટ્કસમર્જિત, યાવત્-અનેક ષટ્ક અને નોષટ્ક સમર્જિત સિદ્ધોમાં કોણ કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક છે ? હે ગૌતમ ! અનેક ષટ્કો તથા નોષટ્કસમર્જિત સિદ્ધો સૌથી થોડા છે. તેથી અનેક ષટ્કસમર્જિત સિદ્ધો સંખ્યાતગુણ છે, તેથી એક ષટ્ક તથા નોષટ્કસમર્જિત સિદ્ધો સંખ્યાતગુણ છે, તેથી ષટ્કસમર્જિત સિદ્ધો સંખ્યાતગુણ છે, અને તેથી નોષટ્ક સમર્જિત સિદ્ધો સંખ્યાતગુણ છે.

હે ભગવન્ ! શું નૈરયિકો દ્વાદશસમર્જિત છે, નોદ્વાશસમર્જિત છે, દ્વાદશ

અને નોદ્ધાદશસમર્જિત છે, અનેક દ્ધાદશ સમર્જિત છે, કે અનેક દ્ધાદશ તથા નોદ્ધાદશસમર્જિત છે ? હે ગૌતમ ! નૈરયિકો દ્ધાદશસમર્જિત પણ છે, યાવત્-અનેક દ્ધાદશ તથા નોદ્ધાદશ સમર્જિત પણ છે. જે નૈરયિકો એક સમયે બારની સંખ્યામાં પ્રવેશ કરે છે તેઆ દ્ધાદશ સમર્જિત છે, જે નૈરયિકો એક સમયે બારની સંખ્યામાં પ્રવેશ કરે છે તેઓ દ્ધાદશ સમર્જિત છે, જે નૈરયિકો જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટથી અગિયાર પ્રવેશ કરે છે તેઓ નોદ્ધાદશસમર્જિત છે, યાવત્ જે નારકો એક સમયે અનેક બાર તથા જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ ઉત્કૃષ્ટથી અગિયાર પ્રવેશ કરે છે તેઓ અનેક દ્ધાદશ અને નોદ્ધાદશ સમર્જિત છે. એ પ્રમાણે યાવત્-સ્તનિતકુમારોર સુધી જાણવું. હે ભગવન્ ! શું પૃથિવીકાયિકો દ્ધાદશ-સમર્જિત છે-ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. હે ગૌતમ ! પૃથિવીકાયિકો દ્ધાદશસમર્જિત નથી, નોદ્ધાદશ-સમર્જિત નથી, દ્ધાદશ તથા નોદ્ધાદશ સમર્જિત નથી, પણ અનેક દ્ધાદશ સમર્જિત, તેમ જ અનેક દ્ધાદશ તથા નોદ્ધાદશ સમર્જિત છે. હે ભગવન્ ! આપ શા હેતુથી એમ કહો છો કે તેઓ યાવત્-અનેક દ્ધાદશો અને નોદ્ધાદશસમર્જિત છે ? હે ગૌતમ ! જે પૃથિવીકાયિકો એક સમયે અનેક બારની સંખ્યામાં પ્રવેશ કરે છે તે અનેક દ્ધાદશસમ ર્જિત કહેવાય છે, અને જે પૃથિવીકાયિકો એક સમયે અનેક દ્ધાદશ તથા નોદ્ધાદશ-એકથી અગિયાર સુધી પ્રવેશ કરે છે તેઆ અનેક દ્ધાદશ તથા નોદ્ધાદશસમર્જિત કહેવાય છે. એ પ્રમાણે યાવત્-વનસ્પતિકાયિકો સુધી જાણવું. તથા બેઈન્દ્રિયથીમાંડી વૈમાનિકો સુધીના જીવો અને સિદ્ધા નૈરયિકોની પેઠે જાણવા.

દ્ધાદશસમર્જિત, નોદ્ધાદશસમર્જિત, દ્ધાદશ તથા નોદ્ધાદશસમર્જિત, અનેક દ્ધાદશ સમર્જિત અને અનેક દ્ધાદશ તથા નોદ્ધાશસમર્જિત એવા નૈરયિકાદિક સર્વનું અલ્પ બહુત્વ જેમ ષટ્કસમર્જિતોનું અલ્પબહુત્વ કહ્યું હતું તેમ કહેવું. વિશેષ એ કે ષટ્કને સ્થાને દ્ધાદશને પાઠ કહેવો. હે ભગવન્ ! શું નૈરયિકો એક સમયે ચોરાસી સમર્જિત-એક સમયે ચોરાસીની સંખ્યામાં ઉત્પન્ન થયેલા છે, નોચોરાશીસમર્જિત-ચોરાસી અને નોચોરાસી સમર્જિત-અનેક ચોરાસી સમર્જિત છે, કે અનેક ચોરાસી અને નોચોરાસી સમર્જિત-અનેક ચોરાસી સમર્જિત છે, કે અનેક ચોરાસી અને નોચોરાસી સમર્જિત છે ? હે ગૌતમ ! નૈરયિકો ચોરાશી સમર્જિત છે, અને યાવત્-અનેક ચોરાસી તથા નોચોરાસીસમર્જિત પણ છે. એ પ્રમાણે યાવત્ સ્તનિતકુમારો સુધી જાણવું. પૃથિવીકાયિકો સંબંધે એ પ્રમાણે અનેક ચોરાસી સમર્જિત અને અનેક ચોરાસી તથા નોચોરાસીસમર્જિત એ-બે ભંગો કહેવા. એમ યાવત્-વનસ્પતિકાયિકો સુધી જાણવું. બેઈન્દ્રિયોને યાવત્-વૈમાનિકો પણ નૈરયિકોની પેઠે કહેવા.' સિદ્ધો સંબંધે પ્રશ્ન. હે ગૌતમ ! સિદ્ધો ચોરાસીસમર્જિત છે, નોચોરાસીસમર્જિત છે, ચોરાસી તથા નોચોરાસીસમર્જિત છે, પણ અનેક ચોરાસીસમર્જિત નથી અને અનેક ચોરાસી તથા નોચોરાસીસમર્જિત પણ નથી. જે સિદ્ધો એક સમયે ચોરાસીની સંખ્યામાં પ્રવેશ કરે છે તેઓ ચોરાસીસમર્જિત છે, જે સિદ્ધો જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્ર્યાસીની સંખ્યામાં પ્રવેશ કરે છે તેઓ નોચોરાસી સમર્જિત છે, બે સિદ્ધો એક સમયે એક ચોરાસી અને જઘન્યથી એકસ બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ, ત્ર્યાસી સુધી પ્રવેશ કરે છે તેઓ ચોરાસી તથા નોચોરાસીસમર્જિત છે. ચોરાશીસમર્જિત, નોચોરાસીસમર્જિત-ઈત્યાદિ યાવત્-બધા નૈરયિકોનું અલ્પબહુત્વ ષટ્સમર્જિતોની પેઠે કહેવું. એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું. વિશેષ એ કે, અહિં ષટ્કને બદલે ચોરાસીની પાઠ કહેવો. હે ભગવન્ ! ચોરાસીસમર્જિત, નોચોરાસીસમર્જિત અને ચોરાસીનોચોરાસીસમર્જિત સિદ્ધોમાં કોણ કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક છે ? હે ગૌતમ ! ચોરાસી તથા નોચોરાસીસમર્જિત સિદ્ધોમાં કોણ કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક છે ? હે ગૌતમ ! ચોરાસી તથા નોચોરાસીસમર્જિત સિદ્ધો સૌથી થોડા છે, તેથી ચોરાસીસમર્જિત સિદ્ધો અનંત ગુણ છે અને નોચોરાસીસમર્જિત સિદ્ધો અનંતગુણ છે.

શતક : ૨૦-ઉદ્દેસો-૧૦ ની મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ ગુર્જરછાયા પૂર્ણ

શતક : ૨૦ ગુર્જરછાયાપૂર્ણ

શતક : ૨૧

વર્ગ : ૧

ઉદ્દેશક : ૧

(૮૦૬) શાલિ, કલાય, અળસી, વાંસ, ઈક્ષુ, દર્ભ, અભ્ર, તુલસી, એ પ્રમાણષ દશ દશ ઉદ્દેશકમાં સમૂહરુપ આઠ વર્ગ અને એંશી ઉદ્દેશકો કહેવાના છે.

(૮૦૭) ભગવન્ ! શાલિ, વ્રીહિ, ઘઉ, યાવત્-જવજવ-એ બધાના મૂળતરીકે જે જીવો ઉત્પન્ન થાય છે, તે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? શું નૈરયિકોથી આવીને ઉપજે છે કે તિર્યંચો, મનુષ્યો અને દેવીથી પણ આવીને ઉપજે છે ? વ્યુત્ક્રાન્તિપદમાં કહ્યા પ્રમાણે તેઓનો ઉપપાત જાણવો. વિશેષ એ કે તેઓ દેવગતિથી આવીને મૂળપણે ઉપજતા નથી. હે ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! જઘન્યથી એક, બે

કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટથી સંખ્યાતા કે અસંખ્યાતા. તેઓનો અપહાર ઉત્પલોદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવો. હે ભગવન્ ! તે જીવોના શરીરની કેટલી અવગાહના છે ? જઘન્યથી અંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટથી ધનુષપૃથકત્વ-કહી છે. હે ભગવન્ ! શું તે જીવો જ્ઞાનાવરણીયકર્મના બંધક છે કે અબંધક છે ? જેમ ઉત્પલોદ્દેશકમાં કહ્યું છે કે તે પ્રમાણે અહિં કહેવું. એ પ્રમાણે કર્મનો વેદક સંબંધે જાણવું. ઉદય અને ઉદીરણા વિષે પણ એ પ્રમાણે સમજવું.

હે ભગવન્ ! શું તે જીવો કૃષ્ણલેશ્યાવાળા, નીલલેશ્યાવાળા કે કાપોતલેશ્યાવાળા હોય ? અહિં લેશ્યાસંબંધે છવ્વીસ ભાંગા કહેવા. દષ્ટિ અને યાવત્-ઈન્દ્રિયો સંબંધે ઉત્પલોદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે કહેવું. હે ભગવન્ ! શાલિ, વ્રીહિ, ગોધૂમ, યાવત્-જવજવ-એ બધાના મૂળનો જીવ કાળથી કાળ સુધીર રહે ? હે ગૌતમ ! જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત, અને ઉત્કૃષ્ટથી અસંખ્યાતા કાળ સુધી રહે. હે ભગવન્ ! શાલિ, વ્રીહિ, ગોધૂમ, યાવત્-જવજવ એ બધાના મૂળનો જીવ પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થાય, પાછો ફરીને શાલિ, વ્રીહિ અને યાવત્-જવજવના મૂળપણે ઉપજે-એ પ્રમાણે કેટલા કાળ સુધી સેવે ? જેમ ઉત્પલ ઉદ્દેશકમાં કહ્યું છે તે પ્રમાણે અહિં કહેવું. અને એ અભિલાપ વડે યાવત્-મનુષ્ય સુધી સમજવું. વળી તેઓનો આહાર પણ ઉત્પલોદ્દેશકમાં કહ્યાં પ્રમાણે જાણવો. સ્થિતિ જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટથી વર્ષપૃથકત્વ સમજવી. વળી સમુદ્ઘાત, સમવહત-અને ઉદ્ધર્તના ઉત્પલોદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવી. હે ભગવન્ ! સર્વપ્રાણો, યાવત્-સર્વ સત્વો શાલિ, વ્રીહિ, યાવત્-જવજવના મૂળના જીવપણે પૂર્વ ઉત્પન્ન થયેલા છે ? હા અનેક વાર ઉત્પન્ન થયેલા છે. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.

શતક : ૨૧-વર્ગ-૧-ઉદ્દેસો:૧ ની મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ ગુર્જરછાયા પૂર્ણ

વર્ગ :૧-ઉદ્દેસા : ૨ થી ૧૦

(૮૦૮-૮૧૪) હે ભગવન્ ! શાલિ, વ્રીહિ, યાવત્-જવજવ-એ બધાના કંદરુપે જે જીવો ઉત્પન્ન થાય છે તેઓ ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? આ કંદના અધિકારમાં તેજ સમગ્ર મૂળનો ઉદ્દેશક યાવત્-'અનેક વાર અથવા અનંતવાર ઉત્પન્ન થયેલા છે' ત્યાં સુધી કહેવો. વિશેષ એ કે મૂળને બદલે કંદનો પાઠ કહેવો. એ પ્રમાણે સ્કંધ સંબંધે તથા ત્વચા, શાખા, પ્રવાલ-કુંપણો અને પાંદડાં સંબંધે પણ એક એક ઉદ્દેશક કહેવો. વળી પુષ્પસંબંધે પણ પૂર્વની પેઠે ઉદ્દેશક કહેવો. પણ તેમાં વિશેષ એ કે 'પુષ્પમાં દેવો પણ ઉત્પન્ન થાય છે' એમ કહેવું. જેમ ઉત્પલોદ્દેશકમાં ચાર લેશ્યા અને તેના એંશી ભાંગા કહ્યા છે તેમ અહિં કહેવા. અવગાહના જઘન્યઅંગુલનોઅસંખ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ અંગુલપૃથકત્વ-જાણવી. જેમ પુષ્પ સંબંધે કહ્યું તેમ ફળ અને બીજા સંબન્ધે પણ સમગ્ર ઉદ્દેશક કહેવો. એ પ્રમાણે એ દેશ ઉદ્દેશકો જાણવા.

શતક : ૨૧-વર્ગ-૧-ઉદ્દેસો:૨ ની મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ ગુર્જરછાયા પૂર્ણ

વર્ગ : ૨ થી ૮

(૮૧૫-૮૨૧) હે ભગવન્ ! કલાય-વટાળા, મસુર, તલ, મગ, અડદ, વાલ, કલથી, આલિસંદક, સટિન અને પલિમંથક-ચળા-એ બધાના મૂળપણે જે જીવો ઉત્પન્ન થાય છે તે ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? પૂર્વ કહ્યા પ્રમાણે મૂળાદિક દશ ઉદ્દેશકો અહિં કહેવા હે ભગવન્ ! અળસી, કુસુંબ, કોદ્રવ, રાગ, તુવેર, કોદૂસા, સળ, સરસવ અને મૂળક બીજ-એ વનસ્પતિના મૂળપણે જે જીવો ઉત્પન્ન થાય છે તે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? અહિં પણ શાલિઉદ્દેશકની પેઠે જાણવું. હે ભગવન્ ! વાંસ, વેણુ, કનક, કર્કાવંશ, ચારુ, વંશ, દંડા, કુડા, વિભાગ, ચંડા, વેણુકા અને કલ્યાણી-એ બધી વનસ્પતિના મૂળપણે જે જીવો ઉત્પન્ન થાય છે તે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? પૂર્વ પ્રમાણે. વિશેષ એ કે અહિં કોઈ પણ ઠેકાણે દેવો ઉત્પન્ન થતા નથી. ત્રણ લેશ્યાઓ તથા તે સંબંધે છવ્વીસ ભાંગા કહેવા. હે ભગવન્ ! ઈક્ષુ-શેલડી, ઈક્ષુવાટિકા, વીરણ, ઈકડક, ભમાસ, સુંઠ, વેત્ર (નેદ) તિમિર, સતપોરગ અને નડએ બધી વનસ્પતિના મૂળપણે જે જીવો ઉપજે છે તેઓ ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? જેમ વંશવર્ગસંબંધે કહ્યું છે તેમ અહિં પણ મૂળાદિક દશ ઉદ્દેશકો કહેવા. વિશેષ એ કે સ્કંધોદ્દેશકમાં 'દેવો પણ ઉત્પન્ન થાય છે અને તેઓને ચાર પોંદઈલ અર્જુન આષાઢક, રોહિતક, સમુ, વખીત, ભૂસ, એરંડ, કુરુકુંદ, કરકર, સુંઠ, વિભંગ, મધુરયણ થરગ, શિલ્પિક અને સુંકલિતૃણ-એ બધાના મૂળ તરીકે જે જીવો ઉપજે છે, તેઓ ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? એ પ્રમાણે સમગ્ર વંશવર્ગની પેઠે જાણવું. હે ભગવન્ ! અભ્રુરુહ, વાયણ, હરિતક, તાંદળજો, તૃણ, વત્થુલ, પોરક, માર્જારક, બિલ્લી, પાલ્લક, દગ-પિપ્પલી, દવ્વિ-દર્વી, સ્વસ્તિક, શાડમંડુક, મૂલક, સરસર, અંબિલશાક, જિયતંગ, એ બધાના મૂળપણે જે જીવો ઉપજે છે તે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? પૂર્વોક્ત વંશવર્ગની પેઠે કહેવા. હે ભગવન્ ! તુલસી, કૃષ્ણ, દરાલ, ફળેજ્જા, અજ્જા, ચૂતળા, ચોરા, જીરા, દમણાં, મરુયા, ઈંદીવર, અને

શતુપુષ્પ-એ બધાના મૂળપણે જે જીવો ઉપજે છે તે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? વંશવર્ગની પેઠે કહેવું. એ પ્રમાણે એ બધા મળીને આઠ વર્ગના એંશી ઉદ્દેશકો જાણવા.

શતક : ૨૧-વર્ગઃ ૨ થી ૮ ની મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ ગુર્જરછાયાપૂર્ણ

શતક -૨૧-ગુર્જરછાયાપૂર્ણ

શતક - ૨૨

વર્ગ : ૧

(૮૨૨-૮૨૩) તાલ, એકબીજાવાળુ, વૃક્ષ, બહુબીજ, ગુચ્છ, ગુલ્મ, વલ્લિ, પ્રમાણે દશ દશ ઉદ્દેશકના છ વર્ગ છે. હે ભગવન્ ! તાડ, તમાલ, તકકલિ, તેતલિ, સાલ, સરલદેવાદાર, સારગલ્લ, યાવત્-કેતકી કેલ, કંદકી, ચર્મવૃક્ષ, ગુંદવૃક્ષ, હિંગવૃક્ષ, લવંગવૃક્ષ, સોપારીનું વૃક્ષ, ખજૂરી અને નાળીયેરી-એ બધાના મૂળપણે જે જીવો ઉપજે છે તે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? શાલિવર્ગની પેઠે કહેવું. પરન્તુ તેમાં વિશેષ એ છે કે આ વૃક્ષ ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? શાલિવર્ગની પેઠે કહેવું. પરન્તુ તેમાં વિશેષ એ છે કે આ વૃક્ષના મૂળ, કંદ, સ્કંધ, છાલ, અને શાખા-એ પાંચે ઉદ્દેશકમાં દેવો આવી ઉપજતા નથી, તેથી ત્યાં તેઓને ત્રણ લેશ્યાઓ હોય છે. તેઓની સ્થિતિ જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ દશહજાર વર્ષ છે, અને બાકીના પાંચ ઉદ્દેશકમાં દેવો ઉત્પન્ન થાય છે, માટે ત્યાં તેઓને ચાર લેશ્યાઓ હોય છે. તેઓની સ્થિતિ જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ વર્ષપૃથકત્વ હોય છે. અવગાહના-શરીર પ્રમાણે મૂળ અને કંદની ધનુષપૃથકત્વ, તથા શાખાની ગાઉપૃથકત્વ હોય છે, પ્રવાલ અને પાંદડાની અવગાહના ધનુષપૃથકત્વ, તથા શાખાની ગાઉપૃથકત્વ હોય છે, પ્રવાલ અને પાંદડાની અવગાહના ધનુષપૃથકત્વ, પુષ્પની હસ્તપૃથકત્વ અને બીજની અંગુલપૃથકત્વ ઉત્કૃષ્ટ અવગાહના હોય છે. એ બધાની જઘન્ય અવગાહના અંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની જાણવી.

શતક : ૨૨-વર્ગ-૧ ની મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ ગુર્જરછાયા પૂર્ણ

વર્ગ : ૨ થી ૬

(૮૨૪-૮૨૮) હે ભગવન્ ! લીમડો, આંબો, જાંબૂ, કોશંબ, અંકોલ્લ, પીલુ, સેલુ, સલ્લીક, મોચકી, બકુલ, પલાશ, કરંજ, પુત્રંજીવક, અરિષ્ટ-બહેડા, હરડે, મિલામા, ઉંબેભરિકા, ક્ષીરિણી, ધાવડી, પ્રિયાલ-પૂતિનિંબ, સેણ્હય, પાસિય, સીસમ, અતમી, નાગકેસર, નાગવૃક્ષ, શ્રીપર્ણી અને અશોક-એ બધા વૃક્ષો મૂળપણે જે જીવો ઉપજે છે તે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? એ પ્રમાણે અહિં પણ મૂલાદિક દશ ઉદ્દેશકો સમગ્ર તાડવર્ગની પેઠે કહેવો. હે ભગવન્ ! અગસ્તિક, તિંદુક, બોર, કોઠી, અંબાડગ, બીજોરું, બિલ્વ, આલમક, ફણસ, દાડિમ, અશ્વત્થ, ઉંબરો, વડ, ન્યગ્રોધ, નંદિવૃક્ષો, પીપર, સતર, વૃક્ષવૃક્ષ, કાકોદુંબરી, કસ્તુંભરિ, દેવદાલિ, તિલક, લચુક, છત્રૌધ, શિરિષ, સપ્તર્પણસાદડ, દધિપર્ણ, લોધ્રક, ધવ, ચંદન, અર્જુના, નીપ, કુટજ અને કદંબ-એ પ્રશ્ન એ બધું તાડવર્ગની પેઠે કહેવું. હે ભગવન્ ! વેંગણ, અલ્લર, પોંડઈ-ઈત્યાદિ વૃક્ષોના નામો પ્રજ્ઞાપનાસૂત્રની ગાથાને અનુસારે યાવત્-ગંજ, પાટલા, વાસી અને અંકોલ્લ સંબંધે પ્રશ્ન અહિં પણ મૂળાદિક યાવત્-બીજપર્યંત ઉદ્દેશકો વંશવર્ગની પેઠે કહેવા. હે ભગવન્ ! સિરિયક, નવમાલિકા, કોરંટક, બંધુજીવક, મળોજજા-ઈત્યાદિ બધાં નામો પ્રજ્ઞાપના સૂત્ર અનુસારે યાવત્-નલિની, કુંદ અને મહાજાતિ સંબંધે પ્રશ્ન અહિં પણ શાલિવર્ગની પેઠે મૂલાદિક દશ ઉદ્દેસકો સમગ્ર કહેવા. હે ભગવન્ ! પૂસ ફલિકા, કાલિંગી, તુંબડી, ત્રપુષી-એલવાલુંકી-ઈત્યાદિ નામો પ્રજ્ઞાપનાસૂત્રોની ગાથાને અનુસારે તાડવર્ગમાં કહ્યા પ્રમાણે સમજવાં, યાવત્-દધિફોલ્લઈ, કાકલિ સોકલિ અને અર્કબોદી, એ સંબંધે પ્રશ્ન અહિં પણ તાડવર્ગની પેઠે મૂળાદિક દશ ઉદ્દેશકો સંપૂર્ણ કહેવા. વિશેષ એ કે ફલોદ્દેશકમાં ફલની જઘન્ય અવગાહના અંગુલના અસંખ્યાતમાં ભાગની અને ઉત્કૃષ્ટ ધનુષ પૃથકત્વ-હોય છે. બધે સ્થળે સ્થિતિ જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટથી બેથી નવ વરસની જાણવી. એ પ્રમાણે છ વર્ગના મળીને સાઠ ઉદ્દેશકો થાય છે.

શતક : ૨૨-વર્ગઃ૨ થી ૬ ની મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ ગુર્જરછાયા પૂર્ણ

શતક - ૨૨ ગુર્જરછાયાપૂર્ણ

શતક - ૨૩

વર્ગ : ૧ થી ૫

(૮૨૯-૮૩૪) શ્રી શ્રુતદેવતા ભગવતીને નમસ્કાર આલુક, લોહી, અવક, પાઠા, માષપર્ણી, એ પ્રમાણે પાંચ વર્ગના દસ દસ ઉદ્દેશકો મળીને પચાસ ઉદ્દેશકો છે. હે ભગવન્ ! આલુક, મૂળા, આદુ, હળદર, રુર, કંડરિક, જીરું, ક્ષીરવિરાલી કિ , કુંદુ, કૃષ્ણ, કડસુ, મધુ, પયલઈ, મધુસિંગી, નિરુહા, સર્પસુ-ગંધા, છિન્નરુહા અને બીજારુહા-એ બધા વૃક્ષોના મૂળપણે જે જીવો ઉપજે છે તે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? અહિં વંશવર્ગની પેઠે મૂળાદિક દશ ઉદ્દેશકો કહેવો. વિશેષ એ કે તેઓનું પરિમાણ જઘન્યથી ઉપજે છે.

તેઓનો અપહાર આ પ્રમાણે છે-જો તે અનંત જીવો, સમયે સમયે અપહરીએ તો અનંત ઉત્સર્પિણી અને અવસર્પિણી કાળે અપહરાય, પણ એ પ્રમાણે અપહરાતા નથી. વળી તેઓની જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ અંતર્મુહૂર્તની છે. હે ભગવન્ ! લોહી, નીહૂ, થીહૂ, થિમગા, અશ્વકર્ણી, સિંહકર્ણી, સીઉંઢી અને મુસુંઢી સંબંધે પ્રશ્ન આલુવર્ગની પેઠે અહિં પણ મૂળાદિક દશ ઉદ્દેશકો કહેવા, પરંતુ વિશેષ એ કે, અવગાહના તાડવર્ગની પેઠે જાણવી. હે ભગવન્ ! આય,કાય, કુહુળા, કુંદુરુક્ક, અવ્વેહલિય, સફા, સેજ્જા, છત્રા, વંશાનિકા અને કુમારી-સંબંધે પ્રશ્ન બધું આલુવર્ગની પેઠે કહેવું. અને એ પ્રમાણે દશે ઉદ્દેશકો કહેવા. વિશેષ એ કે અવગાહના તાડવર્ગની પેઠે કહેવી. હે ભગવન્ ! પાઠા, મૃગવાલુંકી, મધુરરસા, રાજવલ્લી, પદ્મા, મોઢરી, દંતી, અને ચંડી-સંબંધે પ્રશ્ન આલુ વર્ગની પેઠે જાણવું. હે ભગવન્ ! માષપર્ણી, મુદ્ગપર્ણી, જીવક, કરેણુક, કાકોલી, ક્ષીરકાકોલી, ભંગી, ણહી, કૃમિરાશિ, ભદ્ર-લાંગલી, પઉય કિણ્ણાપુલય, પાઢ હરેણુકા અને લીહીસંબંધે પ્રશ્ન આલુવર્ગની પેઠે અહિં પણ મૂળાદિક દશ ઉદ્દેશકો કહેવો. એ પ્રમાણે અહિં આ પાંચ વર્ગોમાં બધા મળીને પચાસ ઉદ્દેશકો કહેવા. બધે સ્થાને દેવો ઉપજતા નથી, તેથી દરેક સ્થાન પ્રથમની ત્રણજ લેશ્યાઓ હોય છે.

શતક : ૨૩ ગુર્જરછાયાપૂર્ણ

શતક : ૨૪

ઉદ્દેસો : ૧

(૮૩૫-૮૩૭) ઉપપાત, પરિમાણ, સંઘયણ, ઉંચાઈ, સંસ્થાન-લેશ્યા, દૃષ્ટિ, જ્ઞાન, અજ્ઞાન, યોગ, ઉપયોગ, સંજ્ઞા, કષાય, ઈન્દ્રિય, સમુદ્ઘાત, વેદના, વેદ, આયુ, અધ્યવસાય, અનુબંધ, અને કાયસંવેધ એ રીતે ચોવીશ ઉદ્દેશકો છે.

(૮૩૮) ભગવન્ ! નૈરયિકો ક્યાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે, શું નૈરયિકોથી યાવત્ દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? હે ગૌતમ ! નૈરયિકો નૈરયિકોથી કે દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થતા નતી, પણ તિર્યંચયોનિકોથી અને મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે. હે ભગવન્ ! જો તિર્યંચયોનિકોથી આવે તો શું એકેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે કે યાવત્ પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોથી હે ગૌતમ ! એકેન્દ્રિય યાવત્ ચઉરિન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થતા નથી, પણ પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે. હે ભગવન્ ! જો નૈરયિકો પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોથી આવે તો શું સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોથી કે અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય, તિર્યંચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? હે ગૌતમ ! બંનેથી હે ભગવન્ ! જો અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે તો શું જલચરોથી, સ્થલચરોથી કે ખેચરોથી ? હે ગૌતમ ! ત્રણેથી. જો તેઓ ત્રણેથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે તો શું તે પર્યાપ્તા કે અપર્યાપ્તા જલચર, સ્થલચરો કે ખેચરોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? હે ગૌતમ ! પર્યાપ્ત જલચરો અને ખેચરોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે, પણ અપર્યાપ્તથી આવી ઉત્પન્ન થતા નથી.

પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જીવ, જે નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલી નરકપૃથિવીમાં ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! તે પ્રથમ રત્નપ્રભા નરકપૃથિવીમાં ઉત્પન્ન થાય. હે ભગવન્ ! તે કેટલા કાળના આયુષવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! તે જઘન્ય દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ પલ્યોપમના અસંખ્યાતમાં ભાગની સ્થિતિ વાળાનૈરયિકોમાં. તેઓ એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! જઘન્યથી એક, બેકે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટા સંખ્યાતા કે અસંખ્યાતા. તે અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોના શરીર ક્યાં સંઘયવાળા હોય ? હે ગૌતમ ! સેવાર્તસંઘયળવાળાં. તે જીવોની કેટલી મોટી શરીરાવગાહના-હોય ? હે ગૌતમ ! સેવાર્તસંઘયળવાળાં. તે જીવોની કેટલી માટી શરીરાવગાહના-હોય ? હે ગૌતમ ! જઘન્ય અંગુલના અસંખ્યાતમાં ભાગની અને ઉત્કૃષ્ટ એક હજાર યોજનની. તેઓના શરીરોનું ક્યું સંસ્થાન હોય છે ? હે ગૌતમ ! હુંડકસંસ્થાન.

હે ભગવન્ ! (અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયતિર્યંચોને) કેટલી લેશ્યાઓ કહી છે ? ત્રણ કૃષ્ણલેશ્યા, નીલલેશ્યા, અને કાપોતલેશ્યા. હે ભગવન્ ! શું તે જીવો સમ્યગ્દષ્ટિ છે, મિથ્યાદષ્ટિ છે કે સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ છે ? હે ગૌતમ ! તેઓ સમ્યગ્દષ્ટિ કે સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ નથી, પણ મિથ્યાદષ્ટિ છે. હે ભગવન્ ! તે જીવો જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની ? હે ગૌતમ ! તેઓ જ્ઞાની નથી, પણ અજ્ઞાની છે અને તેઓને અવશ્ય બે અજ્ઞાન હોય મતિસજ્ઞાન અને શ્રુત અજ્ઞાન. હે ભગવન્ ! તેઓ મનયોગવાળા, વચનયોગવાળા કે કાયયોગવાળા છે ? હે ગૌતમ ! તેઓ મનોયોગવાળા નથી પણ વચનયોગ અને કાયયોગવાળા છે. હે ભગવન્ ! તે જીવો સાકાર ઉપયોગવાળા છે કે અનાકાર ઉપયોગવાળા છે ? બંને.

હે ભગવન્ ! તે જીવોને કેટલી સંજ્ઞાઓ હોય છે ? ચાર. આહારસંજ્ઞા, યાવત્ પરિગ્રહસંજ્ઞા. હે ભગવન્ ! તે જીવોને કેટલા કષાયો હોય છે ? ચાર. ક્રોધકષાય, યાવત્ લોભકષાય. તે જીવોને કેટલી ઈન્દ્રિયો હોય છે ? પાંચ. શ્રોત્રેન્દ્રિય, યાવત્-સ્પર્શેન્દ્રિય. તે જીવોને કેટલા સમુદ્ઘાતો કહ્યા છે ? ત્રણ.

વેદનાસમુદ્દઘાત, કષાયસમુદ્દઘાત અને મારણાન્તિક સમુદ્દઘાત. હે ભગવન્ ! શું તે જીવો સાતા-અનુભવે છે કે અસાતા-અનુભવે છે ? હે ગૌતમ ! બંને.

હે ભગવન્ ! તે જીવોને ક્યો વેદ છે ? હે ગૌતમ ! નપુસંકવેદ છે. હે ભગવન્ ! તેઓની કેટલા કાળની સ્થિતિ-કહી છે ? હે ગૌતમ ! જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટથી પૂર્વકોટીની. તેઓના અધ્યવસાયસ્થાનો કેટલા કહ્યાં છે ? હે ગૌતમ ! અસંખ્યાતા. તે અધ્યવસાયસ્થાનો પ્રશસ્ત છે કે અપ્રશસ્ત છે ? હે ગૌતમ ! બંને. હે ભગવન્ ! તે જીવ પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકરુપે કેટલા કાળ સુધી રહે ? હે ગૌતમ ! જઘન્યથી અંતુર્મહૂર્ત સુધી અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી સુધી રહે. હે ભગવન્ ! તે પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક થાય, પછી રત્નપ્રભા પૃથિવીમાં નૈરયિકપણે ઉપજે અને ફરીવાર પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક થાય-એમ કેટલો કાળ સેવે, કેટલો કાળ ગમનાગમન કરે ? હે ગૌતમ ! ભવની અપેક્ષાએ બે ભવ અને કાળની અપેક્ષાએ જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક દસહજાર વર્ષ તથા ઉત્કૃષ્ટથી પૂર્વકોટી અધિક પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ-પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જીવની રત્નપ્રભા પૃથિવીમાં નૈરયિક સ્થિતિ કેટલી ? હે ગૌતમ ! તે જઘન્ય દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ પણ દસ હજાર વર્ષની. હે ભગવન્ ! તે એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! પૂર્વે કહેલી બધી વક્તવ્યતા યાવત્-'અનુબંધ' સુધી અહિં કહેવી.

હે ભગવન્ ! પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક થઈ જઘન્યસ્થિતિવાળા રત્નપ્રભા પૃથિવીના નૈરયિકપણે ઉત્પન્ન થાય, અને પુનઃ પર્યાપ્ત તિર્યંચયોનિક થાય-એમ યાવત્ કેટલા કાળ સુધી ગતિ અગતિ કરે ? હે ગૌતમ ! ભવની અપેક્ષાએ બે ભવ અને કાળની અપેક્ષાએ જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક દસ હજાર વર્ષ, તથા ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી અધિક દસ હજાર. પર્યાપ્ત અસંજ્ઞીપંચેન્દ્રિયતિર્યંચયોનિકની જ્ઞાનપ્રભાને વિશે ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિ કેટલી ? હે ગૌતમ ! જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પલ્યોપમના અસંખ્યાતમાં ભાગની. હે ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય-ઈત્યાદિ બાકીની બધી હકીક્ત યાવત્-અનુબંધ સુધી પૂર્વની પેઠે કહેવી. હે ભગવન્ ! તે પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક થાય, પછી ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાળા રત્નપ્રભામાં નૈરયિકપણે ઉત્પન્ન થાય, વળી પાછો પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ યોનિક થાય-એમ કેટલા કાળ સુધી યાવત્-ગમનાગમન કરે ? હે ગૌતમ ! ભવની અપેક્ષાએ બે ભવો અને કાળની અપેક્ષાએ જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ તથા ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી અધિક પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ-જઘન્યસ્થિતિવાળા પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જીવ, ની રત્નપ્રભા પૃથિવીમાં સ્થિતિ કેટલી ? હે ગૌતમ ! જઘન્ય દસ હજાર વર્ષની સ્થિતિવાળા અને ઉત્કૃષ્ટ પલ્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગની. હે ભગવન્ ! તે જઘન્યઆયુષવાળા અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય ઈત્યાદિ બધી વક્તવ્યતા પૂર્વની પેઠે કહેવી. પણ તેમાં આયુષ, અધ્યવસાય અને અનુબંધ સંબંધે વિશેષતા આ પ્રમાણે છે-આયુષ જઘન્ય અને ઉત્કષ્ટ અન્તર્મુહૂર્ત છે. હે ભગવન્ ! તેઓને કેટલાં અધ્યવસાયો હોય છે ? અસંખ્યાતા. તે અધ્યવસાયો પ્રશસ્ત છે કે અપ્રશસ્ત છે ? હે ગૌતમ ! તે પ્રશસ્ત નથી પણ અપ્રશસ્ત છે. અનુબંધ અન્તર્મુહૂર્ત છે.

હે ભગવન્ ! જઘન્યસ્થિતિવાળો પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જીવ થાય, પછી રત્નપ્રભામાં નૈરયિકપણે ઉત્પન્ન થાય અને પાછો જઘન્યસ્થિતિવાળો પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક થાય-એમ કેટલા કાળસુધી સેવે, ક્યાં સુધી ગમનાગમન કરે ? હે ગૌતમ ! ભવની અપેક્ષાએ બે ભવ સુધી અને કાળની અપેક્ષાએ જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ અન્તર્મુહૂર્ત અધિક પલ્યોપમની અસંખ્યાતમો ભાગ-જઘન્ય આયુષવાળો પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જીવ રત્નપ્રભા-પૃથિવીમાં જઘન્ય કેટલા આયુષ્યવાળો ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ દસ હજાર વર્ષના આયુષવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય. હે ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય-ઈત્યાદિ બધી વક્તવ્યતા પૂર્વવત્ જાણવી.

હે ભગવન્ ! તે (પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચો) એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય-ઈત્યાદિ બધી વક્તવ્યતા પૂર્વની જાણવી. તે જઘન્યસ્થિતિવાળો પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી તિર્યંચયોનિક થઈ ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાળા રત્નપ્રભા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય અને પાછો પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક થાય-એમ કેટલા કાળ સુધી યાવત્-ગમનાગમન કરે ? હે ગૌતમ ! ભવની અપેક્ષાએ બે ભવ અને કાળની અપેક્ષાએ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ અન્તર્મુહૂર્ત અધિક પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ-ઉત્કૃષ્ટ આયુષવાળો પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જીવ, વિશે પ્રશ્ન જઘન્યથી દસ હજારવર્ષની અને ઉત્કૃષ્ટથી પલ્યોપમના અસંખ્યાતમાં ભાગની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય. હે ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય-ઈત્યાદિ બધી વક્તવ્યતા સામાન્ય પાઠમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવી. પરન્તુ સ્થિતિ અને અનુબંધ એ બે બાબત વિશેષતા છે. સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી વર્ષની છે અને અનુબંધ એ બે બાબત વિશેષતા છે. સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી

વર્ષની છે અને અનુબંધ પણ એ પ્રમાણે જ જાણવો. તે ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિવાળો પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક થઈ રત્નપ્રભામાં નૈરયિક પણ ઉપજે અને પુનઃ ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી અધિક પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ-ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાળો પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જીવ જે જઘન્યસ્થિતિવાળા સંબંધે પ્રશ્ન જઘન્યથી અને ઉત્કૃષ્ટ દસ હજાર વર્ષની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય.

હે ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય ? બાકી બધું યાવત્-અનુબંધ સુધી સાતમાં ગમમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. હે ભગવન્ ! તે ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાળો પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક થઈ જઘન્ય સ્થિતિવાળો રત્નપ્રભાનૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય અને પુનઃ ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિવાળો પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક થાય-એમ કેટલો કાળ યાવત્-ગમનાગમન કરે ? ગૌતમ ! ભવની અપેક્ષાએ બે ભવ સુધી અને કાળની અપેક્ષાએ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી અધિક દસ હજાર વર્ષ-ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાળો પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક, જે ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાળા રત્નપ્રભા નૈરયિકોમાં ઉપજવાને યોગ્ય છે તે જઘન્યથી અને ઉત્કૃષ્ટથી પલ્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય. હે ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય-ઈત્યાદિ સાતમાં ગમમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. હે ભગવન્ ! તે ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાળો પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક થઈ ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિવાળા રત્નપ્રભા નૈરયિકોમાં યાવત્-ગમનાગમન કરે ? હે ગૌતમ ! ભવની અપેક્ષાએ બે ભવ અને કાળની અપેક્ષાએ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી અધિક પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ-એ પ્રમાણે ઔધિક-સામાન્ય ત્રણ ગમ-એ બધા મળીને નવ ગમો થાય છે. હે ભગવન્ ! જો (નૈરયિકો) સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકથી આવી ઉત્પન્ન થાય કે અસંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકથી ? સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકથી આવી ઉત્પન્ન થાય. તે જલચરોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ઈત્યાદિ બધું અસંજ્ઞીની પેઠે જાણવું.

(૮૪૦) હે ભગવન્ ! પર્યાપ્ત સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકો જે નૈરયિમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલી નરક પૃથિવીઓમાં ઉત્પન્ન થાય ? સાતેમાં હે ભગવન્ ! પર્યાપ્ત સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જીવો, તે રત્નપ્રભા પૃથિવીના નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે, તેની સ્થિતિનો પ્રશ્ન હે ગૌતમ ! જઘન્ય દસ હજાર વર્ષની સ્થિતિવાળા અને ઉત્કૃષ્ટ સાગરોપમની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય. હે ભગવન્ ! તે એક સમયે ઉપજે-ઈત્યાદિ બધું અસંજ્ઞીની પેઠે. હે ભગવન્ ! તે જીવોનાં શરીરો કેટલા સંઘયળવાળાં હોય છે ? છએ સંઘયણવાળાં. શરીરની ઉંચાઈ અસંજ્ઞીની પેઠે જઘન્ય અંગુલનો અસંખ્યાત મો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ અને હજાર યોજન હોય છે. હે ભગવન્ ! તેઓનાં શરીરો ક્યાં સંસ્થાનવાળાં હોય છે ? છએ સંસ્થાનવાળાં હોય છે.

હે ભગવન્ ! તે સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોને કેટલી લેશ્યાઓ હોય છે ? હે ગૌતમ ! છએ લેશ્યાઓ હોય છે. તેઓને દૃષ્ટિ ત્રણે હોય છે, તથા ત્રણ જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાન ભજનાએ-વિકલ્પે હોય છે. યોગ ત્રણે હોય છે. બાકી બધું અસંજ્ઞીની પેઠે યાવત્-અનુબંધ સુધી જાણવું. પણ વિશેષ એ છે કે તેઓને પ્રથમના પાંચ સમુદ્ઘાતો હોય છે. વેદ ત્રણે હોય છે. હે ભગવન્ ! પર્યાપ્ત સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળો સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જીવ, જે જઘન્ય આયુષવાળા રત્નપ્રભાના નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા વર્ષની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! જઘન્યથી અને ઉત્કૃષ્ટથી પણ દસ હજાર વર્ષની સ્થિતિવાળા. હે ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય-ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. પૂર્વોક્ત પ્રથમ ગમ સંપૂર્ણ કહેવો, યાવત્-કાલાદેશ વડે જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટથી ચાલીશ હજાર વર્ષ અધિક ચાર પૂર્વકોટી-એટલો કાળ સેવે, યાવત્-ગમનાગમન કરે. તે ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ વાળા રત્ન પ્રભાનૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પણ સાગરોપમ સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય. બાકી પરિણામથી માંડી ભવાદેશ સુધીનો પૂર્વોક્ત પ્રથમ ગમક અહિં જાણવો. હે ભગવન્ ! જઘન્ય સ્થિતિવાળો પર્યાપ્ત સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળો સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જીવ, જે રત્નપ્રભા પૃથિવીમાં નૈરયિકોપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે વિશે પ્રશ્ન હે ગૌતમ ! તે જઘન્યથી દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટથી સાગરોપમની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય. હે ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય-ઈત્યાદિ બધી વક્તવ્યતા માટે પ્રથમ ગમક કહેવો. પણ આ આઠ બાબત સંબંધે વિશેષતા છે-તેઓના શરીરની ઉંચાઈ જઘન્યથી અંગુલના અસંખ્યાતો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટથી ધનુષપૃથકત્વ-તેઓને પ્રથમની ત્રણે લેશ્યાઓ હોય, મિથ્યાદૃષ્ટિ હોય છે, બે અજ્ઞાનવાળા હોય છે. તેઓને પ્રથમની ત્રણ સમુદ્ઘાતો હોય છે. આયુષ, અધ્યવસાય અને અનુબન્ધ અસંજ્ઞીની પેઠે જાણવા. તે જઘન્ય કાળની સ્થિતિવાળા રત્નપ્રભા

નૈરયિકમાં ઉત્પન્ન થાય તો જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ દસ હજાર વર્ષની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય. હે ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય-ઈત્યાદિ સંબંધે સંપૂર્ણ ચોથો ગમ કહેવો. યાવત્-કાળની અપેક્ષાએ જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર અન્તર્મુહૂર્ત અધિક ચાલીશ હજાર વર્ષ-એટલો કાળ સેવે, યાવત્-ગમનાગમન કરે.

તે ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાળા રત્નપ્રભા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ સાગરોપમ સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય. હે ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉપજે-ઈત્યાદિ ચોથો ગમ સંમ્પૂર્ણ કહેવો. ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાળો સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જીવ, જે રત્નપ્રભા પૃથિવીમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા વર્ષની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! તે જઘન્યથી દસ હજાર વર્ષની અને ઉત્કૃષ્ટથી એક સાગરોપમની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય. હે ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય ઈત્યાદિ-પરિમાણથી માંડી ભવાદેશ સુધીની વક્તવ્યતા કહેવા માટે એઓની (સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયોનો) પ્રથમ ગમ કહેવો. પરન્તુ વિશેષ એ કે સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી વર્ષની છે. એ પ્રમાણે અનુબંધ પણ જાણવો. તથા કાળની અપેક્ષાએ જઘન્યથી દસહજાર વર્ષ અધિક પૂર્વકોટી વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટથી ચાર પૂર્વકોટી અધિક ચાર સાગરોપમ-એટલો કાળ યાવત્-ગમનાગમન કરે. જો તે જઘન્ય સ્થિતિવાળા રત્નપ્રભા પૃથિવીના નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો તે જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ દસ હજાર વર્ષની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય.

હે ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય-ઈત્યાદિ યાવત્-ભવાદેશ સુદી સાતમો ગમ કહેવો. કાળની અપેક્ષાએ જઘન્યથી દસ હજાર અધિક પૂર્વકોટી વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટથી ચાલીશ હજાર અધિક ચાર પૂર્વકોટી વર્ષ-એટલો કાળ યાવત્ ગમનાગમન કરે. હે ભગવન્ ! ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાળો પર્યાપ્ત યાવત્-તિર્યંચયોનિક, જે ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિવાળા, રત્નપ્રભા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તેનો સ્થિતિ વિશે પ્રશ્ન. જઘન્યથી અને ઉત્કૃષ્ટથી એક સાગરોપમની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય. હે ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય-ઈત્યાદિ યાવત્-ભવાદેશ સુધી પૂર્વે કહેલ સાતમો ગમ સંપૂર્ણ કહેવો. એ પ્રમાણે એ નવ ગમો જાણવો. અને નવ ગમોમાં પ્રારંભ અને ઉપસંહાર અસંજ્ઞીની પેઠે કહેવો. હે ભગવન્ ! પર્યાપ્ત સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જીવ, જે શર્કરાપ્રભા પૃથિવીમાં નૈરયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે, તે કેટલા વર્ષની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! તે જઘન્યથી એક સાગરોપમની અને ઉત્કૃષ્ટથી ત્રણ સાગરોપમની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય. હે ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય ? રત્નપ્રભા નરકમાં ઉત્પન્ન થનાર પર્યાપ્ત સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક સમગ્ર વક્તવ્યતા અહિં ભવાદેશ સુધી કહેવી. તથા કાળની અપેક્ષાએ અન્તર્મુહૂર્ત અધિક સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટથી ચાર પૂર્વકોટી અધિક બાર સાગરોપમ-એટલો કાળ યાવત્-ગમનાગમન કરે. એ પ્રમાણે રત્નપ્રભા પૃથિવીના ગમકની સમાન નવે ગમક જાણવા. પણ વિશેષ એ છે કે બધા ગમકોમાં નૈરયિકની સ્થિતિ અને સંવેધને વિષે 'સાગરોપમો' કહેવા. અને એમ યાવત્-છ ી નરક પૃથિવી સુધી જાણવું. પરન્તુ જે નરક પૃથિવીમાં જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ જેટલા કાળની હોય તે સ્થિતિને તેજ ક્રમથી ચારગુણી કરવી, હવે સંઘયણને આશ્રયી વાલુકાપ્રભામાં વજ્રઋષનારાચ, યાવત્-કીલિકા એ પાંચ સંઘયણવાળા, પંકપ્રભામાં પ્રથમના ચાર સંઘયણવાળા, ધૂમપ્રભામાં પ્રથમના ત્રણ સંઘયણવાળા અને તમ:પ્રભામાં પ્રથમના બે સંઘયણવાળાં નારકો ઉત્પન્ન થાય છે.

હે ભગવન્ ! પર્યાપ્ત સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક, જે સપ્તમ નરક પૃથિવીના નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા વર્ષની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! જઘન્ય બાવીશ સાગરોપમની અને ઉત્કૃષ્ટ તેત્રીશ સાગરોપમી સ્થિતિવાળા નૈરયિકો ઉત્પન્ન થાય. હે ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય-ઈત્યાદિ રત્નપ્રભાના નવ ગમકોની અને બીજી બધી વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે ત્યાં વજ્રઋષભનારાચ સંઘયણવાળા ઉપજે છે, સ્ત્રીવેદવાળા જીવો ત્યાં ઉત્પન્ન થતા નથી, બાકી બધું યાવત્-અનુબંધ સુધી પૂર્વોક્ત કહેવું. સંવેધ-જઘન્યથી ભવની અપેક્ષાએ ત્રણ ભવ અને ઉત્કૃષ્ટ સાત ભવ, તથા કાળની અપેક્ષાએ જઘન્ય બે અન્તર્મુહૂર્ત અધિક બાવીશ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર પૂર્વકોટી અદિક છાસઠ સાગરોપમ-એટલો કાળ યાવત્-ગમનાગમન કરે. તે જઘન્ય સ્થિતિવાળા સપ્તમ નરક પૃથિવીના નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય-ઈત્યાદિ વક્તવ્યતા યાવત્-ભવાદેશ સુધી પૂર્વવત્ જઘન્યથી કાળાદેશ પણ તેજ પ્રકારે કહેવો, તે જીવ ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય-ઈત્યાદિ વક્તવ્યતા યાવત્-અનુબંધ સુધી પૂર્વ પ્રમાણે કહેવી ભવની અપેક્ષાએ જઘન્યથી ત્રણ ભવ અને ઉત્કૃષ્ટથી પાંચ ભવ, તથા કાળની અપેક્ષાએ જઘન્ય બે અન્તર્મુહૂર્ત અધિક તેત્રીશ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટથી ત્રણ પૂર્વ કોટી અધિક છાસઠ

સાગરોપમ-એટલો કાળ યાવત્-ગમનાગમન કરે.

જો તે જીવ પોતે જઘન્ય સ્થિતિવાળો હોય અને તે સપ્તમ નરક પૃથિવીના નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય-તે સંબંધે બધી વક્તવ્યતા રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થનાર જઘન્યસ્થિતિવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયની વક્તવ્યતા પ્રમાણે યાવત્-ભવાદેશ સુધી કહેવી. પરન્તુ વિશેષ એ કે તે પ્રથમ સંઘયણવાળો હોય છે, અને સ્ત્રીવેદી હોતો નથી. ભવની અપેક્ષાએ જઘન્ય બે અન્તર્મુહૂર્ત અધિક બાવીશ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર અન્તર્મુહૂર્ત અધિક છાસઠ સાગરોપમ-એટલો યાવત્-ગમનાગમન કરે. તે જઘન્યસ્થિતિવાળા સપ્તમ નરક પૃથિવીમાં નૈરયિકપણે ઉત્પન્ન થાય તો તે સંબંધે ચોથો ગમ યાવત્-કાલાદેશ સુધી સમગ્ર કહેવો. તે ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાળા સપ્તમ નરક પૃથિવીના નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો તે સંબંધે યાવત્-અનુબંધ સુધી પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી. ભવની અપેક્ષાએ જઘન્ય ત્રણ ભવ, ઉત્કૃષ્ટ પાંચભવ, કાળની અપેક્ષાએ જઘન્ય બે અન્તર્મુહૂર્ત અધિક તેત્રીશ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ અન્તર્મુહૂર્ત અધિક છાસઠ સાગરોપમ-એટલો કાળ યાવત્-ગમનાગમન કરે. તે પોતે ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાળો હોય અને સપ્તમ નરક પૃથિવીમાં ઉત્પન્ન થાય તો તે જઘન્ય બાવીશ સાગરોપમની અને ઉત્કૃષ્ટ તેત્રીશ સાગરોપમની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય. હે ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય-ઈત્યાદિ બધી વક્તવ્યતા સપ્તમ નરક પૃથિવીના પ્રથમ ગમકની પેઠે યાવત્-ભવાદેશ સુધી કહેવી. પરન્તુ વિશેષ એ કે સ્થિતિ અને અનુબંધ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી જાણવો. સંવેધ કાળની અપેક્ષાએ જઘન્ય બે પૂર્વકોટી અધિક બાવીશ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર પૂર્વકોટી અધિક છાસઠ સાગરોપમ-એટલો કાળ યાવત્-ગમનાગમન કરે. જો તે જઘન્ય સ્થિતિવાળા સપ્તમ નરકપૃથિવીના નૈરયિકોમાં નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો તે સંબંધે તે જ વક્તવ્યતા અને સંવેધ સાતમા ગમકની પેઠે કહેવો. જો તે ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાળો સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિવાળા સપ્તમ નરકપૃથિવીના નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો એ જ પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા યાવદ્-અનુબંધ સુધી કહેવી. સંવેધ-ભવની અપેક્ષાએ જઘન્ય ત્રણ ભવ અને ઉત્કૃષ્ટ પાંચ ભવ તથા કાળની અપેક્ષાએ એ જઘન્યથી બે પૂર્વકોટી અધિક તેત્રીશ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પૂર્વકોટી અધિક છાસઠ સાગરોપમ એટલો કાળ યાવત્-ગમનાગમન કરે.

(૮૪૧) જો તે (નારક) મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય કે અસંજ્ઞી મનુષ્યોથી ? હે ગૌતમ ! તે સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય, હે ભગવન્ ! જો તે સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય કે અસંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી મનુષ્યોથી ? હે ગૌતમ ! તે સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય, જો તે સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું પર્યાપ્તા સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય કે અપર્યાપ્તા સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળો હે ગૌતમ ! તે પર્યાપ્તા, સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય, હે ભગવન્ ! સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળો પર્યાપ્ત સંમી મનુષ્યો જે નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે, તે હે ભગવન્ ! કેટલી નરકપૃથિવીઓમાં ઉત્પન્ન થાય ? તે સાતે.

હે ભગવન્ ! સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળો પર્યાપ્ત સંજ્ઞી મનુષ્ય, જે રત્નપ્રભાના નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે, તે હે ભગવન્ ! કેટલા કાળની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! તે જઘન્યથી દસ હજાર આયુષવાળા અને ઉત્કૃષ્ટથી એક સાગરોપમના આયુષવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય. હે ભગવન્ ! તેઓ એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! જઘન્યથી એક બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટથી સંખ્યાતા. તેઓને છએ સંઘયણ હોય છે. શરીર ઉંચાઈ જઘન્ય બેથી નવ આંગળ પ્રમાણ અને ઉત્કૃષ્ટ પાંચસો ધનુષ પ્રમાણે હોય છે. બાકી બધું સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકની પેઠે યાવત્-ભવાદેશ સુધી કહેવું. પણ વિશેષ એકે મનુષ્યોને ચાર જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાન ભજનાએ હોય છે. કેવલિસમુદ્ઘાત સિવાય છ સમુદ્ઘાત હોય છે. સ્થિતિ અને અનુબંધ જઘન્યથી માસપૃથકત્વ-અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટીનો હોય છે. સંવેધકાળની અપેક્ષાએ જઘન્યથી માસપૃથકત્વ-અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટીનો હોય છે. સ્થિતિ અને અનુબંધ જઘન્યથી માસપૃથકત્વ અધિક દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર પૂર્વકોટી અધિક ચાર સાગરોપમ-એટલો કાળ યાવત્ ગમનાગમન કરે. જોતે મનુષ્ય કાળની સ્થિતિવાળા રત્નપ્રભા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને ઉપર કહેલી સર્વ વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ છે કે કાળની અપેક્ષાએ જઘન્ય માસપૃથકત્વ અધિક દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર પૂર્વકોટી અધિક ચાલીશ હજાર વર્ષ-એટલો કાળ યાવત્-ગમનાગમન કરે. જો તે મનુષ્ય ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાળા રત્નપ્રભા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો તે જ પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે કાળાદેશથી માસપૃથકત્વ અધિક એક સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ અને પૂર્વકોટી અધિક ચાર સાગરોપમ-એટલો કાળ યાવત્-ગમનાગમન કરે. જો તે મનુષ્ય પોતે જઘન્ય કાળની સ્થિતિવાળો

હોય અને રત્નપ્રભા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને પણ એજ વક્તવ્યતા કહેવી. એમાં આ પંચ બાબતની વિશેષતા છે તેઓના શરીરની અવગાહના જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ અંગુલપૃથકત્વ હોય છે, તેઓને ત્રણ જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાન ભજનાએ હોય છે, પ્રથમના પાંચ સમુદ્દઘાતો હોય છે, સ્થિતિ અને અનુબંધ જઘન્યઅને ઉત્કૃષ્ટ માસપૃથકત્વ હોય છે. બાકી બધું યાવત્-ભવાદેશ સુધી પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. કાળની અપેક્ષાએ જઘન્યથી માસપૃથકત્વ અધિક દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર માસપૃથકત્વ અધિક ચાર સાગરોપમ એટલો કાળ યાવત્-ગમનાગમન કરે.

જો તે મનુષ્ય જઘન્યકાળની સ્થિતિવાળા રત્નપ્રભા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને પૂર્વોક્ત ચોથા ગમકના સમાન વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે કાળની અપેક્ષાએ જઘન્ય માસપૃથકત્વ અધિક દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર માસપૃથકત્વ અધિક ચાલીશ હજાર વર્ષ-એટલો કાળ યાવત્-ગમનાગમન કરે. હવે તેજ મનુષ્ય ઉત્કૃષ્ટ કાળની સ્થિતિવાળા રત્નપ્રભા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને એજ ગમક કહેવો. પણ વિશેષ એ કે કાળા દેશ વડે જઘન્ય માસપૃથકત્વ અધિક સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર માસપૃથકત્વ અધિક ચાર સાગરોપમ-એટલો કાળ યાવત્-ગમનાગમન કરે. જો તે મનુષ્ય પોતે ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાળો હોય અને રત્નપ્રભા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો તે સંબંધે પ્રથમ ગમક કહેવો. પણ વિશેષ એ કે શરીરની અવગાહના જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પાંચસો ધનુષની હોય છે. સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી અધિક દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર પૂર્વકોટી અધિક ચાર સાગરોપમ-એટલો કાળ યાવત્-ગમનાગમન કરે. જો તે જ મનુષ્ય જઘન્યકાળની સ્થિતિવાળા રત્નપ્રભા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો તે સંબંધે એ જ સાતમા ગમકની વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે કાળની અપેક્ષાએ જઘન્ય દશ હજાર વર્ષ અધિક પૂર્વકોટી અને ઉત્કૃષ્ટ ચાલીશ હજાર વર્ષ અધિક ચાર પૂર્વકોટી-એટલો કાળ યાવત્ ગમનાગમન કરે. જો તે ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિવાળો મનુષ્ટ ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાળા રત્નપ્રભા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને સાતમાં ગમકની વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ છે કે કાળની અપેક્ષાએ જઘન્ય પૂર્વકોટી અધિક સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર પૂર્વકોટી અધિક ચાર સાગરોપમ-એટલો કાળ યાવત્-ગમનાગમન કરે.

હે ભગવન્ ! સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળો પર્યાપ્ત સંજ્ઞી મનુષ્ય જે શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા વર્ષના આયુષવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! જઘન્યથી એક સાગરોપમની અને ઉત્કૃષ્ટથી ત્રણ સાગરોપમની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં. તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય ? અહિં રત્નપ્રભા નૈરયિકોનો ગમક કહેવો. પરન્તુ વિશેષ એ કે શરીરની અવગાહના જઘન્યથી રત્નિપૃથિકત્વઅને ઉત્કૃષ્ટ પાંચસો ધનુષ હોય છે. સ્થિતિ જઘન્યથી વર્ષપૃથકત્વ અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી વર્ષની હોય છે. એવી રીતે અનુબંધ પણ જાણવો. બાકી બધું તે જ પૂર્વોક્ત યાવત્-ભવાદેશ સુધી કહેવું. કાળની અપેક્ષાએ જઘન્ય વર્ષપૃથકત્વ અધિક એક સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર પૂર્વકોટી અધિક બાર સાગરોપમ-એટલો કાળ યાવત્-ગમનાગમન કરે. એ પ્રમાણે ઔધિક ત્રણે ગમકમાં મનુષ્યોની વક્વવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ છે કે નૈરયિકની સ્થિતિ અને કાળાદેશ વડે તેનો સંવેધ જાણવો. તે સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય પર્યાપ્ત મનુષ્ય પોતે જઘન્ય કાળની સ્થિતિવાળો હોય અને તે શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય તો તે સંબંધે ત્રણે ગમકમાં એ પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે શરીરની ઉંચાઈ જઘન્યથી અને ઉત્કૃષ્ટ બેથી નવ હાથ સુધીની હોય છે, અને આયુષ જઘન્ય તથા ઉત્કૃષ્ટ વર્ષપૃથકત્વ હોય છે. અનુબંધ પણ એ જ પ્રમાણે જાણવો. બાકી બધું સામાન્ય ગમકની પેઠે કહેવું. અને સર્વ સંવેધ પણ વિચારીને કહેવો. જો તે મનુષ્ય પોતે ઉત્કૃષ્ટ - કાળની સ્થિતિવાળો હોય અને તે શર્કરાપ્રભામાં નૈરયિક થાય તો તે સંબંધે ત્રણે ગમકોમાં આ પ્રમાણે વિશેષતા છે-શરીરની અવગાહના જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પાંચસો ધનુષની હોય છે, સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટીની હોય છે, અનુબંધ પણ એ જ પ્રમાણે જાણવો. બાકી બધું પ્રથમ ગમકની પેઠે સમજવું. પણ વિશેષ એ કે નૈરયિકની સ્થિતિ અને કાયસંવેધ વિચારીને કહેવો. એ પ્રમાણે યાવત્-છ ી નરક પૃથિવી સુધી જાણવું. પણ વિશેષ એ કે નૈરયિકની સ્થિતિ અને કાયસંવેધ વિચારીને કહેવો. એ પ્રમાણે યાવત્-છ ી નરક પૃથિવી સુધી જાણવું. પણ વિશેષ એ છે કે ત્રીજી નરકથી માંડી તિર્યંચયોનિકની પેઠે એક એક સંઘયણ ઘટાડવું. અને કાળાદેશ પણ તેમજ કહેવો. પણ વિશેષ એ છેં કે અહિં મનુષ્યોની સ્થિતિ કહેવી.

(૮૪૨) હે ભગવન્ ! સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળો પર્યાપ્ત સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય મનુષ્ય જે સપ્તમ નરક પૃથિવીના નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે હે ભગવન્ ! કેટલા કાળની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! તે જઘન્યથી બાવીશ સાગરોપમની સ્થિતિવાળા અને ઉત્કૃષ્ટથી તેત્રીશ સાગરોપમની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય. હે ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય ? બાકીની બધી વક્તવ્યતા શર્કરાપ્રભા પૃથિવીના ગમકની પેઠે જાણવી. પરન્તુ વિશેષ એ છે કે સપ્તમ નરકમાં પ્રથમ

સંઘયણવાળા ઉપજે છે, અને સ્ત્રીવેદવાળા નથી ઉપજતાં, બાકી બધું યાવત્-અનુબંધ સુધી પૂર્વવત્ જાણવું. ભવાદેશથી બે ભવ, અને કાળાદેશથી જઘન્ય વર્ષપૃથકત્વ અધિક બાવીશ સાગરોપમ તથા ઉત્કૃષ્ટથી પૂર્વકોટી અધિક તેત્રીશ સાગરોપમ-એટલો કાળ યાવત્ ગમનાગમન કરે. જો તે જ મનુષ્ય જઘન્યકાળ કે ઉત્કૃષ્ટકાળની સ્થિતિવાળા સપ્તમ નરકમાં નૈરયિકપણે ઉત્પન્ન થાય તો તેને પણ એ જ વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ છે કે સંવેધ વિચારીને કહેવો. જો તે સંજ્ઞી મનુષ્યો પોતે જઘન્યકાળની સ્થિતિવાળો હોય અને સપ્તમ પૃથિવીના નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને ત્રણે ગમકોમાં એ જ વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે શરીરની અવગાહના જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ બેથી નવ હાથ સુધી તથા સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ વર્ષપૃથકત્વ હોય છે. એ પ્રમાણે અનુબંધ પણ જાણવો. તથા સંવેધ ધ્યાન રાખીને કહેવો. જો તે સંજ્ઞી મનુષ્ય પોતે ઉત્કૃષ્ટ કાળની સ્થિતિવાળો હોય અને સપ્તમ નરક પૃથિવીમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને ત્રણે ગમકમાં એ જ પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી. પરન્તુ વિશેષ એ છે કે શરીરની ઉંચાઈ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પાંચસો ધનુષની હોય છે, સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી વર્ષની હોય છે. એ પ્રમાણે અનુબંધ પણ જાણવો. તથા ઉપર કહેલા નવે ગામોમાં નૈરયિકની સ્થિતિ અને સંવેધ વિચારીને કહેવો. યાવત્-નવમાં ગમકમાં કાળની અપેક્ષાએ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી અધિક તેત્રીશ સાગરોપમ-એટલો કાળ સેવે.

શતક : ૨૪-ઉદ્દેસો : ૧ ની મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ ગુર્જરછાયા પૂર્ણ ઉદ્દેશક : ૨

(૮૪૩) હે ભગવન્ ! અસુરકુમારો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે-હે ગૌતમ ! તેઓ તિર્યંચયોથી અને મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે. એ પ્રમાણે બધું યાવત્-નૈરયિકોદ્દેશકની પેઠે જાણવું. યાવત્-હે ભગવન્ ! પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જીવ જે અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે, તે કેટલા કાળની સ્થિતિવાળા અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! જઘન્ય દસ હજાર વર્ષની અને ઉત્કૃષ્ટ પલ્યોપમના અસંખ્યાતમાં ભાગની સ્થિતિવાળામાં. તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય ? એ પ્રમાણે રત્નપ્રભાનાગમકની પેઠે નવ ગમકોઅહિં કહેવા. પણ વિશેષ એ કે જ્યારે તે પોતે જઘન્ય કાળની સ્થિતિવાળો હોય ત્યારે તેના (વચલા) ત્રણે ગમકોમાં અધ્યવસાયો પ્રશસ્ત હોય છે, જો સંજ્ઞીપંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું સંખ્યાત વર્ષના આયુષ્યવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય કે અસંખ્યાત વર્ષના આયુષવાળાથી હે ગૌતમ ! હે ભગવન્ ! અસંખ્યાતવર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક, જે અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાળની સ્થિતિવાળા અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થાય ? જઘન્ય દસ હજારવર્ષની અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્યોપમની.

હે ભગવન્ ! તે એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય-જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતા ઉત્પન્ન થાય. તેઓ વજ્રઋષભનારાચસંઘયણવાળા હોય છે. તેઓના શરીરની ઉંચાઈ જઘન્ય ધનુષપૃથકત્વ અને ઉત્કૃષ્ટ છ ગાઉની હોય છે. તેઆના શરીરની ઉંચાઈ જઘન્ય ધનુષપૃથકત્વ અને ઉત્કૃષ્ટ છ ગાઉની હોય છે. તેઓ સમુચતુરસ્ર સંસ્થાનવાળા હોય છે, મિથ્યાદષ્ટિ હોય છે. અજ્ઞાની છે અને તેને અવસ્ય મતિઅજ્ઞાન અને શ્રુત અજ્ઞાન હોય છે. યોગ ત્રણે હોય છે. ઉપયોગ બન્ને હોય છે. ચાર સંજ્ઞાઓ, ચાર કષાયો અને પાંચ ઈન્દ્રિયો હોય છે. સમુદ્ઘાત પ્રથમના ત્રણે હોય છે. સમુદ્ઘાત કરીને અને કર્યા વિના પણ મરે છે. વેદના બન્ને પ્રકારની હોય છે. પુરુષવેદ અને સ્ત્રીવેદ-એમ બે વેદ હોય છે, સ્થિતિ જઘન્યથી કાંઈક અધિક પૂર્વકોટી અને ઉત્કૃષ્ટિ ત્રણ પલ્યોપમની હોય છે. અધ્યવસાયો બન્ને પ્રકારના હોય છે. સ્થિતિની પેઠે અનુબંધ પણ જાણવો. કાયસંવેધ-ભવની અપેક્ષાએ બે ભવ અને કાળની અપેક્ષાએ જઘન્યથી કંઈક અધિક પૂર્વકોટી સહિત દસ હજાર વર્ષ તથા ઉત્કૃષ્ટ છે પલ્યોપમ એટલો કાળ યાવત્-ગમનાગમન કરે. જો તે જઘન્યકાળની સ્થિતિવાળા અસુરકુમારનાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને એજ પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી. પણ અહિં અસુરકુમારની સ્થિતિ અને સંવેધ વિચારીને કહેવો. જો તે ઉત્કૃષ્ટકાળની સ્થિતિવાળા અસુરકુમારમાં ઉત્પન્ન થાય-ઈત્યાદિ પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ છે કે તેની સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્યોપમની હોય છે. એ પ્રમાણે અનુબંધ પણ જાણવો. કાળની અપેક્ષાએ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ છે પલ્યોપમ-એટલો કાળ યાવત્-ગમનાગમન કરે, બાકી બધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. જો તે પોતે જઘન્યકાળની સ્થિતિવાળો હોય અને અસુરકુમારમાં ઉત્પન્ન થાય તો તે જઘન્ય દશ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈક અધિક પૂર્વકોટી વર્ષના આયુષવાળા અસુરકુમારમાં ઉત્પન્ન થાય. હે ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય ? બાકી બધું યાવત્-ભવાદેશ સુધી તેજ પ્રમાણે જાણવું. વિશેષ એ છે કે શરીરની ઉંચાઈ જઘન્યથી બેથી નવ ધનુષ સુધી અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈક અધિક એક હજાર ધનુષ હોય છે. સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈક અધિક પૂર્વકોટી વર્ષની હોય છે. એ પ્રમાણે અનુબંધ પણ જાણવો. કાળની અપેક્ષાએ જઘન્યથી કાંઈક અધિક પૂર્વકોટી

સહિત દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈક અધિક બે પૂર્વકોટી વર્ષ-એટલો કાળ યાવત્-ગમનાગમન કરે.

જો તે જઘન્યકાળની સ્થિતિવાળા અસુરકુમારમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને એજ વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે અહિં અસુરકુમાર સ્થિતિ અને સંવેધ વિચારીને કહેવો. હવે જો તેજ જીવ ઉત્કૃષ્ટકાળની સ્થિતિવાળા અસુરકુમારમાં ઉત્પન્ન થાય તો જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈક અધિક પૂર્વકોટી વર્ષની સ્થિતિવાળાં અસુરકુમારમાં ઉત્પન્ન થાય. બાકી બધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. પણ વિશેષ એ કે કાળાદેશથી જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈક અધિક બે પૂર્વકોટી વર્ષ-એટલો કાળ યાવત્-ગમનાગમન કરે. હવે તેજ પોતે ઉત્કૃષ્ટકાળની સ્થિતિવાળો હોય અને અસુરકુમારમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને પ્રથમ ગમક કહેવો. પણ વિશેષ એ કે સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્યોપમની હોય છે, તથા અનુબંધ પણ એજ પ્રમાણે જાણવો. કાળાદેશથી જઘન્ય દસ હજાર વર્ષ અધિક ત્રણ પલ્યોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ છ પલ્યોપમ એટલો કાળ યાવત્-ગમનાગમન કરે. જો તે જઘન્ય કાળની સ્થિતિવાળા અસુરકુમારમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને એજ વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે અહિં અસુરકુમારની સ્થિતિ અને સંવેધ વિચારીને કહેવો. જો તે ઉત્કૃષ્ટકાળની સ્થિતિવાળા અસુરકુમારમાં ઉત્પન્ન થાય તો તે જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્યોપમની સ્થિતિવાળા અસુરકુમારમાં ઉત્પન્ન થાય-ઈત્યાદિ પૂર્વોક્ત કહેવી. પણ વિશેષ એ કે કાળની અપેક્ષાએ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ છ પલ્યોપમ-એટલો કાળ યાવત્-ગમનાગમન કરે.

હે ભગવન્ ! જો તે અસુરકુમારો સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય તો શું જલચરોથી આવી ઉત્પન્ન થાય-ઈત્યાદિ યાવત્-'હે ભગવન્ ! પર્યાપ્ત સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક જે અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે હે ભગવન્ ! કેટલા કાળની સ્થિતિવાળા અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! જઘન્ય દસ હજાર વર્ષની અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈક અધિક એક સાગરોપમની સ્થિતિવાળા જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય ? પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે રત્નપ્રભાપૃથિવીના સમાન નવે ગમકો જાણવા. પણ વિશેષ એ કે જ્યારે પોતે જઘન્યકાળની સ્થિતિવાળો હોય ત્યારે વચ્ચેના ત્રણે ગમોમાં આ ભેદ જાણવો. તેને ચાર લેશ્યાઓ હોય છે, અધ્યવસાયો પ્રશસ્ત હોય છે, સંવેધ કાંઈક અધિક સાગરોપમથી કરવો. જો તે અસુરકુમારો મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય કે અસંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી તેઓ સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય, જો તેઓ સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી તેઓ સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય, જો તેઓ સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું સંખ્યાતા વર્ષની આયુષવાળા સંજ્ઞી મનુષ્યોથી કે અસંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! તે બંને.

હે ભગવન્ ! અસંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળો સંજ્ઞી મનુષ્ય, જે અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાળની સ્થિતિવાળા અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! જઘન્ય દસ હજાર વર્ષની અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્યોપમની સ્થિતિવાળામાં એ પ્રમાણે અસંખ્યાત વર્ષના આયુષવાળા તિર્યંચયોનિકોની પેઠે પ્રથમ ત્રણ ગમકો જાણવા. પણ વિશેષ એ કે શરીરની ઉંચાઈ પ્રથમ અને દ્વિતીય ગમકમાં કાંઈક અધિક પાંચસો ધનુષ અને ઉત્કૃષ્ટથી ત્રણ ગાઉના હોય છે, ત્રીજા ગમકમાં શરીરની ઉંચા ઈજઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પણ ત્રણ ગાઉની જાણવી. બાકી બધું તિર્યંચયોનિકની પેઠે જાણવું. જો તે પોતે જઘન્યકાળની સ્થિતિવાળો હોય તેને જઘન્યકાળની સ્થિતવાળા તિર્યંચયોનિકો પેઠે ત્રણે ગમો કહેવા. પણ વિશેષ એ કે અહિં ત્રણે ગમમાં શરીરની ઉંચાઈ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈક અધિક પાંચસો ધનુષ જાણવી. બાકી બધું પૂર્વોક્ત કહેવું. જો તે પોતે ઉત્કૃષ્ટકાળની સ્થિતિવાળો હોય તો તે સંબંધે પણ પૂર્વોક્ત છેલ્લા ત્રણે ગમો કહેવા. પણ વિશેષ એ કે ત્રણે ગમોમાં શરીરનું પ્રમાણ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ ગાઉનું હોય છે. જો તે અસુરકુમારો સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું પર્યાપ્ત સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા કે અપર્યાપ્ત વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! પર્યાપ્ત સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય, પર્યાપ્ત સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળો સંજ્ઞી મનુષ્યો, જે અસુરકુમારો ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાળની સ્થિતિવાળા અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! જઘન્ય દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈક અધિક સાગરોપમ હે ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય ? એ પ્રમાણે જેમ રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થનાર મનુષ્યોના નવગમો કહ્યા તેમ અહિં પણ નવ ગમો કહેવા. પણ વિશેષ એ કે અહીં સંવેધ પૂર્વકોટી સહિત સાગરોપમનો કહેવો.

શતક : ૨૪-ઉદ્દેસો : ૨ ની મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ ગુર્જરછાયા પૂર્ણ ઉદ્દેશક : ૩-૧૧

(૮૪૪-૮૪૫) ભગવાન્ ! નાગકુમારો ક્યાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય

છે ? હે ગૌતમ ! તેઓ તિર્યંચોથી અને મનુષ્યોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે. જો તેઓ તિર્યંચયોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે-ઈત્યાદિ જેમ અસુરકુમારોની વક્તવ્યતા કહી તેમ એઓની પણ વક્તવ્યતા યાવત્ અસંજ્ઞી સુધી કહેવી. જો સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા. હે ગૌતમ ! તેઓ બન્ને પ્રકારના તિર્યંચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય. હે ભગવન્ ! અસંખ્યાત વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક, જે નાગકુમારોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાળની સ્થિતિવાળા નાગકુમારોમાં ઉત્પન્ન થાય ? તે જઘન્યથી દશ હજાર વર્ષની ઉત્કૃષ્ટથી કાંઈક ન્યૂન બે પલ્યોપમની તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય-ઈત્યાદિ અસુરકુમારમાં ઉત્પન્ન થનાર અસંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા તિર્યંચોના યાવત્-ભવાદેશ સુધી સમગ્ર પાઠ કહેવો. કાળની અપેક્ષાએ જઘન્ય કાંઈક અધિક પૂર્વકોટી સહિત દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈ ન્યૂન પાંચ પલ્યોપમ-એટલો કાળ યાવત્-ગમનાગમન કરે.

તે જીવ જઘન્યકાળની ઉત્કૃષ્ટ કાળની સ્થિતિવાળા નાગકુમારમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને પણ એ જ વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે જઘન્ય સ્થિતિ કાંઈક ન્યૂન બે પલ્યોપમની અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્યોપમની હોય છે. યાવત્-ભવાદેશ સુધી જાણવું. કાળાદેશથી જઘન્ય કાંઈક ન્યૂન ચાર પલ્યોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈક ન્યૂન પાંચ પલ્યોપમ એટલો કાળ યાવત્-ગમનાગમન કરે, જો તે જીવ પોતે જઘન્ય કાળની સ્થિતિવાળો હોય તો તેને પણ ત્રણે ગમકોમાં અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થનાર જઘન્ય કાલની સ્થિતિવાળા પેઠે બધું કહેવું. જો તે જીવ પોતે જઘન્ય કાળની સ્થિતિવાળો હોય તો તેને પણ ત્રણે ગમકોમાં અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થનાર જઘન્ય કાળની સ્થિતિવાળા પેઠે બધું કહેવું. જો તે પોતે ઉત્કૃષ્ટ કાળની સ્થિતિવાળો હોય તો તેને પણ ત્રણે ગમકો અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થતા તિર્યંચયોનિકની પેઠે કહેવા. પણ વિશેષ એ કે અહીં નાગકુમારોની સ્થિતિ અને સંવેધ કહેવો. જો તે નાગકુમારો સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું તેઓ પર્યાપ્ત કે અપર્યાપ્ત સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! તેઓ પર્યાપ્ત સંખ્યાતવર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞીતિર્યંચયોનિકથી આવી ઉત્પન્નથાય.

હે ભગવન્ ! પર્યાપ્ત સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક, જે નાગકુમારમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે, તે કેટલા કાળની સ્થિતિવાળા નાગકુમારમાં ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! જઘન્ય દસ હજાર વર્ષની અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈક ન્યૂન બે પલ્યોપમની - ઈત્યાદિ જેમ અસુરકુમારોની ઉત્પન્ન થતા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચની વક્તવ્યતા કહી છે તેમ અહીં નવે ગમકોમાં કહેવી. પણ વિશેષ એ કે અહીં નાગકુમારની સ્થિતિ અને સંવેધ જાણવો. જો તેઓ મનુષ્યો આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? કે અસંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ઈત્યાદિ જેમ અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય મનુષ્યોની વક્તવ્યતા કહી છે તેમ કહેવી. યાવત્-હે ભગવન્ ! અસંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી મનુષ્ય જે નાગકુમારોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે, તે કેટલા કાળની સ્થિતિવાળા નાગકુમારોમાં ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! જઘન્ય દસ હજાર વર્ષની અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈક ન્યૂન બે પલ્યોપમની. એ પ્રમાણે બધું અસંખ્યાત વર્ષના આયુષવાળા તિર્યંચોયનિકોના નાગકુમારોમાં ઉત્પન્ન થવા સંબંધે આદિના ત્રણ ગમકો મુજબ જાણવું. પણ વિશેષ એ કે પ્રથમ અને બીજા ગમકમાં શરીરનું પ્રમાણ જઘન્ય કાંઈક અધિક પાંચસો ધનુષ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ ગાઉનું છે. ત્રીજા ગમકમાં શરીરની ઉંચાઈ જઘન્ય કાંઈક ન્યૂન બે ગાઉ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ ગાઉની છે. બાકી બધું તે પ્રમાણે જાણવું. જો તે પોતે જઘન્ય કાળની સ્થિતિવાળો હોય તો તેને પણ ત્રણે ગમકોમાં અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય અસંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળાસંજ્ઞી મનુષ્યની પેઠે બધી હકીકત કહેવી.

જો તે પોતે ઉત્કૃષ્ટ કાળની સ્થિતિવાળો હોય તો તે સંબંધે પણ ત્રણે ગમકોમાં અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય ઉત્કૃષ્ટ કાળની સ્થિતિવાળા સંજ્ઞી અસંખ્યાત વર્ષીય મનુષ્યની પેઠે જાણવું. પણ વિશેષ એ કે અહીં નાગકુમારોની સ્થિતિ અને સંવેધ જાણવો. જો તેઓ સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું પર્યાપ્તા સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળાં સંજ્ઞી મનુષ્યોથી કે અપર્યાપ્તા સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળાથી ? તેઓ પર્યાપ્તા સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય, ભગવન્ ! પર્યાપ્તા સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી મનુષ્ય જે નાગકુમારોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાળની સ્થિતિવાળા નાગકુમારોમાં ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! કનિષ્ઠ દસ હજાર વર્ષની અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈક ન્યૂન બે પલ્યાપમની ઈત્યાદિ જેમ અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય મનુષ્યની વક્તવ્યતા કહી છે તેમ અહીં પણ નવે ગમકોમાં બધી કહેવી. પણ વિશેષ એ કે અહીંસા નાગકુમારની સ્થિતિ અને સંવેધ જાણવો. સુવર્ણકુમારથી સ્તનિતકુમારસુધીના આઠે ઉદ્દેશકો નાગકુમારોની પેઠે કહેવા.

શતક : ૨૪-ઉદ્દેસો : ૩ થી ૧૧ ની મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ ગુર્જરછાયા પૂર્ણ

ઉદ્દેશક : ૧૨ થી ૧૯

(૮૪૬) પૃથિવીકાયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે - ? હે ગૌતમ ! તિર્યંચ, મનુષ્ય અને દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે. જો તેઓ તિર્યંચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય, તો શું એકેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય-ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. હે ગૌતમ ! જેમ વ્યુત્કાન્તિપદમાં કહ્યું છે તે પ્રમાણે અહિં ઉપપાત કહેવો, યાવત્-'હે ભગવન્ ! જો તેઓ બાદર પૃથિવીકાયિક એકેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું પર્યાપ્ત બાદર પૃથિવીકાયિકથી કે અપર્યાપ્ત બાદર પૃથિવીકાયિકથી આવી યાવત્-ઉત્પન્ન થાય છે ? હે ગૌતમ ! બંને થી. હે ભગવન્ ! જે પૃથિવીકાયિક પૃથિવીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાળની સ્થિતિવાળાઆ પૃથિવીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્તની ઉત્કૃષ્ટ બાવીશહજારવર્ષની. તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! તેઓ સમયે સમયે નિરંતર અસંખ્યાતા ઉત્પન્ન થાય. તેઓ છેવ સંઘયણવાળા હોય છે. તેઓનું શરીર જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પણ અંગુલના અસંખ્યાતમાં ભાગ પ્રમાણ હોય છે. તેઓનું સંસ્થાન-મસુરની દાળ જેવું છે. ચાર લેશ્યાઓ હોય છે. મિથ્યાદષ્ટિ હોય છે. અજ્ઞાની હોય છે, તેઓને અવશ્ય મતિઅજ્ઞાન અને શ્રુતઅજ્ઞાન હોય છે. તેઓ કાયયોગી છે. ઉપયોગ બન્ને પ્રકારનો છે, ચાર સંજ્ઞાઓ અને ચારે કષાયો હોય છે. એક સ્પર્શેન્દ્રિય હોય છે. આદિના ત્રણ સમુદ્ઘાતો અને વેદના બન્ને પ્રકારની હોય છે. તેઆને નપુંસક વેદ હોય છે. સ્થિતિ જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્તની અને ઉત્કૃષ્ટ બાવીશ હજાર વર્ષની હોય છે. અધ્યવસાયો બન્ને પ્રકારના હોય છે. અનુબંધ સ્થિતિ પ્રમાણે જાણવો.

હે ભગવન્ ! તે પૃથિવીકાયિક મરીને પૃથિવીકાયકપણે ઉત્પન્ન થાય, પુનઃપૃથિવીકાયિક થાય-એમ કેટલા કાળ સુધી સેવે-કેટલા કાળ સુધી ગમનાગમન કરે ? હે ગૌતમ ! ભવની અપેક્ષાએ જઘન્ય બે ભવ અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતો ભવો, કાળની અપેક્ષાએ જઘન્ય બે અન્તુર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાતા વર્ષ. જો તે પૃથિવીકાયિક જઘન્યકાળની સ્થિતિવાળા પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થાય તો તે જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ અન્તર્મુહૂર્તની સ્થિતિવાળા પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થાય. એ પ્રમાણે બધી વક્તવ્યતા કહેવી. જો તે પૃથિવીકાયિક ઉત્કૃષ્ટ કાળની સ્થિતિવાળા પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થાય તો તે જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ બાવીશહજારવર્ષની સ્થિતિવાળા પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થાય. બાકી બધું અનુબંધ સુધી પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. પણ વિશેષ એ કે જઘન્ય એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતા કે અસંખ્યાતા ઉત્પન્ન થાય છે. ભવની અપેક્ષાએ જઘન્ય બે ભવ અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતો કે અસંખ્યાતા ઉત્પન્ન થાય છે. ભવની અપેક્ષાએ જઘન્ય બે ભવ અને ઉત્કૃષ્ટ આઠ ભવ તથા કાળની અપેક્ષાએ જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક બાવીશ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ એક લાખને છોતરે હજાર વર્ષ એટલો કાળ યાવત્-ગમનાગમન કરે. જો તે પૃથિવીકાયિક પોતે જઘન્ય કાળની સ્થિતિવાળો હોય અને પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થાય તો તે સંબંધે પૂર્વોક્ત પ્રથમ ગમક કહેવો. વિશેષ એ ક અહીં ત્રણ લેશ્યાઓ હોય છે. સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ અન્તર્મુહૂર્તની હોય છે. અધ્યવસાય અપ્રશસ્ત હોય છે. અનુબંધ સ્થિતિ સમાન જાણવો.

જો તે પૃથિવીકાયિક જઘન્ય કાળની સ્થિતિવાળા પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને પૂર્વોક્ત ચોથા ગમકમાં કહેલી વક્તવ્યતા કહેવી. જો તે પૃથિવીકાયિક ઉત્કૃષ્ટ કાળની સ્થિતિવાળા પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થાય તો તે સંબંધે એજ વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે જઘન્ય એક, બે અને ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતા કે અસંખ્યાતા ઉત્પન્ન થાય. યાવત્-ભવાદેશથી જઘન્ય બે ભવ અને ઉત્કૃષ્ટથી આઠ ભવ તથા કાળની અપેક્ષા એ જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક બાવીશ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટથી ચાર અન્તર્મુહૂર્ત અધિક અઠ્યાશી હજાર વર્ષ-એટલો કાળ યાવત્-ગમનાગમન કરે. જો તે પોતે ઉત્કૃષ્ટ કાળની સ્થિતિવાળો હોય તો તેને એ પ્રમાણે ત્રીજા ગમકના સમાન આખો ગમક કહેવો. પણ વિશેષ એ કે તેની પોતાની સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ બાવીશ હજાર વર્ષની હોય છે. જો તે જીવ જઘન્યકાળની સ્તિતિવાળા પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થાય, તો તે જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ અન્તર્મુહૂર્ત સ્થિતિવાળામાં ઉત્પન્ન થાય-એ પ્રમાણે અહીં સાતમાં ગમકની વક્તવ્યતા યાવત્-ભવાદેશ સુધી કહેવી. કાળાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક બાવી શહજારવર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર અન્તર્મુહૂર્ત અધિક અઠ્યાવીશ હજાર વર્ષ-એટલો કાળ યાવત્-ગમનાગમન કરે. જો તે જીવ ઉત્કૃષ્ટકાળની સ્થિતિવાળા પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થાય તો જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ બાવીશ હજાર વર્ષની સ્થિતિ વાળા પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થાય. અહીં બધી સપ્તમ ગમકની વક્તવ્યતા યાવત્-ભવાદેશ સુધી કહેવી. કાળદેશથી જઘન્ય ચુમ્માલીશ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ એક લાખને છોંતેર હજાર વર્ષ-એટલો યાવત્-ગમનાગમન કરે.

જા તે (પૃથિવીકાયિક) અપ્કાયિક એકેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું સૂક્ષ્મ અપ્કાયિકથી કે બાદર અપ્કાયિકથી આવી ઉત્પન્ન થાય-ઈત્યાદિ પૃથિવીકાયિકની પેઠે સૂક્ષ્મ, બાદર, પર્યાપ્તા, અપર્યાપ્તા-આ ચાર ભેદ કહેવા. હે ભગવન્ ! જે અપ્કાયિક પૃથિવીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાળની સ્થિતિવાળા પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ બાવીશ હજાર વર્ષની એ પ્રમાણે પૃથિવીકાયિકની પેઠે અહિં અપ્કાય સંબંધે પણ નવે ગમકો કહેવા. પણ વિશેષ એ કે અપ્કાયિકના શરીરનું સંસ્થાન સ્તિબુકપાણીના પરપોટા આકારે છે. સ્થિતિ જઘન્યથી અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ સાત હજાર વર્ષની હોય છે. અનુબંધ પણ એ પ્રમાણે જાણવો. એ રીતે ત્રણે ગમમાં જાણવું. ત્રીજા, છ ા, સાતમાં, આઠમાં અને નવમાં ગમમાં સંવેધ ભવાદેશથી જઘન્ય બે ભવ અને ઉત્કૃષ્ટ આઠ ભવ હોય છે, તથા બાકીના ચારે ગમમાં જઘન્ય બે ભવ અને ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાતાભવો હોય છે. ત્રીજા ગમમાં કાળાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક બાવીશ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટથી એક લાખ અને સોળ હજાર વર્ષ-એટલો કાળ યાવત્-ગમનાગમન કરે. છ ા ગમમાં કાળાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિખ બાવીશહજારવર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર અન્તર્મુહૂર્ત અધિક અઠ્યાવીસ હજાર વર્ષ-એટલો કાળ યાવત્-ગમનાગમન કરે. સાતમાં ગમમાં કાલાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક સાત હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ એક લાખને સોળ હજાર વર્ષ-યાવત્-ગમનાગમન કરે. આઠમાં ગમમાં કાલાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક સાત હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ અઠ્યાશી હજાર વર્ષે ગમના ગમન કરે તથા નવમાં ગમમાં ભવાદેશ થી જઘન્ય બે ભવ અને ઉત્કૃષ્ટ આઠ ભવો તથા કાળાદેશથી જઘન્ય ઓગળત્રીસહજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ એક લાખ સોળ હજાર વર્ષ-યાવત્-ગમનાગમન કરે.

હે ભગવન્ ! જો તે ઉકાયથી આવી ઉપજે તે તે ઉકાયિકને પણ એજ વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે નવે ગમમાં લેશ્યાઓ કહેવી. તે ઉકાયનું સંસ્થાન સોયના સમૂહના આકારે હાય છે. અને સ્થિતિ (ત્રણ અહોરાત્રની) જાણવી. ત્રીજા ગમમાં કાળાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક બાવીશ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ બાર અહોરાત્ર અધિક અઠ્યાવીસ હજાર વર્ષ એટલો કાળ-યાવત્-ગમનાગમન કરે. જો તેઓ વાયુકાયિકાથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો તેને તેજસ્કાયિકોનો પેઠે નવે ગમકા કહેવા. પણ વિશેષ એ કે વાયુકાયિકોના શરીરનો આકાર ધ્વજાના આકારે હોય છે. સંવેધ હજારો વર્ષવડે કરવો. ત્રીજા ગમમાં કાળાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ એક લાખ વર્ષ-જો તેઓ વનસ્પતિકાયિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો-ઈત્યાદિ વનસ્પતિકાયિકના નવે ગમકો અપ્કાયિકની પેઠે કહેવા. પણ વિશેષ એ કે વનસ્પતિના શરીરો અનેક પ્રકારનાં સંસ્થાન-આકૃતિવાળા હોય છે. પહેલાં અને છેલ્લા ત્રણે ગમકોમાં શરીરનું પ્રમાણ જઘન્ય અંગુલના અસંખ્યાતમાં ભાગ જેટલું અને ઉત્કૃષ્ટ એક હજાર યોજન કરતાં અધિક હોય છે. મધ્યમના ત્રણે ગમમાં પૃથિવીકાયિકોની પેઠે જાણવું. ત્રીજા ગમમાં કાળની અપેક્ષાએ જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક બાવીશ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ એક લાખને અઠ્યાવીસ હજાર વર્ષ-એટલો કાળ યાવત્-ગમનાગમન કરે.

(૮૪૭) જો તેઓ બેઈન્દ્રિયથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું પર્યાપ્તા બેઈન્દ્રિયથી કે અપર્યાપ્તા બેઈન્દ્રિયની બન્ને. જે બેઈન્દ્રિય, પૃથિવીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે, તેની સ્થિનિ પ્રશ્ન જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્તની અને ઉત્કૃષ્ટ બાવીશ હજાર વર્ષ. તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! જઘન્ય એક, બે કે ત્રણ, અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતા કે અસંખ્યાતા ઉત્પન્ન થાય. તેઓ છેવ સંઘયણવાળા હોય છે. તેઓના શરીરનું પ્રમાણ જઘન્ય અંગુલના અસંખ્યાતમાભાગ પ્રમાણ અને ઉત્કૃષ્ટ બારયોજન. હુંડકસંસ્તાનવાળા, ત્રણ લેશ્યાઓ, ઓ સમ્યગ્દષ્ટિ અને મિથ્યાદષ્ટિ હોય છે, તેઓને બે જ્ઞાન અને બે અજ્ઞાન અવશ્ય હોય છે. તેઓ વચનયોગી અને કાયયોગી હોય છે. ઉપયોગ બન્ને પ્રકારનો. ચારસંજ્ઞાઓ, ચારકષાયો, જીન્હેન્દ્રિય અને સ્પર્શેન્દ્રિય અને ત્રણ સમુદ્ઘાતો હોય છે. બાકી બધું પૃથિવીકાયિકોની પેઠે કહેવું. પણ વિશેષ એ કે સ્તિતિ જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્તની અને ઉત્કૃષ્ટ બાર વર્ષની હોય છે. એ પ્રમાણે અનુબંધ પણ જાણવો. ભવાદેશથી જઘન્ય બે ભવ અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતા ભવો તથા કાળાદેશથી જઘન્ય બે અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતો કાળજો તે બેઈન્દ્રિય જઘન્ય કાળની સ્થિતિવાળા પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને બધી એ જ પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી. જો તે બેઈન્દ્રિય ઉત્કૃષ્ટકાળની સ્થિતિવાળા પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને પણ આ જ વક્તવ્યતા કહેવી. વિશેષ એકે ભવાદેશથી જઘન્ય બે ભવ અને ઉત્કૃષ્ટ આઠભવ, તથા કાલાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક બાવીશ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ અડતાલીશ વર્ષ અધિક અઠ્યાવીસ હજાર વર્ષ.

જો તે બેઈન્દ્રિય જઘન્યકાળની સ્થિતિવાળો હોય અને તે પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને પણ ત્રણે ગમકોમાં પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી. પણ અહિં આ સાત વિશેષતા છે-શરીરનું પ્રમાણ પૃથિવીકાયિકોની પેઠે જાણવું, મિથ્યાદષ્ટિ છે. અવશ્ય બે અજ્ઞાન હોય, કાયયોગ છે, સ્થિતિ

જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ અન્તર્મુહૂર્તની હોય છે, અધ્યવસાયો અપ્રશસ્ત હોય છે. અનુબંધ સ્થિતિની પેઠે જાણવો. તથા બીજા ત્રિકના પ્રથમના બે ગમકોમાં સંવેધ પણ તે જ પ્રમાણે જાણવો. ત્રીજા ગમકમાં ભવાદેશ તે જ પ્રમાણે જાણવો. અને કાલાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક બાવીશ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર અન્તર્મુહૂર્ત અધિક ૨૮૦૦૦ વર્ષ-એટલી કાળ યાવત્-ગમનાગમન કરે. જો તે બેઈન્દ્રિય ઉત્કૃષ્ટકાળની સ્તિતિવાળો હોય અને પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થાય તેને ઔધિક ગમક સમાન ત્રણ ગમક કહેવા. પણ વિશેષ કે એ ત્રમ ગમોમાં સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ બાર વર્ષની હોય છે, અનુબંધ પણ એ જ પ્રમાણે છે. ભવાદેશથી જઘન્ય બે ભવ અને ઉત્કૃષ્ટ આઠ ભવ તથા કાળાદેશથી વિચારીને સંવેધ કહેવો. યાવત્-નવમાંગમમાં જઘન્ય બાર વર્ષ અધિક બાવીશ હજાર વર્ષ, અને ઉત્કૃષ્ટ અડતાલીશ વર્ષ અધિક અઠ્યાશી હજાર વર્ષ-એટલો કાળ યાવત્-ગમનાગમન કરે. જો તે પૃથિવીકાયિકો તેઈન્દ્રિયોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો તેને પણ એ પ્રમાણે નવ ગમતો કહેવા. પણ વિશેષ એ કે પ્રથમના ત્રણે ગમકમાં શરીરનું પ્રમાણ જઘન્ય અંગુલના અસંખ્યાતમાં ભાગનું અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ ગાઉનું હોય છે. ત્રણ ઈન્દ્રિયો હોય છે. સ્થિતિ જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ, ઓગળપચાસ રાત્રિદિવસની છે. ત્રીજા ગમકમાં કાળની અપેક્ષાએ જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક બાવીશ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ એકસો છનું રાત્રિદિવસ અધિક અઠ્યાસી હજાર વર્ષ-એટલો કાળ યાવત-ગમનાગમન કરે. વચ્ચેના ત્રણ ગમકો છેલ્લા ત્રણ ગમ પણ એમ જ જાણવા. પણ વિશેષ એ કે સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ ઓગળપચાસ રાત્રિદિવસની છે.

જો તે પૃથિવીકાયિકો ચઉરિન્દ્રિથી આવી ઉપજે તો તેને પણ એ જ પ્રમાણે નવે ગમો કહેવા. પરન્તુ આ નીચેની વિશેષતા જાણવી. 'શરીરની અવગાહના જઘન્ય અંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર ગાઉની, સ્થિતિ જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ છ માસની, અનુબંધ પણ એમજ જાણવો. ઈન્દ્રિયો ચાર હોય છે. 'યાવત્-નવમાં ગમકમાં કાળાદેશથી જઘન્ય છ માસ અધિક બાવીશ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ ચોવીશ માસ અધિક %ઠ્યાવીસ હજાર વર્ષ.

હે ભગવન્ ! જો તે પૃથિવીકાયિક પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય કે અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોથી બન્ને. જો તે અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય, તો શુંય જલચરોથી આવી ઉત્પન્ન થાય કે યાવત્-પર્યાપ્ત કે અપર્યાપ્તાથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? બંને. હે ભગવન્ ! અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક, જે પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે, તે કેટલા કાળની સ્થિતિવાળા પૃથિવીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય ? જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ બાવીશ હજાર વર્ષ.

હે ભગવન્ ! તે અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય-ઈત્યાદિ એમ બેઈન્દ્રિયના ઔધિક ગમકની વક્તવ્યતા અહિં કહેવી. પણ વિશેષ એ કે અહિં શરીરની જઘન્ય અવગાહના અંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ એક હજાર યોજન જેટલી છે. તેઆને પાંચ ઈન્દ્રિયો છે. સ્થિતિ અને અનુબંધ જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટીની છે. ભવની અપેક્ષાએ જઘન્ય બે ભવ ઉત્કૃષ્ટ આઠ ભવ તથા કાળની અપેક્ષાએ જઘન્ય બે અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ અઠ્યાવીસ હજાર વર્ષ અધિક ચાર પૂર્વકોટીનવે ગમકોમાં ભવની અપેક્ષાએ જઘન્ય બે ભવ અને ઉત્કૃષ્ટ આઠ ભવ હોય છે. અને કાળની અપેક્ષાએ ઉપયોગપૂર્વક કાયસંવેધ કહેવો. પણ વિશેષ એકે વચ્ચે ના ત્રણે ગમકોમાં બેઈન્દ્રિયના વચ્ચેના ગમકો પેઠેજાણવું. અને છેલ્લા ત્રણે ગમકોમાં આના પ્રથમના ત્રણ ગમકોની પેઠે સમજવું. પણ વિશેષ એ કે સ્થિતિ અને અનુબંધ જઘન્ય તથા ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી હોય છે. જો તે પૃથિવીકાયિક સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા કે અસંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળાથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! તે સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા તિર્યંચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય.

જો સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સં.પં. તિર્યંચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું જલચરોથી આવી ઉત્પન્ન થાય-ઈત્યાદિ બાકીની બધી વક્તવ્યતા અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચની પેઠે જાણવી. યાવત્ હે ભગવન્ ! તે એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! જેમ રત્નપ્રભામાં ઉપજવાને યોગ્ય સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચની વક્તવ્યતા કહી છે. તેમ અહિં પણ કહેવી. પણ વિશેષ એ કે શરીરની અવગાહના જઘન્ય અંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ એક હજાર યોજન હોય છે. એ પ્રમાણે નવે ગમકોમાં બધો સંવેધ અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચની પેઠે કહેવો. પ્રથમના ત્રણે અને વચ્ચેના ત્રણે ગમકોમાં પણ અવગાહના જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ અંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ, ત્રણ લેશ્યાઓમિથ્યાદષ્ટિ બે અજ્ઞાન કાયયોગ, ત્રણ સમુદ્ઘાતો હોય છે, સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ અન્તર્મુહૂર્ત હોય છે, અધ્યવસાયો અપ્રશસ્ત છે અને અનુબંધ સ્થિતિની પ્રમાણે જાણવો.' તથા છેલ્લા ત્રણે આલાપકમાં પ્રથમ

ગમકની પેઠે વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે સ્થિતિ અને અનુબંધ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટીની હોય છે.

(૮૪૮) હે ભગવન્ ! જો તે પૃથિવીકાયિકો મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય કે અસંજ્ઞી મનુષ્યોથી અસંજ્ઞી મનુષ્ય, જે પૃથિવીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાળની સ્થિતિવાળા પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થાય ? જેમ જઘન્યકાળની સ્થિતિવાળા અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક સંબંન્ધે ત્રણ ગમો કહ્યા છે તેમ આ સંબંધે પણ સામાન્ય ત્રણ ગમકો સંમ્પૂર્ણ કહેવા અને બાકીના છ ગમકો ન કહેવા. જો તેઓ સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા કે અસંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી મનુષ્યોથી તેઓ સંખ્યાતા વર્ષ આયુષવાળા કે અસંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી મનુષ્યોથી તેઓ સંખ્યાતા વર્ષ આયુષવાળા સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય, જો તેઓ સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા મનુષ્યોથી સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય, જો તેઓ સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું પર્યાપ્ત કે અપર્યાપ્ત ? બન્ને.

હે ભગવન્ ! સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા પર્યાપ્તા સંજ્ઞી મનુષ્ય, જે પૃથિવીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાળની સ્થિતિવાળા પૃથિવીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્તની અને ઉત્કૃષ્ટ બાવીશ હજાર વર્ષ તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય ? રત્નપ્રભા ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય મનુષ્યની જે વક્તવ્યતા કહી છે તે અહિં ત્રણે આલાપકમાં કહેવી. પણ વિશેષ એ કે શરીરની અવગાહના જઘન્ય અંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ પાંચસો ધનુષ હોય છે, સ્થિતિ જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટીની છે. એ પ્રમાણે અનુબંધ પણ જાણવો. સંવેધ જેમ સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચના કહ્યો છે તેમ નવે ગમોમાં કહેવો. વચ્ચેના ત્રણ ગમોમાં સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચની વક્તવ્યતા કહેવી. તથા છેલ્લા ત્રણ ગમકો આ ઔધિક-સામાન્ય ગમની પેઠે કહેવા. વિશેષ એ કે શરીરના અવગાહના જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પાંચસો ધનુષની હોય છે. સ્થિતિ અને અનુબંધ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટીની હોય છે. જો તે પૃથિવીકાયિકો દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો કે ક્યા દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! ચારે દેવોથી જો તે ભવનપતિ દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું અસુરકુમારોથી આવી ઉત્પન્ન થાય કે યાવત્-સ્તનિતમુરોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! તે સર્વેથી.

હે ભગવન્ ! અસુરકુમાર જે પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાળની સ્થિતિવાળા પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્તની અને ઉત્કૃષ્ટ બાવીસ હજાર વર્ષની સ્થિતિવાળા. તે અસુરકુમારો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય ? તેઓ જઘન્ય એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતા કે અસંખ્યાતા ઉત્પન્ન થાય. હે ભગવન્ ! તે જીવોનાં શરીરો કેટલા સંઘયણવાળાં હોય છે ? છ પ્રકારના. સંઘયણ રહિત હોય છે હે ભગવન્ ! તે જીવોનાં શરીરોની કેટલી મોટી અવગાહના કહી છે ? હે ગૌતમ ! તેઓને ભવધારણીય અને ઉત્તરવૈક્રિય અને બે જાતની અવગાહના હોય છે. તેમાં જે ભવધારણીય અવગાહના છે તે જઘન્ય અંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ સાત હાથની છે, અને જે ઉત્તરવૈક્રિય અવગાહના છે તે જઘન્ય અંગુલનો સંખ્યાત મો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ એક લાખ યોજન હોય છે. હે ભગવન્ ! તે જીવોનાં શરીરો કેટલા સંસ્થાનવાળાં હોય છે ? હે ગૌતમ ! ભવધારણીય શરીર છે તેને સમચતુરસ્ર સંસ્થાન હોય છે, અને જે ઉત્તરવૈક્રિય છે તે અનેક પ્રકારનું સંસ્થાન હોય છે. લેશ્યાઓ ચાર છે. દૃષ્ટિ ત્રણે, ત્રમ જ્ઞાન અવશ્ય હોય, અજ્ઞાન, ત્રણ ભજનાએ હોય છે. લેશ્યાઓ ચાર છે. દૃષ્ટિ ત્રણે, ત્રમ જ્ઞાન અવશ્ય હોય, અજ્ઞાન ત્રણ ભજનાએ હોય છે. લેશ્યાઓ ચાર છે. દૃષ્ટિ ત્રણે, ત્રમ જ્ઞાન અવશ્ય હોય, અજ્ઞાન ત્રણ ભજનાએ હોય છે. ત્રણ યોગ, બન્ને ઉપયોગ, ચાર સંજ્ઞાઓ, ચાર કષાયો, પાંચ ઈન્દ્રિયો અને પાંચ સમુદ્ઘાત હોય છે. વેદના બન્ને પ્રકારની હોય છે. સ્ત્રીવેદ અને પુરુષવેદ હોય છે સ્થિતિ જઘન્ય દસ હજાર વર્ષની અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈક અધિક સાગરોપમ હોય છે. અધ્યવસાયોબન્ને. અનુબંધ સ્થિતિની પેઠે જાણવી. ભવની અપેક્ષાએ બે ભવ અને કાળની અપેક્ષાએ જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ બાવીશ હજાર વર્ષ અધિક સાધિક સાગરોપમ પણ વિશેષ એ કે મધ્યના ત્રણ અને છેલ્લા ત્રણ ગમોમાં અસુરકુમારોની સ્થિતિસંબંન્ધે વિશેષતા હોય છે, બાકી બધી ઔધિક વક્તવ્યતા અને કાયસંવેધ જાણવો. સંવેધમાં બધે ઠેકાણે બે ભવ જાણવા. એ પ્રમાણે યાવત્-ગમમાં કાળાદેશથી જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ સાધિક સાગરોપમ સહિત બાવીશ હજાર વર્ષ-એટલો કાળ યાવત્-ગતિઅગતિ કરે.

હે ભગવન્ ! જે નાગકુમાર દેવ પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાળની સ્થિતિવાળા પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થાય. અહિં પૂર્વોક્ત બધી અસુરકુમારોની વક્તવ્યતા યાવત્-ભવાદેશ સુધી કહેવી. પણ વિશેષ એ કે સ્થિતિ જઘન્ય દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈક ન્યૂન બે પલ્યોપમની

હોય છે. એ પ્રમાણે અનુબંધે પણ જાણવો. કાળની અપેક્ષાએ જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈક ન્યૂન બે પલ્યોપમ સહિત બાવીશ હજાર વર્ષ નવે આલાપકો અસુરકુમારના આલાપકની પેઠે જાણવા. પણ વિશેષ એ કે અહિં સ્થિતિ અને કાળાદેશ (ભિન્ન) જાણવો. એ પ્રમાણે યાવત્ સ્તનિતકુમારો સુધી જાણવું. જો તેઓ વાનવ્યન્તરોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું પિશાચ વાનવ્યન્તરોથી, કે યાવત્-ગાંધર્વવ્યાનવ્યન્તરોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું પિશાચ વાનવ્યન્તરોથી, કે યાવત્-ગાંધર્વવ્યાનવ્યન્તરોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! સર્વેથી વાનવ્યન્તરદેવ જે પૃથિવીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાળની સ્થિતિવાળા પૃથિવીકાયિકોમાં આવી ઉત્પન્ન થાય ? અહિં પણ અસુરકુમારોની પેઠે નવે ગમકો કહેવા. પણ વિશેષ એ કે અહિં સ્થિતિ તથા કાળાદેશ (ભિન્ન) જાણવો. સ્થિતિ જઘન્ય દસ હજાર વર્ષની અને ઉત્કૃષ્ટ પલ્યોપમની હોય છે. જો તેઓ જ્યોતિષ્ક દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો ક્યા જ્યોતિષ્ક દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! સર્વેથી જે જ્યોતિષ્કદેવ પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે, તે કેટલા કાળની સ્થિતિવાળા પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થાય ? અહિં અસુરકુમારોના લબ્ધિ-વક્તવ્યતાની પેઠે સઘળી વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે તેઓને એક તેજોલેશ્યા હોય છે. ત્રણ જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાન અવશ્ય હોય છે. સ્થિતિ જઘન્ય પલ્યોપમનો આઠમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ એક લાખ વર્ષ અધિક એક પલ્યોપમ હોય છે. એ પ્રમાણે અનુબંધ પણ જાણવો. (સંવેધ) કાળની અપેક્ષાએ જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક પલ્યોપમનો આઠમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ એક લાખ બાવીશ હજાર વર્ષ અધિક એક પલ્યોપમએ પ્રમાણે બાકીના આઠ ગમો પણ જાણવા. પણ વિશેષ એ કે અહિં સ્થિતિ અને કાળાદેશ (પૂર્વ કરતાં ભિન્ન) જાણવો.

જો તેઓ વૈમાનિકો દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય, તો શું કલ્પોપપન્નક વૈમાનિક દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય, કે કલ્પાતીત વૈમાનિક દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! તેઓ કલ્પોપપન્નક વૈમાનિક દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય, જો તેઓ કલ્પોપપન્ન વૈમાનિક દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું સૌધર્મકલ્પપન્ન કે યાવત્-અચ્યુત કલ્પોપપન્નક વૈમાનિક દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! સૌધર્મ અને ઈશાન કલ્પોપપન્નક દેવોતી આવી ઉત્પન્ન થાય, જે સૌધર્મકલ્પોપન્ન વૈમાનિક દેવ પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે, તે કેટલા કાળની સ્થિતિવાળા પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થાય ? અહિં જ્યોતિષિકના ગમકની પેઠે કહેવી. પણ વિશેષ એ કે સ્થિતિ અને અનુબંધ જઘન્ય પલ્યોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ બે સાગરોપમ હોય છે. (સંવેધ) કાળની અપેક્ષાએ જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક પલ્યોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ બાવીશ હજાર વર્ષ અધિક બે સાગરોપમ બાકીના આઠે ગમો જાણવા. પરન્તુ વિશેષ એ કે અહિં સ્થિતિ અને કાળાદેશ (પૂર્વ કરતાં ભિન્ન) જાણવો. હે ભગવન્ ! જે ઈશાનદેવ, પૃથિવીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે-ઈત્યાદિ સંબંધે પણ નવે ગમો કહેવા. પણ વિશેષ એ કે સ્થિતિ, અનુબંધ જઘન્ય સાધિક, પલ્યોપમ, અને ઉત્કૃષ્ટ સાધિક બે સાગરોપમ.

(૮૪૯-૮૫૫) હે ભગવન્ ! અપ્કાયિકો ક્યાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય-ઈત્યાદિ જેમ પૃથિવીકાયિકના ઉદ્દેશકમાં કહ્યું છે તેમ જાણવું, પરન્તુ વિશેષ એ કે અહીં સ્થિતિ અને સંવેધ જુદો જાણવો. તેજસ્કાયિકો ક્યાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય-ઈત્યાદિ પૃથિવીકાયિક ઉદ્દેશકની પેઠે આ ઉદ્દેશક પણ કહેવો. પણ વિશેષ એ અહીં સ્થિતિ અને સંવેધ (ભિન્ન) જાણવો. વનસ્પતિકાયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય-ઈત્યાદિ પૃથિવીકાયિકના ઉદ્દેશકની પેઠે આ ઉદ્દેશક કહેવો. પણ વિશેષ એ કે જ્યારે વનસ્પતિકાયિક વનસ્પતિકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય ત્યારે પહેલાં, બીજા, ચોથા અને પાંચમાં આલાપકમાં 'પ્રતિસમય નિરન્તર અનંત જીવો ઉત્પન્ન થાય છે'-એમ કહેવું. ભવની અપેક્ષાએ જઘન્ય બે ભવ અને ઉત્કૃષ્ટ અનંત ભવ તથા કાળની અપેક્ષાએ જઘન્ય બે અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ અનંત કાળ બાકીના પાંચ આલાપકોમાં તેજ રીતે આઠ ભવ જાણવા. પણ વિશેષ એ કે અહીં સ્થિતિ અને સંવેધ એ ભિન્ન ભિન્ન જાણવા. બેઈન્દ્રિય જીવો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે-ઈત્યાદિ યાવત્ જે પૃથિવીકાયિક જીવ બેઈન્દ્રિયમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાળની સ્થિતિવાળા બેઈન્દ્રિયમાં ઉત્પન્ન થાય ? અહિં પૂર્વોક્ત પૃથિવીકાયિકની વક્તવ્યતા કહેવી, હે ભગવન્ ! તેઈન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે-ઈત્યાદિ બેઈન્દ્રિયના ઉદ્દેશકની પેઠે ત્રીન્દ્રિયો સંબંધે પણ કહેવું. વિશેષ એ કે અહીં સ્થિતિ અને સંવેધ (ભિન્ન ભિન્ન) જાણવો. તેજસ્કાયિકોની સાથે (તેઈન્દ્રિયોને સંવેધ) ત્રીજા ગમમાં ઉત્કૃષ્ટ એકસો છન્નું રાત્રિદિવસ અધિક અડતાલીશ વર્ષ હોય છે. તેઈન્દ્રિયોની સાથે ત્રીજા ગમમાં ઉત્કૃષ્ટ ત્રણસોને બાણું રાત્રિદિવસ જાણવો. એ પ્રમાણે યાવત્-સંજ્ઞી મનુષ્ય સુધી સર્વત્ર જાણવું. ચઉરિન્દ્રિય જીવો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? જેમ તેઈન્દ્રિયોનો ઉદ્દેશક કહ્યો તેમ ચઉરિન્દ્રિયો સંબંધે પણ કહેવો. પરન્તુ વિશેષ એ કે સ્થિતિ અને સંવેધ ભિન્ન જાણવો.

શતક - ૨૪ ઉદ્દેશક : ૨૦

(૮૫૬) હે ભગવન્ ! પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! ચારે ગતિથી. જો તેઓ નૈરયિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું રત્નપ્રભા પૃથિવીના નૈરયિકોથી કે યાવત્-અધ:સપ્તમ પૃથિવીના નૈરયિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! તેસાતેથી રત્નપ્રભા પૃથિવીના નૈરયિક જે પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોથી ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાળની સ્થિતિવાળા તિર્યંચોમાં ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! તે જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટીની સ્થિતિવાળા પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોમાં ઉત્પન્ન થાય. હે ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય ? જેમ અસુરકુમારની વક્તવ્યતા કહી છે તેમ અહિં કહેવી. પણ વિશેષ એ કે સંઘયણમાં અનિષ્ટ અને અમનોજ્ઞ પુદ્ગલો યાવત્-પરિણમે છે. અવગાહના ભવધારણીય અને ઉત્તરવૈક્રિય-એમ બે પ્રકારની છે. તેમાં જે ભવધારણીય શરીરની અવગાહના છે તે જઘન્ય અંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની અને ઉત્કૃષ્ટ સાત ધનુષ, ત્રણ હાથ, અને છ અંગુલની છે. તથા જે ઉત્તરવૈક્રિય શરીરની અવગાહના છે તે જઘન્ય અંગુલનો સંખ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ પંદર ધનુષ અને અઢી હાથની હોય છે. હે ભગવન્ ! તે જીવોનાં શરીરો કેટલાં સંસ્થાનવાળાં કહ્યાં છે ? હુંડકસંસ્થાન હોય છે, તેને એક કાપોતલેશ્યા છે. સમુદ્ઘાત ચાર છે. નપુંસક વેદ છે. સ્થિતિ જઘન્ય દસ હજાર વર્ષની અને ઉત્કૃષ્ટ સાગરોપમની પ્રમાણે છે. એ પ્રમાણે અનુબંધ પણ જાણવો. ભવની અપેક્ષાએ જઘન્ય બે ભવ અને ઉત્કૃષ્ટ આઠ ભવ, તથા કાળની અપેક્ષાએ જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર પૂર્વકોટી અધિક ચાર સાગરોપમ.

જો તે (રત્નપ્રભા નૈરયિક) જઘન્ય કાળની સ્થિતિવાળા પંચેન્દ્રિ તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થાય તો જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પણ અન્તર્મુહૂર્ત સ્થિતિવાળા પંચેન્દ્રિય તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થાય. બાકી બધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે કહેવું. પણ વિશેષ એ કે કાળની અપેક્ષાએ જઘન્ય ઉપર પ્રમાણે અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર અન્તર્મુહૂર્ત અધિક ચાર સાગરોપમ-એટલો કાળ યાવત્-ગતિઅગતિ કરે. એ પ્રમાણે બાકીના સાત ગમો જેમ નૈરયિકઉદ્દેશકમાં સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયો સાથે કહ્યા છે તેમ અહિં પણર જાણવા. વચ્ચેના ત્રણ ગમકો અને છેલ્લા ત્રણ ગમકોમાં સ્થિતિની વિશેષતા છે. બધે ઠેકાણે સ્થિતિ અને સંવેધ ભિન્ન ભિન્ન વિચારીને કહેવો. હે ભગવન્ ! શર્કરાપ્રભાનો નૈરયિક જે પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે-ઈત્યાદિ જેમ રત્નપ્રભા સંબંધે ગમકો કહ્યા છે તેમ શર્કરાપ્રભા સંબંધે પણ નવ ગમકો કહેવા. પરન્તુ વિશેષ એ કે શરીરની અવગાહના-સંસ્થાનપદમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવી. તેને ત્રણ જ્ઞાન અને ત્રણર અજ્ઞાન અવશ્ય હોય છે. સ્થિતિ અને અનુબંધ પૂર્વે કહેલ છે. એ પ્રમાણે નવે ગમો વિચારપૂર્વક કહેવા. એમ યાવત્-છઠ્ઠી નરકપૃથિવી સુધી જાણવું. પણ વિશેષ એ કે અહીં અવગાહના, લેશ્યા, સ્થિતિ, અનુબંધ અને સંવેધ ભિન્ન ભિન્ન જાણવા. હે ભગવન્ ! અધ:સપ્તમ નરકપૃથિવીનો નૈરયિક જે પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાળની સ્થિતિવાળા પંચેન્દ્રિય તિર્યચમાં ઉત્પન્ન થાય ? પૂર્વ પ્રમાણે નવે ગમકો કહેવો. વિશેષ એ કે અહીં અવગાહના, લેશ્યા, સ્થિતિ અને અનુબંધ અને સંવેધ ભિન્ન જાણવા. સંવેધ-ભવની અપેક્ષાએ જઘન્ય બે ભવ અને ઉત્કૃષ્ટ છ ભવ, તથા કાળની અપેક્ષાએ જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક બાવીશ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પૂર્વકોટી અધિક છાસઠ સાગરોપમ - એટલો કાળ યાવત્-ગમનાગમન કરે. પહેલા છ એ ગમકોમાં જઘન્ય બે ભવ અને ઉત્કૃષ્ટ છ ભવ, તથા પાછળના ત્રણે ગમકોમાં જઘન્ય બે ભવ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર ભવ જાણવા. નવે ગમકોમાં પ્રથમ ગમકની પેઠે વક્તવ્યતા કહેવી. પણ બીજા ગમમાં સ્થિતિ વિશેષતા છે. તથા કાળની અપેક્ષાએ જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક બાવીશ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ અન્તર્મુહૂર્ત અધિક છાસઠ સાગરોપમ-એટલો કાળ યાવત્-ગમનાગમન કરે. ત્રીજા ગમમાં જઘશ્ય પૂર્વકોટી અધિક બાવીશ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પૂર્વકોટી અધિક છાસઠ સાગરોપમ, ચોથા ગમમાં જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક બાવીશ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પૂર્વકોટી અધિક છાસઠ સાગરોપમ, પાંચમાં ગમમાં જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક બાવીશ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ અન્તર્મુહૂર્ત અધિક છાસઠ સાગરોપમ, છટ્ઠા ગમમાં જઘન્ય પૂર્વકોટી અધિક બાવીશ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પૂર્વકોટી અધિક છાસઠ સાગરોપમ, સાતમાં ગમમાં જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક છાસઠ સાગરોપમ, છટ્ઠા ગમમાં જઘન્ય પૂર્વકોટી અધિક બાવીશ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પૂર્વકોટી અધિક છાસઠ સાગરોપમ, સાતમાં ગમમાં જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક તેત્રીશ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ બે પૂર્વકોટી અધિક છાસઠ સાગરોપમ, આઠમાં ગમમાં જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક તેત્રીશ સાગરોપમ, અને ઉત્કૃષ્ટ બે અન્તર્મુહૂર્ત અધિક છાસઠ સાગરોપમ, તથા નવમા ગમમાં જઘન્ય પૂર્વકોટી અધિક તેત્રીશ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ બે પૂર્વકોટી અધિક છાસઠં સાગરોપમ-એટલો કાળ યાવત્-ગમનાગમન કરે. જો તે તિર્યંચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું એકેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકથી આવી ઉત્પન્ન થાય-ઈત્યાદિ પૃથિવીકાયિક ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે અહી ઉપપાત

કહેવો. યાવત્-હે ભગવન્ ! જે પૃથિવીકાયિક, પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાળની સ્થિતિવાળઆ પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોમાં ઉત્પન્ન થાય. હે ભગવન્ ! તે (પૃથિવીકાયિકો) એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય-ઈત્યાદિ પરિણામથી માંડી અનુબંધ સુધી જે પોતાના સ્વસ્થાનમાં વક્તવ્યતા કહી છે તેજ પ્રમાણે અહિં પણ કહેવી. પરન્તુ વિશેષ એ કે નવે ગમકોમાં પરિણામ જઘન્ય એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતા કે અસંખ્યાતા ઉત્પન્ન થાય છે. સંવેધ-ભવની અપેક્ષાએ નવે ગમોમાં જઘન્ય બે ભવ અને ઉત્કૃષ્ટ આઠ ભવ જાણવા. બાકી બધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. કાળની અપેક્ષાએ બન્નેની સ્થિતિ એકઠી કરવાવડે સંવેધ કરવો. જો તે અપ્કાયિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો-ઈત્યાદિ પર્વ પ્રમાણે અપ્કાય સંબંધે પણ કહેવું. અને એ પ્રમાણે યાવત્-ચાઉરિન્દ્રિય સુધીનો ઉપપાત કહેવો. પરન્તુ સર્વ ઠેકાણે પોતપોતાની વક્તવ્યતા કહેવી. નવે ગમકોમાં ભવાદેશ જઘન્ય બે ભવ અને ઉત્કૃષ્ટ આઠ ભવ, તથા કાળાદેશ બન્નેની સ્થિતી જોડીને કરવો. જે પ્રમાણે પૃથિવીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થનારની વક્તવ્યતા કહી છે તેજ પ્રમાણે બધા ગમોમાં બધા જીવો સંબંધે કહેવી, અને બધે ઠેકાણે સ્થિતિ અને સંવેધ ભિન્ન જાણવો. હે ભગવન્ ! જો તે પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકથી આવી ઉત્પન્ન થાય કે અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! બન્ને પ્રકારથી ઈત્યાદિ પૃથિવીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર તિર્યંચોના ભેદો કહ્યા છે તેમ અહીં પણ કહેવા. યાવત્ હે ભગવન્ ! અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક, જે પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાળની સ્થિતિવાળા પંચેન્દ્રિય તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ પલ્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગની સ્થિતિવાળા પંચેન્દ્રિય તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થાય. હે ભગવન્ ! તે એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય-ઈત્યાદિ સંબંધે પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થનાર અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોની વક્તવ્યતા કહી છે તે આ પ્રમાણે યાવત્-ભવાદેશ સુધી કહેવી. કાળની અપેક્ષાએ જઘન્ય બે અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી પૃથકત્વ અધિક પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ બીજા ગમમાં પણ એજ વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે કાળા દેશથી જઘન્ય બે અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટીપૃથકત્વ અધિક પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ બીજા ગમમાં પણ એજ વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે કાળા દેશથી જઘન્ય બે અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર અન્તર્મુહૂર્ત અધિક ચાર પૂર્વકોટી એટલો કાળ યાવત્-ગતિઆગતિ કરે.

જો તે ઉત્કૃષ્ટ કાળની સ્થિતિવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ યોનિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પલ્યોપમના અસંખ્યાતમાં ભાગની સ્થિતિવાળા સંજ્ઞી તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થાય. હે ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય-ઈત્યાદિ જેમ રત્નપ્રભા પૃથિવીમાં ઉત્પન્ન થનાર અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચની વક્તવ્યતા કહી છે તેમ યાવત્-કાળાદેશ સુધી બધી વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે પરિણામ-જઘન્ય એક, બે, કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતા ઉત્પન્ન થાય છે. બાકી બધું તે પ્રમાણે જાણવું. જો તે પોતે જઘન્યકાળની સ્થિતિવાળો હોય તો જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્તની સ્થિતિવાળો અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી વર્ષની સ્થિતિવાળો સંજ્ઞી પં. તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થાય. હે ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય-ઈત્યાદિ પૃથિવીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થતા જઘન્ય આયુષવાળા અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચને વચ્ચેના ત્રણ ગમમાં જેમ કહ્યું છે તેમ અહિં અનુબંધ સુધી બધું કહેવું. ભવાદેશથી જઘન્ય બે ભવ અને ઉત્કૃષ્ટ આઠ ભવ તથા કાળાદેશવડે જઘન્ય બે અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર અન્તર્મુહૂર્ત અધિક ચાર પૂર્વકોટી વર્ષ એટલો કાળ યાવત્-ગમનાગમન કરે. જા તે તેજઘન્ય કાળની સ્થિતિવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને પણ એજ વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે કાળાદેશથી જઘન્ય બે અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ આઠ અન્તર્મુહૂર્ત જો તે જ ઉત્કૃષ્ટ કાળની સ્થિતિવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયતિર્યંચયાનિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી વર્ષની સ્થિતિવાળા સંજ્ઞી પં. તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થાય. અહીં એજ પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે અહીં કાળાદેશ ભિન્ન જાણવો. જો તે જ જીવ પોતે ઉત્કૃષ્ટકાળની સ્થિતિવાળો હોય તો તેને પ્રથમ ગમકની વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટીની હોય છે. કાળાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક પૂર્વકોટી અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વ કોટીપૃથકત્વ અધિક પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ જો તે જીવ જઘન્યકાળની સ્થિતિવાળો તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને પણ એજ વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે કાળાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક પૂર્વકોટી અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર.

જો તે ઉત્કૃષ્ટકાળની સ્થિતિવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થાય તો તે જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પલ્યોપમના અસંખ્યાતમાં ભાગની સ્થિતિવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચમાં, ઉત્પન્ન થાય-ઈત્યાદિ જેમ રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થનાર અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયની વક્તવ્યતા કહી છે તેમ યાવત્-કાળાદેશ સુધી બધી

વક્તવ્યતા કહેવી. પરન્તુ આના ત્રીજા ગમમાં કહ્યા પ્રમાણે પરિમાણ કહેવું. જો તે સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા કે અસંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળામાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! તેઓ સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા તિર્યંચોમાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય, જો તેઓ સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચમાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય, જો તેઓ સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચમાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું પર્યાપ્ત કે અપર્યાપ્ત સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી પં તિર્યંચમાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? બન્નેમાંથીસંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળાસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક, જે સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાળની સ્થિતિવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાળની સ્થિતિવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક, જેમાં ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્યોપમની સ્થિતિવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થાય. તેએક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય-ઈત્યાદિ રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થનાર આ સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચના પ્રથમ ગમકની પેઠે બધું જાણવું. પરન્તુ શરીરપ્રમાણે જઘન્ય અંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ એક હજાર યોજન હોય છે. કાળાદેશથી જઘન્ય બે અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી પૃથક્ત્વ અધિક ત્રણ પલ્યોપમ જો તે જ જીવ જઘન્યકાળની સ્થિતિવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને એ જ પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી. પરન્તુ કાળાદેશથી જઘન્ય બે અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર અન્તર્મુહૂર્ત અધિક ચાર પૂર્વકોટી-એટલો કાળ યાવત્-ગમનાગમન કરે. જો તે જ ઉત્કૃષ્ટકાળની સ્થિતિવાળા સંજ્ઞી પં તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થાય તો જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્યોપમની સ્થિતિવાળા સંજ્ઞી પં તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થાય ઈત્યાદિ પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી. પણ પરિમાણ-જઘન્ય એક, બે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતા જીવો ઉત્પન્ન થાય. તેનું શરીર જઘન્ય અંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ એક હજાર યોજન હોય છે. બાકી બધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે યાવત્ અનુબંધ સુધી જાણવું. ભવાદેશથી બે ભવ અને કાળાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક ત્રણ તથા ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી અધિક ત્રણ પલ્યોપમ.

જો તે પોતે જ જઘન્ય સ્થિતિવાળો હોય તો તે જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત આયુષવાળા અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટીની સ્થિતિવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકમાં ઉત્પન્ન થાય. તેને પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થતા આજ સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયની જે વક્તવ્યતા કહી છે તે આ ઉદ્દેશકમાં મધ્યના ચોથા, પાંચમા અને છઠ્ઠા એ ત્રણ ગમકમાં કહેવી. અને અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયને મધ્યના ત્રણ ગમકમાં જે સંવેધ કહ્યો છે તે પ્રમાણે અહિં કહેવો. જો તે પોતે ઉત્કૃષ્ટ કાળની સ્થિતિવાળો હોય તો તેને પ્રથમ ગમકની પેઠે કહેવું. પરન્તુ સ્થિતિ અને અનુબંધ જઘન્ય તથા ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી હોય છે. કાળાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક પૂર્વકોટી અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી હોય છે. કાળાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક પૂર્વકોટી અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી પૃથક્ત્વ અધિક ત્રણ પલ્યોપમ એટલો કાળ યાવત્ ગમનાગમન કરે જો તે જ જીવ જઘન્ય સ્થિતિવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને એ જ પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે કાળાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક પૂર્વકોટી અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર અન્તર્મુહૂર્ત અધિક ચાર પૂર્વકોટી એટલો કાળ યાવત્-ગમનાગમન કરે. જો તે ઉત્કૃષ્ટકાળની સ્થિતિવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકમાં ઉત્પન્ન થાય તો તે જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્યોપમની સ્થિતિવાળા સં પં તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થાય. બાકી બધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. પણ વિશેષ એ કે પરિમાણ અને અવગાહના આના ત્રીજા ગમકમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. પણ વિશેષ એ કે પરિમાણ અને અવગાહના આના ત્રીજા ગમકમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. પણ વિશેષ એ કે પરિમાણ અને અવગાહના આના ત્રીજા ગમકમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. પણ વિશેષ એ કે પરિમાણ અને અવગાહના આના ત્રીજા ગમકમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવાં. ભવાદેશથી બે ભવ અને કાળાદેશથી જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી અધિક ત્રણ પલ્યોપમ જો મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું સંજ્ઞી કે અસંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! એ બન્નેથી અસંજ્ઞી મનુષ્ય, જે પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાળની સ્તિતિવાળા સંજ્ઞી પં તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થાય ? જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટીની સ્થિતિ. પૃથિવીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર અસંજ્ઞી મનુષ્યની પ્રથમના ત્રણ ગમકમાં જે વક્તવ્યતા કહી છે તે અહીં પ્રથમના ત્રણે ગમકમાં કહેવી. અને સંવેધ અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયના મધ્યમ ત્રણ ગમકમાં કહ્યો છે તે પ્રમાણે અહિં કહેવો.

હે ભગવન્ ! જો સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું સંખ્યાતા કે અસંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! તેઓ સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય, તેઓ પર્યાપ્તા ને અપર્યાપ્ત બન્ને પ્રકારના મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય. તે જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્યોપમની સ્થિતિવાળા સં પં

તિર્યંચયોનિકોમાં ઉત્પન્ન થતા એ જ સંજ્ઞી મનુષ્યો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય-ઈત્યાદિ પૃથિવીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થતા એ જ સંજ્ઞી મનુષ્યની પ્રથમ ગમકમાં કહેલી વક્તવ્યતા યાવત્-ભવાદેશ સુધી અહીં કહેવી. કાળાદેશથી જઘન્ય બે અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી પૃથકત્વ અધિક ત્રણ પલ્યોપમ જો તે સંજ્ઞી મનુષ્ય જઘન્ય કાળની સ્થિતિવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને એ જ પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી. પરન્તુ કાળાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર અન્તર્મુહૂર્ત અધિક ચાર પૂર્વકોટી વર્ષ-એટલો કાળ યાવત્ ગમના ગમન કરે. જો તે જ મનુષ્ય ઉત્કૃષ્ટ કાળની સ્થિતિવાળા તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થાય તો તે જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્યોપમની સ્થિતિવાળા સંજ્ઞી પં તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થાય. (અહીં પણ) એ જ પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે શરીરપ્રમાણ જઘન્ય અંગુલ પૃથકત્વ અને ઉત્કૃષ્ટ પાંચસો ધનુષ હોય છે. આયુષ જઘન્ય માસપૃથકત્વ અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી હોય છે. એ પ્રમાણે અનુબંધ પણ જાણવો. ભવાદેશથી બે ભવ તથા કાળાદેશથી જઘન્ય માસપૃથકત્વ અધિક ત્રણ પલ્યાપમ ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી અધિક ત્રણ પલ્યોપમ.

જો તે સંજ્ઞી મનુષ્ય પોતે જઘન્યસ્થિતિવાળો હોય તો તેને જેમ પંચેન્દ્રિય તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થતા પંચેન્દ્રિય તિર્યંચની મધ્યમ ત્રણ ગમકોની વક્તવ્યતા કહી છે તેમ આની પણ મધ્યમ ત્રણ ગમકોની બધી વક્તવ્યતા કહેવી. પણ એ કે પરિમાણ 'ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતા ઉપજે' એમ કહેવું, અને બાકી બધુ પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. જો તે પોતે ઉત્કૃષ્ટ કાળની સ્થિતિવાળો હોય તો તેને પ્રથમ ગમકની વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે શરીરની અવગાહના જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પાંચસો ધનુષની હોય છે. સ્થિતિ અને અનુબંધ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી હોય છે. બાકી બધુ યાવત્-ભવાદેશ સુધી તે જ પ્રાણે જાણવું. કાળાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક પૂર્વકોટી અને ઉત્કૃષ્ટ પૃથકત્વ અધિક ત્રણ પલ્યોપમ જો તે જ મનુષ્ય જઘન્ય સ્થિતિવાળા તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને એ જ વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે કાળાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક પૂર્વકોટી અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર અન્તર્મુહૂર્ત અધિક ચાર પૂર્વકોટી જો તે જ મનુષ્ય ઉત્કૃષ્ટકાળની સ્થિતિવાળા સંજ્ઞી પં તિર્યંચયોનિકમાં ઉત્પન્ન થાય તો તે જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્યોપમની સ્થિતિવાળા સંજ્ઞી પં તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થાય. અહિં પૂર્વોક્ત સાતમા ગમકની વક્તવ્યતા કહેવી. ભવાદેશથી બે ભવ અને કાળાદેશથી જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી અધિક ત્રણ પલ્યોપમ તેઓ ભવનવાસી દેવોથી, અને યાવત્-વૈમાનિક દેવોથી પણ આવી ઉત્પન્ન થાય.

તેઓ અસુરકુમારોથી, યાવત્-સ્તનિતકુમાર ભવનવાસી દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે. હે ગૌતમ ! જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટીની સ્થિતિવાળા સંજ્ઞી પં તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થાય. તેને નવે ગમકમાં જે વક્તવ્યતા પૃથિવીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થતા અસુરકુમારોની કહી છે તેમ કહેવી. એ પ્રમાણે યાવત્-ઈશાનદેવ લોક સુધી પણ તે પ્રમાણે વક્તવ્યતા કહેવી. ભવાદેશ બધે ઠેકાણે ઉત્કૃષ્ટ આઠ ભવ જઘન્ય બે ભવ હોય છે. અહીં સર્વ ઠેકાણે સ્થિતિ અને સંવેધ ભિન્ન જાણવો. હે ભગવન્ ! જે નાગકુમાર, પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાળની સ્થિતિવાળા સં પં તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! અહીં બધી પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે સ્થિતિ અને સંવેધ (ભિન્ન) જાણવો. એ પ્રમાણે યાવત્-સ્તનિતકુમારો સુધી જાણવું. હે ભગવન્ ! જો તે (સંજ્ઞી પં તિર્યંચો) વાનવ્યન્તરોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું પિશાચ વાનવ્યન્તરોથી આવી ઉત્પન્ન થાય-ઈત્યાદિ બધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. યાવત્-હે ભગવન્ ! જે વાનવ્યન્તર, પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાળની સ્થિતિવાળા સંજ્ઞી પં તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થાય ? પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. પણ વિશેષ એ કે અહીં સ્થિતિ અને સંવેધ ભિન્ન જાણવો.

જો તે જ્યોતિષિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો તેને પૂર્વે કહ્યાપ્રમાણે-પૃથિવિકાયિકમાં ઉત્પન્ન થતા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચને કહ્યા પ્રમાણે ઉપપાત કહેવો. યાવત્-હે ભગવન્ ! જે જ્યોતિષિક, પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાળની સ્થિતિવાળા સં પં તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થાય ? એ જ પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા જેમ પૃથિવીકાયિક ઉદ્દેશકમાં કહેલી છે તેમ કહેવી. નવે ગમકમાં આઠ ભવો જાણવા. યાવત્-કાળાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક પલ્યોપમનો આઠભો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર પૂર્વકોટી અધિક પલ્યોપમ એટલો કાળ યાવત્-ગતિઆગતિ કરે. એ પ્રમાણે નવે ગમકોમાં જાણવું. પણ વિશેષ એ કે અહીં સ્થિતિ અને સંવેધ ભિન્ન જાણવો. જો તેઓ વૈમાનિક દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય, પણ કલ્પાતીત વૈમાનિક દેવોથી આવી ન ઉત્પન્ન થાય. જો કલ્પોપપન્ન વૈમાનિક દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો યાવત્-સહસ્રારર કલ્પોપન્નક વૈમાનિક દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય, પણ આનત કલ્પોપન્નક, યાવત્-અચ્યુત કલ્પોપન્નકથી આવી ઉત્પન્ન ન થાય. હે ભગવન્ ! જે સૌધર્મ દેવ, પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાળની સ્થિતિવાળા પંચેન્દ્રિય તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ

! તે જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી આયુષવાળા પંચેન્દ્રિય તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થાય. બાકી બધું નવે ગમકોને આશ્રયી પૃથિવીકાયિક ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે કહેવું. પણ વિશેષ એ કે નવે ગમકોમાં સંવેધ-ભવની અપેક્ષાએ જઘન્ય બે ભવ અને ઉત્કૃષ્ટ આઠ ભવનો હોય છે. સ્થિતિ અને કાળાદેશ (ભિન્ન ભિન્નરૂ જાણવા. એ પ્રમાણે ઈશાન દેવ સંબંધે પણ જાણવું. તથા એ જ ક્રમવડે બાકી બધા દેવોના યાવત્-સહસ્રાર દેવ સુધી ઉપપાત કહેવો. પરન્તુ અવગાહના, અવગાહનાસંસ્થાન પદમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવી. લેશ્યા-સનત્કુમાર, માહેન્દ્ર અને બ્રહ્મલોકમાં એક પદ્મ લેશ્યા અને બાકી બધાને એક શુક્લલેશ્યા જાણવી. વેદમાં સ્ત્રીવેદવાળા અને નપુંસક વેદવાળા નથી, પણ પુરુષવેદવાળા હોય છે. સ્થિતિપદમાં કહ્યા પ્રમાણે આયુષ અને અનુબંધ જાણવો. બાકી બધું ઈશાન દેવોની પેઠે જાણવું, તેમજ અહિં કાયસંવેધ જુદો કહેવો. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.'

શતક : ૨૪-ઉદ્દેસો : ૨૦ ની મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ ગુર્જરછાયા પૂર્ણ ઉદ્દેશક : ૨૧

(૮૫૭) હે ભગવન્ ! મનુષ્યો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? શું નૈરયિકોથી, કે યાવત્-દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! તેઓ નૈરયિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય, યાવત્-દેવોથી પણ આવી ઉત્પન્ન થાય. એ પ્રમાણે અહીં પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે ઉપપાત કહેવો. યાત્-છઠ્ઠી તમા પૃથિવીના નૈરયિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય, પણ સાતમી તમતમા પૃથિવીના નૈરયિકોથી આવી ન ઉત્પન્ન થાય. હે ભગવન્ ! રત્નપ્રભાપૃથિવીનો નૈરયિકોથી આવી ન ઉત્પન્ન થાય. હે ભગવન્ ! રત્નપ્રભાપૃથિવીનો નૈરયિક જે મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાળની સ્થિતિવાળા મનુષ્યમાં ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! તે જઘન્યે બે માસથી આરંભી નવ માસ સુધીની અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટીની સ્થિતિવાળા મનુષ્યમાં ઉત્પન્ન થાય. બાકી બધી વક્તવ્યતા પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકમાં ઉત્પન્ન તતા. રત્નપ્રભાનૈરયિકની પેઠે કહેવી. પરન્તુ પરિમાણ-જઘન્ય એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતા ઉત્પન્ન થાય છે. જેમ ત્યાં અન્તર્મુહૂર્તવડે સંવેધ ક્ર્યો છે તેમ અહીં માસપૃથકત્વવડે સંવેધ કરવો. બાકી બધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું, રત્નપ્રભાની વક્તવ્યતાની પેઠે શર્કરાપ્રભાની પણ વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે જઘન્ય વર્ષપૃથકત્વની સ્થિતિવાળા અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટીની સ્થિતિવાળા મનુષ્યમાં ઉત્પન્ન થાય. તથા અવગાહના, લેશ્યા, જ્ઞાન, સ્થિતિ, અનુબંધ અને સંવેધ અને તેની વિશેષતા તિર્યંચયોનિકના ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવી. એ પ્રમાણે યાવત્-તમા પૃથિવીના નૈરયિક સુધી જાણવું. જો તેઓ તિર્યંચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું એકેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોથી કે યાવત્-પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! હે ગૌતમ ! એકેન્દ્રિય તિર્યંચયોનકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય-ઈત્યાદિ વક્તવ્યતા પંચેન્દ્રિયતિર્યંચયોનિક ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવી. પણ વિશેષ એ કે, તેજસ્કાય અને વાયુકાયને નિષેધ કરવો. (ત્યાંથી આવી મનુષ્યમાં ઉત્પન્ન ન થાય.) બાકી બધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. યાવત્-

હે ભગવન્ ! જે પૃથિવીકાયિક, મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાળની સ્થિતિવાળા મનુષ્યમાં ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! તે જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટીની સ્થિતિવાળા મનુષ્યમાં ઉત્પન્ન થાય. હે ભગવન્ ! તે (પૃથિવીકાયિકો) એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય-ઈત્યાદિ પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકમાં ઉત્પન્ન થતા પૃથિવીકાયિકની પેઠે અહીં મનુષ્યમાં ઉત્પન્ન થનાર પૃથિવીકાયિકની વક્તવ્યતા નવે ગમકોમાં કહેવી. વિશેષ એકે ત્રીજા, છઠ્ઠા, અને નવમા ગમકમાં પરિમાણ જઘન્ય એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતા ઉત્પન્ન થાય છે. જ્યારે (પૃથિવીકાયિક) પોતે જઘન્યકાળની સ્થિતિવાળો હોય ત્યારે (મધ્યમના ત્રણ ગમકમાંના) પ્રથમ ગમકમાં અધ્યવસાયો પ્રશસ્ત અને અપ્રશસ્ત બન્ને પ્રકારના હોય છે. બીજા ગમકમાં અપ્રશસ્ત અને ત્રીજા ગમકમાં પ્રશસ્ત હોય છે. બાકી બધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. હે ભગવન્ ! જો તેઓ (મનુષ્યો) અપ્કાયિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો અપ્કાયિકોને તથા વનસ્પતિ અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક, સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક, અસંજ્ઞી મનુષ્ય અને સંજ્ઞી મનુષ્ય એ બધાને પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક-ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે કહેવું. પરન્તુ એ કે બધાને પરિમાણ અને અધ્યવસાયોની ભિન્નતા પૃથિવીકાયિકને આજ ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવી. બાકી બધું પૂર્વોક્ત જાણવું. હે ભગવન્ ! જો તેઓ (મનુષ્યો) દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું ભવનવાસી, વાનવ્યન્તર, જ્યોતિષિક કે વૈમાનિક દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું ભવનવાસી, વાનવ્યન્તર, જ્યોતિષિક કે વૈમાનિક દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું ભવનવાસી, વ્યાનવ્યન્તર, જ્યોતિષિક કે વૈમાનિક દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય. હે ભગવન્ ! જો તેઓ (મનુષ્યો) દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું ભવનવાસી, વ્યાનવ્યન્તર, જ્યોતિષિક કે વૈમાનિક દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! તેઓ ભવનવાસી દેવોથી, યાવત્-વૈમાનિક દેવોથી પણ આવી ઉત્પન્ન થાય. હે ભગવન્ ! જો તે ભવનવાસી દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો

શું અસુરકુમારોથી આવી ઉત્પન્ન થાય કે યાવત્-સ્તનિતકુમારોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! તેઓ અસુરકુમારોથી, યાવત્-સ્તનિતકુમારોથી પણ આવી ઉત્પન્ન થાય.

હે ભગવન્ ! અસુરકુમારદેવ, જે મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાળની સ્થિતિવાળા મનુષ્યમાં ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! તે જઘન્ય માસપૃથકત્વ અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટીની સ્થિતિવાળા મનુષ્યમાં ઉત્પન્ન થાય. એ પ્રમાણે પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકની ઉદ્દેશકમાં જે વક્તવ્યતા કહી છે તે વક્તવ્યતા કહી છે તે વક્તવ્યતા અહિં પણ કહેવી. પણ વિશેષ એ કે જેમ ત્યાં જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્તની સ્થિતિવાળશ તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થવાનું કહ્યું છે તેમ અહીં માસપૃથકત્વની સ્થિતિવાળામાં ઉત્પન્ન થવાનું કહેવું. પરિમાણ જઘન્ય એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતા ઉત્પન્ન થાય છે. બાકી બધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. એ પ્રમાણે યાવત્-ઈશાનદેવો સુધી વક્તવ્યતા કહેવી. જેમ પંચેન્દ્રિયતિર્યંચયોનિકઉદ્દેશકમાં કહ્યું છે તેમ સનત્કુમારથી માંડી યાવત્-સહસ્રારસુધીના દેવો સંબંધે કહેવું. પણ વિશેષ એ કે પરિમાણ જઘન્ય એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતા ઉત્પન્ન થાય છે. તેઓ જઘન્ય વર્ષપૃથકત્વ સ્થિતિવાળા અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટીની સ્થિતિવાળા મનુષ્યમાં ઉત્પન્ન થાય છે. બાકી બધું પૂર્વ કહ્યા પ્રમાણે કહેવું. સંવેધ જઘન્ય વર્ષપૃથકત્વ અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી વડે કરવો. હે ભગવન્ ! જે આનતદેવ, મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાળની સ્થિતિવાળા મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય. હે ગૌતમ ! જઘન્ય વર્ષપૃથકત્વની અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટીની સ્થિતિવાળા મનુષ્યમાં ઉત્પન્ન થાય.

હે ભગવન્ ! તે (મનુષ્યો) એ સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય-ઈત્યાદિ જેમ સહસ્રાર દેવની વક્તવ્યતા કહી છે તેમ કહેવી. પણ અવગાહના, સ્થિતિ અને અનુબંધની વિશેષતા જાણવી. ભવાદેશથી જઘન્ય બે ભવ અને ઉત્કૃષ્ટ છ ભવ તથા કાળાદેશથી જઘન્ય વર્ષ પૃથકત્વ અધિક અઢાર સાગરોપમ, અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પૂર્વકોટી અધિક સત્તાવન સાગરોપમ એ પ્રમાણે નવે ગમકોમાં જાણવું. પરન્તુ વિશેષ એ કે સ્થિતિ, અનુબંધ અને સંવેધ ભેદપૂર્વક જાણવો. એ પ્રમાણે યાવત્-અચ્યુત દેવ સુધી સમજવું. વિશેષ એ કે સ્થિતિ, અનુબંધ અને સંવેધ ભિન્ન ભિન્ન જાણવા. પ્રાણત દેવની સ્તિતિ ત્રણગુણી કરતાં સાઠ સાગરોપમ, આરણની ત્રેસઠ સાગરોપમ, અને અચ્યુતદેવની છાસઠ સાગરોપમ સ્થિતિ થાય છે. હે ગૌતમ ! તેઓ ગ્રૈવેયક અને અનુત્તરોપ-પાતિક એ બન્ને પ્રકારના કલ્પાતીત દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય. હે ગૌતમ ! તેઓ સૌથી નીચેના યાવત્-સૌથી ઉપરના ગ્રૈવેયકકલ્પાતીત દેવોથી પણ ઉત્પન્ન થાય. હે ગૌતમ ! તે જઘન્ય વર્ષપૃથકત્વ અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટીની સ્થિતિવાળા મનુષ્યમાં ઉત્પન્ન થાય. બાકી બધી વક્તવ્યતા આનત દેવની પેઠે કહેવી. પરન્તુ હે ગૌતમ ! તેને એક ભવધારણીય શરીર હોય છે અને તેની અવગાહના જઘન્ય અંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ બે હાથની હોય છે. તેને એક ભવાધારણીય શરીર સમચતુરસ્ર સંસ્થાનવાળું હોય છે. પાંચ સમુદ્ઘાતો હોય છે. તેને એક ભવાધારણીય શરીર સમચતુરસ્ર સંસ્થાનવાળું હોય છે. પાંચ સમુદ્ઘાતો હોય છે, તે આ પ્રમાણે - વેદના સમુદ્ઘાત અને યાવત્-તૈજસ સમુદ્ઘાત. પણ તેઓએ વૈક્રિય કે તૈજસ સમુદ્ઘાત કર્યો નથી, કરતા નથી અને કરશે પણ નહિ. સ્થિતિ અને અનુબંધ જઘન્ય બાવીશ સાગરોપમ તથા ઉત્કૃષ્ટ એકત્રીશ સાગરોપમ હોય છે. કાળાદેશથી જઘન્ય વર્ષપૃથકત્વ અધિક ત્રાણું સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પૂર્વકોટી અધિક ત્રણું સાગરોપમ બાકીના આઠે ગમકોમાં પણ એ પ્રમાણે જાણવું. વિશેષ એ કે સ્થિતિ અને સંવેધ (ભિન્ન) જાણવો.

હે ગૌતમ ! તેઓ વિજય અનુત્તરોપપાતિકથી યાવત્-સર્વાર્થસિદ્ધ અનુત્તરૌપ પાતિકથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે. હે ભગવન્ ! અનુત્તરૌપપાતિક વિજય, વૈજયંત, જયંત અને અપરાજિત દેવ, જે મનુષ્યમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે, તે કેટલા કાળની સ્થિતિવાળા મનુષ્યમાં ઉત્પન્ન થાય ? ઈત્યાદિ જેમ ગ્રૈવેયક દેવો સંબંધે કહ્યું તેમ અહીં કહેવું. વિશેષ એ કે અવગાહના જઘન્ય અંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ એક હાથની હોય છે. તે સમ્યગ્દષ્ટિ હોય છે હોતા. જ્ઞાની હોય છે તેને અવશ્ય મતિ, શ્રુત અને અવધિ-એ ત્રણ જ્ઞાન હોય છે. તેઓની સ્થિતિ જઘન્ય એકત્રીશ સાગરોપમની અને ઉત્કૃષ્ટ તેત્રીશ સાગરોપમની છે. બાકી બધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. ભવાદેશથી જઘન્ય બે ભવ, અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર ભવ, તથા કાળાદેશથી જઘન્ય વર્ષપૃથકત્વ અધિક એકત્રીશ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ બે પૂર્વકોટી અધિક છાસઠ સાગરોપમ એ પ્રમાણે બાકીના આઠે ગમકો કહેવા. પરન્તુ વિશેષ એ કે સ્થિતિ, અનુબંધ અને સંવેધ (ભિન્ન ભિન્ન) જાણવો. તથા બાકી બધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. હે ભગવન્ ! સર્વાર્થસિદ્ધ દેવ, જે મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાળની સ્થિતિવાળા મનુષ્યમાં ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! તેઓની વક્તવ્યતા વિજયાદિદેવની વક્તવ્યતા પેઠે કહેવી. વિશેષ એ કે અવગાહના જઘન્ય અંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ એક હાથની હોય છે. તે સમ્યગ્દષ્ટિ હોય છે જ્ઞાની હોય છે તેને અવશ્ય ત્રણ જ્ઞાન હોય

છે. તેઓની સ્થિતિ જઘન્ય એકત્રીશ સાગરોપમની અને ઉત્કૃષ્ટ તેત્રીશ સાગરોપમની છે. ભવાદેશથી જઘન્ય બે ભવ, અને ઉત્કૃષ્ટ બે પૂર્વકોટી અધિક છાસઠ સાગરોપમન એ પ્રમાણે બાકીના આઠે ગમકો કહેવા. પરન્તુ વિશેષ એ કે સ્થિતિ, અનુબંધ અને સંવેધ (ભિન્ન ભિન્ન) જાણવો. સર્વાર્થસિદ્ધ દેવ, જે મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાળની સ્થિતિવાળા મનુષ્યમાં ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! તેઓની વક્તવ્યતા વિજયાદિદેવની વક્તવ્યતાપેઠે કહેવી. વિશેષ એકે તેત્રીશ સાગરોપમની સ્થિતિ હોય છે. એ પ્રમાણે અનુબંધપણા જાણવો. ભવાદેશથી બે ભવતા કાળાદેશથી જઘન્ય વર્ષપૃથકત્વ અધિક તેત્રીશ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટથી પૂર્વકોટી અધિક તેત્રીશ સાગરોપમજો તે (સર્વાર્થ સિદ્ધ દેવ) જઘન્યકાળની સ્થિતિવાળા મનુષ્યમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને એ જ વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે કાળાદેશથી જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ વર્ષપૃથકત્વ અધિક તેત્રીશ સાગરોપમ જો તે ઉત્કૃષ્ટકાળની સ્થિતિવાળા મનુષ્યમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને પણ એ જ વક્તવ્યતા કહેવી. પરન્તુ વિશેષ એ કે કાળાદેશથી જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી અધિક તેત્રીશ સાગરોપમનઅહીંસા ત્રણ ગમકો જ કહેવાના છે, બાકીના ગમકો અહીં કહેવાના નથી.

શતક - ૨૪ ઉદ્દેશક : ૨૨

(૮૫૮) હે ભગવન્ ! વાનવ્યન્તર દેવો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ઈત્યાદિ જેમ નાગકુમારના ઉદ્દેશકમાં કહ્યું છે તે પ્રમાણે અસંજ્ઞી સુધી બધી વક્તવ્યતા કહેવી. જો તે (વાનવ્યન્તર દેવ) સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકથી આવી ઉત્પન્ન થાય-ઈત્યાદિ યાવત્-પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. હે ગૌતમ ! તે જઘન્ય દસ હજાર વર્ષની અને ઉત્કૃષ્ટ પલ્યોપમની સ્થિતિવાળા વાનવ્યંતરમાં ઉત્પન્ન થાય. બાકી બધું નાગકુમારના ઉદ્દેશકમાં કહ્યું છે તેમ જાણવું. યાવત્-કાળાદેશથી જઘન્ય કંઈક અધિક પૂર્વકોટી સહિત દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર પલ્યોપમ જો તે જઘન્યકાળની સ્થિતિવાળા વાનવ્યન્તરમાં ઉત્પન્ન થાય તો તે સંબંધે નાગકુમારના બીજા ગમકમાં કહેલી વક્તવ્યતા કહેવી. જો તે જ ઉત્કૃષ્ટ કાળની સ્થિતિવાળા વાનવ્યન્તરમાં ઉત્પન્ન થાય તો જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પલ્યોપમની સ્થિતિવાળા વાનવ્યન્તરમાં ઉત્પન્ન થાય-ઈત્યાદિ પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે તેની સ્થિતિ જઘન્ય પલ્યોપમની અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્યોપમની જાણવી. સંવેધ જઘન્ય બે પલ્યોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર પલ્યોપમનો હોય મધ્યમના અને છેલ્લા ત્રણ ગમકો નાગકુમારના ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે કહેવા. પરન્તુ વિશેષ એ કે સ્થિતિ અને સંવેધ ભિન્ન ભિન્ન જાણવો. સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સં પં તિર્યંચોની વક્તવ્યતા તે જ પ્રમાણે જાણવી. પણ વિશેષ એ કે સ્થિતિ અને અનુબંધ ભિન્ન ભિન્ન જાણવો. તથા સંવેધ બન્નેની સ્થિતિને એકઠી કરીને કહેવો. જો તેઓ (વાનવ્યન્તરો) મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો તેને નાગકુમારના ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણષ અસંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા મનુષ્યોની વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે ત્રીજા ગમકમાં સ્થિતિ જઘન્ય પલ્યોપમની અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ ગાઉની હોય છે. બાકી બધું પૂર્વ કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. વળી તેના સંવેધ આજ ઉદ્દેશકમાં જેમ અસંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચનો કહ્યો છે તેમ કહેવો. તથા જેમ નાગકુમારના ઉદ્દેશકમાં કહ્યું છે તે પ્રમાણે સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી મનુષ્યોની વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે વાનવ્યન્તરની સ્થિતિ અને સંવેધ ભિન્ન જાણવો.

શતક -૨૪ ઉદ્દેશક ૨૩

(૮૫૯) હે ભગવન્ ! જ્યોતિષિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? શું નૈરયિકોથી-ઈત્યાદિ ભેદ કહેવો. યાવત્-તેઓ સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોથી આવી ઉત્પન્ન થાય, હે ગૌતમ ! સંખ્યાતા કે અસંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોથી આવી ઉત્પન્ન થાય. હે ગૌતમ ! તે જઘન્ય પલ્યોપમના આઠમા ભાગની અને ઉત્કૃષ્ટ એક લાખ વર્ષ અધિક એક પલ્યોપમની સ્થિતિવાળા જ્યોતિષિકોમાં ઉત્પન્ન થાય. બાકી બધું અસુરકુમારના ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. વિશેષ એ કે જઘન્ય સ્થિતિ પલ્યોપમ આઠમા ભાગની અને ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ ત્રણ પલ્યોપમની હોય છે. અનુબંધ પણ એ પ્રમાણે જાણવો. પરન્તુ કાળાદેશથી જઘન્ય પલ્યોપમની બે આઠમા ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ લાખ વર્ષ અધિક ચાર પલ્યાપેમ અને ઉત્કૃષ્ટ પલ્યોપમના આઠમા ભાગની સ્થિતિવાળા જ્યોતિષિકમાં ઉત્પન્ન થાય-ઈત્યાદિ.

જો તે જ જીવ ઉત્કૃષ્ટકાળના સ્થિતિવાળા ઉત્પન્ન થાય તો તેને પણ એ જ વક્તવ્યતા કહેવી. પરન્તુ સ્થિતિ જઘન્ય એક લાખ વર્ષ અધિક પલ્યોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્યોપમની હોય છે. અનુબંધ પણ એ જ પ્રમાણે જાણવો. કાળાદેશથી જઘન્ય બે લાખ વર્ષ અધિક બે પલ્યોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ એક લાખ વર્ષ અધિખ કાળની સ્થિતિવાળા હોય અને જ્યોતિષિકમાં ઉત્પન્ન થાય તો તે જઘન્ય એક લાખ વર્ષ અધિક કાળની સ્થિતિવાળો હોય અને જ્યોતિષિકમાં ઉત્પન્ન થાય તો તે જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પલ્યોપમના આઠમા ભાગની સ્થિતિવાળા જ્યોતિષિકમાં ઉત્પન્ન થાય. એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય ? પૂર્વોક્ત વક્તવ્યત કહેવી. વિશેષ એ કે શરીરનું પ્રમાણ જઘન્ય ધનુષપૃથકત્વ

અને ઉત્કૃષ્ટ અઢારસો ધનુષ કરતાં કાંઈક અધિક હોય છે. સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પલ્યોપમના આઠમા ભાગની અને અનુબંધ પણ એ જ પ્રમાણે હોય છે. બાકી બધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. કાળાદેશથી જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પલ્યોપમના બે આઠમાભાગ જઘન્યકાળની સ્થિતિવાળા માટે આ એક જ ગમ હોય છે. જો તે પોતે ઉત્કૃષ્ટ કાળની સ્થિતિવાળો હોય તો તેને સામાન્ય ગમકની જેમ વક્તવ્યતા કહેવી. પરન્તુ સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્યોપમની જાણવી. અનુબંધ પણ એ જ પ્રમાણે છે. પણ વિશેષ એ કે, સ્થિતિ અને સંવેધ ભેદપૂર્વક જાણવો. જો તેઓ સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી પણ તિર્યંચોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થતા સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચની તિર્યંચની પેઠે નવે ગમકો કહેવા.

જો તેઓ મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો તેને બધી વિશેષતા પૂર્વે કહેલા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચની પેઠે કહેવી. યાવત્ જેમ જ્યોતિષિકોમાં ઉત્પન્ન થતા અસંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચને સાત ગમકો કહ્યા છે તેમ જ મનુષ્યોને પણ સાત ગમકો કહેવા. અવગાહના જઘન્ય કાંઈક અધિક નવસો ધનુષ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ ગાઉની હોય છે. મધ્યમના ગમકમાં જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈક અધિક નવસો ધનુષ અને છેલ્લા ત્રણ ગમકોમાં જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ ગાઉની છે.

શતક - ૨૪-ઉદ્દેશક : ૨૪

(૮૬૦) હે ભગવન્ ! સૌધર્મદેવો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? શું નૈરયિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય-ઈત્યાદિ. ત્રેવીશમા જ્યોતિષિક ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે ભેદ કહેવો. હે ગૌતમ ! જઘન્ય પલ્યોપમની અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્યોપમની સ્થિતિવાળા સૌધર્મદેવોમાં ઉત્પન્ન થાય. હે ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય-ઈત્યાદિ બાકીની હકીકત જ્યોતિષિકમાં ઉત્પન્ન થતા અસંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી તિર્યંચની પેઠે કહેવી. પરન્તુ વિશેષ એ કે તે સમ્યગ્દષ્ટિ પણ હોય અને મિથ્યાદષ્ટિ પણ હોય, જ્ઞાની પણ હોય અને અજ્ઞાની પણ હોય. તેઓને બે જ્ઞાન કે બે અજ્ઞાન અવશ્ય હોય છે. તેઓની સ્થિતિ જઘન્ય પલ્યોપમની અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્યોપમની હોય છે. એ પ્રમાણે અનુબંધ પણ જાણવો. કાળાદેશથી જઘન્ય બે પલ્યોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ છ પલ્યોપમ હવે જો તે જઘન્યકાળની સ્થિતિવાળા સૌધર્મદેવમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને એ જ વક્તવ્યતા કહેવી. વિશેષ એ કે કાળાદેશથી જઘન્ય બે પલ્યોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર પલ્યોપમ.

જો તે જ જીવ ઉત્કૃષ્ટકાળની સ્થિતિવાળા સૌધર્મ અને દેવમાં ઉત્પન્ન થાય તો જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્યોપમની સ્થિતિવાળા સૌધર્મ દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થાય-ઈત્યાદિ પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી. વિશેષ એ કે સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્ત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્યોપમની જાણવી. કાલાદેશથી જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ છ પલ્યોપમજો તે પોતે જઘન્ય સ્થિતિવાળો હોય તો તે જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પલ્યોપમની સ્થિતિવાળા સૌધર્મ દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થાય. વિશેષ એ કે શરીરનું પ્રમાણ જઘન્ય ધનુષપૃથકત્વ અને ઉત્કૃષ્ટ બે ગાઉનું હોય છે. સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પલ્યોપમની હોય છે. કાલાદેશથી જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ બે પલ્યોપમ જો તેઓ સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો તેને અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થતા સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા તિર્યંચની પેઠે નવે ગમકો કહેવા. જ્યારે તે પોતે જઘન્ય સ્થિતિવાળો હોય ત્યારે ત્રણે ગમકોમાં સમ્યગ્દષ્ટિ અને મિથ્યાદષ્ટિ હોય, બે જ્ઞાન અને બે અજ્ઞાન અવશ્ય હોય. બાકી બધું પૂર્વ કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. હે ભગન્ ! જો તે મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો-ઈત્યાદિ જ્યોતિષિકમાં ઉત્પન્ન થતા સંજ્ઞી મનુષ્યની પેઠે ભેદ કહેવો. યાવત્-સૌધર્મકલ્પમાં ઉત્પન્ન થતા અસંખ્યવર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકની પેઠે સાતે ગમકો કહેવા. વિશેષ એ કે પ્રથમના બે ગમકમાં શરીરનું પ્રમાણ જઘન્ય એક ગાઉનું અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ ગાઉનું, ત્રીજા ગમકમાં જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ ગાઉનું, ચોથા ગમકમાં જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ એક ગાઉનું, અને છેલ્લા ત્રણ ગમકોમાં જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ ગાઉનું હોય છે.

હે ભગવન્ ! જો તે સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય-ઈત્યાદિ અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થતા સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી મનુષ્યોની પેઠે નવે ગમકો કહેવા. વિશેષ એ કે અહીં સૌધર્મદેવની સ્થિતિ અને સંવેધ ભિન્ન જાણવો. ઈશાનદેવોની વક્તવ્યતા સૌધર્મદેવની પેઠે કહેવી. પરન્તુ જે સ્થાનોમાં અસંખ્યાત વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકની પલ્યોપમની સ્થિતિ કહી છે, તે સ્થાનોમાં અહીં કાંઈક અધિક પલ્યોપમની કહેવી. ચોથા ગમકમાં શરીરનું પ્રમાણ જઘન્ય ધનુષપૃથકત્વ અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈક અધિક બે ગાઉનું હોય છે. અસંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી મનુષ્યની સ્થિતિ તેમજ જાણવી જે સ્થાનોમાં શરીરનું પ્રમાણ ગાઉનું કહ્યુ છે તે સ્થાનોમાં અહીં સાધિક ગાઉ કહેવું. સૌધર્મમાં ઉત્પન્ન થનાર સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા તિર્યંચયોનિકો અને મનુષ્યો સંબંધે નવે ગમકો કહ્યા છે તેમ ઈશાન દેવો સંબંધે અહીં કહેવા.

સનત્કુમારદેવો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? શર્કરાપ્રભાના નૈરયિકો પેઠે તેનો ઉપપાત કહેવો. યાવત્ ઈત્યાદિ પરિમાણથી માંડી ભવાદેશ સુધીની બધી વક્તવ્યતા સૌધર્મમાં ઉત્પન્ન થનાર સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી તિર્યંચની પેઠે કહેવી. જ્યારે તે પોતે જઘન્ય સ્થિતિવાળો હોય ત્યારે ત્રણે ગમકોમાં પ્રથમની પાંચે લેશ્યાઓ જાણવી.

જો મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો તેને શર્કરાપ્રમાણમાં ઉપજતા મનુષ્યોની પેઠે નવે ગમકો કહેવા. વિશેષ એ કે અહીં સનત્કુમારની સ્થિતિ અને સંવેધ જુદો જાણવા. હે ભગવન્ ! માહેન્દ્ર દેવા ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? જેમ સનત્કુમાર દેવની વક્તવ્યતા કહી છે તેમ માહેન્દ્રદેવોની પણ જાણવી. વિશેષ એ કે, માહેન્દ્ર દેવોની સ્થિતિ સનત્કુમાર દેવો કરતાં કાંઈક વધારે કહેવી. એ પ્રમાણે બ્રહ્મલોકના દેવોની પણ વક્તવ્યતા કહેવી. એ પ્રમાણે યાવત્-સહસ્રાર દેવલોક સુધી જાણવું. લાંતક વગેરે દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થતા જઘન્યસ્થિતિવાળા તિર્યંચયોનિક્ને ત્રણે ગમકોમાં છ એ લેશ્યાઓ જાણવી. બ્રહ્મલોક અને લાંતકમાં પ્રથમના પાંચ સંઘયણ હોય છે, મહાશુક્ર અને સહસ્રારકમાં પ્રથમના ચાર સંઘયણવાળા ઉપજે છે. આનત દેવો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? સહસ્રાર દેવોની પેઠે ઉપપાત કહેવો. વિશેષ એ કે અહીં તિર્યંચયોનિકોનો નિષેધ કરવો. સહસ્રારદેવોમાં ઉત્પન્ન થનાર મનુષ્યોની વક્તવ્યતા અહીં કહેવી. વિશેષ એ કે પ્રથમના ત્રણ સંઘયણો અહિં કહેવા. ભવાદેશથી જઘન્ય ત્રણ ભવ અને ઉત્કૃષ્ટ સાત ભવ તથા કાળાદેશથી જઘન્ય બે વર્ષપૃથકત્વ અધિક અઢાર સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર પૂર્વકોટી અધિક સત્તાવન સાગરોપમ એ પ્રમાણે બાકીના આઠ ગમકો કહેવા. એ પ્રમાણે યાવત્-અચ્યુતદેવ સુધી જાણવું. અનતાદિ ચારે સ્વર્ગોમાં પ્રથમના ત્રણ સંઘયણવાળા ઉપજે છે. હે ભગવન્ ! ગ્રૈવેયક દેવો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય - ઈત્યાદિ પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી. વિશેષ એ કે અહીં પ્રથમના બે સંઘયણવાળા ઉપજે છે.

શતક : ૨૪ ની મુનિદીપરત્ન સાગરેકરેલ ગુર્જરછાયા પૂર્ણ

શતક : ૨૫

(૮૬૧) લેશ્યા, દ્રવ્ય, સંસ્થાન, યુગ્મ, પર્યાવાદિ, પુલાકાદિ, શ્રમણશે, ઓઘ, ભવ્ય, અભવ્ય, સમ્યગ્દષ્ટિ, મિથ્યાદષ્ટિ, આ બાર ઉદ્દેશકો કહેવાના છે.

(૮૬૨) કેટલી લેશ્યાઓ કહી છે ? હે ગૌતમ ! છ પ્રથમ શતકના બીજા ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે લેશ્યાઓનો વિભાગ અને તેનું અલ્પબહુત્વ યાવત્-ચાર પ્રકારના દેવો અને ચાર પ્રકારના દેવીઓના મિશ્ર અલ્પબહુત્વ સુધી કહેવું.

(૮૬૩) હે ભગવન્ ! સંસારી જીવો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? હે ગૌતમ ! સંસારી જીવો ચૌદ પ્રકારના કહ્યા છે, અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ એકેન્દ્રિય, પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ એકેન્દ્રિય, અપર્યાપ્ત બાદર એકેન્દ્રિય, પર્યાપ્ત બાદર એકેન્દ્રિય, અપર્યાપ્ત બેઈન્દ્રિય, પર્યાપ્ત બેઈન્દ્રિય, એ પ્રમાણે પર્યાપ્ત અને અપર્યાપ્ત તેઈન્દ્રિય, પર્યાપ્ત અને અપર્યાપ્ત ચઉરિન્દ્રિય, અપર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય, અપર્યાપ્ત સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય અને પર્યાપ્ત સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય. હે ગૌતમ ! સૂક્ષ્મ અપર્યાપ્ત જીવજો જઘન્ય રોગ સૌથી થોડો છે. તેથી બાદર અપર્યાપ્ત જીવનો તેથી બેઈન્દ્રિય અપર્યાપ્તનો તેથી તેઈન્દ્રિય અપર્યાપ્તનો તેથી ચઉરિન્દ્રિય અપર્યાપ્તનો તેથી અપર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયની તેથી અપર્યાપ્ત સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયનો તેથી પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ એકેન્દ્રિયનો તેથી પર્યાપ્ત બાદર એકેન્દ્રિયનો તેથી અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ એકેન્દ્રિયનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાત ગુણ છે. તેથી અપર્યાપ્ત બાદર એકેન્દ્રિયનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાત ગુણ છે. તેથી પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ એકેન્દ્રિયનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ તેથી પર્યાપ્ત બાદર એકેન્દ્રિયનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ તેથી પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ એકેન્દ્રિયનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ તેથી પર્યાપ્ત બાદર એકેન્દ્રિયનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ તેથી પર્યાપ્ત બેઈન્દ્રિયનો જઘન્ય યોગ એ પ્રમાણે પર્યાપ્ત તેઈન્દ્રિય, યાવત્-પર્યાપ્ત સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયનો જઘન્ય યોગ (ઉત્તરોત્તર) અસંખ્યાગ ગુણ છે. તેથી અપર્યાપ્ત બેઈન્દ્રિયનો ઉત્કૃષ્ટ યોગા અસંખ્યાત ગુણ છે. એ પ્રમાણે અપર્યાપ્ત તેઈન્દ્રિય, ચઉરિન્દ્રિય, યાવત્-સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાત ગુણ છે. તેથી પર્યાપ્ત બેઈન્દ્રિયનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાત ગુણ છે. એ પ્રમાણે અપર્યાપ્ત તેઈન્દ્રિયનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાત ગુણ છે. તેથી પર્યાપ્ત ચઉરિન્દ્રિયનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાત ગુણ છે. તેથી પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાત ગુણ છે. અને તેથી પર્યાપ્ત સંજ્ઞીપંચેન્દ્રિયનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાત ગુણ છે.

(૮૬૪) હે ભગવન્ ! પ્રથમ સમયે ઉત્પન્ન થયેલા બે નૈરયિકો સમાન યોગવાળા હોય કે વિષમ યોગવાળા હોય ? હે ગૌતમ ! બંને. હે ગૌતમ ! આહારક નારકથી અનાહારક નારક અને અનાહારકથી આહારક નારક કદાચ હીન યોગવાળો, કદાચ તુલ્ય યોગવાળો અને કદાચ અધિક યોગવાળો હોય. જો તે હીનયોગવાળો હોય તો તે અસંખ્યાતમા ભાગ હીન, સંખ્યાતમા ભાગ હીન, સંખ્યાતગુણ હીન કે અસંખ્યાત ગુણ હીન હોય. જો અધિક યોગવાળો હોય તો અસંખ્યાતમા ભાગ અધિક, અસંખ્યાત ગુણ અધિક હોય છે. એ પ્રમાણે વૈમાનિકો સુધી જાણવું.

(૮૬૫) હે ભગવન્ ! કેટલા પ્રકારનો યોગ કહ્યો છે ? હે ગૌતમ ! પંદર પ્રકારનો. યાવત્ અસત્યમૃષામનોયોગ, સત્યવચનયોગ, અસત્યમૃષાવચનયોગ, ઔદારિક શરીરકાયયોગ, યાવત્ કાર્મરશરીરકાયયોગ. હે ગૌતમ ! કાર્મણ શરીરનો જઘન્ય યોગ સૌથી અલ્પ છે, તેથી ઔદારિકમિશ્રનો જઘન્ય યોગ અસંખ્યાત ગુણ છે, તેથી વૈક્રિયમિશ્રનો જઘન્ય યોગ તેથી ઔદારિક શરીરનો જઘન્ય યોગ તેથી વૈક્રિય શરીરનો જઘન્ય યોગ તેથી કાર્મણ શરીરનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ તેથી આહારકમિશ્રનો જઘન્ય યોગ તેથી આહારાકશરીરનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ તેથી ઔદારિકમિશ્ર અને વૈક્રિયમિશ્રનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ તેથી અસત્યમૃષા મનોયોગના જઘન્ય યોગ તેથી આહારક શરીરનો જઘન્ય યોગ તેથી ત્રણ પ્રકારના મનોયોગ અને ચાર પ્રકારના વચનયોગ-એ સાતનો જઘન્ય યોગ અસંખ્યાતગુણ અને પરસ્પર તુલ્ય હોય છે, તેથી આહારક શરીરનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યા ગુણ હોય છે, તેથી ઔદારિક શરીર, વૈક્રિયશરીર, ચાર પ્રકારના મનોયોગ અને ચાર પ્રકારના વચનયોગ-દસનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાતગુણ અને પરસ્પર તુલ્ય હોય છે.

શતક - ૨૫ ઉદ્દેશક : ૨

(૮૬૬) હે ભગવન્ ! દ્રવ્યો કેટલાં પ્રકારનાં કહ્યાં છે ? બે પ્રકારનાં. જીવદ્રવ્ય અને અજીવદ્રવ્ય. હે ભગવન્ ! અજીવદ્રવ્યો કેટલાં પ્રકારનાં કહ્યાં છે ? બે પ્રકારનાં રૂપી અજીવદ્રવ્યો અને અરૂપી અજીવદ્રવ્યો, પ્રજ્ઞાપના સૂત્રના પાંચમા પદમાં અજીવપર્યવો સંબન્ધે કહ્યું છે તેમ અહિં અજીવ દ્રવ્યસંબંધે.

(૮૬૭) હે ભગવન્ ! શું જીવદ્રવ્યો સંખ્યાતા છે, અસંખ્યાતા છે કે અનંત છે ? હે ગૌતમ ! જીવો અનંત છે. હે ગૌતમ ! નૈરયિક અસંખ્ય છે, યાવત્-વાયુકાયિક અસંખ્ય છે, વનસ્પતિકાયિકો અનંત છે, બેઈંદ્રિયો અને એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિકો અસંખ્યાતા છે, તથા સિદ્ધો અનંત છે. અજીવદ્રવ્યો જીવદ્રવ્યોના પરિભોગમાં તુરત આવે કે જીવદ્રવ્યો અજીવદ્રવ્યોના પરિભોગમાં તુરત આવે ? હે ગૌતમ ! અજીવદ્રવ્યો જીવદ્રવ્યોના પરિભોગમાં તુરત આવે હે ગૌતમ ! જીવદ્રવ્યો અજીવદ્રવ્યોને ગ્રહણ કરે છે અને ગ્રહણ કરી તેને પાંચ શરીરરૂપે, પાંચ ઈન્દ્રિયપણે, મનોયોગ, વચનયોગ અને કાયયોગ તથા શ્વાસોચ્છ્વાસપણે પરિણમાવે, તે કારણથી અજીવદ્રવ્યો જીવદ્રવ્યોના પરિભોગમાં યાવત્ -તુરત આવે છે, અજીવદ્રવ્યો નૈરયિકોના પરિભાગોમાં તુરત આવે કે નૈરયિકો અજીવ દ્રવ્યોના પરિભોગમાં તુરત આવે ? હે ગૌતમ ! અજીવદ્રવ્યો નૈરયિકોના પરિભોગમાં શીઘ્ર આવે છે, નૈરયિકો અજીવદ્રવ્યોને ગ્રહણ કરે છે અને ગ્રહણ કરીને વૈક્રિય, તૈજસ, અને કાર્મણશરીરરૂપે, શ્રોત્રેંદ્રિય યાવત્-સ્પર્શેન્દ્રિયરૂપે તથા શ્વાસોચ્છ્વાસરૂપે પરિણમાવે છે. એ રીતે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું. પરન્તુ જેને જેટલાં શરીર, ઈન્દ્રિય અને યોગ હોય તેટલાં તેને કહેવાં.

(૮૬૮) હે ભગવન્ ! અસંખ્ય લોકાકાશમાં અનંત દ્રવ્યો રહી શકે ? હે ગૌતમ ! હા, લોકના એક આકાશપ્રદેશમાં કેટલી દિશાઓથી પુદ્ગલો એકઠાં થાય ? હે ગૌતમ ! વ્યાઘાત ન હોય તો છ એ અને જો પ્રતિબંધ હોય તો કદાચ ત્રણ કદાચ ચાર અને કદાચ પાંચ દિશામાંથી આવી પુદ્ઘલો એકઠાં થાય છે. હે ભગવન્ ! લોકના એક આકાશ પ્રદેશમાં કેટલી દિશાઓમાંથી આવી પુદ્ગલો છેદાય-છૂટાં થાય ? હે ગૌતમ ! પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. એ પ્રમાણે સ્કન્ધરૂપે પુદ્ગલો ઉપચિત થાય અને અપચિત થાય.

(૮૬૯) હે ભગવન્ ! જીવ પુદ્ગલ દ્રવ્યોને ઔદારિકશરીરપણે ગ્રહણ કરે તે સ્થિત દ્રવ્યોને ગ્રહણ કરે કે અસ્થિત દ્રવ્યોને ગ્રહણ કરે ? હે ગૌતમ ! બંનેને. શું તે દ્રવ્યોને દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી અને ભાવથી ગ્રહણ કરે ? હે ગૌતમ ! હા કરે. દ્રવ્યથી અનંત પ્રદેશિક દ્રવ્યને ગ્રહણ કરે છે. ક્ષેત્રથી અસંખ્ય પ્રદેશાશ્રિત દ્રવ્યને ગ્રહણ કરે છે. એ પ્રમાણે પ્રજ્ઞાપનાસૂત્રના પ્રથમ આહારોદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે યાવત્-'પ્રતિબંધ સિવાય છ એ દિશાઓમાંથી અને પ્રતિબંધી હોય તો કદાચ ત્રણ, કદાચ ચાર અને કદાચ પાંચ દિશામાંથી આવેલા પુદ્ગલોને ગ્રહણ કરે' જીવ જે પુદ્ગલ દ્રવ્યોને વૈક્રિય-શરીરપણે ગ્રહણ કરે તે સ્થિત દ્રવ્યો હોય છે કે અસ્થિત દ્રવ્યો હોય છે ? હે ગૌતમ ! પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. વિશેષ એ કે વૈક્રિયશરીરપણે જે દ્રવ્યોને ગ્રહણ કરે છે તે અવશ્ય છએ દિશામાંથી આવેલા હોય છે. એ પ્રમાણે આહારકશરીર સંબંધે પણ જાણવું. જીવ જે દ્રવ્યોને તૈજસશરીરપણે ગ્રહણ કરે છે, તે દ્રવ્યો સ્થિત હોય તો ગ્રહણ કરે છે, બાકી બધું ઔદારિક શરીરની પેઠે જાણવું. તથા કાર્મણ શરીર સંબંધે પણ એમજ સમજવું, એ પ્રમાણે યાવત્-'ભાવથી પણ ગ્રહણ કરે છે' ત્યાં સુધી કહેવું.

હે ભગવન્ ! દ્રવ્યથી જે દ્રવ્યોને ગ્રહણ કરે છે, તે દ્રવ્યો શું એક પ્રદેશવાળાં ગ્રહણ કરે, ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. એ પ્રમાણે ભાષાપદમાં કહ્યા પ્રમાણે યાવત્-ક્રમપૂર્વક ગ્રહણ કરે છે, તે કેટલી દિશામાંથી આવેલા પુદ્ગલોને ગ્રહણ કરે છે ? હે ગૌતમ ! પ્રતિબંધ સિવાય ઔદારિક શરીરની પેઠે જાણવું. હે ભગવન્ ! જે જીવ જે દ્રવ્યોને શ્રોત્રેંદ્રિયપણે ગ્રહણ કરે છે-ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. હે ગૌતમ ! વૈક્રિય શરીરની પેઠે યાવત્-જિન્હેંદ્રિય સુધી જાણવું, અને સ્પશેન્દ્રિય સંબંધે ઔદારિક શરીરની પેઠે સમજવું. મનોયોગ સંબંધે કાર્મણ શરીરની પેઠે

જાણવું. પણ વિશેષ એકે અવશ્ય છએ દિશામાંથી આવેલાં પુદ્‌ગલો ગ્રહણ કરે છે. એ પ્રમાણે વચનયોગ સંબંધે પણ જાણવું. કાયયોગ સંબંધે ઔદારિક શરીરની પેઠે સમજવું. હે ભગવન્ ! જીવ જે દ્રવ્યોને શ્વાસોચ્છ્‌વાસપણે ગ્રહણ કરે છે-ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. ઔદારિક શરીરની પેઠે જાણવું, કોઈ આચાર્યો 'જેને જે હોય તેને તે કહેવું' - એ પદોને ચોવીસ દંડકે કહે છે.

શતક-૨૫ ઉદ્દેસો : ૩

(૮૭૦) હે ભગવન્ ! સંસ્થાનો કેટલાં કહ્યાં છે ? હે ગૌતમ ! છ. પરિમંડલ, વૃત્ત, ત્ર્યસ્ર, ચતુસ્ર, આયત અને અનિત્થંસ્થપરિમંડલાદિથી ભિન્ન આકારવાળું ! પરિમંડલ સંસ્થાનદ્રવ્યાર્થરૂપે અનંત છે. હે ભગવન્ ! વૃત્ત સંસ્થાન દ્રવ્યાર્થરૂપે શું સંખ્યાતા છે - ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. એમ યાવત્-અનિત્થસ્થસંસ્થાન સુધી જાણવું. એ પ્રમાણે પ્રદેશાર્થપણે અને દ્રવ્યાર્થ-પ્રદેશાર્થપણે પણ સમજવું. હે ગૌતમ ! દ્રવ્યાર્થરૂપે પરિમંડલ સંસ્થાનો સૌથી થોડાં છે, તેથી વૃત્ત સંસ્થાનો દ્રવ્યાર્થરૂપે સંખ્યાતગુણાં છે. તેથી ચતુરસ્ર સંસ્થાનો દ્રવ્યાર્થરૂપે સંખ્યાતગુણાં છે, તેત્રી ત્ર્યસ્રસંસ્થાનો દ્રવ્યાર્થરૂપે સંખ્યાતગુણાં છે, તેથી આયત સંસ્થાનો દ્રવ્યાર્થરૂપે સંખ્યાતગુણાં છે, અને તેથી અનિત્થસ્થ સંસ્થાનો દ્રવ્યાર્થરૂપે અસંખ્યાતગુણાં છે. પ્રદેશાર્થરૂપે પરિમંડલ સંસ્થાનો સૌથી થોડાં છે, તેથી વૃત્ત સંસ્થાનો પ્રદેશાર્થરૂપે સંખ્યાતગુણાં છે-ઈત્યાદિ જેમ દ્રવ્યાર્થરૂપે કહ્યુ છે તેમ પ્રદેશાર્થરૂપે કહેવું. દ્રવ્યાર્થ-પ્રદેશાર્થરૂપે-પરિમંડલ સંસ્થાનો સૌથી થોડાં છે-ઈત્યાદિ દ્રવ્યાર્થ સંબન્ધી પૂર્વોક્ત ગમક-પાઠ કહેવો, દ્રવ્યાર્થરૂપે અનિત્થંસ્થ સંસ્થાનો કરતાં પરિમંડલ સંસ્થાનો પ્રદેશાર્થરૂપે અસંખ્યાતગુણ છે, તેથી વૃત્તસંસ્થાનો પ્રદેશાર્થરૂપે સંખ્યાતગુણાં છે-ઈત્યાદિ પૂર્વોક્ત પ્રદેશાર્થપણાનો પાઠ કહેવો.

(૮૭૧) હે ભગવન્ ! કેટલા સંસ્થાનો કહ્યાં છે ? હે ગૌતમ ! પાંચ સંસ્થાન કહ્યાં છે, તે આ પ્રમાણે-પરિમંડલ, યાવત્-આયત. પરિમંડલ સંસ્થાનો અનંત છે. હે ભગવન્ ! વૃત્ત સંસ્થાનો શું સંખ્યાતા છે, અસંખ્યાતા છે, અસંખ્યાતા છે-ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. પૂર્વ પ્રમાણે. યાવત્-આયત સંસ્થાન સુધી સમજવું. હે ભગવન્ ! શર્કરાપ્રભા પૃથિવીમાં પરિમંડલ સંસ્થાનો શું સંખ્યાતા છે-ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. એ પ્રમાણે યાવત્-આયત સંસ્થાન સુધી સમજવું. યાવત્-અધઃસપ્તમ પૃથિવી સુધી એ પ્રમાણે જાણવું.

હે ભગવન્ ! સૌધર્મ કલ્પમાં પરિમંડલ સંસ્થાનો શું સંખ્યાતા છે-ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. એમ યાવત્-અચ્યુતકલ્પ સુધી જાણવું. હે ભગવન્ ! ગ્રૈવેયક વિમાનોમાં શું પરિમંડલ સંસ્થાનો સંખ્યાતા છે-ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. એમ યાવત્-અનુત્તર વિમાનો તથા ઈષત્પ્રગ્ભારાને વિષે પણ સમજવું. જ્યાં એક યવાકાર પરિમંડલસંસ્થાનસમુદાય છે ત્યાં યવાકાર પરિમંડલસમુદાય સિવાય બીજાં પરિમંડલ સંસ્થાનો અનંત છે. હે ભગવન્ ! ત્યાં વૃત્ત સંસ્થાનો શું સંખ્યાતા છે, અસંખ્યાતા છે કે અનંત છે ? પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. એમ યાવત્-આયત સંસ્થાન સુધી સમજવું. હે ભગવન્ ! જ્યાં એક વૃત્ત સંસ્થાન છે ત્યાં પરિમંડલ સંસ્થાનો કેટલાં છે ? પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું, ત્યાં વૃત્ત સંસ્થાનો પણ એજ પ્રમાણે અનન્ત સમજવાં. એ પ્રમાણે યાવત્-આયત સંસ્થાન સુધી જાણવું. આ રત્નપ્રભા પૃથિવીમાં જ્યાં યવાકારનિષ્પાદક એક પરિમંડલ સંસ્થાન સમુદાય છે ત્યાં બીજા પરિમંડલ સંસ્થાનો શું સંખ્યાતા છે-ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. હે ગૌતમ ! સંખ્યાતા નથી, પણ અનંત છે. હે ભગવન્ ! વૃત્ત સંસ્થાનો શું સંખ્યાતા છે-ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. એ પ્રમાણે (અનંત) છે. એમ યાવત્-આયત સુધી જાણવું. હે ભગવન્ ! આ રત્નપ્રભા પૃથિવીમાં જ્યાં એક વૃત્તસંસ્થાનસમુદાય હોય છે ત્યાં પરિમંડલ સંસ્થાનોઅનંત પ્રભા પૃથિવીમાં જ્યાં એક વૃત્તસંસ્થાનસમુદાય છે ત્યાં પરિમંડલ સંસ્થાનોઅનંત છે. વૃત્ત સંસ્થાનો પણ એજ પ્રમાણે જાણવા. એમ આયત સંસ્થાન સુધી સમજવું. યાવત્-અધઃસપ્તમ પૃથિવી, કલ્પો અને ઈષત્પ્રાગ્ભારા પૃથિવીને વિષે પણ સમજવું.

(૮૭૨) હે ભગવન્ ! વૃત્ત સંસ્થાન કેટલા પ્રદેશવાળું છે અને કેટલા આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ-રહેલું છે ? હે ગૌતમ ! વૃત્ત સંસ્થાન બે પ્રકારનું કહ્યું છે, ઘનવૃત્ત અને પ્રતરવૃત્ત. તેમાં જે પ્રતરવૃત્ત છે, તે બે પ્રકારનું ઓજ પ્રદેશવાળું અને પાંચ આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે, તથા ઉત્કૃષ્ટ અનંત પ્રદેશવાળું અને અસંખ્યાત આકાશપ્રદેશમાં અવગાઢ છે. તેમાં જે યુગ્મપ્રદેશવાળું પ્રતરવૃત્ત છે તે જઘન્ય બાર પ્રદેશવાળું અને બાર આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે, તથા ઉત્કૃષ્ટ અનંત પ્રદેશવાળું અને અસંખ્યાત આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે. તેમાં જે ઘનવૃત્ત છે તે બે પ્રકારનું કહ્યું છે, તે આ પ્રમાણે-ઓજ પ્રદેશિક અને યુગ્મપ્રદેશિક તેમાં જે ઓજપ્રદેશિક ઘનવૃત્ત છે તે જઘન્ય સાત પ્રદેશવાળું અને સાત પ્રદેશમાં અવગાઢ છે, અને ઉત્કૃષ્ટ અનંત પ્રદેશવાળું અને અસંખ્યાત આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે. તેમાં જે યુગ્મપ્રદેશિક ઘનવૃત્ત છે તે જઘન્ય બત્રીશ પ્રદેશ વાળું અને બત્રીશ આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે, અને ઉત્કૃષ્ટથી અનંત પ્રદેશવાળું અને અસંખ્ય આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે. હે ગૌતમ ! ત્ર્યસ્ર સંસ્થાન બે પ્રકારનું કહ્યું છે ઘન ત્ર્યસ્ર અને પ્રતરત્ર્યસ્ર. તેમાં જે પ્રતર ત્ર્યસ્ર છે તે બે પ્રકારનું ઓજપ્રદેશિક

અને યુગ્મપ્રદેશિક. તેમાં જે ઓજપ્રદેશિક પ્રતર ત્ર્યસ્ર છે તે જઘન્ય ત્રણ પ્રદેશવાળું અને ત્રણ આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે, અને ઉત્કૃષ્ટથી અનંત પ્રદેશવાળું અને અસંખ્ય આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે. તેમાં જે યુગ્મપ્રદેશિક પ્રતર વ્યસ્ર છે તે જઘન્ય છ પ્રદેશવાળું અને છ આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે, અને ઉત્કૃષ્ટથી અનંત પ્રદેશવાળું અને અસંખ્ય આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે. તેમાં જે ઘન ત્ર્યસ્ર છે તે બે પ્રકારનું કહ્યું છે, તે આ પ્રમાણે-ઓજ પ્રદેશિક અને યુગ્મપ્રદેશિક, તેમાં જે ઓજપ્રદેશિક ધન વ્યસ્ર છે તે જઘન્ય પાંત્રીશ પ્રદેશવાળું અને પાંત્રીશ આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે. ઉત્કૃષ્ટ અનંત પ્રદેશવાળું અને અસંખ્ય પ્રદેશમાં અવગાઢ છે. તેમાં જે યુગ્મપ્રદેશિક ધન ત્ર્યસ્ર છે તે જઘન્ય ચાર પ્રદેશવાળું અને ચાર આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે, તતા ઉત્કૃષ્ટથી અનંત પ્રદેશવાળું અને અસંખ્ય પ્રદેશમાં અવગાઢ છે.

હે ભગવન્ ! ચતુરસ્ર સંસ્થાન કેટલા પ્રદેશવાળું છે અને કેટલા આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ હોય છે ? હે ગૌતમ ! ચતુરસ્રસંસ્થાન બે પ્રકારનું છે, તેના વૃત્ત સંસ્થાનની પેઠે ઘન ચતુરસ્ર અને પ્રતર ચતુરસ્ર ભેદ કહેવા. યાવત્-તેમાં જે ઓજ પ્રદેશિક પ્રતર ચતુરસ્ર છે તે જઘન્ય નવ પ્રદેશવાળું અને નવ આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે, અને ઉત્કૃષ્ટ અનંત પ્રદેશવાળું અને અસંખ્ય આકાશપ્રદેશમાં અવગાઢ છે. અને જે યુગ્મ પ્રદેશિક પ્રતર ચતુરસ્ર છે તે જઘન્ય ચાર પ્રદેશવાળું અને ચાર આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે, અને ઉત્કૃષ્ટ અનંત પ્રદેશવાળું અને અસંખ્ય આકાશપ્રદેશમાં અવગાઢ છે. તેમાં જે ઘન ચતુરસ્ર છે તે બે પ્રકારનું તેમાં જે ઓજપ્રદેશિક ઘન ચતુરસ્ર છે તે જઘન્ય સત્તાવીશ પ્રદેશવાળું અને સત્તાવીશ આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે, તથા ઉત્કૃષ્ટ અનંતપ્રદેશવાળું અને અસંખ્ય આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે. અને જે યુગ્મ પ્રદેશિક ઘન ચતુરસ્ર છે તે જઘન્ય આઠ પ્રદેશવાળું અને આઠ આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે, અને ઉત્કૃષ્ટ અનંત પ્રદેશવાળું અને અસંખ્ય આકાશ પ્રદેશમાં અવગાડ છે. હે ગૌતમ ! આયત સંસ્થાન ત્રણ પ્રકારનું છે, તેમાં જે શ્રેણિ આયત છે તે બે પ્રકારનું છે, તે આ પ્રમાણે ઓજપ્રદેશિક અને યુગ્મપ્રદેશિક. તેમાં જે ઓજપ્રદેશિક શ્રેણિ આયત છે તે જઘન્ય ત્રણ પ્રદેશવાળું અને ત્રણ આકાશપ્રદેશમાં અવગાઢ છે. જે યુગ્મપ્રદેશિક શ્રેણિ આયત છે તે જઘન્ય બે પ્રદેશવાળું અને આકાશપ્રદેશમાં અવગાઢ છે. તેમાં જે પ્રતરાયત છે તે બે પ્રકારનું જે ઓજ પ્રદેશિક પ્રતરાય છે તે જઘન્ય પંદર પ્રદેશવાળું અને પંદર આકાશપ્રદેશમાં અવગાઢ છે, અને ઉત્કૃષ્ટ અનંત પ્રદેશવાળું અને અસંખ્ય આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે. તેમાં જે યુગ્મપ્રદેશિક પ્રતરાયત તે જઘન્ય છ પ્રદેશવાળું અને છ આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે, અને ઉત્કૃષ્ટ અનંત પ્રદેશવાળું અને અસંખ્યાત આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે. તેમાં જે ઘનાયત છે તે બે પ્રકારનું કહ્યુ છે તે જઘન્ય પિસ્તાળીશ પ્રદેશવાળું અને પિસ્તાળીશ આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે, અને ઉત્કૃષ્ટ અનંત પ્રદેશવાળું અને અસંખ્યાત આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે. તેમાં જે યુગ્મપ્રેશિક ઘનાયત છે તે જઘન્ય બાર પ્રદેશવાળું અને બાર આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે, તથા ઉત્કૃષ્ટ અનંત પ્રદેશવાળું અને અસંખ્ય આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે.

(૮૭૩) હે ભગવન્ ! પરિમંડલ સંસ્થાન કેટલા પ્રદેશવાળું, અને કેટલા આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ હોય ? હે ગૌતમ ! પરિમંડલ સંસ્થાન બે પ્રકારનું ઘન પરિમંડલ અને પ્રતર પરિમંડલ, તેમાં જે પ્રતર પરિમંડલ છે તે જઘન્ય વીશ પ્રદેશવાળું અને વીશ આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે, અને ઉત્કૃષ્ટ અનંત પ્રદેશવાળું અને અસંખ્યાત આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે. તેમાં જે ઘન પરિમંડલ છે તે જઘન્ય ચાળીશ પ્રદેશવાળું અને ચાળીસ આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે, તથા ઉત્કૃષ્ટ અનંત પ્રદેશવાળું અને અસંખ્ય પ્રદેશમાં અવગાઢ છે. પરિમંડલ સંસ્થાન તે કૃતયુગ્મ નથી, ત્ર્યોજ નથી, દ્વાપરયુગ્મ નથી, પણ કલ્યોજરૂપ છે. હે ભગવન્ ! વૃત્તસંસ્થાન દ્રવ્યાર્થપણે શું કૃતયુગ્મ છે-ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. ઉત્તર પૂર્વ પ્રમાણે જાણવો. એ પ્રમાણે યાવત્-આયત સંસ્થાન સુધી સમજવું. પરિમંડલ સંસ્થાનો સામાન્યતઃ સર્વસમુદિતરૂપે કદાચ કૃતયુગ્મ, કદાચ, ત્ર્યોજ, કદાચ દ્વાપરયુગ્મ, અને કદાચ કલ્યોજરૂપ હોય છે. તથા પ્રત્યેકની અપેક્ષાએ કૃતયુગ્મ રૂપ નથી, ત્ર્યોજ નથી, દ્વાપરયુગ્મ નથી, પણ કલ્યોજરૂપ છે. એ પ્રમાણે યાવત્-આયત સંસ્થાન સુધી જાણવું.

પરિમંડલ સંસ્થાન પ્રદેશાર્થપણે કદાચ કૃતયુગ્મ હોય, કદાચ ત્ર્યોજ, કદાચ દ્વાપર યુગ્મ ને કદાચ કલ્યોજરૂપ હોય છે. એ પ્રમાણે યાવત્-આયત સંસ્થાન સુધી જાણવું. પરિમંડલ સંસ્થાનો પ્રદેશાર્થપણે સામાન્યરૂપે કદાચ કૃતયુગ્મ હોય, યાવત્-કદાચ કલ્યોજરૂપ પણ હોય. એક એકની અપેક્ષાએ કૃતયુગ્મ યાવત્ કલ્યોજરૂપ પણ હોય. એ પ્રમાણે યાવત્-આયત સંસ્થાનો સુધી જાણવું. પરિમંડલ સંસ્થાન કૃતયુગ્મપ્રદેશાવગાઢ છે, પણ ત્ર્યોજ યાવત્ તેમ કલ્યોજપ્રદેશાવગાઢ હોય, પણ દ્વાપરયુગ્મપ્રદેશાવગાઢ ન હોય, ત્ર્યસ્ર તે કદાચ કૃતયુગ્મપ્રદેશાવગાઢ દ્વાપરયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ હોય, પણ કલ્યોજ પ્રદેશાવગાઢ ન હોય.

ચતુરસ્ર સંસ્થાન વૃત્તસંસ્થાનની પેઠે જાણવું. આયતસંસ્થાન તે કદાચ કૃતયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ હોય અને યાવત્-કદાચ કલ્યોજપ્રદેશાવગાઢ પણ હોય.

હે ભગવન્ ! પરિમંડલ સંસ્થાનો શું કૃતયુગ્મપ્રદેશાવગાઢ હોય, ત્ર્યોજપ્રદેશાવગાઢ હોય-ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. હે ગૌતમ ! તે સામાન્યતઃ બધાં મળીને તથા વિધાનદેશ-એક એકની અપેક્ષાએ કૃતયુગ્મપ્રદેશાવગાઢ છે, હે ભગવન્ ! વૃત્ત સંસ્થાનો શું કૃતયુગ્મપ્રદેશાવગાઢ છે - ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. હે ગૌતમ ! તે સામાન્યતઃ બધાં મળીને કૃત-યુગ્મપ્રદેશાવગાઢ છે, વિધાન દેશ વડે કૃતયુગ્મપ્રદેશાવગાઢ છે, હે ભગવન્ ! વૃત્ત સંસ્થાનો શું કૃતયુગ્મપ્રદેશાવગાઢ છે - ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. હે ગૌતમ ! તે સામાન્યતઃ બધાં મળીને કૃત-યુગ્મપ્રદેશાવગાઢ પણ છે, દ્વાપરયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ નથી, પણ કલ્યોજપ્રદેશાવગાઢ છે.

હે ભગવન્ ! ત્ર્યસ્રસંસ્થાનો શું કૃતયુગ્મપ્રદેશાવગાઢ છે-ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. હે ગૌતમ ! સામાન્ય વિવક્ષાએ કૃતયુગ્મપ્રદેશાવગાઢ છે, પણ ત્ર્યોજ, દ્વાપર કે કલ્યોજ પ્રદેશાવગાઢ નથી. વિશેષની અપેક્ષાએ કૃતયુગ્મપ્રદેશવાગઢ પણ છે, ત્ર્યોજપ્રદેશાવગાઢ પણ છે, પણ દ્વાપરયુગ્મપ્રદેશાવગાઢ નથી, કલ્યોજ પ્રદેશાવગાઢ છે. ચતુરસ્ર-સંસ્થાનો વૃત્ત સંસ્થાનની પેઠે જાણવાં. આયત સંસ્થાનો તે ઓઘાદેશવડે કૃતયુગ્મપ્રદેશાવગાઢ છે, વિધાનાદેશવડે કૃતયુગ્મપ્રદેશાવગાઢ પણ છે અને યાવત્-કલ્યોજપ્રદેશાવગાઢ પણ છે. પરિમંડલ સંસ્થાન કદાચ કૃતયુગ્મસમયની યાવત્-કદાચ કલ્યોજસમયની સ્થિતિવાળાં પણ છે. એ પ્રમાણે યાવત્-આયત સંસ્થાન સુધી સમજવું. પરિમંડલ સંસ્થાનના કાળાવર્ણના પર્યાયો કદાચ કૃતયુગ્મરૂપ હોય-ઈત્યાદિ પૂર્વોક્ત પાઠવડે જેમ સ્થિતિ સંબન્ધે કહ્યું છે તેમ કહેવું. એમ લીલા વગેરે પાંચ વર્ણ, બે ગંધ, પાંચ રસ, અને આઠ સ્પર્શ સંબન્ધે યાવત્-રુક્ષ સ્પર્શપર્યવો સુધી કહેવું.

(૮૭૪) હે ભગવન્ ! (આકાશપ્રદેશની) શ્રેણિઓ દ્રવ્યરૂપે શું સંખ્યાતી છે, અસંખ્યાતી છે, કે અનંત છે ? હે ગૌતમ ! તે અનંત છે. પૂર્વ અને પશ્ચિમ લાંબી શ્રેણિઓ દ્રવ્યરૂપે અનંત જાણવી. એજ પ્રમાણે દક્ષિણ અને ઉત્તર લાંબી તથા ઊર્ધ્રવ અને અધો લાંબી શ્રેણિઓ સંબંધે પણ જાણવું. લોકાકાશની શ્રેણિઓ દ્રવ્યરૂપે અસંખ્યાતી છે. પૂર્વ અને પશ્ચિમ લાંબી લોકાકાશની શ્રેણિઓ અસંખ્યાતી જાણવી. દક્ષિણ અને ઉત્તર લાંબી તથા ઊર્ધ્વ અને અધો લાંબી લોકાકાશની શ્રેણિઓ સંબંધે પણ એ પ્રમાણે જાણવું. અલોકાકાશની શ્રેણિઓએ દ્રવ્યરૂપે અનંત છે. એ પ્રમાણે પૂર્વ અને પશ્ચિમ લાંબી, દક્ષિણ અને ઉત્તરમાં લાંબી તથા ઉંચે અને નીચે લાંબી અલોકાકાશની શ્રેણિઓ સંબન્ધે પણ જાણવું.

હે ભગવન્ ! આકાશની શ્રેણિઓ પ્રદેશરૂપે શું સંખ્યાતી છે-ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. હે ગૌતમ ! જેમ દ્રવ્યરૂપે કહ્યું છે તેમ પ્રદેશરૂપે પણ કહેવું. એ પ્રમાણે યાવત્-ઊર્ધ્વ અને અધો લાંબી બધી શ્રેણિઓ અનંતજાણવીલોકાકાશની શ્રેણિઓ પ્રદેશરૂપે કોઈ સંખ્યાત પ્રદેશરૂપ છે, કોઈ અસંખ્યાત પ્રદેશરૂપ છે, એ પ્રમાણે પૂર્વ અને પશ્ચિમ, દક્ષિણ અને ઉત્તર લાંબી શ્રેણિઓ જાણવી. તથા ઊર્ધ્વ અને અધો લાંબી લોકાકાશની શ્રેણિઓ અસંખ્યાત પ્રદેશાત્મક છે. અલોકાકાશની શ્રેણિઓ કોઈક સંખ્યાત પ્રદેશરૂપ હોય, કોઈ અસંખ્યાત પ્રદેશરૂપ હોય અને કોઈ અનંતપ્રદેશાત્મક પણ હોય. પૂર્વ અને પશ્ચિમ લાંબી અલોકાકાશની શ્રેણિઓ અનંત પ્રદેશની હોય છે. એ પ્રમાણે દક્ષિણ અને ઉત્તર લાંબી શ્રેણિઓ સંબંધે પણ જાણવું. ઉંચે અને નીચે લાંબી અલોકાકાશની શ્રેણિઓ કદાચ તે સંખ્યાત પ્રદેશની હોય, કદાચ અસંખ્યાતપ્રદેશની હોય, અને કદાચ અનંત પ્રદેશની હોય.

(૮૭૫) હે ભગવન્ ! શ્રેણિઓ શું સાદિ-સપર્યવસિત-છે, સાદિ અને અન્તરહિત છે, અનાદિ અને સાન્ત છે કે અનાદિ અને અનન્ત છે ? હે ગૌતમ ! અનાદિ અને અનન્ત છે. એ પ્રમાણે યાવત્-ઊર્ધ્વ અને અધો લાંબી શ્રેણિઓ સંબંધે સમજવું. લોકાકાશની શ્રેણિઓ તે સાદિ અને સાન્ત છે, એ પ્રમાણે યાવત્-ઊર્ધ્વ અને અધો લાંબી શ્રેણિઓ સંબંધે પણ જાણવું. અલોકાકાશની શ્રેણિઓ કોઈક સાદિ અને સાન્ત હોય, કોઈક સાદિ અને અનન્ત હોય, કોઈક અનાદિ અને સાન્ત હોય, તથા કોઈક અનાદિ અને અનન્ત હોય. એ પ્રમાણે પુર્વ અને પશ્ચિમ લાંબી અને દક્ષિણ-ઉત્તર લાંબી શ્રેણિઓ સંબંધે જાણવું. પરન્તુ તે સાદિ અને સાંત નથી, પણ કોઈક સાદિ અને અનંત છે-તથા સામાન્ય શ્રેણિઓની પેઠે ઊર્ધ્વ-અધો લાંબી શ્રેણિઓ સંબંધે પણ પૂર્વ પ્રમાણે ચાર ભાંગા કરવા. આકાશની શ્રેણિઓ દ્રવ્યાર્થપણે-કૃતયુગ્મરૂપ છે. પણ ત્ર્યોજ, દ્વાપરયુગ્મ કે કલ્યોજરૂપ નથી. એ પ્રમાણે યાવત્- ઊર્ધ્વ અને અધો લાંબી શ્રેણિઓ સંબન્ધે પણ જાણવું. તથા લોકાકાશની અને અલોકાકાશની શ્રેણિઓ પણ એ પ્રમાણે કૃતયુગ્મરૂપ જાણવી.

શ્રેણિઓ પ્રદેશાર્થપણે- પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવી. એ પ્રમાણે યાવત્ ઊર્ધ્વ અને અધો લાંબી શ્રેણિઓ જાણવી. લોકાકાશની શ્રેણિઓ પ્રદેશરૂપે તે કદાચ કૃતયુગ્મ છે, ત્ર્યોજ નથી, કદાચ દ્વારયુગ્મ છે, પણ કલ્યોજરૂપ નથી. એ પ્રમાણે પૂર્વ-પશ્ચિમ અને દક્ષિણ-ઉત્તર લાંબી શ્રેણિઓ સંબંધે જાણવું. ઊર્ધ્વ અને લાંબી લોકાકશની શ્રેણિઓ તે કૃતયુગ્મ રૂપ છે, અલોકાકાશની

શ્રેણિઓ પ્રદેશરૂપે કોઈ કૃતયુગ્મ રૂપ હોય, યાવત્- કોઈ કલ્યોજ રૂપ પણ હોય. એમ પૂર્વ અને પશ્ચિમ લાંબી તથા દક્ષિણ અને ઉત્તર લાંબી શ્રેણિઓ સંબન્ધે જાણવું. ઊર્ધ્વ અને અધો લાંબી શ્રેણિઓ સંબન્ધે પણ એમજ સમજવું પરંતુ તે કલ્યોજરૂપ નથી.

(૮૭૬) હે ભગવન્ ! કેટલી શ્રેણિઓ કહી છે ? હે ગૌતમ ! સાત શ્રેણિઓ કહી છે. તે આ પ્રમાણે ઋજ્વાયત એકતઃ વક્ર- ઉભયતઃ વક્રા- બે તરફ વાંકી, એક તરફ લોકનાડી સિવાયના આકાશવાળી. બેતરફ લોકનાડી સિવાયના આકાશવાળી, મંડલાકાર ગતિવાળી તથા અર્ધમંડલકાર ગતિવાળી. પરમાણુ પુદ્‌ગલની ગતિ અનુશ્રેણિને અનુસારે થાય છે કે શ્રેણિવિના થાય છે ? પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. એમ યાવત્ અનંત પ્રાદેશિક સ્પંધ સંબંધે પણ સમજવું. હે ભગવન્ ! નૈરવિકોની ગતિ શ્રેણિને ગતિ શ્રેણિને અનુસારે થાય છે કે શ્રેણિ સિવાય થાય છે ? પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. એમ યાવત્- વૈમાનિકો સુધી જાણવું.

(૮૭૭) હે ભગવન્ ! આ રત્નપ્રભા પૃથિવીમાં કેટલા લાખ નરકાવાસો કહ્યા છે ? હે ગૌતમ ! બાર અંગવાળું- આચારાંગ યાવત્ દષ્ટિવાદ. હે ભગવન્ ! આચારાંગ એ શું છે ? હે ગૌતમ ! આચારાંગમાં શ્રમણ નિર્ગ્રંથોનો આચાર, ગોચર-ભિક્ષાવિધિ ઈત્યાદિ ચારિત્ર ધર્મની પ્રરૂપણા કરાય છે.નંદી સૂત્રાનું સાર જાણવું.

(૮૯૭) ''પ્રથમ સૂત્રાર્થમાત્ર કહેવો, બીજો નિર્યુક્તિમિશ્ર અર્થ કહેવો, અને ત્રીજું સર્વ અર્થનું કથન કરવું. આ અનુયોગ સંબંધે વિધિ છે.

(૮૮૦) હે ભગવન્ ! એ નૈરયિકો, યાવત્ દેવો અને સિદ્ધો એપાંચ ગતિના સમુદાયમાં કયા જીવો કોનાથી યાવત્ વિશેષાધિક હોય છે ? હે ગૌતમ ! પ્રજ્ઞાપના સૂત્રના બહુવક્તવ્યતા પદમાં કહ્યા પ્રમાણે લ્પબહુત્વ જાણવું. તથા આઠ ગતિના સમુદાયનું પણ અલ્બહુત્વ જાણવું. હેભગવન્ ! સેન્દ્રિય, એકેન્દ્રિય યાવત્ - અનિન્દ્રિય જીવોમાં કયા જીવોકોનાથી યાવત્ - વિશેષાધિક છે ? એ સંબન્ધે પણ પ્રજ્ઞાપનાના બહુવક્તવ્યતા પદમાં કહેવું. સકાયિકોનું પણ તેજ પ્રમાણે સામાન્ય અલ્પબહુત્વ કહેવું. હે ભગવન્ ! એ જીવ અને પુદ્‌ગલ યાવત્ સર્વ પર્યાયોમાં કયા કોનાથી યાવત્ વિશેષધિક છે - ઈત્યાદિ યાવત્ બહુવક્તવ્યતામાં કહ્યા પ્રમાણે અલ્પબહુત્વ કહેવું. હે ભગવન્ ! એ આયુષ કર્મના બંધક અને અબંધક ઈત્યાદિ જીવોમાં બહુવક્તવ્યતામાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવું.

શતક - ૨૫ ઉદ્દેસો ૪

(૮૮૧) હે ભગવન્ ૧ કેટલાં યુગ્મો- રાશિઓ કહ્યાં છે ? હે ગૌતમ ! ચાર કૃતયુગ્મ અને યાવત્ કલ્યોજ. અઢારમા શતકના ચોથા ઉદ્દેશ કમાં કહ્યા પ્રમાણે અહિં જાણવું. યાવત્ નૈરયિકોને વિષે ચાર યુગ્મો કહ્યાં છે, એપ માણે યોવત્ - વાયુકાયિક સુધી જાણવું. વનસ્પતિકાયિકોમાં કદાચિત્ કૃતયુગ્મ હોય, કદાચિત ત્ર્યોજ હોય, કદાચિત્ દ્વાપરયુગ્મ હોય, અને કદાચિત્ કલ્યોજ હોય. ઉપપાતની અપેક્ષાએ એ પ્રમાણે કહ્યું છે, નૈરયિકોની પેઠે બેઈદ્રિયો વિષે સમજવું. તથા એ પ્રમાણે યાવત્- વૈમાનિકો સુધી જાણવું. સિદ્ધો વનસ્પતિકાયિકોની પેઠે જાણવા. સર્વ દ્રવ્યો છ પ્રકારનાં કહ્યાં છે, તે આ પ્રમાણે ધર્માસ્તિકાય, યાવત્ અદ્ધા સમય.

હે ભગવન્ ! ધર્માસ્તિકાય દ્રવ્યાર્થરૂપે કૃતયુગ્મ છે કે યાવત્ - કલ્યોજ છે ? હે ગૌતમ ! કલ્યોજ છે. એ પ્રમાણે અધર્માસ્તિકાય તથા આકાશાસ્તિકાય સંબંધે પણ જાણવું. જીવાસ્તિકાય દ્રવ્યરૂપે કૃતયુગ્મરૂપ છે, પણ ત્ર્યોજ, દ્વાપર કે કલ્યોજરૂપ નથી. પુદ્‌ગલાસ્તિકાય કદાચ કૃતયુગ્મ હોય અને યાવત્-કદાચ કલ્યોજ, રૂપ પણ હોય. જીવાસ્તિકાયની પેઠે અદ્ધાસમય પણ જાણવો. ધર્માસ્તિકાય પ્રદેશાર્થરૂપે તે કૃતયુગ્મ છે, એ પ્રમાણે યાવત્- અદ્ધા સમય સુધી જાણવું. હે ભગવન્ ! એ ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય, યાવત્-અદ્ધાસમયોનું દ્રવ્યાર્થરૂપે અલ્પબહુત્વ કેવી રીતે છે ? બહુવક્તવ્યતામાં કહ્યા પ્રમાણે કહેવું. ધર્માસ્તિકાય અવગાઢ છે, પણ અવગાઢ નથી.

હે ભગવન્ ! જો તે અવગાઢ છે તો શું સંખ્યાત પ્રદેશમાં અવગાઢ- આધિત છે, અસંખ્યાત પ્રદેશમાં આશ્રિત છે કે અનંત પ્રદેશમાં આશ્રિત છે ? હે ગૌતમ ! તે લોકાકાશના અસંખ્યાત પ્રદેશમાં આશ્રિત છે. અસંખ્યાત આકાશપ્રદેશમાં તે કૃતયુગ્મ રાશિવાળા પ્રદેશમાં આશ્રિત છે, પણ ત્ર્યોજ, દ્વાપર કે કલ્યોજ રાશિવાળા પ્રદેશમાં આશ્રિત નથી. એ પ્રમાણે અધર્માસ્તિકાય, યાવત્ અદ્ધાસમય સંબંધે પણ જાણવું. હે ભગવન્ ! આ રત્નપ્રભા પૃથિવી કોઈને આશ્રિત છે કે અનાશ્રિત છે ? ગૌતમ ! ધર્માસ્તિકાયની પેઠે જાણવું. એ પ્રમાણે યાવત્-અધઃસપ્તમ પૃથિવી સુધી જાણવું. તથા સૌધર્મ અને યાવત્ ઈષત્પ્રાગ્ભારા પૃથિવી સંબંધે પણ એમજ સમજવું.

(૮૮૨) હે ભગવન્ ! જીવ દ્રવ્યાર્થરૂપે શું કૃતયુગ્મ છે-ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. હે ગૌતમ ! તે કૃતયુગ્મ, ત્ર્યોજ કે દ્વાપરયુગ્મ રૂપ નથી, પણ કલ્યોજ રૂપ છે. એ પ્રમાણે નૈરયિક યાવત્-સિદ્ધ સુધી જાણવું. ! જીવો સામાન્યતઃ બધા

મળીને કૃતયુગ્મ છે, અને વિશેષ એક એકની અપેક્ષાએ કલ્યોજરૂપ છે. નૈરયિકો સંબન્ધે દ્રવ્યાર્થરૂપે પ્રશ્ન. હે ગૌતમ ! નૈરયિકો સામાન્યતઃ કદાચ કૃતયુગ્મ અને યાવત્-કદાચ કલ્યોજ પણ હોય, અને વિશેષ-વ્યક્તિની અપેક્ષાએ કલ્યોજ રૂપ છે. એ પ્રમાણે યાવત્-સિદ્ધો સુધી જાણવું. જીવપ્રદેશનિ અપેક્ષાએ જીવ કૃતયુગ્મ છે, અને શરીરપ્રદેશની અપેક્ષાએ કદાચ કૃતયુગ્મ હોય અને યાવત્ કદાચ કલ્યોજ પણ હોય. એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું. સિદ્ધ પ્રદેશાર્થપણે કૃતયુગ્મ છે, જીવપ્રદેશોની અપેક્ષાએ જીવો સામાન્ય અને વિશેષરૂપે કૃતયુગ્મ છે, અને શરીરપ્રદેશોની અપેક્ષાએ સામાન્યતઃ કદાચ કૃતયુગ્મ હોય અને યાવત્-કદાચ કલ્યોજ પણ હોય. વિશેષની અપેક્ષાએ કૃતયુગ્મ પણ હોય અને યાવત્-કલ્યોજ પણ હોયે એ પ્રમાણે નૈરયિકોથી આરંભી યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું. સામાન્ય અને વિશેષને આશ્રયી સિદ્ધો કૃતયુગ્મ છે, પણ ત્ર્યોજ, દ્વાપર કે કલ્યોજ રૂપ નથી.

(૮૮૩) હે ભગવન્ ! શું જીવ આકાશના કૃતયુગ્મ સંખ્યાવાળા પ્રદેશોને આશ્રયી રહેલો છે - ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. હે ગૌતમ ! કદાચ કૃતયુગ્મ પ્રદેશોને આશ્રયી રહેલો હોય છે. એ પ્રમાણે યાવત્-સિદ્ધ સુધી જાણવું. જીવો આકાશના કૃતયુગ્મ પ્રદેશોને સામાન્ય રૂપે આશ્રયી રહેલા છે, અને વિશેષરૂપે કૃતયુગ્મ પ્રદેશોને આશ્રયી રહેલા છે, યાવત્-કલ્યોજ પ્રદેશોને આશ્રયી રહેલા છે. નૈરયિકો સામાન્ય રૂપે કદાચ કૃતયુગ્મ પ્રદેશોને યાવત્-કદાચ કલ્યોજ પ્રદેશોને આશ્રીય રહેલા હોય. વિશેષરૂપે કૃતયુગ્મ યાવત્-કલ્યોજ પ્રદેશાવગાઢ પણ હોય. એકેન્દ્રિય અને સિદ્ધ સિવાય બાકીના બધા જીવો માટે એજ પ્રમાણે જાણવું. સિદ્ધો અને એકેન્દ્રિય સામાન્ય જીવોની પેઠે જાણવા. જીવ કૃતયુગ્મ સમયની સ્થિતિવાળો છે, પણ ત્ર્યોજ, દ્વાપર કે કલ્યોજ સમયની સ્થિતિવાળો નથી. નૈરયિક કદાચ કૃતયુગ્મ સયમની અને કદાચ કલ્યોજ સમયની સ્થિતિવાળો હોય. એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિક સુધી જાણવું. સિદ્ધને જીવની પેઠે જાણવું. જીવો સામાન્યાદેશ અને વિશેષાદેશની અપેક્ષાએ કૃતયુગ્મ સમયની સ્થિતિવાળા હોય છે, નૈરયિકો સામાન્યદેશની અપેક્ષાએ કદાચ કૃત યુગ્મ સમયની યાવત્ કદાચ કલ્યોજ સમયની સ્થિતિવાળા પણ હોય. તથા વિશેષાદેશની અપેક્ષાએ કૃતયુગ્મ સમયની અને યાવત્-કલ્યોજ સમયની સ્થિતિવાળા પણ હોય. એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું. સામાન્ય જીવોની પેઠે સિદ્ધોને પણ સમજવું.

(૮૮૪) હે ભગવન્ ! શું જીવના કાળાવર્ણના પર્યાયો કૃતયુગ્મ રાશિરૂપ પ્રશ્ન. હે ગૌતમ ! જીવપ્રદેશોની અપેક્ષાએ તે કૃતયુગ્મ, ત્ર્યોજ, દ્વાપર કે કલ્યોજ રૂપ નથી; પણ શરીર પ્રદેશોની અપેક્ષાએ તે કદાચ કૃતયુગ્મ રૂપ હોય, યાવત્-કલ્યોજ રૂપ પણ હોય. એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિક સુધી જાણવું તથા સિદ્ધ સંબન્ધે આ વિષય બાબત કાંઈ ન પૂ ં. હે ભગવન્ ! શું જીવોના કાળા વર્ણપર્યાયો જીવ પ્રદેશોને આશ્રયી સામાન્યાદેશથી અને વિશેષાદેશથી કૃતયુગ્મ રૂપ નથી, અને યાવત્-કલ્યોજ રૂપ પણ નથી. શરીર પ્રદેશોની અપેક્ષાએ સામાન્યાદેશથી કદાચ કૃતયુગ્મ અને યાવત્-કદાચ કલ્યોજ રૂપ પણ હોય, વિશેષાદેશથી કૃતયુગ્મ, યાવત-કલ્યોજરાશિરૂપ પણ હોય. એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું. તથા એ પ્રમાણે એક વચન અને બહુવચનવડે લીલા વર્ણના પર્યાયોનો યાવત્-રુક્ષ સ્પર્શ પર્યાયો સુધી જાણવું. જીવના આભિનિબોધિકજ્ઞાનપર્યાયો કદાચ કૃતયુગ્મ રૂપ હોય અને યાવત્-કદાચ કલ્યોજ રૂપ પણ હોય. એ પ્રમાણે એકેન્દ્રિય સિવાયના જીવોને યાવત્-વૈમાનિક સુધી જાણવું. શ્રુતજ્ઞાનના પર્યાયો અને અવધિ-જ્ઞાનના પર્યાયો સંબન્ધે એમજ સમજવું. પણ વિશેષ એ કે, વિકલેંદ્રિય જીવોને અવધિ-જ્ઞાન હોતું નથી. એમ મનઃપર્યવજ્ઞાનના પર્યાયો સંબન્ધે પણ જાણવું, પણ વિશેષ એ કે, તે સામાન્ય જીવો અને મનુષ્યોને હોય છે, પણ બાકીના દંડકોમાં હોતું નથી.

હે ભગવન્ ! જીવના કેવલજ્ઞાનનાં પર્યાયો શું કૃતયુગ્મ રાશિરૂપ છે- ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. હે ગૌતમ ! તે કૃતયુગ્મરૂપ છે, પણ ત્ર્યોજ, દ્વાપર કે કલ્યોજ રૂપ નથી. એ પ્રમાણે મનુષ્યો અને સિદ્ધો સંબંધે પણ જાણવું. જીવ મતિ અજ્ઞાનના પર્યાયોવડે જેમ આભિનિબોધિક જ્ઞાનના પર્યાયો સંબન્ધે બે દંડકો કહ્યા છે તેમજ અહિં કહેવા. શ્રુત અજ્ઞાન, વિભંગજ્ઞાન, ચક્ષુદર્શન અચક્ષુદર્શન અને અવધિદર્શનના પર્યાયો સંબન્ધે પણ એ જ પ્રમાણે કહેવું. વિશેષ એ કે, શ્રુતઅજ્ઞાનાદિમાંથી જેને જે હોય તેને કહેવું. તથા કેવલદર્શન પર્યાયો સંબન્ધે કેવલજ્ઞાનના પર્યાયોની પેઠે સમજવું.

(૮૮૫) હે ભગવન્ ! કેટલાં શરીરો કહ્યાં છે ? હે ગૌતમ ! બંને જીવો બે પ્રકારના-સંસારસમાપન્ન-અસંસારસમાપન્નક-મુક્ત, તેમાં જે અસંસારસમાપન્ન જીવો છે તે બે પ્રકારના-અનંતર સિદ્ધ અને પરંપર સિદ્ધ. તેમાં જે જીવો પરસ્પર સિદ્ધ છે તે નિષ્કંપ છે, અને જે જીવો અનંતર સિદ્ધ છે તે સકંપ છે. અનન્તર સિદ્ધો સર્વાંશે સકંપ છે. તેમાં જે સંસારને પ્રાપ્ત થયેલા જીવો છે તે બે પ્રકારે-શૈલેશીને પ્રાપ્ત થયેલા અને શૈલેશીને અપ્રાપ્ત. તેમાં જે શૈલેશીને પ્રાપ્ત જીવો છે તે નિષ્કંપ છે અને જે શૈલેશીને પ્રાપ્ત થયેલા

નથી તે સકંપ છે. તે અંશત: સકંપ છે અને સર્વાંશે પણ સકંપ છે. નૈરયિકો બે પ્રકારના-વિગ્રહગતિને પ્રાપ્ત થયેલા અને વિગ્રહ ગતિને નહિ પ્રાપ્ત થયેલા. તેમાં જે વિગ્રહ ગતિને પ્રાપ્ત થયેલા છે તે સર્વાંશે સકંપ છે. અને જે વિગ્રહગતિને પ્રાપ્ત થયેલા નથી તે અમુક અંશે સકંપ છે. એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું.

(૮૮૭) હે ભગવન્ ! શું પરમાણુપુદ્ગલો સંખ્યાતા છે, સંખ્યાતા છે કે અનંત છે ? હે ગૌતમ ! અનંત છે. એ પ્રમાણે યાવત્-અનંત પ્રદેશવાળા સ્કંધો સુધી જાણવું. આકાશના એક પ્રદેશમાં રહેલાં પુદ્ગલો પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. એ રીતે યાવત્-અસંખ્યાત પ્રદેશમાં રહેલાં પુદ્ગલો વિષે પણ સમજવું. હે ભગવન્ ! એક સમયની સ્થિતિવાળાં પુદ્ગલો શું સંખ્યાતા છે-ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. એ પ્રમાણે યાવત્-અસંખ્યાતા સમયની સ્થિતિવાં પુદ્ગલો સંબંધે પણ જાણવું. હે ભગવન્ ! એકગુણ કાળા પુદ્ગલો શું સંખ્યાતા હોય-ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. એ પ્રમાણે યાવત્-અનંતગુણ કાળાં પુદ્ગલો સંબન્ધે પણ સમ-જવું. એમ એજ રીતે બાકીના વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શ સંબંધે સમજવું. દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો કરતાં પરમાણુ પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થરૂપે ઘણાં છે. હે ગૌતમ ! ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધો કરતાં દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે ઘણા છે. એ પ્રમાણષ એ ગમક-પાઠ વડે યાવત્-દશ પ્રદેશવાળા સ્કંધો કરતાં નવ પ્રદેશ વાળા સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે ઘણા છે. દશ પ્રદેશવાળા સ્કંધો કરતાં સંખ્યાત પ્રદેશવાળા સ્કંધો દ્રવ્યાર્થરૂપે ઘણા છે. સંખ્યાત પ્રદેશિક સ્કંધો કરતાં અસંખ્યાત પ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે ઘણા છે. દ્રવ્યાર્થ રૂપે અનંત પ્રદેશિક સ્કંધો કરતાં અસંખ્યાત પ્રદેશિક સ્કંધો ઘણા છે.

(૮૮૮) હે ગૌતમ ! પ્રદેશાર્થરૂપે પરમાણુપુદ્ગલો કરતાં દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો ઘણા છે. એમ આ પાઠ વડે યાવત્-અનંત પ્રદેશિક સ્કંધો કરતાં અસંખ્ય પ્રદેશિક સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે ઘણા છે. હે ગૌતમ ! બે પ્રદેશમાં રહેલા કરતાં એક પ્રદેશમાં રહેલા પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થરૂપે વિશેષાધિક છે. એ પ્રમાણે એ પાઠવડે યાવત્ સંખ્યાતાપ્રદેશમાં રહેલા પુદ્ગલો કરતાં અસંખ્યાતા પ્રદેશમાં રહેલા પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થરૂપે ઘણાં છે.

હે ગૌતમ ! એક પ્રદેશમાં રહેલા પુદ્ગલો કરતા બે પ્રદેશમાં રહેલા પુદ્ગલો પ્રદેશાર્થરૂપે વિશેષાધિક છે. એ પ્રમાણે યાવત્-સંખ્યાતા પ્રદેશમાં રહેલા પુદ્ગલો કરતાં અસંખ્યાત પ્રદેશમાં રહેલા પુદ્ગલો પ્રદેશાર્થરૂપે ઘણાં છે. હે ભગવન્ ! એક સમયની સ્થિતિવાળાં અને બે સમયની સ્થિતિવાળાં દ્રવ્યાર્થરૂપે ક્યાં પુદ્ગલો કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક છે ? જેમ અવગાહનાની વક્તવ્યતા કહી છે તેમ સ્થિતિની પણ વક્તવ્યતા કહેવી. હે ભગવન્ ! એક ગુણ કાળાં અને દ્વિગુણ કાળાં પુદ્ગલોમાં દ્રવ્યાર્થ રૂપે ક્યા પુદ્ગલો કોનાથી વિશેષાધિક છે-ઈત્યાદિ પરમાણુપુદ્ગલાદિની વક્તવ્યતાનીટ પેઠે બધી વક્તવ્યતા કહેવી. એ પ્રમાણે બધા વર્ણ, ગંધ ને રસ સંબંધે પણ વક્તવ્યતા કહેવી. હે ગૌતમ ! એકગુણ કર્કશ પુદ્ગલો કરતાં દ્વિગુણ કર્કશ પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થરૂપે વિશેષાધિક છે. એ પ્રમાણે યાવત્-અસંખ્યાતગુણ કર્કશ પુદ્ગલો કરતાં અનંતગુણ કર્કશ પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થપણે ઘણાં છે. એ પ્રમાણે પ્રદેશાર્થપણે પણ સર્વત્ર પ્રશ્ન કરવો. જેમ કર્કશ સ્પર્શ સંબંધે કહ્યું છે તેમ બધાં સ્પર્શ સંબન્ધે વર્ણની પેઠે કહેવું.

હે ગૌતમ ! દ્રવ્યાર્થરૂપે સૌથી થોડા અનંતપ્રદેશિક સ્કંધો છે. તેથી પરમાણુ પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થરૂપે અનંતગુણ છે, તેથી સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થરૂપે સંખ્યાત ગુણ છે, તેથી અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થરૂપે અસંખ્યાતગુણ છે. પ્રદેશાર્થરૂપે-અનંત પ્રદેશવાળા સ્કંધો પ્રદેશાર્થરૂપે સૌથી થોડા છે, તેથી પરમાણુપુદ્ગલો અપ્રદેશાર્થરૂપે અનંતગુણ છે, તેથી સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધો પ્રદેશાર્થરૂપે અનંતગુણ છે; તેથી પરમાણુ પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થ-અપ્રદેશાર્થરૂપે અનંતગુણ છે, તેથી સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થરૂપે સંખ્યાતગુણ છે, અને તેથી તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થરૂપે સંખ્યાતગુણ છે, તેથી અસંખ્યાત પ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થરૂપે અસંખ્યાત ગુણ છે, અને તેથી તે જ સ્કંધો પ્રદેશાર્થરૂપે અસંખ્યાતગુણ છે. હે ગૌતમ ! એક પ્રદેશમાં રહી શકે તેવા પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થરૂપે સૌથી થોડા છે, તેથી સંખ્યાત પ્રદેશમાં રહી શકે તેવા પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થરૂપે સંખ્યાતગુણ છે, તેથી અસંખ્યાત પ્રદેશમાં રહેલા પુદ્ગલો પ્રદેશાર્થરૂપે સંખ્યાતગુણ છે. દ્રવ્યાર્થ-પ્રદેશાર્થરૂપે-એજ પ્રમાણે જાણવું. હે ભગવન્ ! એક સમયની સ્થિતિવાળા, સંખ્યાત સમયની સ્થિતિવાળા અને અસંખ્યાત સમયની સ્થિતિવાળા એ પુદ્ગલોમાં ક્યાં કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક છે ? જેમ અવગાહના સંબંધે અલ્પબહુત્વ કહ્યું છે, તેમ સ્થિતિ સંબન્ધે પણ અલ્પબહુત્વ કહેવું.

હે ભગવન્ ! એકગુણ કાળા, સંખ્યાતગુણ કાળા, અસંખ્યાતગુણ કાળા અને અનંતગુણ કાળા એ પુદ્ગલોમાં દ્રવ્યાર્થરૂપે, પ્રદેશાર્થરૂપે અને દ્રવ્યાર્થપ્રદેશાર્થરૂપે અને ક્યા પુદ્ગલો કોનાથી યાવદ્-વિશેષાધિક ? જેમ પરમાણુપુદ્ગલોનું અલ્પબહુત્વ કહ્યું છે તેમ એઓનું પણ અલ્પબહુત્વ કહેવું. એમ કાળા સિવાયના બાકીના વર્ણ, ગંધ અને રસ સંબંધે પણ જાણવું. હે

ગૌતમ ! એકગુણ કર્કશ પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થરૂપે સૌથી થોડાં છે, તેથી સંખ્યાતગુણ કર્કશ પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થરૂપે સંખ્યાતગુણા છે, તેથી અસંખ્યાતગુણ કર્કશ પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થરૂપે અસંખ્યાત - ગુણ છે, તેથી અનંતગુણ કર્કશ પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થ રૂપે અનંતગુણ છે. પ્રદેશાર્થરૂપે પણ એ જ રીતે જાણવું. પરન્તુ વિશેષ એ કે, સંખ્યાતગુણ કર્કશ પુદ્ગલો પ્રદેશાર્થરૂપે અસંખ્યાત-ગુણા છે. બાકી બધું પૂર્વ કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. દ્રવ્યાર્થપ્રદેશાર્થરૂપે-એજ રીતે મૃદુ. ગુરુ અને લઘુ સ્પર્શોનું પણ અલ્બ બહુત્વ કહેવું. શીત, ઉષ્ણ, સ્નિગ્ધ અને રુક્ષ સ્પર્શોનું અલ્પબહુત્વ વર્ણોની પેઠે જાણવું.

(૮૮૯) હે ભગવન્ ! શું પરમાણુપુદ્ગલ દ્રવ્યાર્થરૂપે કૃતયુગ્મ છે, ત્ર્યોજ છે, દ્વાપરયુગ્મ છે કે કલ્યોજ છે ? હે ગૌતમ ! પણ કલ્યોજરૂપ છે. એ પ્રમાણે યાવત્-અનંતપ્રદેશિક સ્કંધ સુધી જાણવું. શું પરમાણુપુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થપણે કદાચ સામાન્યાદેશથી કૃતયુગ્મ હોય, યાવત્-કદાચ કલ્યોજ રૂપ હોય. અને વિશેષાદેશથી કલ્યોજરૂપ હોય છે. એ પ્રમાણે યાવત્-અનંત પ્રદેશિક સ્કંધો સુધી જાણવું. પરમાણુપુદ્ગલ પ્રદેશાર્થરૂપે કલ્યોજરૂપ છે. દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ દ્વાપરયુગ્મ છે. ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ ત્ર્યોજ છે. ચાર પ્રદેશવાળા સ્કંધ કૃત યુગ્મ છે, પરમાણુપુદ્ગલની પેઠે પાંચ પ્રદેશવાળો સ્કંધ, દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધની પેઠે ષટ્પ્રદેશિક સ્કંધ, ત્રિપ્રદેશિક સ્કન્ધની પેઠે સપ્ત પ્રદેશિક સ્કંધ, ચતુઃ-પ્રદેશિકની પેઠે આઠ પ્રદેશવાળો સ્કંધ, પરમાણુપુદ્ગલની પેઠે નવ પ્રદેશિક સ્કંધ અને દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધની પેઠે દશપ્રદેશિક સ્કંધ જાણવો.

સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધ કદાચ કૃતયુગ્મ હોય અને યાવત્-કદાચ કલ્યોજરૂપ હોય. એ પ્રમાણે અસંખ્યાત પ્રદેશિક તથા અનંતપ્રદેશિક સ્કંધ સંબંધે જાણવું. હે ભગવન્ ! પરમાણુપુદ્ગલો પ્રદેશાર્થપણે સામાન્યાદેશથી કદાચ કૃતયુગ્મ છે, અને યાવત્-કદાચ કલ્યોજ છે. તથા વિશેષાદેશની અપેક્ષાએ પણ કલ્યોજ છે. દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો સામાન્ય દેશની અપેક્ષાએ કદાચ કૃતયુગ્મ હોય અને કદાચ દ્વાપરયુગ્મ હોય, વિશેષની અપેક્ષાએ દ્વાપરયુગ્મ રાશિરૂપ હોય. ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધો સામાન્યાદેશથી કદાચ કૃતયુગ્મ, યાવત્-કદાચ કલ્યોજ હોય, વિશેષાદેશથી ત્ર્યોજ હોય. ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કન્ધો સામાન્યદેશ અને વિશેષાદેશની અપેક્ષાએ કૃતયુગ્મરૂપ છે, પંચેપ્રદેશિક સ્કન્ધો પરમાણુપુદ્ગલની પેઠે જાણવા. છપ્રદેશિક સ્કન્ધોને દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધોની પેઠે જાણવું. સપ્તપ્રદેશિક સ્કન્ધો ત્રપ્રદેશિક સ્કન્ધોની પેઠે અષ્ટપ્રદેશિક સ્કન્ધો ચતુષ્પ્રદેશિકની પેઠે, નવપ્રદેશિક સ્કન્ધો પરમાણુપુદ્ગલોની જેમ અને દશપ્રદેશિક સ્કન્ધો દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધોની પેઠે જાણવા. સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધો સામાન્યાદેશથી અને વિશેષાદેશથી પણ કદાચ કૃતયુગ્મરૂપ યાવત્-કદાચ કલ્યોજરૂપ પણ હોય. એમ અસંખ્યાત પ્રદેશિક અને અનન્તપ્રદેશિક સ્કન્ધો જાણવા.

(૮૯૦) પરમાણુપુદ્ગલ કલ્યોજપ્રદેશાવગાઢ હોય. દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ પણ કદાચ દ્વાપરયુગ્મ કે કદાચ કલ્યોજ પ્રદેશાશ્રિત છે. ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ કદાચ ત્ર્યોજ, દ્વાપરયુગ્મ કે કલ્યોજપ્રદેશાશ્રિત હોય છે. ચતુઃપ્રદેશિક સ્કંધ તે કદાચ કૃતયુગ્મપ્રદેશાશ્રિત હોય છે અને યાવત્-કદાચ કલ્યોજપ્રદેશાશ્રિત હોય છે. એ પ્રમાણે યાવત્-અનંત પ્રદેશિક સ્કંધ સુધી જાણવું.

(૮૯૧) પરમાણુપુદ્ગલો સામાન્યાદેશથી કૃતયુગ્મ પ્રદેશાશ્રિત હોય છે. વિશેષાદેષથી કલ્યોજપ્રદેશાશ્રિત હોય છે. દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો સામાન્યાદેશથી કૃતયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ છે, વિશેષાદેશથી દ્વાપરયુગ્મ પ્રદેશાશ્રિત અને કલ્યોજપ્રદેશિત છે. ત્રિપ્રદેશિક સ્કન્ધ સામાન્યેદેશથી કૃતયુગ્મપ્રદેશાશ્રિત છે, વિશેષાદેશથી કૃતયુગ્મપ્રદેશાશ્રિત નથી, પણ ત્ર્યોજ, દ્વાપર કે કલ્યોજપ્રદેશાશ્રિત હોય છે. ચતુઃપ્રદેશિક સ્કંધો સામાન્યાદેશથી કૃતયુગ્મપ્રદેશાશ્રિત હોય છે, તથા વિશેષાદેશથી કૃતયુગ્મપ્રદેશાશ્રિત હોય છે, યાવત્-કલ્યોજપ્રદેશાશ્રિત પણ હોય છે, એ પ્રમાણે યાવત્-અનંતપ્રદેશિકસ્કંધો જાણવું. શું પરમાણુપુદ્ગલ કદાચ કૃતયુગ્મસમયની સ્થિતિવાળું હોય છે, યાવત્-કદાચ કલ્યોજ સમયની સ્થિતિવાળું હોય છે. એ પ્રમાણે યાવત્-અનંતપ્રદેશિક સ્કંધ સુધી જાણવું.

પરમાણુપદ્ગલો સામાન્યાદેશથી કદાચ કૃતયુગ્મ અને યાવત્-કદાચ કલ્યોજ સમયની સ્થિતિવાળાં હોય. તથા વિશેષાદેશથી કૃતયુગ્મ સમયની યાવત્-કલ્યોજ સમયની સ્તિતિવાળાં પણ હોય. એ પ્રમાણે યાવત્-અનંતપ્રદેશિક સ્કંધો સુધી જાણવું. પરમાણુપુદ્ગલના કાળા વર્ણપર્યાયો કૃતયુગ્મરૂપ છે, ત્ર્યોજ છે-ઈત્યાદિ જેમ સ્થિતિની વક્તવ્યતા કહી તેમ સર્વ વર્ણની વક્તવ્યતા કહેવી. એમ બધા ગંધો અને રસોને વિષે પણ એજ પ્રમાણે જાણવું. અનંતપ્રદેશિક સ્કંધના કર્કશસ્પર્શપર્યાયો કદાચ કૃતયુગ્મ છે અને યાવત્-કદાચ કલ્યોજરૂપ છે. અનંતપ્રદેશવાળાસ્કંધોના કર્કશ સ્પર્શપર્યાયો સામાન્યાદેશથી કદાચ કૃતયુગ્મ અને યાવત્-કદાચ કલ્યોજ રૂપ પણ હોય છે. વિશેષાદેશથી કૃતયુગ્મ પણ છે અને યાવત્-કલ્યોજરૂપ પણ છે. એ પ્રમાણે મૃદુ-ગુરુ-અને લઘુ - એ સ્પર્શ કહેવા. અને શીત-ઠંડો, ઉષ્ણ-ઉનો, સ્નિગ્ધ-ચિકણો અને રુક્ષ-લુખો-એ સ્પર્શો વર્ણોની પેઠે કહેવા. પરમાણુપુદ્ગલ સાર્ધ નથી, પણ અનર્થ છે. બે પ્રદેશવાળો સ્કંધ સાર્ધ છે, પણ અનર્ધ નથી. એ રીતે પરમાણુપુદ્ગલની પેઠે ત્રણ પ્રદેશવાળો સ્કંધ, બે

પ્રદેશવાળા સ્કંધની પેઠે ચાર પ્રદેશવાળો સ્કંધ, ત્રણ પ્રદેશવાળાની પેઠે પાંચ પ્રદેશવાળો સ્કંધ, બે પ્રદેશવાળાની પેઠે છ પ્રદેશવાળો સ્કંધ, ત્રણ પ્રદેશવાળાની પેઠે સાત પ્રદેશવાળો સ્કંધ, બે પ્રદેશવાળાની પેઠે આઠ પ્રદેશવાળો સ્કંધ, ત્રણ પ્રદેશવાળાની પેઠે નવ પ્રદેશવાળો સ્કંધ અને બે પ્રદેશવાળાની પેઠે દશ પ્રદેશવાળો સ્કંધ સમજવો.

હે ભગવન્ ! શું સંખ્યાતપ્રદેશવાળો સ્કંધ સાર્ધ છે કે અનર્ધ છે ? હે ગૌતમ ! તે કદાચ સાર્ધ છે અને કદાચ અનર્ધ છે. એ પ્રમાણે અસંખ્યાત પ્રદેશવાળા તથા અનંત પ્રદેશવાળા સ્કંધ સંબંધે પણ સમજવું. પરમાણુપુદ્ગલો તે સાર્ધ પણ છે અને અનર્ધ પણ છે. એ પ્રમાણે યાવત્-અનંત પ્રદેશવાળા સ્કંધો સુધી સમજવું. શું પરમાણુપુદ્ગલ કદાચ સંકપ છે અને કદાચ નિષ્કંપ પણ છે. એ પ્રમાણે યાવત્-અનંતપ્રદેશિક સ્કંધ સુધી જાણવું. પરમાણુ પુદ્ગલ જઘન્ય એક સમય સુધી અને ઉત્કૃષ્ટ આવલિકાના અસંખ્યાતમા ભાગ સુધી સકંપ રહે.

હે ભગવન્ ! નિષ્કંપ પરમાણુપુદ્ગલનું કેટલા કાળનું અનંતર હોય ? નિષ્કંપ પરમાણુપુદ્ગલ કંપીને પાછો કેટલે કાળે નિષ્કંપ થાય ? હે ગૌતમ ! સ્વસ્થાનને આશ્રયી જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ આવલિકાના અસંખ્ય ભાગનું તથા પરસ્થાનને આશ્રયી જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્ય કાળનું અતંર હોય. સકમ્પ બે પ્રદેશવાળા સ્કંધને સ્વસ્થાનની અપેક્ષાએ જઘન્ય એક સમયનું અને ઉત્કૃષ્ટ અંસખ્યાત કાળનું તથા પરસ્થાનની અપેક્ષાએ જઘન્ય એક સમયનું અને ઉત્કૃષ્ટ અનંત કાળનું અંતર હોય. બે પ્રદેશવળા નિષ્કંપ સ્કંધને સ્વસ્થાનની અપેક્ષાએ જઘન્ય એક સમયનું અને ઉત્કૃષ્ટ અનંત કાળનું અંતર હોય. એ પ્રમાણે યાવત્-અનંતપ્રદેશિક સ્કંધ સુધી જાણવું. સકંપ પરમાણુપુદ્ગલોનું અંતર નથી. નિષ્કંપ પરમાણુપુદ્ગલોનું અંતર નથી. એ પ્રમાણે યાવત્-અનંતપ્રદેશિક સ્કંધો સુધી જાણવું. સકંપ પરમાણુપુદ્ગલો સૌથી થોડાં છે, અને નિષ્કંપ પરમાણુ - પુદ્ગલો અસંખ્યાતગુણાં છે. એ પ્રમાણે યાવત્-અસંખ્યાત પ્રદેશવાળા સ્કંધો સુધી જાણવું. હે ભગવન્ ! એ પૂર્વોક્ત સકંપ અને નિષ્કંપ અનંત પ્રદેશવાળા સ્કંધોમાં ક્યા સ્કન્ધો કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિખ છે ? હે ગૌતમ ! અનંત પ્રદેશવાળા નિષ્કંપ સ્કંધો સૌથી થોડા છે, અને તેથી અનંત પ્રદેશવાળા સકંપ સ્કંધો અનંતગુણા છે.

અનંત પ્રદેશવાળા નિષ્કંપ સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે સૌથી થોડા છે. તેથી અનંત પ્રદેશવાળા સકંપ સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અનંતગુણા છે. તેથી સકંપ પરમાણુપુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થપણે અનંતગુણાં છે. તેથી સંખ્યાત પ્રદેશવાળા સકંપ સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાતગુણાં છે. તેથી અસંખ્યાત પ્રદેશવાળા સકંપ સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાતગુણાં છે. તેથી નિષ્કંપ પરમાણુપુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાતગુણાં છે. તેથી સંખ્યાત પ્રદેશવાળા નિષ્કંપ સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે સંખ્યાતગુણાં છે. તેથી અસંખ્યાત પ્રદેશવાળા નિષ્કંપ સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાતગુણાં છે. પ્રદેશાર્થપણે પણ એજ રીતે આઠ વિકલ્પો જાણવા. વિશેષ એ કે, પરમાણુપુદ્ગલો (પ્રદેશાર્થને બદલે) અપ્રદેશાર્થપણે કહેવાં. સંખ્યાત પ્રદેશવાળા નિષ્કંપ સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે અસંખ્યાતગુણા છે. બાકી બધું તેજ પ્રમાણે સમજવું. દ્રવ્યાર્થ પ્રદેશાર્થપણે - અનંતપ્રદેશવાળા નિષ્કંપ સ્કંધો પૂર્વવત્ જાણવા છે.

હે ભગવન્ ! શું પરમાણુપુદ્ગલ અમુક અંશે કંપે છે, સર્વ અંશે કંપે છે, કે નિષ્કંપ છે ? હે ગૌતમ ! તે અમુક અંશે કંપતો નથી, પણ કદાચ સર્વ અંશે કંપે છે અને કદાચ નિષ્કંપ રહે છે. શું દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ કદાચ અમુક અંશે કંપે છે, કદાચ સર્વ અંશે કંપે છે અને કદાચ નિષ્કંપ પણ રહે છે. એ પ્રમાણે યાવત્-અનંત પ્રદેશવાળા સ્કંધ સુધી જાણવું. પરમાણુપુદ્ગલો સર્વ અંશે કંપે છે, અને નિષ્કંપ પણ રહે છે. દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો અમુક અંશે કંપે છે, સર્વ અંશે પણ કંપે છે અને નિષ્કંપ પણ રહે છે. એ પ્રમાણે યાવત્-અનંત પ્રદેશવાળા સ્કંધ સુધી જાણવું. પરમાણુપુદ્ગલજઘન્ય એક સમય સુધી અને ઉત્કૃષ્ટ આવલિકાના અસંખ્યાતમા ભાગ સુધી સકંપ હોય. જઘન્યથી એક સમય સુધી અને ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાત કાળ સુધી નિષ્કંપ રહે.

હે ભગવન્ ! દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ કેટલા કાળ સુધી દેશથી-અમુક અંશે કંપે ? હે ગૌતમ ! તે જઘન્યે એક સમય સુધી અને ઉત્કૃષ્ટણ આવલિકાના અસંખ્યાતમા ભાગ સુધી દેશથી કંપે. જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ આવલિકાના અસંખ્યાતમા ભાગ સુધી સર્વ અંશે કંપે. જઘન્ય એક સમય સુધી અને ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્ય કાળ સુધી નિષ્કંપ રહે. એ પ્રમાણે યાવત્-અનંતપ્રદેશિક સ્કંધ સુધી જાણવું. પરમાણુપુદ્ગલો સદા કાળ કંપે. તેઓ બધો કાળ નિષ્કંપ રહે. બે પ્રદેશવાળા સ્કંધો બધો કાળ દેશથી કંપે. તેઓ બધો કાળ સર્વ અંશે કંપે. તેઓ બધો કાળ નિષ્કંપ રહે. એ પ્રમાણે યાવત્-અનંત પ્રદેશવાળા સ્કંધો સુધી જાણવું. હે ભગવન્ ! સર્વાંશે સકંપ પરમાણુપુદ્ગલનું કેટલા કાળનું અંતર હોય ? હે ગૌતમ ! સ્વસ્થાનને આશ્રયી જઘન્ય એક સમયનું અને ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાત કાળનું અંતર હોય. નિષ્કંપ પરમાણુપદ્ગલનુંસ્વસ્થાનને આશ્રયી જઘન્ય એક સમયનું અને ઉત્કૃષ્ટ

આવલિકાના અસંખ્યાતમાં ભાગનું અંતર હોય. તથા પરસ્થાનને આશ્રયી જઘન્ય એક સમયનું અને ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાત ભાગનું અંતર હોય. તથા પરસ્થાનને આશ્રયી જઘન્ય એક સમયનું અને ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાત કાળનું અંતર હોય.

અંશત:સકંપ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધને દેશથી-અનંત કાળનું અંતર હોય. સર્વ અંશે સકંપ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધને દેશથી-અમુક અંશે સકંપ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધની પેઠે તેનું અંતર જાણવું. નિષ્કંપ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધને સ્વસ્થાનની અપેક્ષાએ જઘન્ય એક સમયનું અને ઉત્કૃષ્ટ આવલિકાના અસંખ્યાતમા ભાગનું; તથા પરસ્થાનની અપેક્ષાએ જઘન્ય એક સમયનું અને ઉત્કૃષ્ટ અનંત કાળનું અંતર હોય. એ પ્રમાણે યાવત્-અનંતપ્રદેશિક સ્કંધ સુધી જાણવું. સર્વાંશે સકંપ પરમાણુપુદ્ગલોને અંતર નથી. નિષ્કંપ પરમાણુપુદ્ગલોને તેઓનું અંતર નથી. અમુક અંશે સકંપ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધોને અંતર નથી. સર્વાંશે સકંપ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધોને અંતર નથી. નિષ્કંપ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધોને તેઓને અંતર નથી, એ પ્રમાણે યાવત્-અનંત પ્રદેશવાળા સ્કંધો સુધી સમજવું.

હે ભગવન્ ! સકંપ અને નિષ્કંપ એ પરમાણુપુદ્ગલોમાં ક્યા પરમાણુપુદ્ગલો કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક હોય ? હે ગૌતમ ! સકંપ પરમાણુપુદ્ગલો સૌથી થોડાં છે, અને તેથી નિષ્કંપ પરમાણુપુદ્ગલો અસંખ્યાતગુણાં છે. સર્વાંશ સકંપ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો સૌથી થોડા છે, તેથી અંશત: સકંપ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો અસંખ્યાત ગુણા છે અને તેથી અકંપ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો અસંખ્યાત ગુણા છે. એ પ્રમાણે યાવત્-અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધો સુધી જાણવું. હે ગૌતમ ! સર્વાંશ સકંપ અનંતપ્રદેશિક સ્કંધો સૌથી થોડા છે, તેથી નિષ્કંપ અનંત પ્રદેશિક સ્કંધો અનંતગુણા છે, અને તેથી અંશત: અનંતપ્રદેશિક સ્કંધો પણ અનંતગુણા છે. હે ગૌતમ ! સર્વાંશ સકંપ અનંતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે સૌથી થોડા છે છે. નિષ્કંપ અનંતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અનંતગુણા છે. અંશત: સકંપ અનંત પ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અનંતગુણા છે. સર્વાંશ સકંપ અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાતગુણ છે. સર્વાંશે સકંપ સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાતગુણા છે. સર્વાંશે સકંપ પરમાણુપુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાતગુણા છે. અંશત: સકંપ સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાતગુણા છે. અંશત: સકંપ અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાતગુણા છે. નિષ્કંપ પરમાણુપુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાતગુણા છે. નિષ્કંપ સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે સંખ્યાતગુણા છે. નિષ્કંપ અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાતગુણા છે. પ્રદેશાર્થપણે-સર્વાંશે સકંપ અનંતપ્રદેશિક સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે સૌથી થોડા છે. એ પ્રમાણે પ્રદેશાર્થપણે પણ જાણવું. વિશેષ એ કે, પરમાણુપુદ્ગલો અપ્રદેશાર્થપણે કહેવાં. સંખ્યાતપ્રદેશિક નિષ્કંપ સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે અસંખ્યાતગુણા છે. દ્રવ્યાર્થપ્રદેશાર્થપણે-સર્વાંશે સકંપ સંખ્તાતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે સૌથી થોડા છે. અને તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે અનંતગુણા છે. અનંતપ્રદેશિક નિષ્કંપ સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અનંતગુણા છે. અને તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે અનંતગુણા છે. અંશત: સકંપ અનંત-પ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અનંતગુણા છે. અને તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે અનંતગુણા છે. સર્વાંશે સકંપ અસંખ્યાત પ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અનંતગુણા છે. સર્વાંશે સકંપ અસંખ્યાત પ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અનંતગુણા છે. અને તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે અનંતગુણા છે. સર્વાંશે સકંપ અસંખ્યાત પ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અનંતગુણા છે. અને તેજ પ્રદેશાર્થ-પણે અસંખ્યાતગુણા છે. સર્વાંશે સકંપ સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાત-ગુણા છે. અને તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે સંખ્યાતગુણા છે. સર્વાંશે સકંપ પરમાણુપુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થ-અપ્રદેશાર્થપણે છે. અને તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે સંખ્યાતગુણા છે. અંશત: સકંપ અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાતગુણા છે. અને તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે અસંખ્યાતગુણા છે. નિષ્કંપ પરમાણુપુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થ-અપ્રદેશાર્થપણે અસંખ્યાતગુણા છે. સંખ્યાત પ્રદેશિક નિષ્કંપ સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે સંખ્યાતગુણા અને તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે સંખ્યાત ગુણા છે. અસંખ્યાત પ્રદેશિક નિષ્કંપ સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાતગુણા છે. અને તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે અસંખ્યાતગુણા છે.

(૮૯૨) હે ભગવન્ ! ધર્માસ્તિકાયના મધ્ય પ્રદેશો કેટલા કહ્યું છે ? અધર્માસ્તિકાયના મધ્ય પ્રદેશો, આકાશાસ્તિકાયના મધ્ય એજ પ્રમાણે જાણવું. જીવાસ્તિકાયના આઠ મધ્ય પ્રદેશો કહ્યા છે. હે ભગવન્ ! જીવાસ્તિકાયના એ આઠ મધ્યપ્રદેશો આકાશાસ્તિકાયના કેટલા પ્રદેશોમાં સમાઈ શકે ? હે ગૌતમ ! તે જઘન્ય એક, બે, ત્રણ, ચાર,પાંચ અને છ પ્રદેશમાં સમાય તથા ઉત્કૃષ્ટ આઠ પ્રદેશમાં સમાય, પણ સાત પ્રદેશમાં ન સમાય.

શતક : ૨૫ ઉદ્દેશક ૫

(૮૯૩) હે ભગવન્ ! પર્યવો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? બે પ્રકારના જીવપર્યયો અને અજીવપર્યયો. અહિં પ્રજ્ઞાપનાસૂત્રનું પર્યવપદ કહેવું.

(૮૯૪) હે ભગવન્ ! આવલિકા સંખ્યાત સમયરૂપ છે, અસંખ્યાતા સમયરૂપ છે કે અનંત સમયરૂપ છે ? હે ગૌતમ ! અસંખ્યાત સમયરૂપ છે.

હે ભગવન્ ! આનપ્રાણશ્વાસોચ્છ્વાસ એ શું સંખ્યાત સમયરૂપ છે-ઈત્યાદિ પ્રશ્ન ર્વ પ્રમાણે જાણવું. હે ભગવન્ ! સ્તોક સંખ્યાતા સમયરૂપ છે-ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. એજ પ્રમાણે જાણવું. અને એ પ્રમાણે લવ, મુહૂર્ત, અહોરાત્ર, પક્ષ, માસ, ઋતુ, અયન, સંવત્સર, યુગ, સો વર્ષ, હજાર વર્ષ, લાખ વર્ષ, પૂર્વાંગ, પૂર્વ, ત્રુટિતાંગ, ત્રુટિત, અટટાંગ, અટટ, અવવાંગ, અવવ, હૂહૂકાંગ, હૂહૂક, ઉત્પલાંગ, ઉત્પલ, પદ્માંગ, પદ્મ, નલિનાંગ, નલિન, અચ્છનિપૂરાંગ, અચ્છનિપૂર, અયુતાંગ, અયુત, નયુતાંગ, નયૂત, પ્રયુતાંગ, પ્રયુત, ચૂલિકાંગ, ચૂલિકા, શીર્ષપ્ર-હેલિકાંગ, શીર્ષ પ્રહેલિકા, પલ્યોપમ, સાગરોપમ, અવસર્પિણી ને ઉત્સર્પિણીના સમયો સંબંધે પણ જાણવું. પુદ્ગલપરિવર્તન એ શું સંખ્યાત સમયરૂપ છે, અસંખ્યાત સમયરૂપ છે કે અનંત સમયરૂપ છે ? હે ગૌતમ ! અનંત સમયરૂપ છે. એ પ્રમાણે ભૂતકાળ, ભવિષ્યકાળ તથા સર્વકાળ વિષે પણ જાણવું. આવલિકાઓ સંખ્યાતા સમયરૂપ નથી, પણ કદાચ અસંખ્યાતા સમયરૂપ હોય, અને કદાચ અનંત સમયરૂપ હોય. હે ભગવન્ ! આનપ્રાણો શું સંખ્યાતા સમયરૂપ છે-ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. અને એ પ્રમાણે યાવત્-અવસર્પિણીઓ સુધી જાણવું. પુદ્ગલપરિવર્તો સંખ્યાતા સમયરૂપ નથી, અસંખ્યાતા સમયરૂપ નથી, પણ અનંત સમયરૂપ છે. હે ભગવન્ ! આનપ્રાણ એ શું સંખ્યાતી આવલિકીરૂપે છે-ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. સંખ્યાતી આવલિકારૂપ છે, એ પ્રમાણે સ્તોક યાવત્-શીર્ષપ્રહેલિકા સુધી પણ એમ જાણવું.

હે ભગવન્ ! પલ્યોપમ શું સંખ્યાતી આવલિકારૂપ છે-ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. હે ગૌતમ ! તે અસંખ્યાતી આવલિકારૂપ છે. એ પ્રમાણે સાગરોપમ, અવસર્પિણી અને ઉત્સર્પિણી સંબંધે પણ જાણવું. પુદ્ગલપરિવર્તન અનંત આલલિકારૂપ છે. એ પ્રમાણે યાવત્-સર્વાદ્ધા સુધી જાણવું. હે ભગવન્ ! આનપ્રાણો શું સંખ્યાતી આવલિકા-રૂપ-છે ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. તે કદાચ સંખ્યાતી આવલિકારૂપ હોય, કદાચ અસંખ્યાતી આવલિકારૂપ પણ હોય અને કદાચ અનંત આવલિકારૂપ પણ હોય. એ પ્રમાણે યાવત્-શીર્ષપ્રહેલિકા સુધી જાણવું. પલ્યોપમો તે સંખ્યાતી આવલિકારૂપ નથી,પણ કદાચ અસંખ્યાતી અને કદાચ અનંત આવલિકારૂપ છે. એ પ્રમાણે યાવત્-ઉત્સર્પિણીઓ સુધી જાણવું. હે ભગવન્ ! પુદ્ગ પરિવર્તો શું સંખ્યાતી આવલિકારૂપ છે-ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. અનંત આવલિકારૂપ છે. સ્તોક શું સંખ્યાતા આનપ્રાણરૂપ છે કે અસંખ્યાત આનપ્રાણરૂપ છે ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. આવલિકાની જેમ આનપ્રાણ સંબંધે પણ જાણવું. એ પ્રમાણે એ પૂર્વોક્ત ગમ-પાઠવડે યાવત્-શીર્ષપ્રહેલિકા સુધી સમજવું. હે ભગવન્ ! સાગરોપમ શું સંખ્યાતા પલ્યોપમરૂપ છે-ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. હે ગૌતમ ! તે સંખ્યાતા પલ્યોપમરૂપ છે, એ પ્રમાણે અવસર્પિણી અને ઉત્સર્પિણી સંબન્ધે પણ જાણવું.

હે ભગવન્ ! પુદ્ગલપરિવર્તન શું સંખ્યાતા પલ્યોપમરૂપ છે-ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. હે ગૌતમ ! અનંત પલ્યોપમરૂપ છે. એ પ્રમાણે યાવત્-સર્વાદ્ધા સુધી જાણવું. સાગરોપમનો કદાચ સંખ્યાતા પલ્યોપમરૂપ હોય છે, કદાચ અસંખ્યાતા પલ્યોપમરૂપ હોય છે અને કદાચ અનંત પલ્યોપમરૂપ પણ હોય છે. એ પ્રમાણે યાવત્-અવસર્પિણી તથા ઉત્સર્પિણી સંબંધે પણ જાણવું. હે ભગવન્ ! પુદ્ગલપરિવર્તો શું સંખ્યાતા પલ્યોપમરૂપ છે-ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. તે અનંત પલ્યોપમરૂપ છે. હે ભગવન્ ! અવસર્પિણી શું સંખ્યાતા સાગરોપમો છે-ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. હે ગૌતમ ! પલ્યોપમની જેમ સાગરોપમની પણ વક્તવ્યતા કહેવી. હે ભગવન્ ! પુદ્ગલપરિવર્ત શું સંખ્યાતી ઉત્સર્પિણી અને અવસર્પિણીરૂપ છે-ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. તે અનંત ઉત્સર્પિણી અને અવસર્પિણીરૂપ છે. એ પ્રમાણે યાવત્-સર્વાદ્ધા સુધી જાણવું. પુદ્ગલપરિવર્તો હે ગૌતમ ! તે અનંત ઉત્સર્પિણીઓ અને અવસર્પિણીઓ છે. હે ભગવન્ ! અતીતાદ્ધા-ભૂતકાળ એ શું સંખ્યાતા પુદ્ગલપરિવર્તો છે-ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. તે અનંત પુદ્ગલપરિવર્તો છે. એ પ્રમાણે અનાગત કાળ અને સર્વાદ્ધા વિષે પણ જાણવું.

(૮૯૫) હે ભગવન્ ! અનાગતાદ્ધા-ભવિષ્યકાળ શું સંખ્યાતા અતીતાદ્ધારૂપ છે, અસંખ્યાતા અતીતાદ્ધારૂપ છે કે અનંત તીતાદ્ધારૂપ છે ? હે ગૌતમ ! ભવિષ્યકાળ અતીતાદ્ધા-ભૂતકાળથી અનાગતાદ્ધા-ભવિષ્યકાળ એક સમયય અધિક છે અને ભવિષ્ય કાળ કરતાં ભૂતકાળ એક સમય ન્યૂન છે. અતીતાદ્ધા-ભૂતકાળ કરતાં સર્વાદ્ધા કાંઈક અધિક બમણો છે, અને અતીતાદ્ધા-ભૂતકાળ સર્વાદ્ધા કરતાં કાંઈક ન્યૂન અર્ધભાગરૂપ છે. ભવિષ્યકાળ કરતાં સર્વાદ્ધા કાંઈક ન્યૂન બમણો છે, અને અનાગતાદ્ધા સર્વાદ્ધા કરતાં કાંઈક અધિક અરધો છે.

(૮૯૬) હે ભગવન્ ! નિગોદો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? હે ગૌતમ ! બે પ્રકારના નિગોદો અને નિગોદજીવો. નિગોદો બે પ્રકારના સૂક્ષ્મનિગોદ અને બાદરનિગોદ. એ પ્રમાણે જીવાભિગમ સૂત્રમાં કહ્યા પ્રમાણે બધા નિગોદો કહેવા.

(૮૯૭) હે ભગવન્ ! નામ-ભાવ કેટલા પ્રકારનું કહ્યું છે ? હે ગૌતમ ! નામ-ભાવ છ પ્રકારનું કહ્યું છે. તે આ પ્રમાણે-ઔદયિક, યાવત્-

સાંનિપાતક. હે ભગવન્ ! ઔદયિક નામ-ભાવ કેટલા પ્રકારનું છે ? હે ગૌતમ ! બે પ્રકારનું ઉદય ઉદયનિષ્પન્ન. એ પ્રમાણે બધું સત્તરમાં શતકના પ્રથમ ઉદ્દેશકમાં ભાવ સંબન્ધે કહ્યું છે અને અહીં નામ સંબંધે યાવત્-સંનિપાતિક સુધી કહેવું.

શતક - ૨૫ ઉદ્દેશક ૬

(૮૯૮-૯૦૦) છત્રીશ વિષયો છે - પ્રજ્ઞાપના, વેદ, રાગ, કલ્પ, ચારિત્ર; પ્રતિસેવના, જ્ઞાન, તીર્થ, લિંગ, શરીર, ક્ષેત્ર, કાળ, ગતિ, સંયમ, નિહાશ-યોગ, ઉપયોગ, કષાય, લેશ્યા, પરિણામ, બન્ધ, વેદ-ઉદીરણા, ઉપસંપદ્-સંજ્ઞા, આહાર, ભવ, આકર્ષ, કાળ માન, અન્તર, સમુદ્ઘાત, ક્ષેત્ર સ્પર્શના ભાવ, પરિમાણ, અને અલ્પબહુત્વ.

(૯૦૧) હે ભગવન્ ! નિર્ગ્રન્થો કેટલા કહ્યા છે ? પાંચ પ્રકારના પુલાક, બકુશ, કુશીલ, નિર્ગ્રન્થ અને સ્નાતક. પુલાકના પાંચ પ્રકાર જ્ઞાનપુલાક, દર્શનપુલાક, ચારિત્ર પુલાક, લિંગપુલાક અને યથાસૂક્ષ્મપુલાક. બકુશના પાંચ પ્રકાર આભોગબકુશ, અનાભોગબકુશ, સંવૃતબકુશ, અસંવૃતબકુશ અને પાંચમો યથાસૂક્ષ્મ-બકુશ. કુશીલના બે પ્રકાર પ્રતિસેવનાકુશીલ અને કષાયકુશીલ. પ્રતિસેવનાકુશીલના પાંચ પ્રકાર જ્ઞાન પ્રતિસેવનાકુશીલ, યથાસૂક્ષ્મપ્રતિસેવનાકુશીલ.

હે ભગવન્ ! કષાયકુશીલના કેટલા પ્રકાર કહ્યા છે ? પાંચ પ્રકાર-જ્ઞાનકષાય કુશીલ, યથાસૂક્ષ્મકષાયકુશીલ. નિર્ગંથના પાંચ પ્રકાર પ્રથમસમયવર્તીનિર્ગ્રંથ, અપ્રથમ સમયવર્તી નિર્ગ્રંથ, ચરમસમયવર્તીનિર્ગ્રંથ, અચરમસમવયવર્તી નિર્ગ્રંથ અને પાંચમો યથાસૂક્ષ્મ નિર્ગ્રંથ-સ્નાતકના પાંચ પ્રકાર-અચ્છવી અશબલ - અકર્માંશ સંશુદ્ધ જ્ઞાન અને દર્શનને ધરનાર-પાંચમો અપરિસ્રાવી. હે ભગવન્ ! શું પલાક નિર્ગ્રંથ વેદસહિત છે કે વેદરહિત છે ? વેદસહિત છે, તે સ્ત્રીવેદવાળો નથી, પણ પુરુષવેદવાળો અને પુરુષનપુંસકવેદવાળો છે.

બકુશ તે સ્ત્રીવેદવાળો, પુરુષવેદવાળો અને પુરુષનપુંસકવેદવાળો હોય છે. એ પ્રમાણે પ્રતિસેવનાકુશીલ પણ જાણવો. કષાયકુશીલ વેદસહિત પણ હોય અને વેદરહિત પણ હોય. હે ભગવન્ ! તે ઉપશાંતવેદવાળો પણ હોય અને ક્ષીણવેદવાળો પણ હાય. તેને બકુશની પેઠે ત્રણે વેદે હોય. નિર્ગ્રંથ વેદસહિત નથી, પણ વેદરહિત છે. હે ગૌતમ ! તે ઉપશાંતવેદ પણ હોય અને ક્ષીણવેદ પણ હોય. સ્નાતક નિર્ગ્રંથની પેઠે વેદરહિત હોય. પણ વિશેષ એ કે, સ્નાતક ઉપશાંતવેદ ન હોય, પણ ક્ષીણવેદ હોય.

(૯૦૨) હે ભગવન્ ! શું પુલાક રાગસહિત હાય કે વીતરાગ હોય ? હે ગૌતમ ! પુલાક રાગસહિત હોય, એ પ્રમાણે યાવત્-કષાયકુશીલ સુધી જાણવું. નિર્ગ્રંથ તે સરાગ નથી, પણ વીતરાગ હોય છે. હે ગૌતમ ! તે ઉપશાંતકષાય વીતરાગ હોય અને ક્ષીણકષાય વીતરાગ પણ હોય. એ પ્રમાણે સ્નાતક પણ જાણવો. વિશેષ એ કે સ્નાતક ઉપશાંત કષાય વીતરાગ ન હોય, પણ ક્ષીણકષાય વીતરાગ હોય.

(૯૦૩) હે ભગવન્ ! શું પુલાક સ્થિતિકલ્પમાં હોય કે અસ્થિતકલ્પમાં હોય ? હે ગૌતમ ! તે સ્થિતકલ્પમાં પણ હોય અને અસ્થિતકલ્પમાં પણ હોય. એ પ્રમાણે યાવત્-સ્નાતક સુધી જાણવું. પુલાક જિનકલ્પમાં ન હોય, કલ્પાતીત ન હોય, પણ સ્થવિરકલ્પમાં હોય. બકુશ જિનકલ્પમાં હોય અને સ્થવિરકલ્પમાં હોય, પણ કલ્પાતીત ન હોય. એ પ્રમાણે પ્રતિસેવનાકુશીલ વિષે પણ સમજવું. કષાયકુશીલ જિનકલ્પમાં હોય, સ્થવિર કલ્પમાં હોય, અને કલ્પાતીત પણ હોય. નિર્ગ્રંથ જિનકલ્પમાં અને સ્થવિરકલ્પમાં ન હોય, પણ કલ્પાતીત હોય. એ પ્રમાણે સ્નાતક સંબંધે પણ જાણવું.

(૯૦૪) હે ભગવન્ ! શું પુલાક સામાયિક સંયમમાં હોય, છેદોપસ્થાનીય સંયમમાં હોય, પરિહારવિશુદ્ધ સંયમમાં હોય, સૂક્ષ્મસંપરાય સંયમમાં હોય કે યથાખ્યાત સંયમમાં હોય ? હે ગૌતમ ! તે સામાયિક સંયમમાં અને છેદોપસ્થાપનીય સંયમમાં હોય, એ પ્રમાણે બકુશ અને પ્રતિસેવનાકુશીલ પણ સમજવો. કષાયકુશીલ ક્યા સંયમમાં હોય ? સામાયિકસંયમ, અને યાવત્-સૂક્ષ્મસંપરાય સંયમમાં હોય, પણ યથાખ્યાત સંયમમાં ન હોય. નિર્ગ્રંથ યથાખ્યાત સંયમમાં હોય. એ પ્રમાણે સ્નાતક વિષે પણ સમજવું.

(૯૦૫) હે ભગવન્ ! શું પલાક ચારિત્રી પ્રતિસેવક (સંમયવિરાધક) હોય કે અપ્રતિસેવક સંયમારાધક હોય ? હે ગૌતમ ! તે પ્રતિસેવક હોય, પણ અપ્રતિસેવક ન હોય. તે મૂલગુણનો પ્રતિસેવક-વિરાધક હોય અને ઉત્તરગુણનો પણ પ્રતિસેવક હોય. મૂલગુણની વિરાધના કરતો પાંચ આસ્રવોમાંના કોઈ પણ આસ્રવને સેવે. તથા ઉત્તર ગુણની વિરાધના કરતો દશ પ્રકારના પ્રત્યાખ્યાનમાંથી કોઈ એક પ્રત્યાખ્યાનને વિરાધે. બકુશ વિરાધક હોય, પણ અવિરાધક ન હોય. તે મૂલગુણનો વિરારધક ન હોય, પણ ઉત્તરગુણનો વિરાધક હોય. ઉત્તરગુણને વિરાધતો દશ પ્રકારના પ્રત્યાખ્યાનમાંથી કોઈ એક પ્રત્યાખ્યાનને વિરાધે. પુલાકની પેઠે પ્રતિસેવનાકુશીલ પણ જાણવો. કષાય

કુશીલ વિરાધક ન હોય, પણ આરાદક હોય. એ પ્રમાણે નિર્ગ્રંથ અને સ્નાતક વિષેપણ સમજવું.

(૯૦૬) હે ભગવન્ ! પુલાક કેટલા જ્ઞાનોમાં વર્તે ? હે ગૌતમ ! બે જ્ઞાનોમાં હોય કે ત્રણ જ્ઞાનોમાં હોય. એ પ્રમાણે બકુશ અને પ્રતિસેવનાકુશીલ પણ જાણવો. કષાયકુશીલ બે જ્ઞાનોમાં હોય, ત્રણ જ્ઞાનોમાં હોય, અથવા ચાર જ્ઞાનોમાં પણ હોય. જ્યારે તે બે જ્ઞાનોમાં હોય ત્યારે મતિજ્ઞાન અને શ્રુતજ્ઞાનમાં હોય. જ્યારે તે ત્રણ જ્ઞાનમાં હોય ત્યારે મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન અને અવધિજ્ઞાનમાં હોય, અથવા મતિ, શ્રુત અને મન:પર્યવ જ્ઞાનમાં હોય, અને જ્યારે તે ચાર જ્ઞાનમાં હોય ત્યારે મતિ, શ્રુત અને મન:પર્યવ જ્ઞાનમાં હોય. એ પ્રમાણે નિર્ગ્રંથવિષે પણ જાણવું. સ્નાતક એક કેવલજ્ઞાનમાં હોય.

(૯૦૭) હે ભગવન્ ! પુલાક કેટલું શ્રુત ભણે ? હે ગૌતમ ! પુલાક જઘન્ય નવમા પૂર્વની ત્રીજી આચાર વસ્તુ સુધી ભણે અને ઉત્કૃષ્ટ સંપૂર્ણ નવ પૂર્વોને ભણે. બકુશ જઘન્ય આઠ પ્રવચન માતા સુધી અને ઉત્કૃષ્ટ દશ પૂર્વો ભણે. એ પ્રમાણે પ્રતિસેવના કુશીલ પણ જાણવો. કષાયકુશીલ જઘન્ય આઠ પ્રવચન માતા ભણે અને ઉત્કૃષ્ટ ચૌદ પૂર્વો ભણે. એ પ્રમાણે નિર્ગ્રંથ વિષે પણ જાણવું. સ્નાતક શ્રુતરહિત હોય.

(૯૦૮) હે ભગવન્ ! શું પુલાક તીર્થમાં હોય કે તીર્થના અભાવમાં હોય ? હે ગૌતમ ! તે તીર્થમાં હોય, પણ તીર્થના અભાવમાં ન હોય. એ પ્રમાણે બકુશ અને પ્રતિસેવનાકુશીલ પણ જાણવો. કષાયકુશીલ તીર્થમાં હોય અને અતીર્થમાં પણ હોય. તે તીર્થંકર પણ હોય કે પ્રત્યેબુદ્ધ પણ હોય. એ પ્રમાણે નિર્ગ્રંથ અને સ્નાતક વિષે પણ જાણવું.

(૯૦૯) હે ભગવન્ ! શું પુલાક સ્વલિંગમાં હોય, અન્યલિંગમાં હોય કે ગૃહસ્થ લિંગમાં હોય ? હે ગૌતમ ! હોય ભાવલિંગને આશ્રયી અવશ્ય સ્વલિંગમાં હોય. એ પ્રમાણે યાવત્ સ્નાતક સુધી જાણવું.

(૯૧૦) હે ભગવન્ ! પુલાક કેટલા શરીરોમાં હોય ? હે ગૌતમ ! ઔદારિક, તૈજસ અને કાર્મણ-એ ત્રણ શરીરોમાં હોય. બકુશ ત્રણ શરીર કે ચાર શરીરમાં હોય. ઔદારિક, તૈજસ અને કાર્મણ શરીરમાં અથવા ઔદારિક, વૈક્રિય, તૈજસ અને કાર્મણ શરીરમાં હોય. એ પ્રમાણે પ્રતિસેવનાકુશીલ પણ જાણવો. કષાયકુશીલ ત્રણ, ચાર કે પાંચ શરીરમાં હોય. અથવા ઔદારિક, તૈજસ અને કાર્મણ ઔદારિક વૈક્રિય, તૈજસ અને કાર્મણ ઔદારિક, વૈક્રિય, આહારક, તૈજસ અને કાર્મણ શરીરમાં હોય. નિર્ગ્રંથ અને સ્નાતકને પુલાકની પેઠે જાણવા.

(૯૧૧) હે ભગવન્ ! શું પુલાક કર્મભૂમિમાં હોય કે અકર્મભૂમિમાં હોય ? હે ગૌતમ ! જન્મ અને સદ્ભાવને અપેક્ષી કર્મભૂમિમાં હોય, બકુશ જન્મ અને સદ્ભાવને આશ્રયી કર્મભૂમિમાં હોય, અને સંહરણ અપેક્ષી કર્મભૂમિમાં પણ હોય અને અકર્મ ભૂમિમાં પણ હોય. એ પ્રમાણે યાવત્-સ્નાતક સુધી જાણવું.

(૯૧૨) હે ભગવન્ ! શું પલાક અવસર્પિણી કાળમાં હોય, ઉત્સર્પિણી કાળમાં હોય કે નોઆઅવસર્પિણી-નોઉત્સર્પિણી કાળે હોય ? હે ગૌતમ ! ત્રણે માં હે ગૌતમ ! જન્મની અપેક્ષાએ પુલાવ-અવસર્પિણી કાળે સુષમસુષમા અને સુષમા કાળે ન હોય, પણ સુષમદુ:ષમા કાળે હોય, દુ:ષમસુષમા કાળે હોય, દુ:ષમા કાળે ન હોય અને દુ:ષમ દુ:ષમા કાળે પણ ન હોય. તથા સદ્ભાવના અપેક્ષાએ સુષમ-દુ:ષમા કાળે હોય, દુ:ષમ સુષમાકાળે હોય ને દુ:ષમસુષમા કાળે હોય, સુષમદુ:ષમા કાળો હોય, સદ્ભાવને આશ્રયી દુ:ષમ સુષમા કાળે હોય, સુષમદુ:ષમા કાળે હોય.

જો તે (પુલાકો) નોઉત્સર્પિણી-નોઅવસર્પિણી કાળે હોય તો હે ગૌતમ ! જન્મ અને સદ્ભાવને આશ્રયી સુષમસુષમા સમાન કાળને વિષે ન હોય, સુષમાસમાન કાળે ન હોય, સુષમદુ:ષમાસમાન કાળે ન હોય, પણ દુ:ષમસુષમાસમાન કાળે હોય. બકુશ અવસર્પિણી કાળે હોય, ઉત્સર્પિણી કાળે હોય, પણ નોઉત્સર્પિણી-નોઅવસર્પિણી કાળે ન હોય. તે બકુશ અવસર્પિણી કાળે જન્મ અને સદ્ભાવને અપેક્ષી સુષમદુ:ષમા કાળે હોય, દુ:ષમસુષમા કાળે હોય કે દુ:ષમાકાળે હોય, સંહરણને અપેક્ષી કોઈ પણ હોય. બકુશ ઉત્સર્પિણી કાળે જન્મને આશ્રયી બધું પુલાકની પેઠે જાણવું. સદ્ભાવને આશ્રયીપણ પુલાકની પેઠે જાણવું. સંહરણને અપેક્ષી કોઈ પણ કાળે હોય. બકુશ નોઅવસર્પિણી-નોઉત્સર્પિણી કાળે જન્મ અને સદ્ભાવને આશ્રયી પુલાકની પેઠે જાણવું. સંહરણને અપેક્ષી કોઈ પણ કાળે હાય. નીજેમ બકુશ પ્રતિસેવનાકુશીલ અને કષાયકુશીલ જાણવો. નિર્ગ્રંથ અને સ્નાતક પણ પુલાકની પેઠે સમજવા. વિશેષ એ નિર્ગ્રંથ અને સ્નાતક સંહરણને આશ્રયી સર્વ કાળે હોય.

(૯૧૩) હે ભગવન્ ! પુલાક મરણ પામીને કઈ ગતિમાં જાય ? હે ગૌતમ ! દેવગતિમાં જાય. દેવગતિમાં વૈમાનિકમાં ઉત્પન્ન થતો પુલાક જઘન્યથી સૌધર્મ કલ્પમાં અને ઉત્કૃષ્ટ સહસ્રાર કલ્પમાં ઉત્પન્ન થાય. બકુશ વિષે પણ એજ પ્રમાણે જાણવું. વિશેષ એ કે તે ઉત્કૃષ્ટ અચ્યુત કલ્પમાં ઉત્પન્ન થાય. બકુશની પેઠે પ્રતિસેવનાકૂશીલ વિષે પણ સમજવું. અને

પુલાકની પેઠે કષાયકુશીલને પણ જાણવું. વિશેષ એ કે, કષાયકુશીલ ઉત્કૃષ્ટ અનુત્તરવિમાનમાં ઉત્પન્ન થાય. ને પણ નિર્ગ્રંથ એ પ્રમાણે જાણવું. યાવત્- વૈમાનિકોમાં ઉત્પન્ન થતો જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ સિવાય એક અનુત્તર વિમાનમાં ઉત્પન્ન થાય. સ્નાતક એક સિદ્ધગતિમાં જાય.

દેવોમાં ઉત્પન્ન થતો પુલાક હે ગૌતમ ! અવિરાધનાને આશ્રયી ઈંદ્રપણે ઉત્પન્ન થાય, સામાનિકપણે ઉત્પન્ન થાય, ત્રાયસ્ત્રિંશકદેવપણે ઉત્પન્ન થાય અને લોકપાલપણે ઉત્પન્ન થાય, પણ અહમિંદ્રપણે ન ઉત્પન્ન થાય. અને વિરાધના કરીને ભવનપતિ વગેરે કોઈ પણ દેવમાં ઉત્પન્ન થાય. એ પ્રમાણે બકુશ અને પ્રતિસેવનાકુશીલ જાણવો. કષાય કુશીલ સંયમની વિરાધના ન કરી હોય તો તે ઈંદ્રપણે, યાવત્-અહમિંદ્રપણે ઉત્પન્ન થાય, અને સંયમ વિરાધના કરી હોય તો તે ભવનપતિ વગેરે કોઈ પણ દેવમાં ઉત્પન્ન થાય. નિર્ગ્રંથ સંયમની અવિરાધનાને આશ્રયી અહમિંદ્રપણે થાય, સંયમની વિરાધનાને આશ્રયી ભવનવાસી વગેરે કોઈ પણ દેવપણે ઉત્પન્ન થાય. હે ભગવન્ ! દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થતા પુલાકની કેટલા કાળ સુધીની કહી છે ? હે ગૌતમ ! જઘન્ય પલ્યોપમ પૃથકત્વ અને ઉત્કૃષ્ટ અઢાર સાગરોપમની. બકુશની જઘન્ય બેથી નવ પલ્યોપમ સુધીની અને ઉત્કૃષ્ટ બાવીસ સાગરોપમની સુધીની સ્થિતિ કહી છે. એ પ્રમાણે પ્રતિસેવના કુશીલ વિષે પણ સમજવું. કષાય-કુશીલની જઘન્ય બેથી નવ પલ્યોપમ સુધીની અને ઉત્કૃષ્ટ તેત્રીશ સાગરોપમની સ્થિતિ કહી છે. નિર્ગ્રંથની જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ સિવાય તેત્રીશ સાગરોપમની સ્થિતિ કહી છે.

(૯૧૪) હે ભગવન્ ! પુલાકને કેટલાં સંયમસ્થાનો કહેલાં છે ? હે ગૌતમ ! અસંખ્યાતા સંયમસ્થાનો કહ્યાં છે. એ પ્રમાણે યાવત્-કષાયકુશીલ સુધી જાણવું. નિર્ગ્રંથને કેટલાં સંયમસ્થાનો જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ સિવાય એક સંયમસ્થાન કહ્યું છે. એ પ્રમાણે સ્નાતક વિષે પણ જાણવું. હે ભગવન્ ! એ પૂર્વોક્ત પુલાક, બકુશ, પ્રતિસેવના કુશીલ, કષાયકુશી, નિર્ગ્રંથ અને સ્નાતકના સંયમ-સ્થાનોમાં ક્યાં કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક છે ? હે ગૌતમ ! નિર્ગ્રંથ અને સ્નાતકને સર્વ કરતાં અલ્પ જઘન્ય અનુત્કૃષ્ટ એકજ સંયમસ્થાન છે. તેથી પુલાકને અસંખ્યાતગુણાં સંયસમસ્થાનો છે, તેથી બકુશને અસંખ્યાતગુણાં સંયમસ્થાનો છે, તેથી પ્રતિસેવના-કુશીલને અસંખ્યાતગુણા સંયમ સ્થાનો છે, તેથી કષાયકુશીલને અસંખ્યાતગુણાં સંયમસ્થાનો છે.

(૯૧૫) હે ભગવન્ ! પુલાકને કેટલા ચારિત્રપર્યવો હોય ? અનન્ત ચારિત્રપર્યવો. એ પ્રમાણે યાવત્-સ્નાતક સુધી જાણવું. હે ભગવન્ ! પુલાક સ્વસ્થાનસંનિકવર્ષ-પોતાના સજાતીય ચારિત્રપર્યાયોની અપેક્ષાએ શું હીન હોય, તુલ્ય હોય કે અધિક હોય ? હે ગૌતમ ! કદાચ હીન હોય, કદાચ તુલ્ય હોય, અને કદાચ અધિક હોય. જો હીન હોય તો અનંતભાગ હીન હોય, અસંખ્યાતભાગ હીન હોય, સંખ્યાતભાગ હીન હાય, સંખ્યાતગુણ હીન હોય, અસંખ્યાતગુણ હીન હોય અને અનંતગુણ હીન હોય. જો અધિક હોય તો અનંતભાગ અધિક હોય, અસંખ્યભાગ અધિક હોય, સંખ્યાતભાગ અધિક હોય, સંખ્યાતગુણ અધિક હોય, અસંખ્યાતગુણ અધિક હોય અને અનંતગુણ અધિક હોય. હે ભગવન્ ! પુલાક (પોતાના ચારિત્રપર્યયોવડે) બકુશના પરસ્થાનસંનિકર્ષ-વિજાતીય ચારિત્રપર્યાયોની અપેક્ષાએ શું હીન છે, તુલ્ય છે કે અધિક છે ? હેગૌતમ ! હીન છે, પણ તુલ્ય કે અધિક નથી, અને તે અનંતગુણ હીન છે. એ પ્રમાણે પ્રતિસેવનાકુશીલના ચારિત્ર, પર્યાયની અપેક્ષાએ પુલાક અનન્તગુણ હીન છે. પુલાક જેમ સ્વસ્થાન સજાતીય પર્યાયની અપેક્ષાએ છે સ્થાનપતિત કહ્યો છે તેમ કષાયકુશીલની સાથેપણ છ સ્થાનપતિત જાણવો. બકુશની પેઠે નિર્ગ્રહથની સાથે જાણવું. એમ સ્નાતકની સાથે પણ સમજવું.

હે ભગવન્ ! બકુશ પુલાકના પરસ્થાન-વિજાતીય ચારિત્રપર્યાયની અપેક્ષાએ શું હીન છે, તુલ્ય છે કે અધિક છે ? હે ગૌતમ ! અધિક છે, અને તે અનંતગુણ અધિક છે. બકુશ પુલાકના પસ્થાન અધિક છે, અને તે અનંતગુણ અધિક છે. બકુશ બકુશના સજાતીય ચારિત્રપર્યાયને આશ્રયી કદાચ હીન હોય, કદાચ તુલ્ય હોય, અને કદાચ અધિક હોય. જો હીન હોય તો તે છસ્થાનક પતિત હોય. બકુશ પ્રતિસેવનાકુશીલના વિજાતીય ચારિત્રપર્યવોથી શું હીન છે ? હા ગૌતમ ! છસ્થાનકપતિત હોય. એ પ્રમાણે કષાયકુશીલની અપેક્ષાએ પણ જાણવું. બકુશ નિર્ગ્રંથના વિજાતીય ચારિત્રપર્યાયની અપેક્ષાએ હીન છે, અને તે અનંતગુણ હીન છે. એ પ્રમાણે સ્નાતકની અપેક્ષાએ પણ સમજવું. તથા પ્રતિસેવનાકુશીલને એજ પ્રમાણે બકુશની વક્તવ્યતા કહેવી. કષાયકુશીલને એજ પ્રમાણે જાણવું. પરન્તુ પુલાકની અપેક્ષાએ કષાયકુશીલ છસ્થાનપતિત હોય છે.

નિર્ગ્રંથ પુલાકના પરસ્થાનસંનિકર્ષ હે ગૌતમ ! તે હીન નથી, તુલ્ય નથી પણ અધિક છે, અને તે અનંતગુણ અધિક છે. એ પ્રમાણે યાવત્- કષાયકુશીલના સંબંધની અપેક્ષાએ પણ જાણવું. નિર્ગ્રંથ નિર્ગ્રંથના સજાતીય ચારિત્રપર્યવોથી તુલ્ય છે. એ પ્રમાણે સ્નાતકની અપેક્ષાએ પણ સમજવું. સ્નાતક પુલાકના વિજાતીય ચારિત્રપર્યવોથી જેમ નિર્ગ્રંથ સંબન્ધે વક્તવ્યતા કહી તેમ સ્નાતક સંબન્ધે પણ કહેવી. હે ગૌતમ ! પુલાક અને કષાયકુશીલના

જઘન્ય ચારિત્રપર્યવો પરસ્પર તુલ્ય છે અને તેથી થોડા છે. તેથી પુલાકના ઉત્કૃષ્ટ ચારિત્રપર્યવો અનંતગુણ છે. તેથી બકુશ અને પ્રતિસેવનાકુશીલના જઘન્ય ચારિત્રપર્યવો અનંતગુણ છે. તેથી બકુશના ઉત્કૃષ્ટ ચારિત્ર પર્યવો અનંતગુણ છે. તેથી પ્રતિસેવનાકુશીલના ઉત્કૃષ્ટ ચારિત્રપર્યવો અનંતગુણ છે. તેથી કષાયકુશીલના ઉત્કૃષ્ટ ચારિત્રપર્યવો અનંતગુણ છે. તેથી નિર્ગ્રંથ અને સ્નાતક બન્નેના અજઘન્ય તથા અનુત્કૃષ્ટ ચારિત્રપર્યવો અનંતગુણ અને પરસ્પર તુલ્ય છે.

(૯૧૬) હે ભગવન્ ! પુલાક સયોગી હોય કે અયોગી હોય ? હે ગૌતમ ! સયોગી હોય, હે ગૌતમ ! તે મનયોગી હોય, વચનયોગી હોય અને કાયયોગી પણ હોય. એ પ્રમાણે યાવત્-નિર્ગ્રંથ સુધી જાણવું. સ્નાતક તે સયોગી પણ હોય અને અયોગી પણ હોય. જો તે સયોગી હોય તે બધું પુલાકની પેઠે જાણવું.

(૯૧૭) હે ભગવન્ ! શું પુલાક સાકાર ઉપયોગવાળો છે કે અનાકાર ? હે ગૌતમ ! તે બંને છે. એ પ્રમાણે યાવત્-સ્નાતક સુધી જાણવું.

(૯૧૮) હે ભગવન્ ! પુલાક સકષાયી હોય કે કષાય રહિત હોય ? હે ગૌતમ ! તે સકષાયી હોય, તેને ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ એ ચાર કષાય હોય. એ પ્રમાણે બકુશ તથા પ્રતિસેવનાકુશીલ પણ જાણવો. કષાયકુશીલ તે કષાયવાળો હોય, તેને ચાર, ત્રણ, બે અને એક કષાય હોય. જો તેને ચાર કષાયો હોય તો સંજ્વલન ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ એ ચાર કષાય હોય. જો તેને ત્રણ કષાયો હોય તો સંજ્વલન માન, માયા અને લોભ એ ત્રણ કષાય હોય. યાવત્ એક કષાય હોય તો એક સંજ્વલન લોભ હોય. નિર્ગ્રંથ તે કષાયવાળો ન હોય, તે ઉપશાંતકષાય હોય અને ક્ષીણકષાય પણ હોય. એ પ્રમાણે સ્નાતક સંબન્ધે પણ સમજવું. પરન્તુ સ્નાતક ક્ષીણકષાય જ હોય.

(૯૧૯) હે ભગવન્ ! શું પુલાક લેશ્યાવાળો હોય કે લેશ્યારહિત હોય ? હે ગૌતમ ! લેશ્યાવાળો હોય, તેને ત્રણ વિશુદ્ધ લેશ્યા હોય. તેજોલેશ્યા, પદ્મલેશ્યા અને શુક્લલેશ્યા. એ પ્રમાણે બકુશ તથા પ્રતિસેવનાકુશીલસંબન્ધે પણ સમજવું. કષાયકુશીલ લેશ્યાવાળો તે લેશ્યાવાળો હોય, તેને છ લેશ્યા હોય. તે આ પ્રમાણે-કૃષ્ણલેશ્યા યાવત્-શુક્લલેશ્યા. નિર્ગ્રંથ લેશ્યાવાળો હોય, તેને એક શુક્લલેશ્યા હોય. સ્નાતક લેશ્યાવાળો હોય અને લેશ્યારહિત પણ હોય. જો તે લેશ્યાવાળો હોય તો તેને એક પરમશુલ્ક લેશ્યા હોય.

(૯૨૦) હે ભગવન્ ! પુલાક વધતા પરિણામવાળો હોય, ઘટતા પરિણામવાળો હોય કે સ્થિર પરિણામવાળો હોય ? હે ગૌતમ ! ત્રણે હોય એ પ્રમાણે યાવત્-કષાયકુશીલ સુધી જાણવું. નિર્ગ્રંથ તે વધતા પરિણામવાળો હોય, સ્થિરપરિણામવાળો હોય, એ પ્રમાણે સ્નાતક સંબન્ધે પણ જાણવું. હે ભગવન્ ! પુલાક કેટલા કાળ સુધી વધતા પરિણામવાળો હોય ? હે ગૌતમ ! જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અંતર્મુહૂર્ત સુધી પુલાક જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અંતર્મુહૂર્ત સુધી હીયમાનપરિણામવાળો હોય. કેટલા કાળ સુધી સ્થિર પરિણામવાળો હોય ? હે ગૌતમ ! જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ સાત સમય સુધી સ્થિર પરિણામવાળો હોય. એ પ્રમાણે યાવત્-કષાયકુશીલ સંબન્ધે પણ સમજવું. નિર્ગ્રંથ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ અંતર્મુહૂર્ત સુધી વધતા પરિણામવાળો હોય. જઘન્ય એક સમય સુધી અને ઉત્કૃષ્ટ અંતર્મુહૂર્ત સુધી સ્થિર પરિણામવારળો હોય. સ્નાતક જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ અંતર્મુહૂર્ત સુધી વધતા પરિણામવાળો હોય. સ્નાતક જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઇક ન્યૂન પૂર્વકોટી વર્ષ સુધી તે સ્થિર પરિણામવાળો હોય.

(૯૨૧) હે ભગવન્ ! પુલાક કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓને બાંધે ? હે ગૌતમ ! તે એક આયુષ સિવાયની સાત કર્મપ્રકૃતિઓને બાંધે. બકુશ સાત કે આઠ કર્મપ્રકૃતિઓને બાંધે. જો સાત કર્મને બાંધે તો આયુષ સિવાયના સાત કર્મને બાંધે, અને જો આઠ પ્રકૃતિઓ બાંધે તો સંપૂર્ણ આઠ પ્રકૃતિઓ બાંધે. એ પ્રમાણે પ્રતિસેવનાકુશીલ પણ જાણવો. કષાય-કુશીલ સાત આઠ કે છ કર્મપ્રકૃતિઓને બાંધે, જો સાતને બાંધે તો આયુષ સિવાયની સાત બાંધે, તો પ્રતિપૂર્ણ આઠ પ્રકૃતિઓને બાંધે, અને છને બાંધે તો આયુષ અને મોહનીય સિવાયની છ કર્મપ્રકૃતિઓને બાંધે. નિર્ગ્રંથ માત્ર એક વેદનીય કર્મને બાંધે. સ્નાતક એક કર્મપ્રકૃતિને બાંધે, અથવા ન બાંધે. જો એકને બાંધે તો એક વેદનીયકર્મને બાંધે.

(૯૨૨) હે ભગવન્ ! પુલાક કેટલી કર્મપ્રકૃતિને વેદે-અનુભવે ? હે ગૌતમ ! તે અવશ્ય આઠે કર્મપ્રકૃતિઓને વેદે. એ પ્રમાણે યાવત્-કષાયકુશીલ સંબન્ધે જાણવું. નિર્ગ્રંથ મોહનીય સિવાયની સાત કર્મપ્રકૃતિઓને વેદે. સ્નાતક વેદનીય, આયુષ, નામ અને ગોત્ર-એ ચાર કર્મપ્રકૃતિઓને વેદે.

(૯૨૩) હે ભગવન્ ! પુલાક કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓને ઉદીરે ? હે ગૌતમ ! આયુષ અને વેદનીય સિવાય છ કર્મપ્રકૃતિઓને ઉદીરે. બકુશ સાત, આઠ કે છ કર્મપ્રકૃતિઓને ઉદીરે. જો તે સાતને ઉદીરે તો આયુષ સિવાયની સાત કર્મપ્રકૃતિઓને ઉદીરે, જો આઠ કર્મપ્રકૃતિઓને ઉદીરે તો સંપૂર્ણ આઠે કર્મપ્રકૃતિઓને ઉદીરે. પ્રતિસેવનાકુશીલ પણ એજ પ્રમાણે સમજવો.

કષાયકુશીલ સાત, આઠ, છ કે પાંચ કર્મપ્રકૃતિઓને ઉદીરે. સાતને ઉદીરતો આયુષ સિવાયની સાત કર્મપ્રકૃતિઓને ઉદીરે, આઠને ઉદીરતો સંપૂર્ણ આઠ કર્મપ્રકૃતિઓને ઉદીરે, છને ઉદીરતો આયુષ અને વેદનીય સિવાયની છ પ્રકૃતિઓને ઉદીરે, અને પાંચને ઉદીરતો આયુષ, વેદનીય તથા મોહનીય સિવાયની પાંચ કર્મપ્રકૃતિઓને ઉદીર. નિર્ગ્રંથ પાંચ કે બે કર્મપ્રકૃતિઓને ઉદીરે. પાંચને ઉદીરતો આયુષ, વેદનીય અને મોહનીય સિવાયની પાંચ કર્મપ્રકૃતિઓને ઉદીરે, અને બેને ઉદીરતો નામ અને ગોત્ર એ બે કર્મપ્રકૃતિઓ ઉદીરે. સ્નાતક બે કર્મને ઉદીરે અથવા ન ઉદીરે. બે ને ઉદીરતો નામ અને ગોત્ર કર્મને ઉદીરે છે.

(૯૨૪) હે ભગવન્ ! પુલાક પુલાપણે ત્યાગ કરતો શેનો ત્યાગ કરે અને શું પ્રાપ્ત કરે ? હે ગૌતમ ! પુલાકપણાનો ત્યાગ કરે અને કષાયકુશીલપણું પામે કે અસંયતપણું પામે. બકુશ બકુશપણાનો છોડતો બકુશપણું છોડે અને પ્રતિસેવાકુશીલપણું, કષાયકુશીલપણું, અસંયમ કે સંયમાસંયમને પામે. પ્રતિસેવનાકુશીલ પ્રતિસેવનાકુશીલપણું છોડે અને બકુશપણું, કષાયકુશીલપણું, અસંયમ કે સંયમાસંયમ પામે. કષાય કુશીલ કષાયકુશીલપણું છોડતો કષાયકુશીલપણું છોડે અને પુલાકપણું, બકુશપણું, પ્રતિસેવનાકુશીલપણું, નિર્ગ્રંથપણુ, અસંયમ કે સંયમાસંયમને પામે. નિર્ગ્રંથ નિર્ગ્રંથપણું છોડતો નિર્ગ્રંથપણું છોડે અને કષાયકુશીલપણું, સ્નાતકપણું કે અસંયમ પામે. સ્નાતક સ્નાતકપણું છોડતો સ્નાતકપણું છોડે અને સિદ્ધગતિને પામે.

(૯૨૫) હે ભગવન્ ! પુલાક સંજ્ઞોપયુક્ત છે કે નોસંજ્ઞોપયુક્ત છે ? હે ગૌતમ ! સંજ્ઞોપયુક્ત નથી, પણ નોસંજ્ઞોપયુક્ત છે. બકુશ સંજ્ઞોપયુક્ત છે અને નોસંજ્ઞોપયુક્ત પણ છે. એ પ્રમાણે પ્રતિસેવનાકુશીલ અને કષાય-કુશીલ પણ જાણવા. સ્નાતક અને નિર્ગ્રંથ પુલાકની પેઠે જાણવા.

(૯૨૬) હે ભગવન્ ! પુલાકને કેટલાં ભવગ્રહણ થાય ? હે ગૌતમ ! જઘન્ય એક અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ ભવગ્રહણ થાય. બકુશને જઘન્ય એક ઉત્કૃષ્ટ આઠ એ પ્રમાણે પ્રતિસેવનાકુશીલ અને કષાયકુશીલ સંબન્ધે પણ જાણવું. તથા પુલાકની પેઠે નિર્ગ્રંથને પણ જાણવો.

(૯૨૭) હે ભગવન્ ! સ્નાતકને કેટલાં ભવગ્રહણ થાય ? હે ગૌતમ ! એક ભવગ્રહણ થાય. હે ભગવન્ ! પુલાકને એક ભવમાં કેટલા આકર્ષ (ચારિત્રપ્રાપ્તિ) કહેલા છે ? હે ગૌતમ ! જઘન્ય એક અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ આકર્ષ થાય. બકુશને એક ભવમાં જઘન્ય એક અને ઉત્કૃષ્ટય શતપૃથકત્વ આકર્ષ થાય. એ પ્રમાણે પ્રતિસેવનાકુશીલ અને કષાયકુશીલ સંબન્ધે પણ જાણવું. નિર્ગ્રન્થને જઘન્ય એક અને ઉત્કૃષ્ટ બે આકર્ષ થાય. સ્નાતકને એક ભવમાં એક આકર્ષ થાય.

(૯૨૮) હે ભગવન્ ! પુલાકને અનેક ભવમાં કેટલા આકર્ષ થાય ? હે ગૌતમ ! તેને જઘન્ય બે અને ઉત્કૃષ્ટ સાત આકર્ષ થાય. બકુશને અનેક ભવમાં જઘન્ય બે અને ઉત્કૃષ્ટ બે હજારથી નવ હજાર સુધી આકર્ષ હોય. એ પ્રમાણે યાવત્-કષાયકુશીલ સંબંધે પણ જાણવું. નિર્ગ્રંથને અનેક ભવમાં જઘન્ય બે અને ઉત્કૃષ્ટ પાંચ આકર્ષ થાય. સ્નાતકને અનેક ભવમાં એક પણ આકર્ષ ન થાય. (૯૨૯) હે ભગવન્ ! પુલાક કાળની અપેક્ષાએ કેટલા કાળ સુધી રહે ? હે ગૌતમ ! જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ અંતર્મુહૂર્ત સુધી રહે. બકુશ જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ કંઈક ન્યૂન પૂર્વકોટિ વર્ષ સુધી રહે. એ પ્રમાણે પ્રતિસેવનાકુશીલ અને કશાયકુશીલ વિષે પણ સમજવું. નિર્ગ્રંથ જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ કંઈક ન્યૂન પૂર્વકોટિ વર્ષ સુધી રહે. પુલાકો તેઓ જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અંતર્મુહૂર્ત સુધી રહે. બકુશો તેઓ સર્વ કાળ રહે. એ પ્રમાણે યાવત્-કષાયકુશીલો સુધી જાણવું. નિર્ગ્રંથો પુલોકોની પેઠે જાણવા, અને સ્નાતકો બકુશોની પેઠે જાણવા.

(૯૩૦) હે ભગવન્ ! પુલાકને કેટલા કાળ સુધીનું અંતર હોય ? હે ગૌતમ ! જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ અનંત કાળનું અંતર હોય. કાળથી અનંત અવસર્પિણી-ઉત્સર્પિણીનું, અને ક્ષેત્રથી કંઈક ન્યૂન અપાર્ધ પુદ્ગલપરાવર્તનું અંતર હોય છે. એ પ્રમાણે યાવત્-નિર્ગ્રંથ સુધી જાણવું. સ્નાતકને અંતર નથી. પુલાકોને જઘન્ય એક સમય, અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતા વર્ષોનું અંતર હોય. બકુશોને અંતર નથી. એ પ્રમાણે યાવત્-કષાય કુશીલો સુધી જાણવું. નિર્ગ્રંથોને જઘન્ય એક સમય, અને ઉત્કૃષ્ટ છ માસનું અંતર હોય. સ્નાતકો બકુશોની પેઠે જાણવા.

(૯૩૧) હે ભગવન્ ! પુલાકને કેટલા સમુદ્ઘાતો કહ્યા છે ? હે ગૌતમ ! ત્રણ વેદનાસમુદ્ઘાત, કષાયસમુદ્ઘાત અને મારણાંતિકસમુદ્ઘાત. બકુશને પાંચ સમુદ્ઘાતો કહ્યા છે, વેદનાસમુદ્ઘાત અને યાવત્-તૈજસમુદ્ઘાત. એ પ્રમાણે પ્રતિસેવના કુશીલને પણ જાણવું. કષાયકુશીલને છ સમુદ્ઘાતો કહ્યા છે. વેદનાસમુદ્ઘાતો અને યાવત્-આહારકસમુદ્ઘાત. નિર્ગ્રંથને એક પણ સમુદ્ઘાત નથી. સ્નાતકને એક કેવલી સમુદ્ યાત હોય.

(૯૩૨) હે ભગવન્ ! પુલાક લોકના સંખ્યાતમા ભાગમાં રહે, અસંખ્યાતમા ભાગમાં રહે, સંખ્યાતા ભાગોમાં રહે, અસંખ્યાતા ભાગોમાં રહે

કે સર્વ લોકમાં રહે ? હે ગૌતમ ! સંખ્યાતામા ભાગમાં ન રહે, સંખ્યાતા ભાગોમાં ન રહે, અસંખ્યાતમા ભાગોમાં ન રહે અને આખા લોકમાં પણ ન રહે, કિંતુ લોકના અસંખ્યાતમા ભાગમાં રહે. એ પ્રમાણે યાવત્-નિર્ગ્રંથ સુધી સમજવું. સ્નાતક અસંખ્યાતમા ભાગમાં રહે, અસંખ્યાત ભાગોમાં રહે અને સંપૂર્ણ લોકમાં પણ રહે.

(૯૩૩) હે ભગવન્ ! શું પુલાક લોકના સંખ્યાતમા ભાગને સ્પર્શે કે અસંખ્યાતમા ભાગને સ્પર્શે ? જેમ અવગાહના કહી તેમ સ્પર્શને પણ જાણવી. એ પ્રમાણે યાવત્-સ્નાતક સુધી સમજવું.

(૯૩૪) હે ભગવન્ ! પુલાક ક્યા ભાવમાં હોય ? હે ગૌતમ ! ક્ષાયોપશમિક ભાવમાં હોય. એ પ્રમાણે યાવત્ કષાયકુશીલ સુધી જાણવું. નિર્ગ્રંથ તે ઔપશમિક કે ક્ષાયિક ભાવમાં પણ હોય. સ્નાતક તે ક્ષાયિક ભાવમાં હોય.

(૯૩૫) હે ભગવન્ ! એક સમયે કેટલા પુલાકો હોય ? હે ગૌતમ ! પ્રતિપદ્યમાન પુલાકને આશ્રયી કદાચ હોય અને કદાચ ન હોય. હોય તો જઘન્ય એક, બે કે ત્રણ હોય, અને ઉત્કૃષ્ટ શતકપૃથકત્વ હોય. તથા પૂર્વપ્રતિપન્ન પુલાકોની અપેક્ષાએ કદાચ પુલાકો હોય અને ન હોય. જો હોય તો જઘન્ય એક, બે કે ત્રણ હોય, અને ઉત્કૃષ્ટ સહસ્રપૃથકત્વ એક સમયેબકુશો પ્રતિપદ્યમાન બકુશોને આશ્રયી કદાચ હોય અને કદાચ ન હોય. જો હોય તો જઘન્ય એક, બે અને ત્રણ હોય. તથા ઉત્કૃષ્ટ શતપૃથકત્વ હોય. પૂર્વપ્રતિપન્ન બકુશો જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ બે ક્રોડથીનવ ક્રોડ સુધી હોય. એક સમયે કષાયકુશીલો પ્રતિપદ્યમાન કષાયકુશીલો કદાચ હોય અને કદાચ ન હોય. જો હોય તો જઘન્ય એક, બે અને ત્રણ હોય, અને ઉત્કૃષ્ટ બે હજારથી નવ હજાર સુધી હોય. પૂર્વપ્રતિપન્ન કષાય કુશીલોને આશ્રયી જઘન્ય અને બે ક્રોડથી નવ ક્રોડ સુધી હોય. એક સમયે નિર્ગ્રંથો પ્રતિપદ્યમાન નિર્ગ્રન્થો કદાચ હોય અને કદાચ ન હોય. જો હોય તો જઘન્ય એક બે અને ત્રણ હોય અને ઉત્કૃષ્ટ એકસોને આઠ ક્ષપકશ્રેણિવાળા અને ચોપન ઉપશમ શ્રેણિવાળા મળીને એકસોને બાસઠ હોય. પૂર્વપ્રતિપન્ન નિર્ગ્રંથો કદાચ હોય હોય અને કદાચ ન હોય. જો હોય તો જઘન્ય એક બે કે ત્રણ નિર્ગ્રંથ ઉત્કૃષ્ટ બસોથી નવસો સુધી હોય. એક સમયે સ્નાતકો પ્રતિપદ્યમાન કદાચ હોય અને કદાચ ન હોય. જો હોય તો જઘન્ય એક, બે અને ત્રણ હોય અને ઉત્કૃષ્ટ આઠસો હોય. પૂર્વપ્રતિપન્ન સ્નાતકો જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ બે ક્રોડથી નવ ક્રોડ સુધી હોય. પુલાક, બકુશ, પ્રતિસેવનાકુશીલ, કષાયકુશીલ, નિર્ગ્રંથ અને સ્નાતક, એ બધામાં નિર્ગ્રંથો સૌથી થોડા છે, તે કરતાં અનુક્રમે પુલાકો સ્નાતકો બકુશો પ્રતિસેવનાકુશીલો અને કષાયકુશીલો સંખ્યાતગુણ છે.

શતક - ૨૫ ઉદ્દેશક : ૭

(૯૩૬) હે ભગવન્ ! કેટલા સંયતો કહ્યા છે ? હે ગૌતમ ! પાંચ સામાયિકસંયત, છેદોપસ્થાપનીસંત, પરિહારવિશુદ્ધિસકસંયત, સૂક્ષ્મસંપરાયતસંયત અને યથાખ્યાત સંયત. સામાયિકસંયત બે પ્રકારે કહ્યા છે, ઈત્વરિક (અલ્પકાલીક) અને યાવત્કથિત (જીવનપર્યંત). છદોપસ્થાપનીસંયતના બે પ્રકારે કહ્યા છે, સાતિચાર અને નિરતિ ચાર. પરિહારવિશુદ્ધિક સંયતનબે પ્રકારે નિર્વિશમાનક (તપ કરનાર) અને નિર્વિષ્ટ કાયિક (વૈયાવૃત્ત્ય કરનાર) સૂક્ષ્મસંપરાય સંયત બે પ્રકારે સંકિલશ્યમાનક અને વિશુધ્ય માનક (ઉપશમશ્રેણિ કે ક્ષપકશ્રેણિ પર ચઢતો)

(૯૩૭-૯૪૧) હે ભગવન્ ! યથાખ્યાત સંયતના કેટલા પ્રકાર કહ્યા છે ? હે ગૌતમ ! બે છદ્મસ્થ અને કેવળી. સામાયિક સ્વીકાર્યા પછી ચાર મહાવ્રતરૂપ પ્રધાન ધર્મને મન, વચન અને કાયથી ત્રિવિધે જે પાળે તે 'સામાયિકસંયત' કહેવાય. પૂર્વના પર્યાયનો છેદ કરી જે પોતાના આત્માને પાંચ મહાવ્રતરૂપ ધર્મમાં સ્થાપે તે 'છેદોપસ્થાપનીસંયત' કહેવાય છે. જે પાંચ મહાવ્રતરૂપ અને ઉત્તમોત્તમ ધર્મને ત્રિવિધે પાળતો અમુક પ્રકારનું તપ કરે તે 'પરિહારવિશુદ્ધિસંયત' કહેવાય છે. જે લોભનો અણુઓને વેદતો ચાહિત્ર મોહને ઉપશમાવે કે ક્ષયવ કરે તે 'સૂક્ષ્મસંપરાય' કહેવાય છે. અને તે યથાખ્યાતસંયતથી કંઈક ન્યૂન હોય છે. મોહનીય કર્મ ઉપશાન્ત કે ક્ષીણ થયા પછી જે છદ્મસ્થ હોય કે જિન હોય તે 'યથાખ્યાતસંયત' કહેવાય.

(૯૪૨) હે ભગવન્ ! સામાયિક સંયત વેદવાળો હોય કે વેદવિરહિત હોય ? બંને. જો વેદવાળો સામાયિકસંયત હોય તો તેને બધી હકીકત કષાયકુશીલની પેઠે જાણવી. એ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીય સંયત પણ સમજવો. પરિહારવિશુદ્ધિક સંયત સંબંધી હકીકત પુલાકની પેઠે જાણવી. સૂક્ષ્મસંપરાય સંયત અને યથાખ્યાત સંયત નિર્ગ્રંથની પેઠે (અવેદક) જાણવા. હે ભગવન્ ! શું સામાયિક સંયત રાગવાળો હોય કે વીતરાગ હોય ? હે ગૌતમ ! તે રાગવાળો હોય, પણ વીતરાગ ન હોય. એ પ્રમાણે સૂક્ષ્મસંપરાય સંયત સંબંધે પણ જાણવું. યથાખ્યાત સંયતને નિર્ગ્રંથની પેઠે જાણવું. સામાયિક સંયત સ્થિતકલ્પમાં પણ હોય અને અસ્થિતકલ્પમાં પણ હોય. શું છેદોપસ્થાપનીય સંયત સ્થિતકલ્પમાં હોય, એ પ્રમાણષ પરિહાર-વિશુદ્ધિક સંયતને પણ જાણવું. અને બાકીના બધા સામાયિક સંયતની પેઠે જાણવા. હે ભગવન્ ! શું

સમાયિકસંયત જિનકલ્પમાં હોય, સ્થવિરકલ્પમાં હોય કે કલ્પાતીત હોય ? હે ગૌતમ ! તે જિનકલ્પમાં હોય-ઈત્યાદિ બાકી બધું કષાયકુશીલના પેઠે જાણવું. છેદોપસ્થાપનીય અને પરિહારવિશુદ્ધિકની હકીકત બકુશની પેઠે જાણવી અને બાકી બધા નિર્ગ્રંથની પેઠે સમજવા.

(૯૪૩) સામાયિકસંયત પુલાક પણ હોય, બકુશ પણ હોય, યાવત્-કષાયકુશીલ હોય, પણ નિર્ગ્રંથ કે સ્નાતક ન હોય. એ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીયસંયત સંબંધે પણ જાણવું. પરિહારવિશુદ્ધિકસંયત કષાયકુશીલ હોય. એ પ્રમાણે સૂક્ષ્મસંપરાય સંયત પણ જાણવો. યથાખ્યાત-સંયત નિર્ગ્રંથ હોય અથવા સ્નાતક હોય. હે ભગવન્ ! શું સામાયિકસંયત પ્રતિસેવયક-ચરિત્રવિરાધક હોય કે અપ્રતિસેવક ? હે ગૌતમ ! બંને બાકી બધું પુલાકની પેઠે જાણવું. સામાયિકસંયતની પેઠે છેદોપસ્થાપનીય સંયત પણ જાણવો. પરિહારવિશુદ્ધિખ સંયતઅપ્રતિસેવક છે. એ પ્રમાણે યાવત્-યથાખ્યાત સંયત સુધી જાણવું.

હે ભગવન્ ! સામાયિકસંયતને કેટલાં જ્ઞાન હોય ? હે ગૌતમ ! તેને બે, ત્રણ કે ચાર જ્ઞાન હોય. એ પ્રમાણે કષાયકુશીલની પેઠે ચાર જ્ઞાન ભજનાએ હોય છે. એ પ્રમાણે યાવત્-સૂક્ષ્મસંપરાય સંયત સુધી જાણવું. તથા જ્ઞાનોદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે યથાખ્યાત સંયતને પાંચ જ્ઞાન ભજનાએ હોય છે. હે ભગવન્ ! સામાયિકસંયત કેટલું શ્રુત ભણે ? હે ગૌતમ ! તે જઘન્ય આઠ પ્રવચનમાતા રૂપ શ્રુતનું અધ્યયન કરે - ઈત્યાદિ બધી હકીકત કષાયકુશીલની પેઠે જાણવી. તથા એજ રીતે છેદોપસ્થાપનીયસંયતને પણ સમજવું. પરિહારવિશુદ્ધિકસંયત જઘન્ય નવમા પૂર્વની ત્રીજી આચારવસ્તુ સુધી, અને ઉત્કૃષ્ટ અપૂર્ણ દસ પૂર્વો ભણે. તથા સૂક્ષ્મસંપરાય સંયત સામાયિકસંયતની પેઠે જાણવો. યથાખ્યાતસંયત જઘન્ય આઠ પ્રવચનમાતા રૂપ ઉત્કૃષ્ટ ચૌદ પૂર્વ ભણે અથવા શ્રુતરહિત (કેવલી) હોય. હે ભગવન્ ! શું સામાયિક સંયત તીર્થમાં હોય કે તીર્થના અભાવમાં હોય ? હે ગૌતમ ! બંનેમાં ઈત્યાદિ બધી હકીકત કષાયકુશીલની પેઠે જાણવી. છેદોપસ્થાપનીય અને પરિહાર-વિશુદ્ધિક પુલાકની પેઠે જાણવા, અને બાકી બધા સામાયિકસંયતની પેઠે જાણવા.

હે ભગવન્ ! શું સામાયિકસંયત સ્વલિંગ-સાધુના લિંગમાં હોય, અન્ય-તાપ સાદિના લિંગમાં હોય કે ગૃહસ્થના લિંગમાં હોય ? તે સંબંધી બધી હકીકત પુલાકની પેઠે જાણવી. એ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીય સંયત માટે પણ જાણવું. પરિહારવિશુદ્ધિક સંયત તે દ્રવ્યલિંગ અને ભાવલિંગ આશ્રયી સ્વલિંગમાં હોય, બાકી બધું સામાયિકસંયતની પેઠે જાણવું. હે ભગવન્ ! સામાયિક સંયતને ત્રણ, ચાર, કે પાંચ શરીર હોય-ઈત્યાદિ બધું કષાયકુશીલની પેઠે જાણવું. એ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીય સંયત વિષે પણ જાણવું. બાકીના બધા સંયતો પુલાકની પેઠે સમજવા. સામાયિક સંયત જન્મ અને સદ્ભાવ બન્નેની અપેક્ષાએ કર્મભૂમિમાં થાય, ઈત્યાદિ બધું બકુશની પેઠે જાણવું. એ રીતે છેદોપસ્થાપનીય સંયતને પણ સમજવું. પરિહારવિશુદ્ધિકને પુલાકની પેઠે જાણવું અને બાકી બધા સંયતો સામાયિકસંયતની પેઠે જાણવા.

(૯૪૪) હે ભગવન્ ! શું સામાયિકસંયત ઉત્સર્પિણીકાળે થાય, અવસર્પિણીકાળે થાય કે નોઉત્સર્પિણી-નોઅવસર્પિણીકાળે થાય ? હે ગૌતમ ! તે ઉત્સર્પિણીકાળે થાય - ઈત્યાદિ બધું બકુશની પેઠે જાણવું. એ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીય સંયત પણ જાણવો. પણ વિશેષ એ કે જન્મ અને સદ્ભાવની અપેક્ષાએ ચારે પરિભાગમાં સમાન કાળે ન હોય. અને સંહરણની અપેક્ષાએ ચારમાંથી કોઈ પણ એક પરિભાગમાં હોય. બાકી બધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. પરિહારવિશુદ્ધિક સંયતઅવસર્પિણી અને ઉત્સર્પિણીકાળે પણ હોય, જો તે અવસર્પિણી કે ઉત્સર્પિણીકાળે હોય તો, તે સંબંધે પુલાકની પેઠે સમજવું. સૂક્ષ્મસંપરાય સંયત નિર્ગ્રંથની પેઠે જાણવો. એ પ્રમાણે યથાખ્યાત સંયત પણ જાણવો.

(૯૪૫) હે ભગવન્ ! સામાયિકસંયત કાળગત થયા પછી કઈ ગતિમાં જાય ? હે ગૌતમ ! દેવગતિમાં જાય. દેવગતિમાં જતો સામાયિકસંયતભવનવાસીમાં ન ઉત્પન્ન થાય-ઈત્યાદિ બધી વક્તવ્યતા કષાયકુશીલની પેઠે જાણવી. એ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીય સંયત સંબંધે પણ જાણવું. પરિહારવિશુદ્ધક સંયત પુલાકની પેઠે અને સૂક્ષ્મસંપરાય નિર્ગ્રંથની પેઠે જાણવા. યથાખ્યાત સંયત અનુત્તરવિમાનમાં ઉત્પન્ન થાય અને કેટલાક તો સિદ્ધ થાય યાવત્-સર્વ દુઃખનો અન્ત કરનાર થાય. સામાયિકસંયતની ઉત્પત્તિ સંયમની અવિરાધનાને અપેક્ષી-ઈત્યાદિ બધું કષાયકુશીલની પેઠે જાણવું. છેદોપસ્થાપનીય સંયતને પણ એ પ્રમાણે સમજવું. પુલાકની પેઠે પરિહારવિશુદ્ધિક અને બાકી બધા નિર્ગ્રંથની પેઠે જાણવા. દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થતા સામાયિકસંયતની જઘન્ય બે પલ્યોપમની અને ઉત્કૃષ્ટ તેત્રીશ સાગરોપમની સ્થિતિ કહી છે. એ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીય સંયત વિષે પણ સમજવું. પરિહારવિશુદ્ધિક સંયતનીદેવીસ્થિતિ જઘન્ય બે પલ્યોપમની અને ઉત્કૃષ્ટ અઢાર સાગરોપમની કહી છે. બાકીના બધા સંયતો સંબંધે નિર્ગ્રંથની પેઠે જાણવું.

(૯૪૬) હે ભગવન્ ! સામાયિકસંયતનાં કેટલાં સંયમસ્થાનો કહ્યાં છે

? હે ગૌતમ ! અસંખ્ય સંયમસ્થાનો કહ્યાં છે. એ પ્રમાણે યાવત્-પરિહારવિશુદ્ધિક સુધી જાણવું. સૂક્ષ્મસંપરાયસંયતનો અસંખ્ય સંયમસ્થાનો છે અને તેની અંતર્મુહૂર્તનીસ્થિતિ છે. યથાખ્યાત-સંયતનાં એક સંયમસ્થાન કહ્યું છે. હે ગૌતમ ! યથાખ્યાત સંયતનું અજઘન્ય અનુત્કૃષ્ટ એક સંયમસ્થાન હોવાથી સૌથી અલ્પ છે, તેથી સૂક્ષ્મ-સંપરાય સંયતનાં અંતર્મુહૂર્ત સુધી રહેનારા સંયમસ્થાનો અસંખ્યગુણા છે, તેથી પરિહારવિશુદ્ધિકનાં સંયમસ્થાનો અસંખ્યગુણાં છે, તેથી સામાયિકસંયત અને છેદોપસ્થાપનીયસંયતના સંયમસ્થાનો અસંખ્યગુણાં છે અને પરસ્પર સરખાં છે.

(૯૪૭) હે ભગવન્ ! સામાયિકસંયતના કેટલા ચારિત્રપર્યવો કહ્યા છે ? અનંત એ પ્રમાણે યાવત્-યથાખ્યાસંયત સુધી જાણવું. સામાયિકસંયત બીજા સામાયિક સંયતના સજાતીય ચારિત્રપર્યાયની અપેક્ષાએ કદાચ હીન હોય, તુલ્ય હોય અને અધિક હોય અને તેમાં હીનાધિકપણામાં છ સ્થાન પતિત હોય. એક સામાયિકસંયત છેદોપસ્થાપનીયસંયતના વિજાતીયચારિત્રપર્યાયના સંબન્ધની અપેક્ષાએ કદાચ હીન હોય ઈત્યાદિ છ સ્થાન પતિત હોય. એ પ્રમાણે પરિહારવિશુદ્ધિક સંબંધે પણ સમજવું. એક સામાયિકસંયત સૂક્ષ્મસંપરાયસંયતના વિજાતીયચારિત્રપર્યાયની અપેક્ષાએ હીન હોય, તુલ્ય ન હોય, તે અધિક પણ ન હોય. તેમાં પણ અનંતગુણ હીન છે. એ પ્રમાણે યથાખ્યાતસંયત સંબંધે પણ જાણવું. એ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીય પણ નીચેના ત્રણે ચારિત્રની અપેક્ષાએ છ સ્થાનપતિત છે અને ઉપરના બે ચારિત્રથી તેજ પ્રમાણે અનન્ત ગુણ હીન છે. જેમ છેદોપસ્થાપનીયસંયત વિષે કહ્યું તેમ પરિહારવિશુદ્ધિક સંબંધે પણ જાણવું.

હે ભગવન્ ! સૂક્ષ્મસંપરાયસંયત સામાયિકસંયતના વિજાતીય પર્યાયોની અપેક્ષાએ શું હીન છે-ઈત્યાદિ પૃચ્છા. હે ગૌતમ ! તે હીન નથી, સરખો નથી, પણ અધિક છે અને તે અનંત ગુણ અધિક છે. એ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીય અને પરિહારવિશુદ્ધિકની સાથે જાણવું. પોતાના સજાતીય પર્યાયની અપેક્ષાએ કદાચ હીન હોય, કદાચ તુલ્ય હોય અને કદાચ અધિક હોય. જો હીન હોય તો અનંતગુણ હીન હોય, જો અધિક હોય તો અનંતગુણ અધિક હોય. સૂક્ષ્મસંપરાયસંયત યથાખ્યાતસંયતના વિજાતીય ચારિત્રપચાર્યાની અપેક્ષાએ હીન છે, અધિક છે. અને તે અનંતગુણ હીન છે. યથાખ્યાત સંયત નીચેના ચારેની અપેક્ષાએહીનનથી, તુલ્ય નથી, પણ અધિક છે અને તે અનંતગુણ અધિક છે. પોતાના સ્થાનમાં હીન અને અધિક નથી પણ સરખા છે. હે ગૌતમ ! સામાયિક સંયત અને છેદોપસ્થાપનીય સંયત એ બન્નેના જઘન્ય ચારિત્રપર્યવો પરસ્પર સરખા અને સૌથી થોડા છે, તેથી પરિહારવિશુદ્ધિક સંયતના જઘન્ય ચારિત્ર પર્યવો અનંત ગુણા છે, અને તેથી તેનાજ ઉત્કૃષ્ટ ચારિત્રપર્યવો અનંત ગુણા છે, તેથી સામાયિક સંયત અને છેદોપસ્થાપનીય સંયતના ઉત્કૃષ્ટ ચારિત્રપર્યવો અનંતગુણા અને પરસ્પર સરખા છે, તેથી સૂક્ષ્મસંપરાય સંયતના જઘન્ય ચારિત્રપર્યવો અનંતગુણા અને તેથી તેનાજ ઉત્કૃષ્ટ ચારિત્રપર્યવો અનંતગુણા છે, અને તેથી યથાખ્યાત સંયતના અજઘન્ય અને અનુત્કૃષ્ટ ચારિત્રપર્યવો અનંતગુણા છે. સામાયિક સંયતસયોગી હોય-ઈત્યાદિ બધું પુલાકની પેઠે જાણવું. એ પ્રમાણે યાવત્-સૂક્ષ્મસંપરાય સંયત સંબંધે સમજવું. અને યથાખ્યાત સંયત સંબંધે સ્નાતકની પેઠે જાણવું.

હે ભગવન્ ! શું સામાયિકસંયત સાકાર-જ્ઞાનઉપયોગવાળો હોય કે અનાકાર દર્શન ઉપયોગવાળો હોય ? હે ગૌતમ ! સાકારઉપયોગવાળો હોય-ઈત્યાદિ બધું પુલાકની પેઠે જાણવું. એ રીતે યાવત્-યથાખ્યાત સંયત સંબંધે સમજવું. વિશેષ એ કે સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયત સાકાર ઉપયોગવાળો હોય, પણ અનાકાર ઉપયોગવાળો ન હોય. સામયિક સંયત તે કષાયવાળો હોય, ઈત્યાદિ કષાયકુશીલની પેઠે જાણવું. એ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીય પણ જાણવો. પરિહારવિશુદ્ધિક સંયતને પુલાકની પેઠે જાણવું. સૂક્ષ્મસંપરાય સંયત કષાયવાળો હોય, તેને માત્ર એક સંજ્વલ લોભ હોય. યથાખ્યાત સંયત સંબંધે નિર્ગ્રંથની પેઠે જાણવું. સામાયિક સંયત લેશ્યાસહિત હોય-ઈત્યાદિ બધું કષાયકુશીલની પેઠે જાણવું. છેદોમસ્થાપનીયને પણ એ પ્રમાણે જાણવું. પુલાકની પેઠે પરિહારવિશુદ્ધિકને સમજવું. સૂક્ષ્મસંપરાય સંયત નિર્ગ્રંથની પેઠે જાણવો. અને સ્નાતકની પેઠે યથાખ્યાત સંયત વિષે જાણવું. પરન્તુ જો લેશ્યાસહિત હોય તો તે એક શુક્લલેશ્યાવાળો હોય.

(૯૪૮) હે ભગવન્ ! શું સામાયિક સંયત ચઢતા પરિણામવાળો હોય, હીયમાન કે સ્થિર પરિણામવાળો હોય ? હે ગૌતમ ! તે ચઢતા પરિણામવાળો હોય-ઈત્યાદિ બધું પુલાકની પેઠે જાણવું. એ પ્રમાણે યાવત્-પરિહારવિશુદ્ધિક સંયત સુધી જાણવું. શું સૂક્ષ્મસંપરાયસંયત ચઢતા પરિણામવાળો હોય, પડતા પરિણામવાળો હોય, યથાખ્યાત સંયતને નિર્ગ્રંથની પેઠે જાણવું. સામાયિક સંયત જઘન્ય એક સમય સુધી ચઢતા પરિણામવાળો હોય ઈત્યાદિ બધું પુલાકની પેઠે જાણવું તથા એ પ્રમાણે યાવત્-પરિહાર વિશુદ્ધિક સંબંધે પણ સમજવું. સૂક્ષ્મસંપરાયસંયતજઘન્ય એક સમય સુધી અને ઉત્કૃષ્ટ અંતર્મૂહૂર્ત સુધી ચઢતા પરિણામવાળો હોય. તે કેટલા કાળ સુધી પડતા પરિણામવાળો હોય ? પૂર્વની પેઠે જાણવું. યથાખ્યાત સંયત જે જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ

અંતર્મુહૂર્ત સુધી ચઢતા પરિણામવાળો હોય. તે જઘન્ય એક સમય, અને ઉત્કૃષ્ટ અંશતઃ ન્યૂન પૂર્વકોટિ સુધી સ્થિર પરિણામવાળો હોય.

(૯૪૯) હે ભગવન્ ! સામાયિક સંયત કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓને બાંધે ? હે ગૌતમ ! તે સાત કે આઠ કર્મ પ્રકૃતિઓને બાંધે-ઈત્યાદિ બધું બકુશની પેઠે જાણવું. એ પ્રમાણે યાવત્ પરિહારવિશુદ્ધિક સંયત સુધી સમજવું. સૂક્ષ્મસંપરાયસંયત આયુષ અને મોહનીય સિવાય છ કર્મપ્રકૃતિઓને બાંધે. યથાખ્યાત સંયત સંબંધે સ્નાતકની પેઠે જાણવું. સામાયિક સંયત અવશ્ય આઠ કર્મપ્રકૃતિઓને વેદે. એ પ્રમાણે યાવત્-સૂક્ષ્મસંપરાય સુધી જાણવું. યથાખ્યાતસંયત સાત કર્મપ્રકૃતિઓને વેદે કે ચાર કર્મપ્રકૃતિઓને વેદે. જ્યારે તે સાત કર્મને વેદતો હોય ત્યારે મોહનીય સિવાયના સાત કર્મને વેદે, અને જ્યારે તે ચાર પ્રકારનાં કર્મને વેદતો હોય ત્યારે વેદનીય, આયુષ નામ અને ગોત્રને વેદે. સામાયિક સંયત સાત કર્મપ્રકૃતિઓને ઉદીરે-ઈત્યાદિ બધું બકુશની પેઠે જાણવું. યાવત્-ઉદીરણા કરે. જો છ કર્મની ઉદીરણા કરે તો આયુષ અને વેદનીય સિવાયન બાકીનાં છ કર્મની ઉદીરણા કરે. જો પાંચ કર્મની ઉદીરણા કરે. યથાખ્યાતસંયત તે પાંચ કે બે કર્મપ્રકૃતિઓને ઉદીર, અથવા કોઈ કર્મની ઉદીરણા ન કરે. જો પાંચ કર્મની ઉદીરણા કરે તો આયુષ, વેદનીય અને મોહનીય કર્મ સિવાય બાકીના પાંચ કર્મની ઉદીરણા કરે-ઈત્યાદિ બધું નિર્ગ્રંથની પેઠે જાણવું.

(૯૫૦) હે ભગવન્ ! સામાયિક સંયત સામાયિકસંયતપણાને ત્યાગ કરતો શું છોડે, શું પ્રાપ્ત કરે ? હે ગૌતમ ! સામાયિકસંયતપણાનો ત્યાગ કરે અને છેદાપસ્થાપનીયસંયતપણું, સૂક્ષ્મસંપરાયસંયતપણું, અસંયમ કે સંયમાસંયમ-દેશવિરતિપણું પ્રાપ્ત કરે. છેદોપસ્થાપનીય સંયત છેદોપસ્થાપનીયસંયતપણાનો ત્યાગ કરે અને સામાયિક સંયતપણું, પરિહાવિશુદ્ધિક સંયતપણું, સૂક્ષ્મસંપરાયસંયતપણું, અસંયમ કે દેશવિરતિપણું પ્રાપ્ત કરે. પરિહારવિશુદ્ધિક પરિહારવિશુદ્ધિકસંયતપણાને ત્યાગ કરે અને છેદોપસ્થાપનીસંયતપણું કે અસંયમ પ્રાપ્ત કરે. સૂક્ષ્મસંપરાય સૂક્ષ્મસંપરાય સંયતપણાનો ત્યાગ કરે અને સામાયિક સંયતપણું, છેદોપસ્થાપનીયસંતયપણું, યથાખ્યાતસંયતપણું કે અસંયમ પ્રાપ્ત કરે. યથાખ્યાતસંયત યથાખ્યાતસંયતપણાનો ત્યાગ કરે અને સૂક્ષ્મસંપરાય સંયમ, અસંયમ કે સિદ્ધિગતિને પ્રાપ્ત કરે.

(૯૫૧) હે ભગવન્ ! શું સામાયિક સંયત સંજ્ઞોપયુક્ત હોય કે નોસંજ્ઞોપયુક્ત ? તે સંજ્ઞોપયુક્ત હોય-ઈત્યાદિ બધું બકુશની પેઠે જાણવું. એ પ્રમાણે યાવત્-પરિહાર વિશુદ્ધિક સંયત સુધી જાણવું. સૂક્ષ્મસંપરાય અને યથાખ્યાન સંબન્ધે પુલાકની પેઠે જાણવું. સામાયિક સંયત આહારક હોય કે અનાહારક હોય ? પુલાકની પેઠે જાણવું. એ રીતે યાવત્-સૂક્ષ્મસંપરાય સુધી સમજવું. યથાખ્યાત સંયત સ્નાતકની પેઠે જાણવો. સામાયિકસંયત જઘન્ય એક ભવ આઠ ભવગ્રહણ કરે. એ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીય વિષે પણ જાણવું. પરિહારવિશુદ્ધિક જઘન્ય એક ભવ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ ભવગ્રહણ કરે એ પ્રમાણે યાવત્-યથાખ્યાત સંયત સંબંધે જાણવું.

(૯૫૨) હે ભગવન્ ! સામાયિક સંયતને એક ભવમાં ગ્રહણ કરી શકાય તેવા કેટલા આકર્ષ કહ્યા છે જઘન્ય ઈત્યાદિ બધું બકુશની પેઠે સમજવું. હે ભગવન્ ! છેદોપસ્થાપનીય સંયતનેજઘન્ય એક અને ઉત્કૃષ્ટ વીશપૃથક્ત્વ આકર્ષ કહ્યા છે. પરિહાર વિશુદ્ધિકને જઘન્ય એક અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ આકર્ષ કહ્યા છે. સૂક્ષ્મસંપરાયને જઘન્ય એક ઉત્કૃષ્ટ ચાર આકર્ષ કહ્યા છે. યથાખ્યાતને જઘન્ય એક અને ઉત્કૃષ્ટ બે આકર્ષ હોય છે. સામાયિક સંયતને ભવમાં ગ્રહણ કરી શકાય તેવા આકર્ષ ઈત્યાદિ બધું બકુશની પેઠે જાણવું. છેદોપસ્થાપનીય સંયતને જઘન્ય બે અને ઉત્કૃષ્ટ નવસો ઉપર અને હજારની અંદર આકર્ષો કહ્યા છે. પરિહારવિશુદ્ધિકને જઘન્ય બે અને ઉત્કૃષ્ટ સાત, સૂક્ષ્મસંપરાયને જઘન્ય બે અને ઉત્કૃષ્ટ પાંચ આકર્ષો કહ્યા છે.

(૯૫૩) હે ભગવન્ ! સામાયિક સંયત કાળથી ક્યાં સુધી હોય ? હે ગૌતમ ! જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈક ઊણા-નવ વરસ ન્યૂન પૂર્વકોટિ વર્ષ સુધી હોય. એ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીય સંબંધે પણ સમજવું- પરિહારવિશુદ્ધિક જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈક ન્યૂન ઓગણત્રીશ વર્ષ ઊણી પૂર્વકોટિ વર્ષ સુધી હોય. સૂક્ષ્મસંપરાય સંબંધે નિર્ગ્રંથની પેઠે જાણવું. યથાખ્યાતને સામાયિક સંયતની જેમ સમજવું. સામાયિક સંયતો સર્વ કાળે હોય. છેદોપસ્થાપનીય સંયતો જઘન્ય અઢીસો વર્ષ સુધી અને ઉત્કૃષ્ટ પચાસલાખ ક્રોડ સાગરોપમ સુધી હોય. પરિહારવિશુદ્ધિક સંયતો જઘન્ય કાંઈક ઊણા બસો વર્ષ સુધી અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈક ન્યૂન બે પૂર્વકોટિ વર્ષ સુધી હોય. સૂક્ષ્મસંપરાય સંયતો જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અંતર્મુહૂર્ત સુધી હોય. યથાખ્યાત સંયતો સામાયિક સંયતોની પેઠે જાણવા.

હે ભગવન્ ! સામાયિક સંયતને કેટલા કાળનું અંતર હોય ? હે ગૌતમ ! જઘન્ય ઈત્યાદિ બધું પુલાકની પેઠે જાણવું. એ રીતે યાવત્-યથાખ્યાત સંયત સુધી સમજવું. સામાયિક સંયતનોને કાળનુંઅંતર નથી. છેદોપસ્થાપનીય સંયતોને જઘન્ય ત્રેસઠ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ અઢાર કોડાકોડિ સાગરોપમનું

અંતર હોય છે. પરિહારવિશુદ્ધિક સંયતોને જઘન્ય ચોરોશી હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટય અઢાર કોડાકોડી સાગરોપમનું અંતર હોય. સૂક્ષ્મસંપરાયો નિર્ગ્રંથોની પેઠે જાણવા. અને યથાખ્યાત સંયતો સામાયિક સંયતોને જેમ સમજવા.

હે ભગવન્ ! સામાયિક સંયતને કેટલા સમુદ્ઘાતો કહ્યા છે ? હે ગૌતમ ! છ તે કષાયકુશીલની પેઠે જાણવા. એ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીય સંયત સંબંધે પણ સમજવું. પુલાકની પેઠે પરિહારવિશુદ્ધિકને જાણવું. નિર્ગ્રંથની પેઠે સૂક્ષ્મસંપરાય સંબંધે જાણવું, અને સ્નાતકને યથાખ્યાત સંયત સંબંધે પણ સમજવું. સામાયિક સંયત લોકના સંખ્યાતમા ભાગે ન હોય-ઈત્યાદિ પુલાકની પેઠે જાણવું. એ રીતે યાવત્-સૂક્ષ્મસંપરાય સુધી જાણવું. તથા સ્નાતકની પેઠે યથાખ્યાત સંયતને વિષે સમજવું. શું સામાયિક સંયત લોકના જેટલા ભાગમાં હોય તેટલા ભાગનો સ્પર્શ કરે, સામાયિક સંયત ક્ષાયોપશમિક ભાવમાં હોય. એ રીતે યાવત્-સૂક્ષ્મસંપરાય સુધી જાણવું. યથાખ્યાત સંયતઔપશમિક કે ક્ષાયિક ભાવમાં હોય.

હે ભગવન્ ! સામાયિક સંયતો એક સમયે કેટલા હોય ? હે ગૌતમ ! પ્રતિપદ્યમાન સામાયિક સંયતોની અપેક્ષાએ-ઈત્યાદિ બધું કષાયકુશીલની પેઠે જાણવું. છેદોપસ્થાપનીય સંયતો એક સમયે પ્રતિપદ્યમાનને આશ્રયી છેદોપસ્થાપનીય સંયતો કદાચ હોય અને કદાચ ન હોય. જો હોય તો જઘન્ય એક, બે ત્રણ ઉત્કૃષ્ટ બસોથી નવસો સુધી હોય. પૂર્વપ્રતિપન્નને આશ્રયી જેઓ પૂર્વ છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્રને પ્રાપ્ત થયેલા છે તેઓની અપેક્ષાએ-કદાચ હોય અને ન હોય. જો હોય તો જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ બસોથી નવસો ક્રોડ સુધી હોય. પરિહારવિશુદ્ધિઓ પુલાકોની પેઠે અને સૂક્ષ્મ સંપરાયોનિર્ગ્રંથોની પેઠે જાણવા. યથાખ્યાત સંયતો એક સમયે પ્રતિપદ્યમાન યથાખ્યાત સંયતોની અપેક્ષાએ કદાચ હોય અને કદાચ ન હોય. જો હોય તો જઘન્ય એક, બે અને ત્રણ તથા ઉત્કૃષ્ટ એકસો બાસઠ હોય. તેમાં એકસો આઠ ક્ષપકો અને ચોપન ઉપશમકો હોય. પૂર્વપ્રતિપન્નને આશ્રયી જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ બે ક્રોડથી નવ ક્રોડ સુધી હોય. હે ગૌતમ ! સૂક્ષ્મસંપરાય સંયતોસૌથી થોડા છે, તેથી પરિહારવિશુદ્ધિક સંયતો સંખ્યાતગુણા છે, તેથી યથાખ્યાત સંયતો તેથી છેદોપસ્થાપનીય સંયતો અને તેથી સામાયિક સંયતો અનુક્રમ સંખ્યાતગુણા છે.

(૯૫૪-૯૫૯) હે ભગવન્ ! પ્રતિસેવના કેટલા પ્રકારની કહી છે ? હે ગૌતમ ! દસ પ્રકારની. દર્પપ્રતિસેવના પ્રમાદથીથતી, અનાભોગથીથતી, આતુરપણાથીથતી, આપદાથીથતી, સંકીર્ણતથીથતી, સહસાકારથીથતી, ભયથીથતી, પ્રદ્વેષ અને વિમર્શ-શૈક્ષ કાદિની પરીક્ષા કરવાથી થતી પ્રતિસેવના આલોચનાના દસ કોષો કહ્યા છે, પ્રસન્ન થયેલા ગુરુ થોડું પ્રાયશ્ચિત્ત આપશે માટે તેને સેવાદિથી પ્રસન્ન કરી તેની પાસે દોષની આલોચના કરવી, તદ્દન નાનો અપરાધ જણાવવાથી આચાર્ય થોડું પ્રાયશ્ચિત્ત આપશે એમ અનુમાન કરવી, તદ્દન નાનો અપરાધ જણાવવાથી આચાર્ય થોડું પ્રાયશ્ચિત્ત આપશે એમ અનુમાન કરવી, તદ્દન નાનો અપરાધ જણાવવાથી આચાર્ય થોડું પ્રાયશ્ચિત્ત આપશે એમ અનુમાન કરી પોતાના અપરાધનું સ્વતઃ આલોચન કરવું, જે અપરાધ આચાર્યાદિકો જોયો હોય તેનું જ આલોચન કરવું, માત્ર મોટા અતિચારોનું જ આલોચન કરવું, જે સૂક્ષ્મ અતિચારોનું આલોચન કરે તે સ્થૂલ અતિચારોનું આલોચન કેમ ન કરે એવો આચાર્યનો વિશ્વાસ ઉત્પન્ન કરવા સૂક્ષ્મ અતિચારોનું જ આલોચન કરવું, ઘણી શરમ આવવાને લીધે પ્રચ્છન્ન આલોચન કરવું, બીજાને સંભળાવવા ખૂબ જોરથી બોલીને આલોચન કરવું, એકજ અતિચારની ઘણા ગુરુ પાસે આલોચના કરવી, અગીતાર્થનીપાસે આલોચના કરવી, અને જે દોષનું આલોચન કરવાનું છે તે દોષને સેવનાર આચાર્યપાસે તેનું આલોચન કરવું. દસ ગુણોથી યુક્ત અનગાર પોતાના દોષની આલોચના કરવાને યોગ્ય છે-ઉત્તમ જાતિવાળો, ઉત્તમ કુળવાળો, વિનયવાન્, જ્ઞાનવાન્, દર્શન સંપન્ન ચારિત્રસંપન્ન, ક્ષમાવાળો, દાન્ત અમાયી, સરળ અને અપશ્ચા-ત્તાપી આઠગુણોથી યુક્ત સાધુ આલોચના આપવાને યોગ્ય છે-આચારવાન્, આધારવાન્-વ્યવહારવાન્, અપવ્રીડક, પ્રકુર્વક, અપરિસ્રાવી, નિર્યાપક-અપાયદર્શી.

(૯૬૦-૯૬૧) સામાચારી દસ પ્રકારની ''ઈચ્છાકાર, મિથ્યાકાર, તથાકાર, આવશ્યકી, નૈષેધિકી, આપૃચ્છના, પ્રતિપૃચ્છના, છંદના, નિમંત્રણા, ઉપ સંપદા છે.''

(૯૬) પ્રાયશ્ચિત્તના દસ પ્રકાર કહ્યા છે - આલોચનાને યોગ્ય, પ્રતિક્રમણને યોગ્ય, આલોચના અને પ્રતિક્રમણ બન્નેને યોગ્ય, વિવેક, કાયોત્સર્ગને યોગ્ય, તપને યોગ્ય દીક્ષાપર્યાયને છેદને યોગ્ય, મૂળને યોગ્ય-ફરીથી મહાવ્રત લેવા યોગ્ય, અનવસ્થાપ્યાર્હ, પારાંચિક.

(૯૬૩-૯૬૯) તપના બે પ્રકારે છે-બાહ્ય અને અભ્યન્તર. બાહ્ય તપના છ પ્રકાર છે - અનશન, ઊનોદરી, ભિક્ષાચાર્ય, રસનો ત્યાગ કરવો, કાયક્લેશ-પ્રતિસંલીનતા અનશનના બે પ્રકાર ઈત્વરિક-યાવત્કથિત ઈત્વરિક અનશન અનેક પ્રકારનું કહ્યું છે, તે આ પ્રમાણે-ચતુર્થ ભક્ત, ષષ્ઠ ભક્ત, અષ્ટમ ભક્ત, દશમ ભક્ત, દ્વાદશ ભક્ત, ચતુર્દશ ભક્ત, અર્ધમાસિક ભક્ત, માસિક ભક્ત, દ્વિમાસિકભક્ત, ત્રિમાસિકભક્ત, યાવત્-ષટ્માસિક ભક્ત

યાવત્કથિત અનશનના બે પ્રકારે છે. - પાદપોપગમન અને ભક્તપ્રત્યાખ્યાન. પાદપોપગમનના બે પ્રકાર છે, તે આ પ્રમાણે-નિર્હારિમ અને અનિર્હારિમ. તેમાં અનિર્હારિમ અનશન અવશ્ય સેવાદિ પ્રતિકર્મરહિત છે. ભક્તપ્રત્યાખ્યાનના બે પ્રકાર છે-નિર્હારિમ અને અનિર્હારિમ. તે બન્ને અવશ્ય સેવાદિ પ્રતિકર્મવાળાં છે.

ઊનોદરિકાના બે પ્રકાર છે,-દ્રવ્યઊનોદરિકા અને ભાવઊનોદરિકા. દ્રવ્યઊનોદરિકાના બે પ્રકાર છે, - ઉપકરણદ્રવ્ય-ઊનોદરિકા અને ભક્તપાનદ્રવ્ય-ઊનોદરિકા. ઉપકરણદ્રવ્યઊનોદરિકાના ત્રણ પ્રકાર એક વસ્ત્ર, એક પાત્ર, સંયતોએ ત્યાગ કરેલા વસ્ત્ર પાત્ર સિવાયના ઉપકરણોના ઉપભોગ કરવો. કુકડીના ઈંડા પ્રમાણ આઠ કોળિયા આહાર લે તે અલ્પાહારી કહેવાય અને જે બાર કોળિયા આહાર લે-ઈત્યાદિ બધું સાતમા શતકના પ્રથમ ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે યાવત્-'તે પ્રકામ રસનો ભોજી ન કહેવોય' ત્યાં સુધી કહેવું. ભાવઊનોદરિકા અનેક પ્રકારની ક્રોધ ઓછો કરવો, યાવત્-લોભ ઓછો કરવો; અલ્પ બોલવું, ધીમે બોલવું, ગુસ્સામાં નિરર્થક બહુ પ્રલાપ ન કરવો, હૃદયસ્થ કોપ ઓછો કરવો.

ભિક્ષાચર્યા અનેક પ્રકારની છે. દ્રવ્યાભિગ્રહચરભિક્ષામાં અમુક ચીજોને જે ગ્રહણ કરવાના નિયમપૂર્વકના ભિક્ષા કરે, અમુક ક્ષેત્રના અભિગ્રહ પૂર્વક ભિક્ષા કરે ઈત્યાદિ જેમ ઔપપાતિક સૂત્રમાં કહ્યું છે તેમ જાણવું.

રસપરિત્યાગના અનેક પ્રકારે છે. ઘૃતાદિ વિકૃતિ (વિગઈ) નો ત્યાગ કરવો, સ્નિગ્ધ રસવાળું ભોજન ન કરવું-ઈત્યાદિ જેમ ઔપપાતિક સૂત્રમાં કહ્યું છે તેમ જાણવું.

કાયક્લેશ અનેક પ્રકારનો છે. કાયોત્સર્ગાદિ આસને રહેવું, ઉત્કટાસને રહેવું-ઈત્યાદિ ઔપપાતિક સૂત્રમાં કહ્યું છે તેમ જાણવું.

પ્રતિસંલીનતા ચાર પ્રકારની ઈન્દ્રિયપ્રતિસંલીનતા, કષાયપ્રતિસંલીનતા, યોગ સંલીનતા, અને વિવિક્તશયનાસનસેવન, ઈંદ્રિયપ્રતિ-સંલીનતાના પાંચ પ્રકાર છે - શ્રોત્રેન્દ્રિયના વિષય ચાર પ્રચારને રોકવો કે શ્રોત્રેન્દ્રિદ્વારા પ્રાપ્ત થયેલ વિષયમાં રાગદ્રેષના નિરોધ કરવો, યાવત્ સ્પર્શનેન્દ્રિયના વિષય પ્રચારનો નિરોધ કરવો અને સ્પર્શનેન્દ્રિય દ્વારા અનુભવેલ પદાર્થોને વિષે રાગદ્રેષનો નિગ્રહ કરવો. કષાયપ્રતિસંલીનતાના ચાર પ્રકાર છે-ક્રોધના ઉદયનો નિરોધ કરવો, અથવા ઉદય પ્રાપ્ત ક્રોધને નિષ્ફળ કરવો. યોગસંલીનતાના ત્રણ પ્રકાર છે - અકુશલ મનનો નિરોધ કરવો કુશલ મનની પ્રવૃત્તિ કરવી અને મનને એકાગ્રસ્થિર કરવું. અકુશલ વચનનો નિરોધ કરવો, કુશલ વચન બોલવું અને વચનને સ્થિર કરવું. સારી રીતે સમાધિપૂર્વક પ્રશાંત થઈ હાથ પગને સંકોચી કાચબાની પેઠે ગુપ્તેન્દ્રિય થઈ આલીન અને પ્રલીન-સ્થિર રહેવું. જે આરામોમાં, ઉદ્યાનોમાં-ઈત્યાદિ સોમિલના ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે યાવત્-શય્યા અને સંથારાને લઈને વિહરે તે વિવિક્ત શય્યાસન.

અભ્યંતર તપ કેટલા પ્રકારનું છે ? હે ગૌતમ ! છ પ્રકારનું છે. પ્રાયશ્ચિત્ત, વિનય, વૈયાવૃત્ય, સ્વાધ્યાય, ધ્યાન અને વ્યુત્સર્ગ.

પ્રાયશ્ચિત્ત દસ પ્રકારનું-આલોચનાને યોગ્ય અને યાવત્-પારંચિકતકને યોગ્ય.

વિનયના સાત પ્રકારે છે. જ્ઞાનનો વિનય, દર્શનાને વિનય, ચારિત્રવિનય, મનરૂપ વિનય, વચનરૂપ, કાયરૂપ વિનય અને લોકોપચાર વિનય. જ્ઞાનનો વિનય પાંચ પ્રકારનો છે - આભિનિબોધિક વિનય, યાવત્-કેવલજ્ઞાનનો વિનય. દર્શનનો વિનય બે પ્રકારનો છે. શુશ્રૂષાવિનય અનેં અનાશાતનારૂપ વિનય. શુશ્રૂષાવનિયના કેટલા પ્રકાર છે ? શુશ્રૂષા વિનય અનેક પ્રકારનો છે. સત્કાર કરવો, સન્માન કરવું વગેરે-ચૌદમા શતકના ત્રીજા ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે અનાશાતના વિનયના પિસ્તાળીશ ભેદ છે. તે આ પ્રમાણષ - અરિહંતોની અનાશાતના, અરિહંતોએ કહેલ ધર્મની અનાશાતકના, આચર્યોની, ઉપાધ્યાયોની, સ્થવિરોની, કુળની, ગણની, સંઘની, ક્રિયાની, સમાનધાર્મિકની, મતિજ્ઞાનની અને યાવત્-કેવળ જ્ઞાનની અનાશાતના, અને એજ રીતે અરિહંતાદિ પંદરની ભક્તિ અને બહુમાન, તથા એઓના ગુણોના કીર્તનવડે તેની કીર્તિ કરવી. એ રીતે અનાશાતના વિનયના પિસ્તાળીશ પ્રકાર છે. ચારિત્રવિનય પાંચ પ્રકારનો છે. સામાયિકચારિત્રવિનય, અને યાવત્-યથાખ્યાતચારિત્રવિનય.મનવિનયના બે પ્રકારે-પ્રશસ્તમનવિનય અપ્રશસ્તમનવિનય. પ્રશસ્ત મનવિનયના સાત પ્રકાર છે. પાપરહિત, ક્રોધાદિઅવદ્યરહિત, કાયિક્યાદિક્રિયામાંઆસક્તિરહિત, શોકાદિ ઉપક્લેશ રહિત, આશ્રવરહિત, સ્વપરને આયાસ કરવા રહિત, અને જીવોને ભય ન ઉત્પન્ન કરવો. અપ્રશસ્ત મનવિનયના સાત પ્રકાર છે. પાપરૂપ, અવદ્યવાળો, કાયિક્યાદિ ક્રિયામાં આસક્તિસહિત, શોકાદિ ઉપક્લેશયુક્ત, આશ્રવસહિત, સ્વપરને આયાસ ઉત્પન્ન કરનાર અને જીવોને ભય ઉપજાવનાર. વચનવિનયના બે પ્રકાર છે - પ્રશસ્ત વચનવિનય અને અપ્રશસ્ત વચનવિનય. પ્રશસ્ત વચનવિનયમાં સાત પ્રકાર કહ્યા છે. પાપરહિત, અસાવદ્ય, યાવત્-જીવોને ભય ન ઉપજાવવો. અપ્રશસ્ત વચનવિનયના સાત પ્રકાર છે. પાપસહિત, સાવદ્ય અને યાવત્-જીવોને ભય ઉપજાવવો. કાયવિનયમાં બે પ્રકાર છે. પ્રશસ્ત

કાયવિનય અને અપ્રશસ્ત કાયવિનય. પ્રશસ્ત કાયવિનયના સાત પ્રકાર છે. તે આ પ્રમાણે-સાવધાનતાપૂર્વક જવું, સાવધાનપૂર્વક સ્થિતિ કરવી, સાવધાનતાપૂર્વક બેસવું, સાવધાનતાપૂર્વક આળોટવું, સાવધાનતાપૂર્વક ઉલ્લંઘન કરવું, સાવધાનતા પૂર્વક વધોર ઉલ્લંઘન કરવું અને સાવધાનપૂર્વક બધી ઈંદ્રિયોની પ્રવૃત્તિ કરવી. અપ્રશસ્તકાયરૂપ વિનયના સાત પ્રકાર છે. સાવધાનતા સિવાય જવું, યાવત્-સાવધાનતા સિવાય બધી ઈંદ્રિયોના પ્રવૃત્તિ કરવી. લોકોપચારવિનયના સાત પ્રકાર છે. ગુર્વાદિ વડિલવર્ગની પાસે રહેવું, તેઓની ઈચ્છાપ્રમાણે વર્તવું, કાર્યની સિદ્ધિમાટે હેતુઓની સવડ કરી આપવી, કરેલા ઉપકારનો બદલો દેવો, રોગીઓની સંભાળ રાખવી, દેશકાલજ્ઞતા-અવસરોજિત પ્રવૃત્તિ કરવી અને સર્વ કાર્યોમાં અનુકૂલપણે વર્તુવું. વૈયાવૃત્ત્યના દસ પ્રકાર છે. આચાર્યનું વૈયાકૃત્ય, ઉપાધ્યાયનું, સ્થવિરનું, તપસ્વીનું, રોગીનું, શૈક્ષનું, કુલ, ગણ, સંઘનું અને સાધર્મિકનુંહ વૈયાવૃત્ત્ય.

સ્વાધ્યાયના પાંચ પ્રકાર છે. વાચના, પૃચ્છના, પુનરાવર્તન, ચિંતન અને ધર્મકથા. ધ્યાનના ચાર પ્રકાર છે. આર્તધ્યાન, રૌદ્રધ્યાન, ધર્મધ્યાન અને શુક્લધ્યાન. આર્તધ્યાનના ચાર પ્રકાર છે. અનિષ્ટ વસ્તુઓની પ્રાપ્તિ થતાં તેના વિયોગનું ચિન્તન કરવું, ઈષ્ટ વસ્તુઓની પ્રાપ્તિ થતાં તેના અવિયોગનું ચિંતન કરવું, રોગાદિ કષ્ટ પ્રાપ્ત થતાં તેના વિયોગનું ચિંતન કરવું અને પ્રીતિ ઉત્પન્ન કરનાર કામભોગાદિકની પ્રાપ્તિમાં તેના અવિયોગનું ચિંતન કરવું. આર્તધ્યાનનાં ચાર લક્ષણ કહ્યાં છે. આક્રંદન દીનતા, આંસુઓ પાડવા અને વારંવાર ક્લેશયુક્ત બોલવું. રૌદ્રધ્યાનના ચાર પ્રકાર કહ્યા છે. હિંસાનુંબન્ધી, મૃષાનુબન્ધી, સ્તેયાનુબન્ધી અને સંરક્ષણાનુબંધી રૌદ્ર ધ્યાનાનં ચાર લક્ષણ કહ્યાં છે. ઓસનન્નદોષ, બહુલદોષ, અજ્ઞાનદોષ, અને આમરણાન્દોષ ધર્મધ્યાનના ચાર પ્રકાર છે. તે આ પ્રમાણે-આજ્ઞાવિચય, અપાય વિચય, વિપાકવિચય અને સંસ્થાનવિચય ધર્મધ્યાનનાં ચાર લક્ષણો કહ્યાં છે. આજ્ઞા રુચિ, નિસર્ગરુચિ, સૂત્રરુચિ અને અવગાઢરુચિ ધર્મધ્યાનનાં ચાર ભાવનાઓ કહી છે. એકત્વભાવના, અનિત્યભાવના, અશરણભાવના અને સંસારભાવના. શુક્લ ધ્યાનના ચાર પ્રકાર કહ્યા છે. પૃથકત્વવિતર્ક સવિચાર, એકત્વવિતર્ક અવિચાર, સૂક્ષ્મ, ક્રિય અનિવૃત્તિ અને સમુચ્છિન્નક્રિય અપ્રતિપાતિ. શુક્લધ્યાનનાં ચાર લક્ષણો કહ્યાં છે. ક્ષમા, નિઃસ્પૃહતા, આર્જવ અને માર્દવ શુક્લધ્યાનનાં ચાર આલંબન કહ્યાં છે. અવ્યથા, અસંમોહ, વિવેક અને વ્યુત્સર્ગ શુક્લધ્યાનની ચાર ભાવનાઓ છે, સંસારના અનંતવૃત્તિપણા સંબન્ધે વિચાર, પ્રત્યેક ક્ષણે વસ્તુઓમાં થતા વિપરિણામ સંબંધે વિચાર, સંસારના અશુભપણા સંબંધે ચિંતન અને હિંસાદિ જન્ય અનર્થોનો વિચાર.

વ્યુત્સર્ગના બે પ્રકાર છે. દ્રવ્યવ્યુત્સર્ગ અને ભાવવ્યુત્સર્ગ. દ્રવ્યવ્યુત્સર્ગના ચાર પ્રકાર-ગણવ્યુત્સર્ગ, શરીરવ્યુત્સર્ગ, ઉપધિવ્યુત્સર્ગ અને આહાર-પાણીનો વ્યુત્સર્ગ. ભાવવ્યુત્સર્ગના ત્રણ પ્રકાર છે. કષાયવ્યુસ્તસર્ગ, સંસારવ્યુત્સર્ગ અને કર્મવ્યુત્સર્ગ. કષાયવ્યુત્સર્ગના ચાર પ્રકાર છે. ક્રોધવ્યુત્સર્ગ, યાવત્ લોભવ્યુત્સર્ગ. સંસાર-વ્યુત્સર્ગના ચાર પ્રકાર - નૈરયિકસંસારવ્યુત્સર્ગ, યાવત્-દેવસંસારવ્યુત્સર્ગ. કર્મવ્યુત્સર્ગના આઠ પ્રકાર - જ્ઞાનાવરણીયકર્મવ્યુત્સર્ગ યાવત્-અંતરાયકર્મવ્યુત્સર્ગ.

શતક : ૨૫ - ઉદ્દેશક ૮

(૯૭૦) હે ભગવન્ ! નૈરયિકો કેવી રીતે ઉત્પન્ન થાય છે ? જેમ કોઈ એક કૂદનારો કૂદતો કૂદતો અધ્યવસાયો વડે તે સ્થળને તજીને ભવિષ્યમાં આગળના બીજા સ્થાનને મેળવીને વિહરે છે એજ રીતે એ જીવો પણ કૂદનારાની પેઠે કૂદતા અધ્યવસાય-પરિણામ જન્ય ક્રિયાના સાધનથી તે ભવને છોડી દઈને ભવિષ્યમાં મેળવવા યોગ્ય આગળના ભવને મેળવીને વિહરે છે. તે નારકોની ગતિ કેવી શીઘ્ર હોય છે જેમ કોઈ પુરુષ તરુણ અને બલવાન્ હોય- ઈત્યાદિ ચૌદમા શતકના પહેલા ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. યાવત્ તે ત્રણ સમયની વિગ્રગતિથી ઉત્પન્ન થાય છે, તેમ તે જીવોની તેવી શીઘ્રગતિ છે અને તે પ્રકારે તે જીવોનો શીઘ્ર ગતિવિષય છે. તે જીવો પોતાના પરિણામરૂપ અને મન વગરેના વ્યાપારરૂપ કર્મબંધના હેતુ-દ્વારા પરભવનું આયુષ બાંધે છે. તે જીવોના આયુષનો ક્ષય થવાથી, તે જીવોના ભવનો ક્ષય થવાથી અને તે જીવોની સ્થિતિનો નાશ થવાથી તે જીવોની ગતિ પ્રવર્તે છે.

હે ભગવન્ ! તે જીવો શું પોતાની ઋદ્ધિથી-શક્તિથી ઉપજે છે પારકી ઋદ્ધિથી ઉપજે છે ? હે ગૌતમ ! તે જીવો પોતાની ઋદ્ધિથી ઉપજે છે, પણ પરની ઋદ્ધિથી ઉપજતા નથી. હે ગૌતમ ! તે જીવો પોતાના કર્મથી ઉપજે છે, પણ પારકા કર્મથી નથી ઉપજતા. હે ગૌતમ ! તે જીવો પોતાના પ્રયોગથી ઉપજે છે, પણ પારકા પ્રયોગથી ઉપજતા નથી. હે ગૌતમ ! જેમ નૈરયિક વિષે કહ્યું તેમ બધું અસુરકુમાર સંબંધે પણ જાણવું, યાવત્-'તેઓ પોતાના પ્રયોગથી ઉત્પન્ન થાય છે, પણ પરપ્રયોગથી ઉત્પન્ન થતા નથી.' એ પ્રમાણે એ કેંદ્રિય સિવાય યાવત્-વૈમાનિક સુધી જીવો સંબંધે સમજવું. એકેંદ્રિયો વિષે પણ તેજ પ્રકારે જાણવું, માત્ર વિશેષ એ કે, તેઓની વિગ્રહગતિ ચાર સમયની હોય છે.

શતક : ૨૫ ઉદ્દેશક ૯ થી ૧૨

(૯૭૧) હે ભગવન્ ! ભવસિદ્ધિક નૈરયિકો કેવી રીત ઉત્પન્ન થાય છે ? હે ગૌતમ ! 'જેમ કોઈ એક કૂદનારો કૂદતો કૂદતો'- ઈત્યાદિ પૂર્વોક્ત સમજવું. બાકી બધું તે જ રીતે યાવત્-વૈમાનિક સુધી સમજવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.'

(૯૭૨) હે ભગવન્ ! અભવસિદ્ધિક નૈરયિકો કેવી રીતે ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! 'જેમ કોઈ એક કૂદનારો કૂદતો કૂદતો'-ઈત્યાદિ બાકીનું બધું પૂર્વોક્ત જાણવું, અને એ રીતે યાવત્-વૈમાનિક સુધી સમજવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.' હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.'

(૯૭૩) હે ભગવન્ ! સમ્યગ્દષ્ટિ નૈરયિકો કેવી રીતે ઉપજે ? હે ગૌતમ ! જેમ કોઈ કૂદનાર કૂદતો કૂદતો-ઈત્યાદિ બાકીનું બધું પૂર્વોક્ત જાણવું. એ પ્રમાણે એકેન્દ્રિય સિવાય યાવત્-વૈમાનિક સુધી જાણવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.'

(૯૭૪) મિથ્યાદષ્ટિ નૈરયિકો કેવી રીતે ઉપજે ? હે ગૌતમ ! જેમ કોઈ કૂદનાર કૂદતો કૂદતા-ઈત્યાદિ બાકીનું બધું વૈમાનિક સુધી જાણવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.

શતક : ૨૫-ની મુનિ દીપરત્ન સાગરે કરેલ ગુર્જરછાયા પૂર્ણ

શતક : ૨૬

ઉદ્દેશો : ૧

(૯૭૫) આ શતકમાં અગિયાર ઉદ્દેશકો છે અને તેમાં પ્રત્યેક ઉદ્દેશકે જીવો, લેશ્યાઓ, પાક્ષિકો દષ્ટિ, અજ્ઞાન, જ્ઞાન, સંજ્ઞા, વેદ, કષાય, યોગ અને ઉપયોગ-એમ અગિયાર સ્થાનો-વિષયોને આશ્રયી બન્ધવક્તવ્યતા કહેવાની છે.

(૯૭૬) હે ભગવન્ ! શું જીવે પાપકર્મ બાંધ્યું, બાંધે છે અને બાંધશે ? અથવા શું જીવે પાપકર્મ બાંધ્યું, બાંધે છે અને નહીં બાંધશે ? અથવા શું જીવે પાપકર્મ બાંધ્યું, નથી બાંધતો અને બાંધશે ? અથવા શું જીવે પાપકર્મ બાંધ્યું, નથી બાંધતો અને નહીં બાંધશે ? હે ગૌતમ ! કોઈ જીવે પાપકર્મ બાંધ્યું છે, બાંધે છે અને બાંધશે, કોઈ જીવે પાપકર્મ બાંધ્યું છે, બાંધે છે અને બાંધશો નહં, કોઈ જીવે પાપ કર્મ બાંધ્યું છે, નથી બાંધતો અને બાંધશો તથા કોઈ જીવો પાપ કર્મ બાંધ્યું છે, નથી બાંધતો અને બાંધશે નહીં. લેશ્યાસંબંધ કોઈ લેશ્યાવાળા જીવ પાપ કર્મ બાંધતો હતો, બાંધે છે અને બાંધશે-ઈત્યાદિ ચારે ભાંગા જાણવા. સાકાર ઉપયોગવાળા અને અનકાર ઉપયોગવાળા - એ બધાં પદોમાં પહેલો અને બીજો-એ બે ભાંગા કહેવા. અસુરકુમારને પણ એ પ્રમાણે વક્તવ્યતા કહેવી. પરન્તુ વિશેષ એ કે તેઓને તેજોલેશ્યા, સ્ત્રીવેદ અને પુરુષવેદ અધિક કહેવો અને નપુંસકવેદ ન કહેવો. બધે પહેલો અને બીજો ભાંગો કહેવો. એ રીતે યાવત્-સ્તનિતકુમાર સુધી જાણવું. એમ પૃથિવીકાયિક, અપ્કાયિક અને યાવત્-પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકને પણ સર્વત્ર પહેલો અને બીજો-એ બે ભાંગો જાણવા. પરન્તુ વિશેષ એ કે, જે જીવને જે લેશ્યા,દષ્ટિ, જ્ઞાન, અજ્ઞાન, વેદ અને યોગ હોય તે તેને કહેવો, અને બાકી બધું તેજ પ્રમાણે જાણવું. મનુષ્યને જીવપદ સંબંધે કહી છે તે બધી વક્તવ્યતા કહેવી. અસુરકુમારની પેઠે વાનવ્યંતરને જાણવું. તથા જ્યોતિષિક અને વૈમાનિક સંબંધે પણ એજ રીતે સમજવું. પરન્તુ વિશેષ એ કે અહીં લેશ્યાઓ કહેવી અને બાકી બધું તે જ પ્રમાણે કહેવું.

(૯૭૭) હે ભગવન્ ! શું જીવ જ્ઞાનાવરણીય કર્મ બાંધ્યું હતું બાંધે છે અને બાંધશે ? હે ગૌતમ ! જેમ પાપ કર્મ સંબંધે વક્તવ્યતા કહી તે પ્રમાણે જ્ઞાનાવરણીય કર્મ સંબંધે પણ કહેવી. પરન્તુ વિશેષ એ કે, જીવપદ અને મનુષ્યપદમાં સકષાયી યાવત્-લોભકષાયીને આશ્રયી પહેલો અને બીજો ભાંગો કહેવો. બાકી બધું તેમજ કહેવું. એ પ્રમાણે યાવત્ વૈમાનિક સુધી જાણવું. જ્ઞાનાવરણીય કર્મની પેઠે દર્શનાવરણીયક કર્મનો પણ સંપૂર્ણ દંડક કહેવો. જીવની વેદનીય કર્મ સંબંધ પૃચ્છા. હે ગૌતમ ! કોઈ જીવે બાંધ્યું હતું, બાંધે છે અને બાંધશે, કોઈ જીવ બાંધ્યું હતું, બાંધે છે અને બાંધશે નહીં. કોઈ જીવ બાંધ્યું હતું, નથી બાંધતો અને બાંધશે નહીં. લેશ્યાવાળા જીવને પણ એજ રીતે ત્રીજા ભંગ સિવાય બાકીના ત્રણે ભાંગા જાણવા. કૃષ્ણલેશ્યાવાળા યાવત્-પદ્મલેશ્યાવાળા જીવોને પહેલો અને બીજો ભાંગો અને શુક્લલેશ્યાવાળા જીવોને ત્રીજા ભાંગા સિવાયના બાકીના (ત્રણે) ભાંગા જાણવા. લેશ્યારહિત જીવોને છેલ્લો ભાંગા જાણવો. કૃષ્ણપાક્ષિક જીવોને પહેલા અને બીજો અને શુલ્કપક્ષવાળા જીવોને ત્રીજા ભાંગા સિવાયના બાકીના ત્રણે ભાંગા કહેવા. એ પ્રમાણે સમ્યગ્દષ્ટિ જીવને વિષે પણ જાણવું. મિથ્યાદષ્ટિય અને સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ સંબંધે બે ભાંગા જાણવા. જ્ઞાનીને ત્રીજા ભાંગા સિવાયના બાકીના ત્રણે ભાંગા કહેવા. આભિનિબોધિક જ્ઞાની અને યાવત્ મન:પર્યવજ્ઞાનીને પહેલો અને બીજો ભાંગો કહેવો, અને કેવલજ્ઞાનીને ત્રીજા ભાંગા સિવાય બાકીના ત્રણે ભાંગા કહેવા. એ પ્રમાણે નોસંજ્ઞામાં ઉપયુક્ત, વેદરહિત, અકષાયી, સાકાર ઉપયોગવાળા અને અનાકાર ઉપયોગવાળાએ બધા જીવોને ત્રીજા ભાંગા સિવાય બાકીના (ત્રણે) ભાંગા કહેવા. અયોગી જીવને છેલ્લો ભાંગો અને બાકી બધે સ્થળે પહેલો અને બીજો એમ બે ભાંગા

જાણવા. શું નૈરયિક જીવે વેદનીય કર્મ બાંધ્યું હતું, - ઈત્યાદિ પૃચ્છા. પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. એ રીતે નૈરયિકોથી માંડી યાવત્-વૈમાનિક સુધી જેને જે હોય તેને તે કહેવું. તથા બધે પહેલો અને બીજો ભાંગો સમજવો. પરન્તુ વિશેષ એ કે, જીવને પેઠે મનુષ્યો સંબંધે કહેવું. જેમ પાપકર્મ સંબંધે કહ્યું તેમ મોહનીય કર્મ સંબંધે પણ જાણવું. એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિક સુધી સમજવું.

(૯૮૦) હે ભગવન્ ! શું જીવે આયુષ કર્મ બાંધ્યું હતું, બાંધે છે- ઈત્યાદિ પૃચ્છા. હે ગૌતમ ! કોઈ જીવે બાંધ્યું હતું-ઈત્યાદિ ચારે ભાંગા જાણવા. લેશ્યાવાળા જીવો અને યાવત્-શુલ્કલેશ્વાવાળો જીવોને ચાર ભાંગા જાણવા, અને લેશ્યારહિત જીવને છેલ્લો ભાંગો જાણવો. કૃષ્ણપાક્ષિક સંબંધે પૃચ્છા. હે ગૌતમ ! કોઈ જીવે આયુષ બાંધ્યું હતું, બાંધે છે અને બાંધશે. અથવા કોઈ જીવે આયુષ બાંધ્યું હતું, નથી બાંધતો અને બાંધશે. શુક્લપાક્ષિક, સમ્યગ્દષ્ટિ અને મિથ્યાદષ્ટિ જીવોને ચારે ભાંગા જાણવા.સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ સંબંન્ધે પૃચ્છા. હે ગૌતમ ! કોઈક મિથ્યાદષ્ટિ જીવે આયુષ બાંધ્યું હતું, બાંધતો નથી અને બાંધશે, કોઈક જીવે બાંધ્યું હતું, નથી બાંધતો અને બાંધશે નહીં. જ્ઞાની, યાવત્-અવધિજ્ઞાનીને ચારે ભાંગા કહેવા. કોઈક મનઃપર્યવજ્ઞાનીએ આયુષ બાંધ્યું હતું, બાંધે છે અને બાંધશે. કોઈએ બાંધ્યું હતું, નથી બાંધતો અને બાંધશે નહીં. કેવલજ્ઞાનીને છેલ્લો ભાંગો જાણવો. એજ પ્રકારે એ ક્રમવડે નોસંજ્ઞામાં ઉપયુક્ત જીવ સંબંધે બીજા ભાંગા સિવાય બાકીના ત્રણે ભાંગા મનઃપર્યવજ્ઞાનીની પેઠે જાણવા. વેદરહિત અને અકષાયી જીવને સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિની પેઠે ત્રીજો અને ચોથો ભાંગો કહેવો, અયોગીને વિષે છેલ્લો ભાંગો કહેવો અને બાકીનાં પદોને ચારે ભાંગા યાવત્- અનાકાર ઉપયોગવાળા જીવ સુધી જાણવા.

હે ભગવન્ ! શું નૈરયિક જીવે આયુષ કર્મ બાંધ્યું હતું-ઈત્યાદિ પૃચ્છા. હે ગૌતમ ! કોઈન નૈરયિક જીવે બાંધ્યું હતું-ઈત્યાદિ ચાર ભાંગા કહેવા. એ પ્રમાણે બધે સ્થાને પણ નૈરયિકો સંબંધે ચાર ભાંગા જાણવા. પરન્તુ વિશેષ એ કે, કૃષ્ણલેશ્યાવાળા અને કૃષ્ણપાક્ષિકને પહેલો અને ત્રીજો ભાંગો જાણવો, સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિમાં ત્રીજો અને ચોથો ભાંગો કહેવો. અસુરકુમારોમાં એજ રીતે જાણવું, પણ વિશેષ એ કે કૃષ્ણલેશ્યાવાળા જીવોને ચાર ભાંગા કહેવા. બાકી બધું નૈરયિકોની પેઠે સમજવું. એ રીતે યાવત્-સ્તનિત કુમારો સુધી જાણવું. પૃથિવીકાયિકનોને બધે ઠેકાણે ચારે ભાંગા કહેવા. પણ વિશેષ એ કે કૃષ્ણ પાક્ષિકમાંપહેલો અને ત્રીજો ભાંગો કહેવો. તેજોલેશ્યાવાળા સંબંધે પ્રશ્ન. હે ગૌતમ ! તેણે બાંધ્યું હતું, બાંધતો નથી અને બાંધશે. બાકી બધે સ્થળે ચાર ભાંગા કહેવા. એ પ્રમાણે અપ્કાયિક અને વનસ્પતિકાયિકને પણ બધું જાણવું. તેજસ્કાયિક અને વાયુકાયિકને વિષે બધે પહેલો અને ત્રીજો ભાંગો કહેવો. બેઈંદ્રિય, તેઈંદ્રિય અને ચઉરિંદ્રિયને બધે પહેલો અને ત્રીજો ભાંગો જાણવો. પણ વિશેષ એ કે, સમ્યકત્વ, જ્ઞાન, આભિનિબોધિકજ્ઞાન અને શ્રુતજ્ઞાન સંબંધે ત્રીજો ભાંગો કહેવો. સમ્યગ્મિથ્યાત્વમાં ત્રીજો અને ચોથો ભાંગો કહેવો. સમ્યકત્વ, જ્ઞાન, આભિનિબોધિકજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન, અવધિજ્ઞાન એ પાંચે પદોમાં બીજા ભાંગા સિવાય બાકીના ત્રણે ભાંગા કહેવા, અને બાકીનાં પદોમાં ચારે ભાંગા કહેવા, જેમ જીવો સંબન્ધે કહ્યું છે તેમ મનુષ્યોને પણ કહેવું. પણ વિશેષ એ કે, સમ્યકત્વ, ઔધિકજ્ઞાન, મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન અને અવધિજ્ઞાન - એ બધાપદોમાં બીજા ભાંગા સિવાય બાકીના ત્રણે ભાંગા કહેવા; અને બાકી બધું પૂર્વોક્ત જાણવું. જેમ અસુરકુમારો સંબંધે કહ્યું છે. તેમ વાનવ્યંતર, જ્યોતિષિક અને વૈમાનિક સંબંધે પણ કહેવું. જેમ જ્ઞાનાવરણીય કર્મ સંબંધે કહ્યું છે તેમ નામ, ગોત્ર અને અંતરાય સંબંધે પણ કહેવું.

શતક : ૨૬ ઉદ્દેશક ૨

(૯૮૧) હે ભગવન્ ! શું અનન્તરોપપન્ન નૈરયિકે પાપ કર્મ બાધ્યું હતું-ઈત્યાદિ પૂર્વવત્ પૃચ્છા. હે ગૌતમ ! કોઈએ બાંધ્યું હતું-ઈત્યાદિ પહેલો અને બીજો ભાંગો કહેવો. હે ભગવન્ ! શું લેશ્યાવાળા અનન્તરોપપન્ન નૈરયિકે પાપકર્મ બાંધ્યું હતું-ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. હે ગૌતમ ! અહીં પહેલો અને બીજો ભાંગો કહેવો. એમ લેશ્યાદિ બધા પદોમાં પહેલો અને બીજો ભાંગો કહેવો. પણ સમ્યગ્મિથ્યાત્વ મનોયોગ અને વચનયોગ સંબન્ધે ન પૂ ું. એ પ્રમાણે યાવત્-સ્તનિતકુમારો સુધી જાણવું. બેઈન્દ્રિય, તેઈન્દ્રિય, અને ચઉરિન્દ્રિયને વચનયોગ ન કહેવો. પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોને સમ્યગ્મિથ્યાત્વ, અવધિજ્ઞાન, વિભંગ જ્ઞાન, મનોયોગ અને વચનયોગ-એ પાંચ પદો ન કહેવાં. મનુષ્યોને અલેશ્યપણું, સમ્યગ્મિથ્યાત્વ, મનઃપર્યવજ્ઞાન, કેવલજ્ઞાન, વિભંગજ્ઞાન, નોસંજ્ઞોપયોગ, અવેદક, અકષાયિત્વ, મનોયોગ, વચનયોગ અને અયેગિત્વ-એ અગિયાર પદો ન કહેવા. જેમ નૈરયિકોને કહ્યું છે તેમ વાનવ્યંન્તર, જ્યોતિષિક અને વૈમાનિકને પણ પૂર્વોક્ત ત્રણ પદ ન કહેવા. બાકીનાં બધા સ્થાને પહેલો અને બીજો ભાંગો જાણવો. એકેન્દ્રિયને સર્વત્ર પહેલો અને બીજો ભાંગો કહેવો. જેમ પાપકર્મ સંબંન્ધે કહ્યું તેમ જ્ઞાનાવરણીય કર્મ સંબંધે પણ દંડક કહેવો. એ રીતે આયુષ સિવાય યાવત્-અંતરાય કર્મ પણ દંડક કહેવો. અનંતરોપપન્ન નૈરયિક પૂર્વે આયુષ કર્મ બાંધ્યું હતું, બાંધતો નથી અને બાંધશે. લેશ્યાવાળા અનન્ત રોપપન્નક નૈરયિકે આયુષ કર્મ સંબંધે ત્રીજો ભાંગો

જાણવો. એ પ્રમાણે યાવત્-અનાકાર ઉપયોગ સુધી બધે ત્રીજો ભાંગો જાણવો. એમ મનુષ્ય સિવાય યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું. મનુષ્યોને બધે ત્રીજો અને ચોથો ભાંગો જાણવો. પરન્તુ વિશેષ એ કે, કૃષ્ણપાક્ષિકને ત્રીજો ભાંગો કહેવો. બધામાં પૂર્વ પ્રમાણે ભિન્નતા જાણવી.

શતક : ૨૬ ઉદ્દેશક ૩ થી ૧૦

(૯૮૨) હે ભગવન્ ! શું પરંપરોપપન્ન નૈરયિકે પાપકર્મ બાંધ્યું હતું-ઈત્યાદિ પૃચ્છા. કોઈકે બાંધ્યું હતું-ઈત્યાદિ પહેલો અને બીજો ભાંગો સમજવો. જેમ પ્રથમ ઉદ્દેશક કહ્યો છે તેમ પરંપરોપપન્ન નૈરયિકાદિસંબંધે પાપકર્માદિ નવ દંડક સહિત આ ઉદ્દેશક કહેવો. આઠ કર્મ પ્રકૃતિઓમાં જેને જે કર્મની વક્તવ્યતા કહી છે તેને તે કર્મની વક્તવ્યતા કહેવી. એ પ્રમણે યાવત્-અનાકાર ઉપયોગવાળા વૈમાનિકો સુધી જાણવું.

(૯૮૩) હે ભગવન્ ! શું અનંતરાવગાઢ નૈરયિક પાપ કર્મ બાંધ્યું હતું-ઈત્યાદિ પૃચ્છા. હે ગૌતમ ! જેમ અનંતરોપપન્નથી સાથે પાપકર્માદિ નવદંડકસંગૃહીત ઉદ્દેશક કહ્યો તેમ અનંતરાવગાઢ સંબન્ધે પણ વૈમાનિક સુધી ઉદ્દેશક કહેવો.

(૯૮૪) હે ભગવન્ ! શું પરંપરાવગાઢ નૈરયિકે પાપકર્મ બાંધ્યું હતું-ઈત્યાદિ પૃચ્છા. જેમ પરંપરોપન્નક સંબન્ધે ઉદ્દેશક કહ્યો તેમ પરંપરાવગાઢ સંબંધે પણ કહેવો.

(૯૮૫) હે ભગવન્ ! શું અનન્તરાહારક (આહારક પ્રથમસમયે વર્તમાન)રૂ નૈરયિકે પાપકર્મ બાંધ્યું હતું-ઈત્યાદિ પૃચ્છા. હે ગૌતમ ! જેમ અનન્તરોપપન્ન સંબન્ધે ઉદ્દેશક કહ્યો તેમ અનન્તરાભક સંબંધે પણ સંપૂર્ણ ઉદ્દેશક કહેવો. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.

(૯૮૬) શું પરંપરહારક નૈરયિકે પાપકર્મ બાંધ્યું-ઈત્યાદિ પૃચ્છા. પરંપરોપન્નક સંબંધે ઉદ્દેશક કહ્યો છે તે જ રીતે પરંપરાહારક સંબંધે પણ કહેવો.

(૯૮૭) હે ભગવન્ ! શું અનંતરપર્યાપ્ત નૈરયિકે પાપ કર્મ બાંધ્યું હતું-ઈત્યાદિ પૃચ્છા. જેમ અનન્તરોપપન્ન સંબંધે ઉદ્દેશક કહ્યો તેમ અનંતરપર્યાપ્તક સંબંધે કહેવું.

(૯૮૮) શું પરંપરપર્યાપ્ત નૈરયિકે પાપકર્મ બાંધ્યું હતું-ઈત્યાદિ પૃચ્છા. જેમ પરંપરોપન્નક સંબંધે ઉદ્દેશક કહ્યો છે તેમ પરંપરપર્યાપ્ત સંબંધે કહેવું.

(૯૮૯) હે ભગવન્ ! શું ચરમ નૈરયિકે પાપકર્મ બાંધ્યું હતું-ઈત્યાદિ પૃચ્છા. પરંપરોપપન્નકની જેમ ચરમ નૈરયિકાદિ સંબંધે પણ કહેવું.

શતક : ૨૬ - ઉદ્દેસો - ૧૧

(૯૯૦) હે ભગવન્ ! શું અચરમ નૈરયિકે પાપકર્મ બાંધ્યું હતું-ઈત્યાદિ પૃચ્છા. હે ગૌતમ ! પ્રથમ ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે પહેલો અને બીજો-એમ બે ભાંગા બધે સ્થળે યાવત્-પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક સુધી કહેવા. અચરમ મનુષ્યો કોઈએ પાપકર્મ બાંધ્યું હતું. બાંધે છે અને બાંધશે; કોઈએ બાંધ્યું હતું, બાંધે છે અને બાંધશે નહિ, કોઈએ બાંધ્યું હતું, નથી બાંધતો અને બાંધશે. લેશ્યાવાળા અચરમ મનુષ્યના પાપકર્મ સંબંધે ઉપર કહ્યા પ્રમાણે છેલ્લા સિવાયના બાકીના (ત્રણ) ભાંગા કહેવા. એ રીતે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી સમજવું. દર્શનાવરણીય કર્મ સંબંધે પણ એ રીતે બધું જાણવું. વેદનીય કર્મ સંબંધે બધે સ્થળે પહેલો અને બીજો ભાંગો-એમ બે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવા. વિશેષ એ કે, મનુષ્યપદમાં લેશ્યારહિત, કેવળી અને અયોગી અચરમ મનુષ્ય નથી. હે ભગવન્ ! શું અચરમ નૈરયિક મોહનીય કર્મ બાંધ્યું હતું-ઈત્યાદિ પૃચ્છા. હે ગૌતમ ! જેમ પાપકર્મ સંબંધે કહ્યું તેમ બધું યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું. અચરમ નૈરયિકના આયુષ કર્મ સંબંધે પહેલો અને બીજો ભાંગો જાણવો. એ રીતે બધાં પદોમાં પણ જાણવું. નૈરયિકો વિષે પહેલો અને ત્રીજો ભાંગો કહેવો. વિશેષ એ કે, સમ્યક્ત્વમિથ્યાત્વમાં ત્રીજો ભાંગો જાણવો. એ રીતે યાવત્-સ્તનિતકુમારો સુધી જાણવું. પૃથિવીકાયિક, અપ્કાયિક અને વનસ્પતિકાયિકોને તેજોલેશ્યામાં ત્રીજો ભાંગો કહેવો. બાકી બધાં પદોમાં બધે સ્થળે પહેલો અને ત્રીજો ભાંગો જાણવો. અગ્નિકાયિક અને વાયુકાયિકોને બધે સ્થળે પ્રથમ પ્રથમ અને તૃતીય ભાંગો કહેવો. બેઈંદ્રિય, તેઈંદ્રિય અને ચઉરિન્દ્રિયને વિષે પણ એમજ જાણવાં. પણ વિશેષ એ કે સમ્યક્ત્વ, ઔધિકજ્ઞાન, આભિનિબોધિક જ્ઞાન અનેશ્રુત જ્ઞાન એ ચારે સ્થાનોમાં ત્રીજો ભાંગો સમજવો. પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોને સમ્યગ્મિથ્યાત્વમાં ત્રીજો ભાંગો અને બાકીનાં સ્થાનોમાં સર્વત્ર પ્રથમ અને તૃતીય ભાંગો જાણવો. મનુષ્યોને સમ્યગ્મિથ્યાત્વ, અવેદક, અને અકષાયી-એ ત્રણ પદોમાં ત્રીજો ભાંગો જાણવો. લેશ્યારહિત, કેવલજ્ઞાન અને અયોગી સંબંધે પ્રશ્ન ન કરવો. બાકી બધાં પદોમાં સર્વત્ર પ્રથમ અને તૃતીય ભાંગો કહેવો. જેમ નૈરયિકો સંબંધે કહ્યું તેમ વાનવ્યંતર, જ્યોતિષિક અને વૈમાનિકો સંબંધે પણ જાણવું. જેમ જ્ઞાનાવરણીય કર્મસંબંધે જણાવ્યું તેમ નામ, ગોત્ર અને અંતરાય સંબંધે બધું સમજવું.

શતક : ૨૬ - ની મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ ગુર્જરછાયા પૂર્ણ

શતક - ૨૭

(૯૯૧) હે ગૌતમ ! કોઈક જીવે પાપકર્મ કર્યું હતું, કરે છે અને કરશે. કોઈક જીવે કર્યું હતું, કરે છે અને કરશે નહિ. કોઈક જીવે કર્યું હતું, કરતો નથી અને કરશે. અને કોઈક જીવે કર્યું હતું, કરતો નથી અને કરશે નહિ. હે ભગવન્ ! લેશ્યાવાળા જીવો પાપ કર્મ કર્યું હતું. ઈત્યાદિ પૂર્વોક્ત પાઠ વડે બંધિશતકમાં બે વક્તવ્યતા કહી છે તે બધી વક્તવ્યતા અહીં કહેવી. તેમજ નવ દંડક સહિત અગિયાર ઉદ્દેશકા પણ અહીં કહેવા.

શતક : ૨૭ મુની દીપરત્નસાગરે કરેલ ગુર્જરછાયા પૂર્ણ

શતક : ૨૮

ઉદ્દેશક ૧ થી ૧૧

(૯૯૨) હે ભગવન્ ! જીવોએ કઈ ગતિમાં પાપ કર્મનું આચરણ કર્યું હતું ? હે ગૌતમ ! બધા જીવો તિર્યંચયોનિમાં હતા, અથવા બધા જીવો તિર્યંચયોનિમાં અને નૈરયિકોમાં હતા, અથવા બધા જીવો તિર્યંચયોનિમાં અને મનુષ્યોમાં હતા અથવા બધા જીવો તિર્યંચયોનિમાં અને દેવોમાં હતા, અથવા બધા જીવો તિર્યંચયોનિમાં, નૈરયિકોમાં અને મનુષ્યોમાં હતા, અથવા બધા જીવો તિર્યંચયોનિમાં, નૈરયિકોમાં અને દેવોમાં હતા, અથવા બધા જીવો તિર્યંચયોનિમાં, મનુષ્યોમાં અને દેવોમાં હતા, અથવા બધા તિર્યંચયોનિમાં, નૈરયિકોમાં, મનુષ્યોમાં અને દેવોમાં હતા. (અને તે ગતિમાં તેઓએ પાપકર્મનું સમર્જન ને સમાચરણ કર્યું હતું.) લેશ્યાવાળા જીવોનામાં પાપ કર્મનું સમર્જન અને સમાચરણ સંબંધે પૂર્વની પેઠે જાણવું. કૃષ્ણલેશ્યાવાળા યાવત્-અલેશ્યા-કૃષ્ણપાક્ષિક, શુક્લપાક્ષિક, યાવત્-અનાકાર ઉપયોગવાળા સંબંધે પણ એજ પ્રમાણે સમજવું. હે ભગવન્ ! નૈરયિકોએ કઈ ગતિમાં પાપકર્મ ઉપાર્જન કર્યું હતું અને કઈ ગતિમાં પાપ કર્મનું આચરણ કર્યું હતું ? હે ગૌતમ ! બધાય જીવો તિર્યંચયોનિકોમાં હતા-ઈત્યાદિ પૂર્વની પેઠે આઠે ભાંગા કહકેવો, એ પ્રમાણે યાવત્-અનાકારોપયોગવાળા સંબંધે સમજવું. અને યાવત્-વૈમાનિકો સુધી એજ રીતે જાણવું. એમ જ્ઞાનાવરણીય, યાવત્-અંતરાય કર્મવડે પણ દંડક કહેવો. એમ જીવથી માંડીને વૈમાનિક પર્યન્ત નવ દંડક થાય છે.

(૯૯૩) હે ભગવન્ ! અનન્તપરોપન્ન નૈરયિકોએ કઈ ગતિમાં પાપ કર્મનું સમર્જન કર્યું અને કઈ ગતિમાં પાપ કર્મનું સમાચરણ કર્યું ? હે ગૌતમ ! તે બધા ય તિર્યગ્યોનિકોમાં હતા. એમ અહીં પણ આઠ ભાંગા જાણવા. અનંત-રોપપન્નક નૈરયિકોને અપેક્ષી જેને જે લેશ્યાદિક અનાકાર ઉપયોગ સુધી હોય તે બધું વિકલ્પથી યાવત્-વૈમાનિકો સુધી કહેવું. પણ વિશેષ એ કે, જે અનંતરોપપન્ન જીવોમાં જે જે બાબત (મિશ્રદષ્ટિ, મનોયોગ, વચનયોગાદિ) પરિહાર કરવા યોગ્ય હોય તે બાબત બંધિ શતકમાં કહ્યા પ્રમાણે પરિહરવી. એ રીતે જ્ઞાનાવરણીય અને યાવત્-અંતરાય કર્મ વડે પણ નવ દંડકસહિત આ ઉદ્દેશક કહેવો.

(૯૯૪) એમ એજ ક્રમથી જેમ બંધિશતકમાં ઉદ્દેશકોની પરિપાટી કહી છે તેમ અહીં પણ આઠે ભાંગામાં જાણવી. પરન્તુ વિશેષ એ કે, જેને જે હોય તેને તે છેલ્લા ઉદ્દેશક સુધી કહેવું. એમ બધા મળીને અગીયાર ઉદ્દેશકો થાય છે.

શતક : ૨૮-ઉદ્દેસા-૧થી ૧૧ મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ ગુર્જરછાયા પૂર્ણ શતક : ૨૯

ઉદ્દેસક - ૧ થી ૧૧

(૯૯૫) હે ભગવન્ ! શું ઘણા જીવો પાપ કર્મને ભોગવવાની શરુઆત એક કાળે કરે છે અને તેનો અંત પણ એક કાળે કરે છે ? ભોગવવાની શરુઆત એક કાળે કરે છે અને તેનો અંત ભિન્ન કાળે કરે છે ? ભોગવવાની શરુઆત ભિન્ન કાળે કરે છે અને અંત એક કાળે કરે છે કે તેને ભોગવવાની શરુઆત ભિન્ન કાળે કરે છે અને તેનો અંત પણ ભિન્ન કાળે કરે છે ? હે ગૌતમ ! તેમજ છે. હે ગૌતમ ! જીવો ચાર પ્રકારના કહ્યા છે. કેટલાક જીવો સમાન કાળે આયુષના ઉદયવાળા અને સમકાળે ભવાન્તરમાં ઉત્પન્ન થયેલા, કેટલાક જીવો સમાન કાળે આયુષના ઉદયવાળા અને જુદા જુદા સમયે પરભવમાં ઉત્પન્ન થએલા, કેટલાક જુદા જુદા કાળે આયુષના ઉદયવાળા અને સાથે ઉત્પન્ન થયેલા તથા કેટલાક જુદા કાળે આયુષના ઉદયવાળા અને જુદા જુદા સમયે પરભવમાં ઉત્પન્ન થયેલા હોય છે. તેમાં જે જીવો સમાનકાળે આયુષના ઉદયવાળા અને પરભવમાં સાથે ઉત્પન્ન થયેલા હોય છે તેઓ એકજ કાળે પાપ કર્મને ભોગવવાની શરુઆત કરે છે અને તેનો અંત પણ એક કાળે કરે છે. જે જીવો સમાન કાળે આયુષના ઉદયવાળા અને જુદા જુદા સમયે પરભવમાં ઉત્પન્ન થયેલા હોય છે તેઓ પાપ કર્મને ભોગવવાની શરુઆત એક કાળે કરે છે અને તેનો અંત પણ જુદા જુદા સમયે કરે છે. જે જીવો જુદા જુદા કાળે આયુષના ઉદયવાળા અને સાથે પરભવમાં ઉત્પન્ન થયેલા હોય છે તેઓ પાપ કર્મને ભોગવવાની શરુઆત જુદા જુદા કાળે કરે છે અને તેનો અંત એક કાળે કરે છે અને જે જીવો જુદા જુદા કાળે આયુષના ઉદયવાળા અને જુદા જુદા સમયે પરભવમાં ઉત્પન્ન થયેલા છે તેઓ

પાપ કર્મને ભોગવવાની શરુઆત જુદા જુદા કાળે કરે છે અને તેનો અંત પણ જુદા જુદા કાળે કરે છે.

હે ભગવન્ ! શું લેશ્યાવાળા જીવો પાપ કર્મને ભોગવવાની શરુઆત એક કાળે કરે છે - ઈત્યાદિ પૂર્વ પ્રમાણે પૂ઼ં. હે ગૌતમ ! ઉત્તર પૂર્વ પ્રમાણે સમજવો. બધાં સ્થાનોમાં પણ યાવત્-અનાકાર ઉપયોગવાળા સુધી સમજવું. એ બધાં પદો પણ એ જ વક્તવ્યતાથી કહેવાં. હે ભગવન્ ! શું નૈરયિકો પાપ કર્મને ભોગવવાની શરુઆત એક કાળે કરે ઈત્યાદિ પૃચ્છા. જેમ જીવો સંબંધે આગળ જણાવ્યું તેમ નૈરયિકો સંબંધે પણ જાણવું. એમ યાવત્-અનાકાર ઉપયોગવાળા નૈરયિકો સંબંધે સમજવું. એજ પ્રકારે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જેને જે હોય તે તેને આજ ક્રમથી કહેવું. જેમ પાપ કર્મ સંબંધે દંડક કહ્યો તેમ ક્રમવડે જીવથી વૈમાનિકો સુધી આઠે કર્મપ્રકૃતિઓ સંબંધે આઠ દંડક કહેવા.

(૯૯૬) અનંતરોપપન્ન નૈરયિકોમાં કેટલાક એક કાળે પાપ કર્મને ભોગવવાની શરુઆત કરે છે અને તેનો અંત પણ એક કાળે જ કરે છે અને કેટલાક એક કાળે પાપ કર્મને ભોગવવાની શરુઆત કરે છે ને તેનો અંત જુદા જુદા સમયે કરે છે. હે ગૌતમ ! અનંતરોપપન્ન નૈરયિકો બે પ્રકારના કહ્યા છે. કેટલાક સમકાળે આયુષના ઉદયવાળા અને સમકાળે પરભવમાં ઉત્પન્ન થયેલા, અને કેટલાક સમકાળે આયુષના ઉદયવાળા અને જુદા કાળે પાપ-કર્મને ભોગવવાની શરુઆત કરે છે અને તેનો અંત પણ એક કાળે કરે છે. તથા જેઓ સમકાળે આયુષના ઉદયવાળા અને જુદા જુદા સમયે પરભવમાં ઉત્પન્ન થયેલા છે તેઓ પાપ કર્મને ભોગવવાની શરુઆત તો એક કાળે કરે છે અને તેનો અંત જુદા જુદા કાળે કરે છે. હે ભગવન્ ! શું લેશ્યાવાળા અનંતરોપપન્ન નૈરયિકો પાપકર્મને ભોગવવાની શરુઆત એક કાળે કરે છે-ઈત્યાદિ પૃચ્છા. હે ગૌતમ ! પૂર્વની પેઠે જાણવું. એ રીતે યાવત્-અનાકાર ઉપયોગવાળા સુધી સમજવું. એમ અસુરકુમારો અને યાવત્-વૈમાનિકો સંબંધે પણ જાણવું. પણ વિશેષ એ કે, જેને જે હોય તેને તે કહેવું. એ પ્રમાણે જ્ઞાનાવરણીય કર્મ સંબંધે પણ દંડક કહેવો, અને એમ યાવત્-અંતરાય કર્મ સુધી જાણવું.

(૯૯૭) એમ એ પાઠવડે જેમ બંધિશતકમાં ઉદ્દેશકની પરિપાટિ કહી છે તે બધી ઉદ્દેશકની પરિપાટી અહીં પણ યાવત્-અચરમ ઉદ્દેશક સુધી કહેવી. અનન્તરસંબંધી ચાર ઉદ્દેશકોની એક વક્તવ્યતા કહેવી. બાકીના ઉદ્દેશકોની એક વક્તવ્યતા સમજવી.

શતક : ૨૯-ઉદ્દેસા-૧-૧૧ મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ ગુર્જરછાયા પૂર્ણ

શતક : ૩૦

ઉદ્દેસો - ૧

(૯૯૮) હે ભગવન્ ! કેટલા સમવસરણો-મતો-કહ્યા છે ? હે ગૌતમ ! ચાર. ક્રિયાવાદી, અક્રિયાવાદી, અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી. હે ભગવન્ ! શું જીવો ક્રિયાવાદી છે, અક્રિયાવાદી છે, અજ્ઞાનવાદી છે અને વિનયવાદી પણ છે. હે ભગવન્ ! શું લેશ્યાવાળા જીવો ક્રિયાવાદી છે - ઈત્યાદિ પૃચ્છા. હે ગૌતમ ! તેમજ છે. એ પ્રમાણે યાવત્ - શુક્લલેશ્યાવાળા જીવો સંબંધે સમજવું. લેશ્યારહિત યાવત્ ક્રિયાવાદી છે, પણ અક્રિયાવાદી વિનયવાદીનથી. કૃષ્ણપાક્ષિક જીવો ક્રિયાવાદી નથી, પણ અક્રિયાવાદી યાવત્ વિનયવાદી છે. શુક્લપાક્ષિકો લેશ્યાવાળા જીવોની પેઠે જાણવા અને સમ્યગ્દષ્ટિ જીવો લેશ્યારહિત જીવોની પેઠે જાણવા. મિથ્યાદષ્ટિને કૃષ્ણપાક્ષિક જીવોને પેઠે જાણવું.

હે ભગવન્ ! શું સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ જીવો ક્રિયાવાદી છે-ઈત્યાદિ પૃચ્છા. હે ગૌતમ ! તેઓ ક્રિયાવાદી નથી, અક્રિયાવાદી નથી, પણ અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી છે. લેશ્યારહિત જીવોની પેઠે જ્ઞાની અને યાવત્-કેવલજ્ઞાની જીવો જાણવા, તથા અજ્ઞાની અને યાવત્-વિભંગજ્ઞાનીજીવો કૃષ્ણપાક્ષિક જીવોની પેઠે જાણવા. આહારસંજ્ઞામાં યાવત્-પરિગ્રહસંજ્ઞામાં ઉપયોગવાળા જીવો લેશ્યાવાળા જીવોની જેમ જાણવા. નોસંજ્ઞામાં ઉપયોગવાળા જીવો લેશ્યારહિત જીવોની પેઠે જાણવા. વેદવાળા અને યાવત્-નપુંસક વેદવાળા લેશ્યાવાળા જીવોની પેઠે સમજવા. વેદરહિત જીવો લેશ્યારહિત જીવોની જેમ જાણવા. સકષાયી અને યાવત્-લોભકષાયી લેશ્યાસહિત જીવોની જેમ સમજવા. અકષાયી જીવો લેશ્યારહિત જીવોની પેઠે જાણવા. યાવત્-કાયયોગી લેશ્યાવાળા જીવોની જેમ જાણવા. અયોગી જીવો લેશ્યારહિત જીવોની પેઠે સમજવા. સાકાર અને અનાકાર ઉપયોગવાળા જીવો સલેશ્ય જીવોની જેમ જાણવા. નૈરયિકો ક્રિયાવાદી છે, અને યાવત્-વિનયવાદી પણ છે. હે ભગવન્ ! શું લેશ્યાવાળા નૈરયિકો ક્રિયાવાદી છે-ઈત્યાદિ પૃચ્છા. હે ગૌતમ ! પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. એ રીતે યાવત્-કાપોતલેશ્યાવાળા નૈરયિકો સુધી જાણવું. કૃષ્ણપાક્ષિક નૈરયિકો ક્રિયાવાદી નથી. એ ક્રમ પ્રમાણે જીવો વિષે જે વક્તવ્યતા કહી છે તેજ વક્તવ્યતા નૈરયિકો સંબંધે પણ સમજવી. તથા એ રીતે યાવત્-અનાકાર ઉપયોગવાળા નૈરયિકો સુધી સમજવું. વિશેષ એ કે, જેને જે હોય તેને તે કહેવું, બાકીનું ન કહેવું. જેમ નૈરયિકો સંબંધે જણાવ્યું તેમ યાવત્-સ્તનિતકુમારો સુધી જાણવું. પૃથિવીકાયિકો ક્રિયાવાદી નથી, તેમ વિનયવાદી

નથી, કિંતુ અક્રિયાવાદી છે અને અજ્ઞાનવાદી છે. એ પ્રમાણે પૃથિવીકાયિકોને લેશ્યાદિક જે જે પદો સંભવતાં હોય તે તે બધાં પદોમાં એ બે વચલાં સમવસરણો જાણવા. એ રીતે યાવત્-અનાકાર ઉપયોગવાળા પૃથિવીકાયિકો સુધી જાણવું. એમ યાવત્-ચઉરિંદ્રિય જીવો સંબંધે કહેવું. સર્વ સ્થાનકોમાં એ બે વચ્ચેના જ સમવસરણો જાણવાં. એઓનાં સમ્યક્ત્વ અને જ્ઞાનમાં પણ એ જ વચલાં સમવસરણો સમજવાં. પંચેંદ્રિય તિર્યંચયોનિકો સંબંધે જીવોની જેમ જાણવું. વિશેષ એ કે, જેને જે હોય તેને તે કહેવું. જીવા સંબંધે જે હકીકત કહી છે તે બધી જ રીતે મનુષ્યો સંબંધે પણ સમજવી. વાનવ્યંતર, જ્યોતિષિક અને વૈમાનિકોને અસુરકુમારોની જેમ જાણવું.

હે ભગવન્ ! ક્રિયાવાદી જીવો ક્યું આયુષ બાંધે ? તેઓ નૈરયિક અને તિર્યંચયોનિક્નું આયુષ ન બાંધે પણ મનુષ્ય અને દેવનું આયુષ બાંધે. હે ગૌતમ ! તેઓ ભવનવાસી યાવત્ જ્યોતિષિક દેવનું આયુષ બાંધતા નથી, કિંતુ વૈમાનિક દેવનું આયુષ બાંધે છે. અક્રિયાવાદી જીવો નૈરયિક્નું યાવત્-દેવનું આયુષ પણ બાંધે. એ પ્રમાણે અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી સંબંધે પણ સમજવું. લેશ્યાવાળા ક્રિયાવાદી જીવો નૈરયિક્નું આયુષ નથી બાંધતા-ઈત્યાદિ જેમ જીવો સંબન્ધે ઉપર જણાવ્યું છે તેમ જ અહીં પણ ચારે સમવસરણોને આશ્રયી કહેવું. કૃષ્ણલેશ્યાવાળા ક્રિયાવાદી જીવો મનુષ્યનું આયુષ બાંધે છે. કૃષ્ણલેશ્યાવાળા અક્રિયાવાદી, અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી જીવો અને ચારે પ્રકારના આયુષનો બન્ધ કરે છે. એ જ રીતે નીલલેશ્યાવાળા અને કાપોતલેશ્યાવાળા સંબંધે પણ જાણવું.

હે ભગવન્ ! તેજોલેશ્યાવાળા ક્રિયાવાદી જીવો શું નૈરયિક્નું આયુષ બાંધે ઈત્યાદિ પૃચ્છા. હે ગૌતમ ! તેઓ મનુષ્ય અને દેવનું આયુષ બાંધે છે. જો તેઓ દેવોનું આયુષ બાંધે તો તે પૂર્વવત્ આયુષનો બન્ધ કરે છે. તેજોલેશ્યાવાળા અક્રિયાવાદી જીવો તિર્યંચ, મનુષ્ય અને દેવનું આયુષ બાંધે છે. એ જ રીતે અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી જીવો સંબંધે પણ સમજવું. જેમ તેજોલેશ્યાવાળા સંબંધે જણાવ્યું તેમ પદ્મલેશ્યાવાળા અને શુક્લલેશ્યાવાળા જીવો સંબંધે પણ સમજવું. લેશ્યારહિત ક્રિયાવાદી જીવો ચારે આયુષ બાંધતા નથી. કૃષ્ણપાક્ષિક અક્રિયાવાદી જીવો તેઓ ચારે પ્રકારનાં આયુષો બાંધે છે. એ રીતે કૃષ્ણપાક્ષિક અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી વિષે પણ જાણવું. જેમ લેશ્યાવાળા જીવો સંબંધે કહ્યું છે તેમ શુક્લપાક્ષિક સંબંધે પણ જાણવું. સમ્યગ્દષ્ટિ ક્રિયાવાદી જીવો મનુષ્ય અને દેવનું આયુષ્ય બાંધે છે. મિથ્યાદષ્ટિને કૃષ્ણપાક્ષિકોની જેમ જાણવું. હે ભગવન્ ! સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ અજ્ઞાનવાદી જીવો શું નૈરયિક્નું આયુષ બાંધે ઈત્યાદિ પૃચ્છા. હે ગૌતમ ! લેશ્યારહિત જીવોની પેઠે જાણવું. એ પ્રમાણે વિનયવાદી સંબંધે પણ સમજવું. જ્ઞાની, મતિજ્ઞાની, શ્રુતજ્ઞાની અને અવધિજ્ઞાની સમ્યગ્દષ્ટિની પેઠે સમજવું.

હે ભગવન્ ! મનઃપર્યવજ્ઞાની (ક્રિયાવાદી) જીવો શું નૈરયિક્નું આયુષ બાંધે ઈત્યાદિ પૃચ્છા. હે ગૌતમ ! તેઓ દેવનું આયુષ બાંધે છે. હે ગૌતમ ! તેઓ વૈમાનિક દેવનું આયુષ બાંધે છે. કેવલ-જ્ઞાનીને લેશ્યારહિત જીવોની પેઠે જાણવું. અજ્ઞાની, યાવત્-વિભંગજ્ઞાનીને કૃષ્ણ-પાક્ષિકોની સમજવું. ચારે સંજ્ઞામાં ઉપયોગવાળા જીવોને લેશ્યાવાળા જીવોની જેમ સમજવું. નોસંજ્ઞામાં ઉપયોગવાળા જીવોને મનઃપર્યવ જ્ઞાનીની જેમ જાણવું. વેદવાળા અને યાવત્-નપુંસકવેદવાળાને લેશ્યાવાળાની જેમ અને વેદ વિનાના જીવોને લેશ્યારહિત જીવની પેઠે સમજવું. કષાયવાળા અને યાવત્-લોભકષાયવાળા જીવોને, લેશ્યાવાળા જીવની જેમ જાણવું. કષાયરહિત જીવોને, લેશ્યારહિત જીવોની જેમ જાણવું. યોગવાળા અને યાવત્-કાયયોગવાળા જીવો લેશ્યાવાળા જીવોની જેમ જાણવા. યોગરહિત જીવોને લેશ્યારહિત જીવોની પેઠે સમજવું. સાકારોપયોગવાળા અને અનાકારાપયોગવાળાને લેશ્યાવાળા જીવોને જેમ જાણવું.

(૯૯) હે ભગવન્ ! ક્રિયાવાદી નૈરયિકો શું નૈરયિકો શું નૈરયિક્નું આયુષ બાંધે-ઈત્યાદિ પૃચ્છા. હે ગૌતમ ! તેઓ ફક્ત મનુષ્યનું આયુષ બાંધે છે. અક્રિયાવાદી નૈરયિકો તિર્યંચ અને મનુષ્યનું આયુષ બાંધે છે. એ પ્રમાણે અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી સંબંધે પણ જાણવું. લેશ્યાવાળા ક્રિયાવાદી નૈરયિકો બધા એક મનુષ્યનું જ આયુષ બાંધે છે; અને જેઓ અક્રિયાવાદી, અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી છે તેઓ બધાં સ્થાનોમાં પણ તિર્યંચ અને મનુષ્યનું આયુષ બાંધે છે. પણ વિશેષ એ કે, સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ ઉપરનાં અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી-એ બે સમવસરણમાં જેમ જીવપદમાં કહ્યું છે તેમ કોઈ પણ આયુષનો બન્ધ કરતો નથી. જેમ નૈરયિકોને કહ્યું તેમ યાવત્-સ્તનિતકુમારોને પણ સમજવું. હે ભગવન્ ! અક્રિયાવાદી પૃથિવીકાયિકો તિર્યંચ અને મનુષ્યનું આયુષ બાંધે છે. એ પ્રમાણે અજ્ઞાનવાદી સંબંધે પણ સમજવું. હે ભગવન્ ! લેશ્યાવાળા પૃથિવીકાયિકો સંબન્ધે પૃચ્છા. એ પ્રમાણે જે જે પદ પૃથિવીકાયિક સંબંધે હોય તે તે પદ સંબંધી વચ્ચેના (અક્રિયાવાદી અને અજ્ઞાનવાદીના) બે સમવસરણોમાં પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે બે પ્રકારનું મનુષ્યાયુષ અન તિર્યંચાયુષ બાંધે છે. પરન્તુ તેજો-લેશ્યામાં કોઈ પણ આયુષનો બન્ધ કરતો નથી. એ રીતે અપ્કાયિક અને વનસ્પતિકાયિક સંબંધે પણ સમજવું.

અગ્નિકાય અને વાયુકાય બધાં સ્થાનોમાં વચલાં બે સમવસરણોને આશ્રયી માત્ર તિર્યંચનું આયુષ બાંધે છે. બેઈન્દ્રિય, તેઈન્દ્રિય અને ચઉરિન્દ્રિય જીવોને પૃથિવીકાયિકોની પેઠે જાણવું, પણ સમ્યક્ત્વ અને જ્ઞાનમાં તેઓ એક પણ આયુષનો બન્ધ કરતા નથી.

હે ભગવન્ ! ક્રિયાવાદી પંચેંદ્રિય તિર્યચયોનિક જીવો શું નૈરયિકનું આયુષ બાંધે - ઈત્યાદિ પૃચ્છા. હે ગૌતમ ! મનઃપર્યવજ્ઞાનીને પેઠે જાણવું. અક્રિયાવાદી, અજ્ઞાનવાદી, અને વિનયવાદી પંચેંદ્રિય તિર્યંચયોનિક જીવો ચારે પ્રકારના આયુષના બન્ધ કરે છે. લેશ્યાવાળા જીવો ઔધિક પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકની પેઠે કહેવા. કૃષ્ણલેશ્યાવાળા ક્રિયાવાદી પંચેંદ્રિય તિર્યંચયોનિક જીવો કોઈ આયુષ બાંધતા નથી. અક્રિયાવાદી, અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી ચારે પ્રકારના આયુષને બાંધે છે. જેમ કૃષ્ણલેશ્યાવાળાને કહ્યું તેમ નીલલેશ્યાવાળા અને કાપોતલેશ્યાવાળાને સમજવું. લેશ્યાવાળાની જેમ તેજોલેશ્યાવાળા જાણવા. પરન્તુ અક્રિયાવાદી, અજ્ઞાનવાદી, અને વિનયવાદી દેવનું, તિર્યંચનું અને મનુષ્યનું આયુષ બાંધે છે. એ રીતે પદ્મલેશ્યાવાળા તથા શુક્લ લેશ્યાવાળાને પણ કહેવું. કૃષ્ણપાક્ષિક ત્રણ (ક્રિયાવાદી સિવાય બાકીનાં) સમવસરણો વડે ચાર પ્રકારનું આયુષ બાંધે છે. શુક્લપાક્ષિકને લેશ્યાવાળાની પેઠે જાણવું. સમ્યગ્દષ્ટિ મનઃપર્યવજ્ઞાની જેમ વૈમાનિકનું આયુષ બાંધે છે. કૃષ્ણપાક્ષિકોની જેમ મિથ્યાદષ્ટિ જાણવા. સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ એક પણ આયુષ બાંધતા નથી, અને તેઓને નૈરયિકોની જેમ છેલ્લા બે સમવસરણારે જાણવા. જ્ઞાની અને યાવત્-અવધિજ્ઞાની સમ્યગ્દષ્ટિની જેમ જાણવા. અજ્ઞાની અને યાવત્-વિભંગજ્ઞાની કૃષ્ણપાક્ષિકોની જેમ જાણવા. બાકીના યાવત્-અનાકાર ઉપયોગવાળા સુધી અને બધાને લેશ્યાવાળાની જેમ જાણવું. જેમ પંચેદ્રિય તિર્યંચયોનિકોની વક્તવ્યતા કહી છે એમ મનુષ્યોની પણ વક્તવ્યતા કહેવી. પરન્તુ મનઃપર્યવજ્ઞાની અને નોસંજ્ઞામાં ઉપયુક્ત જીવોને સમ્યગ્દષ્ટિ તિર્યંચયોનિકની જેમ જાણવું. લેશ્યારહિત, કેવળજ્ઞાની, વેદરહિત, કષાયરહિત અને યોગરહિત જીવો ઔધિક જીવોની જેમ આયુષ બાંધતા નથી. બાકી બધું પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. વાનવ્યંન્તર, જ્યોતિષિક અને વૈમાનિકોને અસુરકુમારોની જેમ સમજવું. હે ભગવન્ ! શું ક્રિયાવાદી જીવો ભવસિદ્ધિક છે કે અભવસિદ્ધિક છે ? હે ગૌતમ ! તેઓ ભવસિદ્ધિક છે પણ અભવસિદ્ધિક નથી. હે ભગવન્ ! શું અક્રિયાવાદી જીવો ભવસિદ્ધિક પણ છે અને અભવસિદ્ધિક પણ છે. એ જ રીતે અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી સંબંધે પણ સમજવું.

હે ભગવન્ ! લેશ્યાવાળા ક્રિયાવાદી જીવો શું ભવસિદ્ધિક છે કે અભવસિદ્ધિક છે ? હે ગૌતમ ! તેઓ ભવસિદ્ધિક છે, પણ અભવસિદ્ધિક નથી. લેશ્યાવાળા અક્રિયાવાદી જીવો ભવસિદ્ધિક પણ છે અને અભવસિદ્ધિક પણ છે. એમ અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી સંબંધે પણ જાણવું. જેમ લેશ્યાવાળા કહ્યા તેમ યાવત્-શુક્લલેશ્યાવાળા પણ સમજવા. લેશ્યારહિત ક્રિયાવાદી જીવો ભવસિદ્ધિક છે, પણ અભવસિદ્ધિક નથી. એ પ્રમાણે એ અભિલાપવડે કૃષ્ણપાક્ષિક જીવો (ક્રિયાવાદી સિવાયના) ત્રણે સમવસરણોમાં વિકલ્પે (ભવસિદ્ધિક) જાણવા. શુક્લપાક્ષિક જીવો ચારે સમવસરણોમાં ભવસિદ્ધિક છે, સમ્યગ્દષ્ટિ લેશ્યા વિનાના જીવોની જેમ જાણવા, મિથ્યાદષ્ટિ કૃષ્ણપાક્ષિકોની જેમ જાણવા અને સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી એ બન્ને સમવસરણોમાં લેશ્યારહિત જીવોની જેમ જાણવા. જ્ઞાની અને યાવત્-કેવલજ્ઞાની જીવો ભવસિદ્ધિક જાણવા, અજ્ઞાની અને યાવત્-વિભંગજ્ઞાની જીવો કૃષ્ણપાક્ષિકની જેમ બન્ને પ્રકારના સમજવા. આહારસંજ્ઞામાં, યાવત્ પરિગ્રહસંજ્ઞામાં ઉપયોગવાળા લેશ્યાવાળા જીવોની જેમ જાણવા. નોસંજ્ઞામાં ઉપયુક્ત જીવો સમ્યગ્દષ્ટિની જેમ જાણવા. વેદવાળા અને યાવત્ નપુંસકવેદવાળા લેશ્યાવાળાની જેમ બન્ને પ્રકારના જાણવા. વેદરહિત જીવો સમ્યગ્દષ્ટિની પેઠે સમજવા. કષાયવાળા અને યાવત્-લોભકષાયવાળાને લેશ્યાવાળાની જેમ જાણવું. કષાય રહિતજીવોને સમ્યગ્દષ્ટિ જીવોની જેમ જાણવું. યોગવાળા, યાવત્-કાયયોગવાળા જીવોને સમ્યગ્દષ્ટિ જીવોની જેમ સમજવા. સાકાર-જ્ઞાનાપયોગવાળા અને અનાકાર-દર્શનાપયોગવાળા જીવો લેશ્યાયુક્ત જીવોની જેમ જાણવા. એ પ્રમાણે નૈરયિકો પણ કહેવા. વિશેષ એ કે, જેને જે હોય તેને તે જાણવું. એ રીતે અસુરકુમારો અને યાવત્-સ્તનિતકુમારો સંબંધે પણ જાણવું. પૃથિવીકાયિકો બધા સ્થાનકોમાં વચલા બન્ને સમવસરણોમાં ભવસિદ્ધિકો અને અભવસિદ્ધિકો હોય છે. એ રીતે યાવત્-વનસ્પતિકાયિકો સુધી સમજવું. બેઈંદ્રિય, તેઈંદ્રિય અને ચઉરિન્દ્રિય સંબંધે પણ એજ રીતે જાણવું. વિશેષ એ કે, તેઓને સમ્યક્ત્વ, અવધિજ્ઞાન, મતિજ્ઞાન અને શ્રુતજ્ઞાનમાં બન્ને વચલાં સમવસરણોને આશ્રયી ભવસિદ્ધિકો કહેવા, પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોને નૈરયિકોની જેમ સમજવું. વિશેષ એ કે, જેને જે હોય તેને તે જાણવું. મનુષ્યોને ઔધિક જીવોની જેમ સમજવું. વાનવ્યંતર, જ્યોતિષિક અને વૈમાનિકોને અસુરકુમારોની જેમ સમજવું.

શતક : ૩૦-ઉદ્દેસો : ૨

(૧૦૦૦) હે ભગવન્ ! અનંતરોપપન્નક નૈરયિકો શું ક્રિયાવાદી છે-

ઈત્યાદિ પૃચ્છા. હે ગૌતમ ! તેઓ ક્રિયાવાદી પણ છે અને યાવત્-વિનયવાદી પણ છે. લેશ્યાવાળા અનંતરોપપન્નક નૈરયિકો જેમ પ્રથમ ઉદ્દેશકમાં વક્તવ્યતા કહી છે તેમ અહીં પણ કહેવી. વિશેષ એ કે, અનંતરોપપન્નક નૈરયિકોમાં જેને જે સંભવે તેને તે કહેવું. એ પ્રમાણે સર્વ જીવો યાવત્-વૈમાનિકોને પણ સમજવું. ક્રિયાવાદી અનન્તરોપપન્નક નૈરયિકો નૈરયિક, તિર્યંચ, મનુષ્ય કે દેવનું આયુષ બાંધતા નથી. એજ રીતે અક્રિયાવાદી, અજ્ઞાનવાદી ને વિનયવાદી સંબન્ધે પણ જાણવું. લેશ્યાવાળા અનન્તરોપપન્નક ક્રિયાવાદી નૈરયિકો નૈરયિકનું યાવત્-દેવનું આયુષ બાંધતા નથી. એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી સમજવું. એ રીતે સર્વ સ્થાનોમાં અનન્તરોપપન્નક નૈરયિકો કોઈ પણ આયુષનો બન્ધ કરતા નથી. એ પ્રમાણે યાવત-અનાકાર ઉપયોગવાળા જીવો સુધી જાણવું. એમ યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું. વિશેષ એ કે જેને જે હોય તે તેને કહેવું. ક્રિયાવાદી અનન્તરોપપન્ન નૈરયિકો ભવસિદ્ધિક છે.

અક્રિયાવાદી સંબંધે પૃચ્છા. હે ગૌતમ ! તેઓ ભવસિદ્ધિક પણ છે અને અભવસિદ્ધિક પણ છે. એ પ્રમાણે અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી સંબંધે પણ સમજવું. લેશ્યાવાળા અનન્તરોપપન્ન ક્રિયાવાદી નૈરયિકો ભવસિદ્ધિક છે, એ પ્રમાણે એ અભિલાપથી જેમ ઔધિક ઉદ્દેશકમાં નૈરયિકોની વક્તવ્યતા કહી તેમ અહીં પણ કહેવી અને તે યાવત્-આનાકારઉપયોગવાળા સુધી સમજવી. એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું. પણ જેને જે હોય તેને તે કહેવું. આ તેનું લક્ષણ છે-જે ક્રિયાવાદી, શુક્લ-પાક્ષિક, અને સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ તેઓ બધા ભવસિદ્ધિક હોય છે પણ અભવસિદ્ધિક હોતા નથી, અને બાકી બધા ભવસિદ્ધિક પણ હોય છે અને અભવસિદ્ધિક પણ હોય છે.

શતક : ૩૦ - ઉદ્દેસો : ૩ થી ૧૧

(૧૦૦૧) હે ભગવન્ ! પરંપરોપપન્નક નૈરયિકો શું ક્રિયાવાદી છે - ઈત્યાદિ પૃચ્છા. હે ગૌતમ ! જેમ ઔધિખ ઉદ્દેશકમાં કહ્યું છે તેમ પરંપરોપન્નક નૈરયિકો સંબંધેં પણ નૈરયિકથી માંડી સમગ્ર ઉદ્દેશક તે જ પ્રકારે ત્રણ દંડક સહિત કહેવો.

(૧૦૦૨) એ પ્રમાણે એ ક્રમવડે બંધિશતકમાં ઉદ્દેશકોની જે પરિપાટી છે તે જ પરિપાટી અહીં પણ યાવત્-અચરમ ઉદ્દેશક સુધી જાણવી. વિશેષ એ કે, 'અનંતર' શબ્દઘટિત ચારે ઉદ્દેશકો એક ગમવાળા છે અને 'પરંપર' શબ્દઘટિત ચારે ઉદ્દેશકો એક ગમવાળા છે. એ રીતે 'ચરમ' અને 'અચરમ' શબ્દઘટિત ઉદ્દેશકો સંબંધે પણ સમજવું. વિશેષ એ કે લેશ્યારહિત, કેવળજ્ઞાની અને અયોગી સંબંધે અહીં કાંઈ પણ ન કહેવું અને બાકી બધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'

શતક : ૩૧

ઉદ્દેસો - ૧

(૧૦૦૩) હે ભગવન્ ! ક્ષુદ્ર યુગ્મો કેટલાં કહ્યાં છે ? હે ગૌતમ ! ચાર. કૃતયુગ્મ, ત્ર્યોજ, દ્વાપરયુગ્મ અને કલ્યોજ. હે ગૌતમ ! તે સંખ્યામાંથી ચાર ચારનો અપહાર કરતાં છેવટે ચાર બાકી રહે તે સંખ્યાને ક્ષુદ્ર કૃતયુગ્મ કહેવાય છે. જે સંખ્યામાંથી ચાર ચારનો અપહાર કરતાં છેવટે ત્રણ બાકી રહે તે સંખ્યાને ક્ષુદ્ર ત્ર્યોજ કહેવામાં આવે છે. જે સંખ્યામાંથી ચાર ચારનો અપહાર કરતાં છેવટે બે બાકી રહે તે સંખ્યાને ક્ષુદ્ર દ્વાપરયુગ્મ કહેવામાં આવે છે. અને જે સંખ્યામાંથી ચાર ચારનો અપહાર કરતાં છેવટે એક બાકી રહે તે સંખ્યા ક્ષુદ્ર કલ્યોજ કહેવાય છે. હે ભગવન્ ! ક્ષુદ્ર કૃતયુગ્મ રાશિ પ્રમાણ નૈરયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? હે ગૌતમ તેઓ નારયિકોથી આવી ઉત્પન્ન થતા નથી, ઈત્યાદિ નૈરયિકોની ઉપપાત જેમ વ્યુત્ક્રાન્તિ પદમાં કહ્યો છે તેમ અહીં જાણવો. તે જીવો એક સમયે ચાર, આઠ, બાર, સોળ અથવા સંખ્યાતા કે અસંખ્યાતા ઉત્પન્ન થાય છે. હે ભગવન્ ! તે જીવો કેવી રીતે ઉપજે ? હે ગૌતમ ! જેમ કોઈ કૂદનાર કૂદતો ઈત્યાદિ પચીશમા શતકના આઠમા ઉદ્દેશકમાં નૈરયિકો સંબંધે જે વક્તવ્યતા કહી છે તે અહીં પણ કહેવી. યાવત્-તે આત્મપ્રયોગથી ઉત્પન્ન થાય છે, પણ પરપ્રયોગથી ઉત્પન્ન થતા નથી.

હે ભગવન્ ! ક્ષુદ્ર કૃતયુગ્મરાશિ પ્રમાણ રત્નપ્રભાના નૈરયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય-ઈત્યાદિ પૃચ્છા. હે ગૌતમ ! જેમ સામાન્ય નૈરયિકોની વક્તવ્યતા કહી છે તેમ રત્નપ્રભાના નૈરયિકોની પણ કહેવી. યાવત્-તે પરપ્રયોગથી ઉપજતા નથી. એમ શર્કરાપ્રભા અને યાવત્-અધઃસપ્તમ પૃથિવી સંબંધે પણ જાણવું. એ રીતે વ્યુત્ક્રાન્તિ પદમાં કહ્યા પ્રમાણે અહીં ઉપપાત કહેવો. 'અસંજ્ઞી જીવો પહેલી નરક સુધી, સર્પો બીજી નરક સુધી અને પક્ષીઓ ત્રીજી નરક સુધી જાય છે'-ઈત્યાદિ ગાથા વડે ઉપપાત કહેવો. ક્ષુદ્ર ત્ર્યોજરાશિ પ્રમાણ નૈરયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! વ્યુત્ક્રાન્તિ પદમાં કહ્યા પ્રમાણે ઉપપાત કહેવો. તે જીવો એક સમયે ત્રણ, સાત, અગિયાર, પંદર, સંખ્યાતા કે અસંખ્યાતા ઉત્પન્ન થાય છે. બાકી બધું કૃતયુગ્મ નૈરયિકોની પેઠે જાણવું. એ પ્રમાણે યાવત્-સપ્તમ નરકપૃથિવી સુધી જાણવું. ક્ષુદ્ર દ્વાપરયુગ્મ પ્રમાણ નૈરયિકોની ઉત્પત્તિ સંબંધે જેમ ક્ષુદ્ર કૃતયુગ્મ

સંબંધે કહ્યું છે તેમ સમજવું. પરન્તુ પરિમાણ-બે છ, દશ, ચૌદ, સંખ્યાતા કે અસંખ્યાતા ઉત્પન્ન થાય છે. એ પ્રમાણે યાવત્-અધઃસપ્તમ નરકપૃથિવી સુધી જાણવું. હે ભગવન્ ! ક્ષુદ્રકલ્યોજ રાશિ પ્રમાણ નૈરયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય-ઈત્યાદિ પૃચ્છા. જેમ ક્ષુદ્ર, કૃતયુગ્મ સંબંધે કહ્યું છે તેમ આ સંબંધે આવી ઉત્પન્ન થાય-ઈત્યાદિ પૃચ્છા. જેમ ક્ષુદ્ર કૃતયુગ્મ સંબંધે કહ્યું છે તેમ આ સંબંધે પણ સમજવું. પરન્તુ પરિમાણમાં એક, પાંચ, નવ, તેર, સંખ્યાતા અથવા અસંખ્યાતા ઉત્પન્ન થાય છે. એ પ્રમાણે યાવત્-સાતમી નરકપૃથિવી સુધી સમજવું.

શતક : ૩૧ - ઉદ્દેસા : ૨

(૧૦૦૪) હે ભગવન્ ! ક્ષુદ્રકૃતયુગ્મરાશિપ્રાણ કૃષ્ણલેશ્યાવાળા નૈરયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે-ઈત્યાદિ પૃચ્છા. ઔધિક ગમમાં કહ્યા પ્રમાણે અહીં પણ જાણવું, યાવત્-પરપ્રયોગથી ઉપજતા નથી. પણ વિશેષ એ કે, વ્યુત્ક્રાંતિપદમાં કહ્યા પ્રમાણે ઉપપાત કહેવો અને ધૂમપ્રભાપૃથિવીના નૈરયિકો સંબન્ધે પ્રશ્ન ઉત્તર વગેરે બાકી બધું પૂર્વ કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. હે ભગવન્ ! ક્ષુદ્રકૃતપૃથિવીના નૈરયિકો સંબન્ધેં પ્રશ્ન ઉત્તર વગેરે બાકી બધું પૂર્વ કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. હે ભગવન્ ! ક્ષુદ્ર કૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ કૃષ્ણલેશ્યાવાળા ધૂમપ્રભાપૃથિવીના નૈરયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય-ઈત્યાદિ પૃચ્છા. પૂર્વ પ્રમાણે બધું જાણવું. એ રીતે તમઃપ્રભા અને અધઃસપ્તમ નરકપૃથિવી સંબંધે પણ સમજવું. પણ વિશેષ એ કે, બધે સ્થળે ઉપપાત સંબંધે વ્યુત્ક્રાંતિપદમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. હે ભગવન્ ! ક્ષુદ્રત્ર્યોજરાશિપ્રમાણ, કૃષ્ણલેશ્યાવાળા નૈરયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે-ઈત્યાદિ પૃચ્છા. ઉપર કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. પણ વિશેષ એ કે, ત્રણ, સાત, અગિયાર, પંદર, સંખ્યાતા કે અસંખ્યાતા ઉત્પન્ન થાય છે. બાકી બધું પૂર્વવત્ જાણવું. એમ યાવત્-અધઃસપ્તમ પૃથિવી સુધી જાણવું. હે ભગવન્ ! કૃષ્ણલેશ્યાવાળા ક્ષુદ્રદ્વાપરયુગ્મરાશિપ્રમાણ નૈરયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય-ઈત્યાદિ પૃચ્છા. એજ પ્રમાણે જાણવું. પણ વિશેષ એ કે, બે છ, દશ કે ચૌદઆવી ઉત્પન્ન થાય છે. એ પ્રમાણે ધૂમપ્રભા યાવત્-અધઃસપ્તમ પૃથિવી સુધી પણ જાણવું. હે ભગવન્ ! કૃષ્ણલેશ્યાવાળા ક્ષુદ્રકલ્યોજરાશિપ્રમાણ નૈરયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય-ઈત્યાદિ પૃચ્છા. હે ગૌતમ ! એજ પ્રમાણે જાણવું. પણ વિશેષ એ કે, એક, પાંચ, નવ, તેર, સંક્યાતા અથવા અસંખ્યાતા ઉત્પન્ન થાય છે. એ પ્રમાણે ધૂમપ્રભા, તમઃપ્રભા અને અધઃસપ્તમ નરકપૃથિવી સંબંધે પણ સમજવું.

શતક : ૩૧ : ઉદ્દેશક - ૩ થી ૨૮

(૧૦૦૫) હે ભગવન્ ! નીલલેશ્યાવાળા ક્ષુદ્રકકૃતયુગ્મપ્રમિત નૈરયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? કૃષ્ણલેશ્યાવાળા ક્ષુદ્રકૃતયુગ્મ નૈરયિકો સંબંધે કહ્યું છે તે જ પ્રમાણે અહીં પણ જાણવું. પરન્તુ વિશેષ એ કે વાલુકાપ્રભામાં જે ઉપપાત કહ્યો છે તે પ્રમાણે અહીં કહેવું. નીલલેશ્યાવાળા ક્ષુદ્રકકૃતયુગ્મપ્રમિત નૈરયિકોને પણ એજ રીતે જાણવું. એ પ્રમાણે પંકપ્રભા અને ધૂમપ્રભા સંબંધે પણ જાણવું. એમ ચારે યુગ્મોમાં સમજવું. પણ વિશેષ એ કે, જેમ કૃષ્ણલેશ્યાના ઉદ્દેશકમાં કહ્યું છે તેમ પરિણામ જાણવું.

(૧૦૦૬) હે ભગવન્ ! કાપોતલેશ્યાવાળા ક્ષુદ્રકૃતયુગ્મરાશિપ્રમિત નૈરયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? જેમ કૃષ્ણલેશ્યાવાળા ક્ષુદ્રકૃતયુગ્મ નૈરયિકો સંબંધે કહ્યું છે તેમ આ સંબંધે પણ કહેવું. પણ વિશેષ એ કે, રત્નપ્રભામાં જે ઉપપાત કહ્યો છે તે અહીં જાણવો હે ભગવન્ ! કાપોતલેશ્યાવાળા ક્ષુદ્રકૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ રત્નપ્રભાના નૈરયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. એ રીતે શર્કરાપ્રભામાં, વાલુકાપ્રભામાં પણ ચારે યુગ્મો વિષે સમજવું. પણ વિશેષ એ કે, કૃષ્ણલેશ્યા ઉદ્દેશકમાં જે પરિમાણ કહ્યું છે તે અહીં જાણવું.

(૧૦૦૭) હે ભગવન્ ! ક્ષુદ્રકૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ ભવસિદ્ધિક નૈરયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? જેમ ઔધિક-સામાન્ય ગમ કહ્યો તેમ અહીં પણ નિરવશેષ જાણવું, યાવત્-તે પરપ્રયોગથી ઉત્પન્ન થતા નથી. હે ભગવન્ ! રત્નપ્રભા પૃથિવીના ક્ષુદ્રકૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ ભવસિદ્ધિક નૈરયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે-ઈત્યાદિ પૃચ્છા. હે ગૌતમ ! પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે બધું જાણવું. એ પ્રમાણે યાવત્-અધઃસપ્તમ પૃથિવી સુધી સમજવું. એમ ભવસિદ્ધિક ક્ષુદ્રત્ર્યોજરાશિપ્રમિત નૈરયિકોને પણ જાણવું. એ પ્રમાણે યાવત્-કલ્યોજ સુધી સમજવું. પણ પરિમાણ ભિન્ન જાણવું.

(૧૦૦૮) હે ભગવન્ ! કૃષ્ણલેશ્યાવાળા ભવસિદ્ધિક ક્ષુદ્રકૃતયુગ્મપ્રમાણ નૈરયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? ઔધિક કૃષ્ણલેશ્યાના ઉદ્દેશકમાં જે પ્રમાણે કહ્યું છે તે પ્રમાણે બધું ચારે યુગ્મોમાં જાણવું. યાવત્-હે ભગવન્ ! અધઃસપ્તમ પૃથિવીના કૃષ્ણ લેશ્યાવાળા ક્ષુદ્ર કલ્યોજ - રાશિપ્રમાણ નૈરયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? પૂર્વવત્.

(૧૦૦૯) નીલલેશ્યાવાળા ભવસિદ્ધિક નૈરકિયો ચારે યુગ્મોમાં ઔધિક નીલલેશ્યા ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે કહેવા. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.

(૧૦૧૦) કાપોતલેશ્યાવાળા ભવસિદ્ધિક નૈરયિકોનો ચારે યુગ્મમાં

ઔધિક કાપોત લેશ્યા ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે ઉપપાત કહેવો. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.

(૧૦૧૧) જેમ ભવસિદ્ધિકના ચાર ઉદ્દેશકો કહ્યા તેમ અભવસિદ્ધિકના પણ ચાર ઉદ્દેશકો કાપોતલેશ્યા ઉદ્દેશક પર્યન્ત કહેવા. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.

(૧૦૧૨) એમ સમ્યગ્દષ્ટિના પણ લેશ્યા સાથે ચાર ઉદ્દેશકો કહેવા. પરંતુ પહેલા અને બીજા ઉદ્દેશકમાં સમ્યગ્દષ્ટિનો અધઃસપ્તમનરકપૃથિવીમાં ઉપપાત ન કહેવો.

(૧૦૧૩) મિથ્યાદષ્ટિના પણ ચારે ઉદ્દેશકો ભવસિદ્ધિકની પેઠે કહેવા.

(૧૦૧૪) કૃષ્ણપાક્ષિકના લેશ્યાસંયુક્ત ચાર ઉદ્દેશકો ભવસિદ્ધિક જેમ કહેવા.

(૧૦૧૫) શુક્લપાક્ષિકના પણ એમ ચાર ઉદ્દેશકો કહેવા. યાવત્ વાલુકાપ્રભા પૃથિવીના કાપોતલેશ્યાવાળાશુક્લપાક્ષિક ક્ષુદ્રકલ્યોજરાશિતપ્રમિત નૈરયિકો ક્યાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય ? પૂર્વવત્ જાણવું. યાવત્થ-પરપ્રયોગથી ઉત્પન્ન થતા નથી. બધા મળીને અઠ્યાવીશ ઉદ્દેશકો થાય છે.

શતક : ૩૧ ની મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ ગુર્જરછાયા પૂર્ણ

શતક : ૩૨

(૧૦૧૬) હે ભગવન્ ! ક્ષુદ્રકૃતયુગ્મ રાશિરૂપ નૈરયિકો મરણ પામીને તુરત ક્યાં જાય,અને ક્યાં ઉત્પન્ન થાય ? વ્યુત્ક્રાન્તિપદમાં કહ્યા પ્રમાણે સમજવું. તે જીવો કેવી રીતે ઉદ્વર્તે ? હે ગૌતમ ! જેમ કોઈ એક કૂદનાર-ઈત્યાદિ પૂર્વે કહેલ ગમક જાણવો. યાવત્-તે પોતાના પ્રયોગથી ઉદ્વર્તે છે, પણ પરપ્રયોગથી ઉદ્વર્તતા નથી. રત્નપ્રભા પૃથિવીના ક્ષુદ્ર કૃતયુગ્મ રાશિરૂપ નૈરયિકો નીકળીને ક્યાં જાય ? રત્નપ્રભાપૃથિવીના નૈરયિકોની ઉદ્વર્તના કહેવી. એ પ્રકારે યાવત્-અધઃસપ્તમ પૃથ્વી સુધી પણ ઉદ્વર્તના કહેવી. એમ ક્ષુદ્ર ત્ર્યોજયુગ્મ, ક્ષુદ્રક, દ્વાપરયુગ્મ અને ક્ષુદ્રક કલ્યોજ સંબંધે પણ સમજવું. પણ વિશેષ એ કે, પરિમાણ પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જુદું જુદું જાણવું.

(૧૦૧૭) કૃષ્ણલેશ્યાવોળો ક્ષુદ્રકૃતયુગ્મરાશિરૂપ નૈરયિકો નીકળી ક્યાં જાય ? હે રીતે એ ક્રમવડે જેમ ઉપપાત શતકમાં અઠ્યાવીશ ઉદ્દેશકો કહ્યા છે તેમજ ઉદ્વર્તના શતકમાં પણ બધા મળીને અઠ્યાવીશ ઉદ્દેશકો કહેવા, પણ ('ઉત્પન્ન થાય છે') તેને બદલે 'ઉદ્વર્તે છે' પાઠ કહેવો, બાકી બધું તેમજ જાણવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.

શતક : ૩૨ ની મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ ગુર્જરછાયા પૂર્ણ

શતક : ૩૩

શતક શતક : ૧

(૧૦૧૮) હે ભગવન્ ! એકેન્દ્રિય જીવો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? હે ગૌતમ ! પાંચ. પૃથિવીકાયિક અને યાવત્-વનસ્પતિકાયિક. પૃથિવીકાયિક જીવો બે પ્રકારના કહ્યા છે. સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિક અને બાદર પૃથિવીકાયિક. સૂક્ષ્મપૃથિવીકાયિક જીવો બે પ્રકારના કહ્યા છે. પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિક અને અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિક. બાદર પૃથિવીકાયિકો ઉપર કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. એ પ્રમાણે અપ્કાયિકોના પણ ચાર ભેદ કહેવા. એ રીતે યાવત્-વનસ્પતિકાયિક સુધી સમજવું. હે ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકોને કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ હોય ? હે ગૌતમ ! તેઓને આઠ કર્મપ્રકૃતિઓ હોય. જ્ઞાનાવરણીય અને યાવત્-અંતરાય. પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકોને આઠ કર્મપ્રકૃતિઓ હોય છે. સાનાવરણીય અને યાવત્-અંતરાય.

હે ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત બારદ પૃથિવીકાયિકોને કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ હોય ? હે ગૌતમ ! પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. પર્યાપ્ત બારદ પૃથિવીકાયિકોને કર્મ પ્રકૃતિઓ હોય ? પૂર્વની પ્રમાણેજ જાણવું. એ રીતે એ ક્રમથી યાવત્-પર્યાપ્ત બાદર વનસ્પતિકાયિકો સુધી સમજવું. હે ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકો સાત કર્મપ્રકૃતિઓ અને આઠ કર્મપ્રકૃતિઓ બાંધે છે. જ્યારે સાત કર્મપ્રકૃતિઓ બાંધે ત્યારે આયુષ સિવાયની સાત કર્મપ્રકૃતિઓ બાંધે અને જ્યારે આઠ કર્મપ્રકૃતિઓ બાંધે ત્યારે પરિપૂર્ણ આઠે કર્મ પ્રકૃતિઓ બાંધે. પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકોની પ્રકૃતિ સંબંધે પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. તથા એ રીતે સર્વ એકેન્દ્રિય સંબંધે દંડકો કહેવા. યાવત્ પર્યાપ્ત બાદર વનસ્પતિકાયિકો કર્મપ્રકૃતિઓ એજ પ્રમાણે જાણવું. અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વિકાયિકો ચૌદ કર્મપ્રકૃતિઓ વેદ. જ્ઞાનાવરણીય અને યાવત્-અંતરાય, તથા શ્રત્રેન્દ્રિયાવરણ, ચક્ષુરિંદ્રિયાવરણ, ઘ્રાણેંદ્રિયાવરણ, જિન્હેદ્રિયાવરણ, સ્ત્રીવેદાવરણ અને પુરુષવેદાવરણ. એ રીતે, સૂક્ષ્મબાદર, પર્યાપ્ત અને અપર્યાપ્તના ચાર ભેદપૂર્વક યાવત્-પર્યાપ્ત બાદર વનસ્પતિકાયિક સુધી સમજવું. યાવત્ પર્યાપ્ત બાદર વનસ્પતિકાયિકો ઉપર પ્રમાણે ચૌદ કર્મપ્રકૃતિઓને વેદે છે.

(૧૦૧૯) હે ભગવન્ ! અનંતરોપપન્ન એકેંદ્રિય જીવો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? હે ગૌતમ ! પાંચ પ્રકારના કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે-પૃથિવીકાયિક, યાવત્-વનસ્પતિ કાયિક. અનંતરોપપન્નક પૃથિવીકાયિકો બે પ્રકારના કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે-સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકો અને બાદર

પૃથિવીકાયિકો. એ પ્રમાણે બે ભેદ વડે યાવત્-વનસ્પતિકાયિક સુધી સમજવું. અનન્તરોપપન્ન સૂક્ષ્મપૃથિવીકાયિકોને આઠ કર્મપ્રકૃતિઓ કહી છે. જ્ઞાનાવરણીય યાવત્ અંતરાય. અનન્તરોપપન્ન બાદર પૃથિવીકાયિકોને આઠ કર્મપ્રકૃતિઓ કહી છે. જ્ઞાનાવરણીય યાવત્-અંતરાય. એ પ્રમાણે યાવત્-અનંત રોપપન્ન બાદર વનસ્પતિકાયિક સંબંધે જાણવું. અનન્તરોપપન્ન સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકો આયુષ સિવાય સાત કર્મપ્રકૃતિઓ બાંધે છે. એ પ્રમાણે યાવત્-અનંતરોપપન્ન બાદરવનસ્પતિકાયિક સુધી જાણવું. અનન્તરોપપન્ન સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકો ચૌદ કર્મપ્રકૃતિઓને વેદે છે. જ્ઞાનાવરણીય અને યાવત્-પુરુષવેદાવરણ એ પ્રમાણે યાવત્-અનંતરોપપન્ન બાદર વનસ્પતિકાયિકો સુધી સમજવું.

(૧૦૨૦) હે ભગવન્ ! પરંપરોપપન્ન એકેન્દ્રિયો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? હે ગૌતમ ! પાંચ પ્રકારના. પૃથિવીકાયિક - એ પ્રમાણે ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે પ્રત્યેકના ચાર ચાર ભેદ જાણવા. હે ભગવન્ ! પરંપરોપપન્ન અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકોને કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ હોય ? ઔધિક ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે નિરવશેષ કહેવું. યાવત્-ચૌદ કર્મપ્રકૃતિઓને વેદે છે.

(૧૦૨૧) અનન્તરોપપન્નની પેઠે અનન્તરાવગાઢ સંબંધે સમજવું. પરંપરોપન્નની પેઠે પરંપરાવગાઢ સંબંધે સમજવું. અન્તરોપપન્નની પેઠે અનન્તરાહારક સંબંધે સમજવું. પરંપરોપપન્નની પેઠે પરંપરાહારક સંબંધે સમજવું. અનંતરોપપન્નની પેઠે અનન્તર પર્યાપ્ત વિષે પણ જાણવું. પરંપરોપપન્ની પેઠે પરંપર પર્યાપ્ત સંબંધે સમજવું. પરંપરોપન્નની પેઠે ચરમ સંબંધે પણ સમજવું. એ રીતે અચરમો સંબંધે પણ સમજવું. એ પ્રમાણે એ અગિયાર ઉદ્દેશકો કહ્યા.

શતક : ૩૩-શતક - શતક ૨ થી ૧૨

(૧૦૨૨) હે ભગવન્ ! કૃષ્ણલેશ્યાવાળા એકેન્દ્રિય જીવો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે પાંચ પ્રકારના પૃથિવીકાયિક અને યાવત્-વનસ્પતિકાયિક. કૃષ્ણલેશ્યાવાળા પૃથિવીકાયિકો બે પ્રકારના છે, સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિક ને બાદર પૃથિવીકાયિક. કૃષ્ણલેશ્યાવાળા સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકો સંબંધે જેમ ઔધિક ઉદ્દેશકમાં કહ્યું છે તેમ એ અભિલાપ વડે ચાર ભેદો યાવત્-વનસ્પતિકાયિકો સુધી જાણવા. કૃષ્ણલેશ્યાવાળા અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકોને કર્મપ્રકૃતિઓ જેમ ઔધિક ઉદ્દેશકમાં કહ્યુ છે તેમ કહેવી. તે કર્મપ્રકૃતિઓ તેવી રીતે બાંધે છે અને તેવી રીતે તેનું વેદન પણ કરે છે. હે ગૌતમ ! અનન્તરોપપન્નક કૃષ્ણલેશ્યાવાળા એકેન્દ્રિયો પાંચ પ્રકારના કહ્યા છે. એ રીતે એ અભિલાપવડે પૂર્વની પ્રમાણે તેના બે ભેદ યાવત્-વનસ્પતિકાય સુધી જાણવા.

હે ભગવન્ ! અનન્તરોપપન્ન કૃષ્ણલેશ્યાવાળા સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકોને કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ કહી છે ? એ પ્રમાણે પૂર્વે કહેલા અભિલાપ વડે ઔધિક અનન્તરોપપન્નના ઉદ્દેશકમાં કહ્યાં પ્રમાણે યાવત્-'વેદે છે' ત્યાંસુધી જાણવું. પરંપરોપપન્ન એકેન્દ્રિયો પાંચ પ્રકારના કહ્યા છે, પૃથિવીકાયિકો વગેરે. એમ એ અભિલાપવડે તેજ પ્રકારે ચાર ભેદ યાવત્-વનસ્પતિકાય સુધી કહેવા. હે ભગવન્ ! પરંપરોપપન્ન કૃષ્ણ લેશ્યાવાળા અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકોને કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ હોય છે ? એ પ્રમાણે એ અભિલાપવડે ઔધિક ઉદ્દેશકમાં કહેલ પરંપરોપપન્ન સંબંધી બધી હકીકત અહીં જાણવી. તેજ પ્રમાણે યાવત્-વેદે છે એ પ્રકારે એ અભિલાપવડે જેમ ઔધિક એકેન્દ્રિય શતકમાં અગિયાર ઉદ્દેશકો કહ્યા છે તેમ કૃષ્ણલેશ્યા શતકમાં પણ કહેવા, યાવત્ - અચરમ અને ચરમ કૃષ્ણલેશ્યાવાળા એકેન્દ્રિયો સુધી કહેવું.

(૧૦૨૩-૧૦૨૫) જેમ કૃષ્ણલેશ્યાવાળા સંબંધે કહ્યું તેમ નીલલેશ્યાવાળા સંબંન્ધે પણ શતક કહેવું. એ રીતે કાપોતલેશ્યાવાળા સંબંધે પણ શતક કહેવું. પણ વિશેષ એ કે, 'કાપોતલેશ્યાવાળા' એવો પાઠ કહેવો. હે ગૌતમ ! ભવસિદ્ધિક એકેન્દ્રિયો પાંચ પ્રકારના કહ્યા છે. પૃથિવીકાયિક અને યાવત્-વનસ્પતિકાયિક. એઓના ચારે ભેદ વગેરે હકીકત વનસ્પતિકાયિક સુધી જાણવી. હે ભગવન્ ! ભવસિદ્ધિક અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકોને કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ હોય છે ? એ રીતે એ અભિલાપવડે પહેલું એ કેંદ્રિય શતક કહ્યું છે તેમ આ ભવસિદ્ધિક શતક પણ કહેવું. ઉદ્દેશકોની પરિપાટી પણ તેજ રીતે યાવત્-અચરમ ઉદ્દેશક સુધી કહેવી.

(૧૦૨૬) હે ભગવન્ ! કૃષ્ણલેશ્યાવાળા ભવસિદ્ધિક એકેંદ્રિયો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? પાંચ પ્રકારના-પૃથિવીકાયિક અને યાવત્-વનસ્પતિકાયિક. કૃષ્ણલેશ્યાવાળા ભવસિદ્ધિક પૃથિવીકાયિકો બે પ્રકારના કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે-પર્યાપ્તકો અને અપર્યાપ્તકો. એ રીતે બાદર પૃથિવીકાયિકો સંબંધે પણ સમજવું. એ અભિલાપવડે તેજ પ્રકારે ચાર ભેદો કહેવા. હે ભગવન્ ! કૃષ્ણલેશ્યાવાળા ભવસિદ્ધિક અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મપૃથિવીકાયિકોને કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ હોય છે ? એમ એ અભિલાપ વડે જેમ ઔધિક ઉદ્દેશકમાં કહ્યું છે તેમ આ સંબંધેયાવત્-'વેદે છે' ત્યાં સુધી સમજવું.

હે ભગવન્ ! અનન્તરોપપન્નક કૃષ્ણલેશ્યાવાળા ભવસિદ્ધિક એકેંદ્રિયો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? પાંચ પ્રકારના - અનન્તરોપપન્ન પૃથિવીકાયિક અને યાવત્-વનસ્પતિકાયિક. હે ભગવન્ ! અનન્તરોપપન્નક કૃષ્ણલેશ્યાવાળા ભવસિદ્ધિક પૃથિવીકાયિકો બે પ્રકારના કહ્યા છે, - સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકો અને

બાદર પૃથિવીકાયિકો - એ રીતે ભેદ કહેવા. હે ભગવન્ ! અનન્તરોપપન્ન કૃષ્ણલેશ્યાવાળા ભવસિદ્ધિક સૂક્ષ્મ-પૃથિવીકાયિકોને કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ હોય છે ? એ પ્રમાણે એ અભિલાપથી જેમ અનન્તરોપપન્ન સંબંધે ઔધિક ઉદ્દેશકમાં કહ્યું છે તેમજ આ સંબંધે પણ યાવત્-'વેદે છે' ત્યાં સુધી જાણવું. એ રીતે એ અભિલાપવડે ઔધિક શતકમાં કહ્યા પ્રમાણે અગિયાર ઉદ્દેશકો યાવત્-છેલ્લા 'અચરમ' નામના ઉદ્દેશક સુધી કહેવા.

(૧૦૨૭-૧૦૨૯) જે રીતે કૃષ્ણલેશ્યાવાળા તથા નીલલેશ્યાવાળા તથા કાપોતલેશ્યાવાળા અભવસિદ્ધિક એકેન્દ્રિય સંબંધે પણ શતક કહેવું. એ પ્રમાણે અભવસિદ્ધિક સંબંધે ચાર શતકો અને તેના નવ નવ ઉદ્દેશકો છે. એ રીતે એ બાર એ કેંદ્રિય મહાયુગ્મ શતકો છે. હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.

શતક : ૩૩ ની મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ ગુર્જરછાયા પૂર્ણ

શતક : ૩૪

શતક-શતક ૧ ઉદ્દેશક - ૧

(૧૦૩૩) હે ભગવન્ ! એકેન્દ્રિયો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? પાંચ પ્રકારના. પૃથિવીકાયિકો, યાવત્-વનસ્પતિકાયિકો. એમ પૂર્વોક્ત ચાર ભેદ યાવત્-વનસ્પતિકાયિક સુધી કહેવા. હે ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિક જીવ, જે આ રત્નપ્રભા પૃથિવીના પૂર્વ ચરમાન્તમાં-પૂર્વ દિશાને છેડે મરણસમુદ્ઘાત કરીને આ રત્નપ્રભા પૃથિવીના પશ્ચિમ ચરમાન્તમાં-પશ્ચિમ દિશાને અન્તે અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે, તે હે ભગવન્ ! કેટલા સમયની વિગ્રહ-ગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! એક સમય, બે સમય કે ત્રણ સમયની. હે ગૌતમ ! એ પ્રમાણે મેં સાત શ્રેણિઓ કહી છે, તે આ પ્રમાણે-ઋજ્વાયત એક તરફ વક્ર, દ્વિધા વક્ર, એકતઃખા દ્વિધાખા ચક્રવાલ અને અર્ધચક્રવાલ જો પૃથિવીકાયિક ઋજ્વાયત શ્રેણિથી ઉત્પન્ન થાય તો તે એક સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય. જો એકવક્ર શ્રેણિથી ઉત્પન્ન થાય તો તે બે સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય. જો તે દ્વિધાવક્ર શ્રેણિથી ઉત્પન્ન થાય તો ત્રણ સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય.

હે ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મપૃથિવીકાયિક જે આ રત્નપ્રભા પૃથિવીના પૂર્વ ચરમાન્તમાં મરણસમુદ્ઘાત કરીને આ રત્નપ્રભાપૃથિવીના પશ્ચિમ ચરમાન્તમાં પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે હે ભગવન્ ! કેટલા સમયની વિગ્રહ ગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! એક સમયની-ઈત્યાદિ બધું પૂર્વની પેઠે જાણવું. એમ અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકનો પૂર્વચરમાન્તમાં મરણસમુદ્ઘાત કરાવી પશ્ચિમ ચરમાન્તમાં બાદર અપર્યાપ્ત પૃથિવીકાયિકપણે ઉપપાત કહેવો અને પુનઃ ત્યાંજ પર્યાપ્તપણે ઉપપાત કહેવો. એ પ્રમાણે અપ્કાયિકને વિષે પૂર્વોક્ત ચાર આલાપક કહેવા. સૂક્ષ્મ અપર્યાપ્ત, સૂક્ષ્મ પર્યાપ્ત, બાદર અપર્યાપ્ત અને બાદર પર્યાપ્ત અપ્કાયિકમાં ઉપપાત કહેવો. એમ સૂક્ષ્મ તેજસ્કાયિક અપર્યાપ્ત અને પર્યાપ્તમાં ઉપપાત કહેવો. હે ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિક જે આ રત્નપ્રભા પૃથિવીના પૂર્વ ચરમાન્તમાં મરણસમુદ્ઘાતકરીને મનુષ્યક્ષેત્રમાં અપર્યાપ્ત બાદર તેજસ્કાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે હે ભગવન્ ! કેટલા સમયની વિગ્રહ ગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? બાકી બધું પૂર્વની પેઠે સમજવું. એમ પર્યાપ્ત બાદરતેજસ્કાયિકપણે પણ ઉપપાત કહેવો. જેમ સૂક્ષ્મ અને બાદર અપ્કાયિકમાં ઉપપાત કહ્યો તેમ સૂક્ષ્મ અને બાદર પૃથ્વીકાયિકને પણ રત્નપ્રભા પૂર્વ ચરમાન્તમાં મરણ-સમુદ્ઘાત કરાવી અનુક્રમે એ વીશે સ્થાનોમાં યાવત્-બાદરપર્યાપ્ત વનસ્પતિકાયિક સુધી ઉત્પન્ન કરાવવો. એ પ્રમાણે અપર્યાપ્ત બાદર પૃથિવીકાયિક અને પર્યાપ્ત બાદર પૃથિવીકાયિકને પણ પૂર્વવત્ જાણવું. એમ પ્રમાણે અપ્કાયિકને પણ ચારે ગમકને આશ્રયી પૂર્વચરમાન્તમાં સમુદ્ઘાતપૂર્વક એ પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતાવડે ઉપરના વીશ સ્થાનકોમાં ઉત્પન્ન કરાવવો. અપર્યાપ્ત અને પર્યાપ્ત બન્ને પ્રકારના સૂક્ષ્મ તેજસ્કાયને પણ એ જ વીશ સ્થાનકોમાં ઉપર કહ્યા પ્રમાણે ઉત્પન્ન કરાવવો.

હે ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત બાદર તેજસ્કાય, જે મનુષ્યક્ષેત્રમાં મરણસમુદ્ઘાત કરી રત્નપ્રભા પૃથ્વીના પશ્ચિમ ચરમાન્તમાં અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે હે ભગવન્ ! કેટલા સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? બાકીનું પૂર્વની પેઠે જાણવું. એ રીતે ચારે પ્રકારના પૃથિવીકાયિકોમાં, ચારે પ્રકારના અપ્કાયિકોમાં તથા અપર્યાપ્ત અને પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ તેજસ્કાયિકોમાં પણ ઉપજાવવો. હે ભગવન્ ! જે અપર્યાપ્ત બાદર તેજસ્કાયિક, જે મનુષ્યક્ષેત્રમાં મરણસમુદ્ઘાત કરી મનુષ્ય ક્ષેત્રમાં અપર્યાપ્ત બાદર તેજસ્કાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય હોય તે કેટલા સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? બાકી બધું પૂર્વની પેઠે જાણવું. અને એ જ રીતે તેને પર્યાપ્ત બાદર તેજસ્કાયપણે પણ ઉત્પન્ન કરાવવો. જેમ પૃથિવીકાયિકોમાં કહ્યું છે તેમ ચારે ભેદથી વાયુકાયિકપણે અને વનસ્પતિકાયિકપણે પણ ઉપજાવવો. એ રીતે પર્યાપ્ત બાદર તેજસ્કાયિકને પણ સમયક્ષેત્રમાં સમુદ્ઘાત કરાવી એ જ વીશસ્થાનકોમાં ઉત્પન્ન કરાવવો. જેમ અપર્યાપ્તનો ઉપપાત કહ્યો તેમ સર્વત્ર પણ પર્યાપ્ત અને અપર્યાપ્ત બાદર તેજસ્યિકોને સમયક્ષેત્રમાં ઉત્પન્ન કરાવવા અને સમુદ્ઘાત કરાવવ. જેમ પૃથિવીકાયિકોનો ઉપપાત કહ્યો તેમ ચાર

ભેદથી વાયુકાયિકો અને વનસ્પતિકાયિકોને પણ ઉપજાવવા. યાવત્-હે ભગવન્ ! જે પર્યાપ્ત બાદર વનસ્પતિકાયિક આ રત્નપ્રભા પૃથિવીના પૂર્વ ચરમાન્તમાં મરણસમુદ્ઘાત કરી પશ્ચિમ ચરમાન્તમાં બાદર વનસ્પતિકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે, કેટલા સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? બાકી બધું તેમજ જાણવું. હે ભગવન્ ! જે અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિક આ રત્નપ્રભા પૃથિવીના પશ્ચિમ ચરમાન્તમાં સમુદ્ઘાત કરી પૂર્વ ચરમાન્તમાં અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? બાકી બધું પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. એ પ્રમાણે જેમ પૂર્વ ચરમાન્તમાં સર્વપદોમાં સમુદ્ઘાત કરી પશ્ચિમ ચરમાન્તમાં અને સમય ક્ષેત્રમાં ઉપપાત કહ્યો તથા જેનો સમયક્ષેત્રમાં સમુદ્ઘાતપૂર્વક પશ્ચિમચરમાન્તમાં અને સમયક્ષેત્રમાં ઉપપાત કહ્યો તેમ એજ ક્રમવડે પશ્ચિમ ચરમાન્તમાં અને સમયક્ષેત્રમાં સમુદ્ઘાતપૂર્વક પૂર્વ ચરમાન્તમાં અને સમયક્ષેત્રમાં ઉપપાત કહેવો. એ પ્રમાણે એ ગમવડે દક્ષિણના ચરમાન્તમાં સમુદ્ઘાતપૂર્વક ઉત્તરના ચરમાન્તમાં અને સમયક્ષેત્રમાં સમુદ્ઘાત કરાવી દક્ષિણ ચરમાન્તમાં અને સમયક્ષેત્રમાં તેજ ગમવડે ઉપપાત કહેવો.

હે ભગવન્ જે અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મપૃથિવીકાયિ, શર્કરાપ્રભાપૃથિવીના પૂર્વ ચરમાન્તમાં મરણસમુદ્ઘાત કરીને શર્કરાપ્રભાના પશ્ચિમ ચરમાન્તમાં અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? જેમ રત્નપ્રભાપૃથિવી સંબંધે કહ્યું તેમ આ સંબંધે સમજવું. એ રીતે અનુક્રમે યાવત્-પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ તેજસ્કાયિક સુધી જાણવું. હે ભગવન્ ! જે અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિક, શર્કરાપ્રભાના પૂર્વ ચરમાન્તમાં મરણસમુદ્ઘાત કરી પશ્ચિમ ચરમાન્તમાં અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા સમયની વિગ્રહ ગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? બે સમય કે ત્રણ સમયની બાકી પૂર્વવત્ જો એ રીતે પર્યાપ્ત બાદર તેજસ્કાયિક સંબંધે પણ જાણવું. બાકી બધું રત્નપ્રભાની જેમ સમજવું. જે પર્યાપ્ત અને અપર્યાપ્ત બાદર તેજસ્કાયિકો સમયક્ષેત્રમાં સમુદ્ઘાત કરી બીજી પૃથિવીના પશ્ચિમ ચરમાન્તમાં ચારે પ્રકારના પૃથિવીકાયિકોને વિષે, ચારે પ્રકારના અપ્કાયિકોને વિષે, બે પ્રકારના તેજસ્કાયિકોને વિષે, ચારે પ્રકારના વાયુકાયિકોને વિષે અને ચારે પ્રકારના વનસ્પતિકાયિકોને વિષે ઉત્પન્ન થાય છે તેઓને પણ બે સમયની કે ત્રણ સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન કરાવવા. જ્યારે પર્યાપ્ત અને અપર્યાપ્ત બાદર તેજસ્કાયિક તેઓમાંજ ઉત્પન્ન થાય ત્યારે તેને જેમ રત્નપ્રભા સંબંધે કહ્યું તેમ એક સમયની, બે સમયની અને ત્રણ સમયની વિગ્રહગતિ સમજવી, શર્કરાપ્રભામાં ની જેમ યાવત્-અધઃસપ્તમ પૃથિવી સુધી જાણવી.

(૧૦૩૪) હે ભગવન્ ! જે અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક જીવ અધોલોક ક્ષેત્રની ત્રસનાડીની બહારના ક્ષેત્રમાં મરણસમુદ્ઘાત કરી ઊર્ધ્વલોક કરી ઊર્ધ્વલોક ક્ષેત્રની ત્રસનાડીની બહારના ક્ષેત્રમાં અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે હે ભગવન્ ! કેટલા સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? ત્રણ સમય કે ચાર સમય. હે ગૌતમ ! જે પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક અધોલોક ક્ષેત્રની ત્રસનાડીના બહારના ક્ષેત્રમાં મરણસમુદ્ઘાત કરી ઊર્ધ્વલોક ક્ષેત્રની ત્રસનાડીના બહારના ક્ષેત્રમાં અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિકપણે એક પ્રતરમાં અનુશ્રેણીમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે ત્રણ સમયની જે વિશ્રેણીમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે ચાર સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય. એ રીતે પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકપણે અને યાવત્-પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ તેજસ્કાયિકપણે જે ઉપજે તે માટે પણ એમજ જાણવું. હે ભગવન્ ! જે અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વિકાયિક અધોલોક ક્ષેત્રની ત્રસનાડીની બહારના ક્ષેત્રમાં મરણસમુદ્ઘાત કરી સમયક્ષેત્રમાં અપર્યાપ્ત બાદર તેજસ્કાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે, કેટલા સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! બે કે ત્રણ સમયની. બાકી પૂર્વવત્ એમ પર્યાપ્ત બાદર તેજસ્કાયિકોમાં પણ ઉપપાત કરાવવો. અપ્કાયિકની પેઠે વાયુકાયિક અને વનસ્પતિકાયિકપણે ચારે ભેદવડે ઉપપાત કરાવવો. એ પ્રમાણે જેમ અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક સંબંધે ગમક કહ્યો તેમ પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક સંબંધે પણ ગમક કહેવો અને તેજ પ્રકારે તેને વીશે સ્થાનકમાં ઉપજાવવો. અધોલોકક્ષેત્રનીત્રસનાડીના બહારના ક્ષેત્રમાં મરણસમુદ્ઘાત કરી-ઈત્યાદિ પર્યાપ્ત અને અપર્યાપ્ત બાદર પૃથ્વીકાયિક સંબંધે પણ એમજ કહેવું. અને એ રીતે ચારે પ્રકારના અપ્કાયિક સંબંધે પણ કહેવું. બન્ને પ્રકારના સૂક્ષ્મ તેજસ્કાયને પણ એમજ જાણવું.

હે ભગવન્ ! જે અપર્યાપ્ત બાદર તેજસ્કાયિક સમયક્ષેત્રમાં મરણસમુદ્ઘાત કરી ઊર્ધ્વલોક ક્ષેત્રની ત્રસનાડીના બહારના ક્ષેત્રમાં અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વિકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે, હે ભગવન્ ! કેટલા સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? બે, ત્રણ કે ચાર સમયની બાકી પૂર્વવત્ હે ભગવન્ ! જે પર્યાપ્ત બાદર તેજસ્કાયિક સમયક્ષેત્રમાં મરણસમુદ્ઘાત કરીને ઊર્ધ્વલોક ક્ષેત્રની ત્રસનાડીની બહારના ક્ષેત્રમાં પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ તેજસ્કાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે હે ભગવન્ ! કેટલા

સમયના વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? હે ગૌતમ ! બાકી બધું તેમજ જાણવું. હે ભગવન્ ! જે અપર્યાપ્ત બાદર તેજસ્કાયિક સમયક્ષેત્ર-મનુષ્યક્ષેત્રમાં સમુદ્ઘાત કરી સમયક્ષેત્રમાં અપર્યાપ્ત બાદર તેજસ્કાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે, કેટલા સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? એક બે કે ત્રણ સમયની. બાકી પૂર્વવત્ એમ પર્યાપ્ત બાદર તેજસ્કાયિકપણે પણ જાણવું. જેમ પૃથ્વિકાયિકને વિષે ઉપપાત કહ્યો તેમ વાયુકાયિકોમાં અને વનસ્પતિકાયિકોમાં ચારે ભેદે ઉપપાત કહેવો. એ રીતે પર્યાપ્ત બાદર તેજસ્કાયિકનો પણ એજ સ્થાનકોમાં ઉપપાત કહેવો. જેમ વાયુકાયિક અને વનસ્પતિકાયિકની પૃથિવીકાયિપણે ઉપપાત કહ્યો છે તેમ આ વિષે પણ ઉપપાત કહેવો. જે પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મપૃથ્વીકાયિક ઊર્ધ્વલોક ક્ષેત્રની ત્રસનાડીના બહારના ક્ષેત્રમાં મરણસમુદ્ઘાત કરીને અધોલોક ક્ષેત્રની ત્રસનાડીની બહારના ક્ષેત્રમાં અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું.

ઊર્ધ્વલોક ક્ષેત્રની ત્રસનાડીની બહારના ક્ષેત્રમાં મરણસમુદ્ઘાત કરી અધોલોક ક્ષેત્રની ત્રસનાડીની બહારના ક્ષેત્રમાં ઉત્પન્ન થતા (પૃથિવીકાયિકાદિ) સંબંધે પણ તેજ સંપૂર્ણ ગમ કહેવો જે અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિક લોકના પૂર્વ ચરમાન્તમાં મરણ સમુદ્ઘાત કરી લોકના પૂર્વ ચરમાન્તમાં અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે એક બે ત્રણ કે ચાર સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય. મેં એ પ્રમાણે અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિક લોકના પૂર્વ ચરમાન્તમાં સમુદ્ઘાત કરી લોકના પૂર્વ ચરમાન્તમાંજ અપર્યાપ્ત અને પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકોમાં, સૂક્ષ્મ અપ્કાયિકમાં, સૂક્ષ્મ તેજસ્કાયિકોમાં, સૂક્ષ્મ વાયુકાયિકોમાં, અપર્યાપ્ત અને પર્યાપ્ત બાદર વાયુકાયિકોમાં, સૂક્ષ્મ વનસ્પતિકાયિકોમાં, અને અપર્યાપ્ત અને પર્યાપ્ત મળી એ બારે સ્થાનકોમાં ક્રમપૂર્વક કહેવો. સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકપર્યાપ્તનો એજ પ્રમાણે બારે સ્થાનકોમાં સમગ્ર ઉપપાત કહેવો. એ રીતે એ ગમવડે યાવત્-પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ વનસ્પતિકાયિકનો પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ વનસ્પતિકાયિકોમાંજ ઉપપાત કહેવો.

હે ભગવન્ ! જે અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિક, લોકના પૂર્વ ચરમાન્તમાં સમુદ્ઘાત કરી લોકના દક્ષિણ ચરમાન્તમાં અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે હે ભગવન્ ! કેટલા સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય. હે ગૌતમ ! બાકી પૂર્વ વત્ એ રીતે એ ગમવડે પૂર્વ ચરમાન્તમાં સમુદ્ઘાતપૂર્વક દક્ષિણ ચરમાન્તમાં ઉપજાવવો. યાવત્-પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મવનસ્પતિકાયિકનો પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ વનસ્પતિકાયિકોમાં ઉપપાત કહેવો અને બધાને બે સમયની, ત્રણ સમયની અને ચાર સમયની વિગ્રહ ગતિ કહેવી. જે અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિક લોકના પૂર્વ ચરમાન્તમાં સમુદ્ઘાત કરી લોકના પશ્ચિમ ચરમાંતમાં અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે એક બે ત્રણ કે ચાર સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય. બાકી પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. જેમ પૂર્વ ચરમાંતમાં સમુદ્ઘાત કરી પૂર્વ ચરમાંતમાંજ ઉપપાત કહ્યો તેમજ પૂર્વ ચરમાંતમાં સમુદ્ઘાત કરવા પૂર્વક પશ્ચિમ ચરમાંતમાં બધાના ઉપપાત કહેવા. હે ભગવન્ ! જે અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિક લોકના પૂર્વ ચરમાંતમાં મરણસમુદ્ઘાત કરી લોકના ઉત્તર ચરમાંતમાં અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? જેમ પૂર્વ ચરમાંતમાં સમુદ્ઘાતપૂર્વક દક્ષિણ ચરમાંતમાં ઉપપાત કહ્યો તેમ પૂર્વ ચરમાંતમાં સમુદ્ઘાતપૂર્વક ઉત્તર ચરમાંતમાં ઉપપાત કહેવો.

જે અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિક લોકના દક્ષિણ ચરમાંતમાં મરણસમુદ્ઘાત કરી લોકના દક્ષિણ ચરમાંતમાંજ અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે વિશેષ એ કે, બે સમય, ત્રણ સમય કે ચાર સમયની વિગ્રહગતિ જાણવી અને બાકી બધું તેમજ જાણવું. જેમ સ્વસ્થાનમાં કહ્યું તેમ દક્ષિણ ચરમાંતમાં સમુદ્ઘાત અને ઉત્તર ચરમાંતમાં ઉપપાત કહેવો, અને એક સમય, બે સમય, ત્રણ સમય કે ચાર સમયની વિગ્રહગતિ જાણવી. પશ્ચિમ ચરમાન્તની પેઠે પૂર્વ ચરમાંતને વિષે જાણવું. તેમજ બે ત્રણ કે ચાર સમયની વિગ્રહગતિ જાણવી. પશ્ચિમ ચરમાન્તની પેઠે પૂર્વ ચરમાંતને વિષે જાણવું. તેમજ બે ત્રણ કે ચાર સમયની વિગ્રહગતિ જાણવી. પશ્ચિમ ચરમાંતમાં સમુદ્ઘાત કરી અને પશ્ચિમ ચરમાંતમાં ઉત્પન્ન થતા પૃથિવીકાયિકાદિ સંબંધે જેમ સ્વસ્થાનમાં કહ્યું તેમ જાણવું. ઉત્તર ચરમાંતમાં ઉત્પન્ન થતા જીવોને આશ્રયી એક સમયની વિગ્રહગતિ નથી. બાકી બધું તેમજ જાણવું. પૂર્વ ચરમાંત સંબંધે સ્વસ્થાનની પેઠે સમજવું. દક્ષિણ ચરમાંતમાં એક સમયની વિગ્રહગતિ નથી અને બાકી બધું તેમજ સમજવું. ઉત્તરમાં સમુદ્ઘાતને પ્રાપ્ત થએલા અને ઉત્તરમાં ઉપજતા જીવો. સંબંધે સ્વસ્થાનની પેઠે જાણવું. ઉત્તરમાં સમુદ્ઘાતને પ્રાપ્ત થએલા અને પૂર્વમાં ઉત્પન્ન થતા પૃથિવીકાયિકાદિ સંબંધે પણ એજ રીતે સમજવું. વિશેષ એ કે, એક સમયની વિગ્રહ ગતિ નથી. ઉત્તરમાં સમુદ્ઘાતને પ્રાપ્ત થએલા અને દક્ષિણમાં ઉત્પન્ન થતા જીવો સંબંધે સ્વસ્થાનની પેઠે જાણવું. ઉત્તરમાં સમુદ્ઘાતને પ્રાપ્ત થયેલા અને પશ્ચિમમમાં ઉત્પન્ન થતા જીવોને આશ્રયી એક સમયની વિગ્રહગતિ નથી, બાકી બધું તેમજ જાણવું. હે ભગવન્ ! પર્યાપ્ત

બાદર પૃથિવીકાયિકોનાં સ્થાનો ક્યાં કહ્યાં છે ? હે ગૌતમ ! તેઓનાં સ્થાન સ્વસ્થાનને અપેક્ષી આઠ પૃથિવીઓમાં છે - ઈત્યાદિ સ્થાનપદમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવું, હે આયુષ્મન્ શ્રમણ ! તેઓ સર્વલોકમાં વ્યાપ્ત છે. હે ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકોને કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ કહી છે ? આઠ-જ્ઞાનાવરણીય અને યાવત્-અંતરાય. એ પ્રમાણે ચારે ભેદો વડે જેમ એકેંદ્રિય શતકમાં કહ્યું છે, તેમ યાવત્-પર્યાપ્ત બાદર વનસ્પતિકાયિક સુધી જાણવું.

હે ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકો કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ બાંધે છે ? હે ગૌતમ ! સાત આઠ-ઈત્યાદિ જેમ એકેંદ્રિયશતકમાં કહ્યું છે જાણવું. અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકો ચૌદ કર્મપ્રકૃતિઓને વેદે છે. તે આ પ્રમાણે - જ્ઞાનાવરણીય ઈત્યાદિ જેમ એકેંદ્રિય શતકમાં કહ્યું છે તેમ યાવત્-પુરુષવેદપ્રતિબન્ધક કર્મપ્રકૃતિક સુધી યાવત્-પર્યાપ્ત બાદર વનસ્પતિકાયિક સુધી જાણવું. હે ભગવન્ ! એકેન્દ્રિય જીવો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? જેમ વ્યુત્ક્રાંન્તિપદમાં પૃથિવીકાયિકોનો ઉપપાત કહ્યો છે તેમ અહીં જાણવો. હે ભગવન્ ! એકેન્દ્રિય જીવોને કેટલા સમુદ્ઘાતો કહ્યા છે ? ચાર. - વેદનાસમુદ્ઘાત, યાવત્ વૈક્રિયસમુદ્ઘાત. હે ગૌતમ ! કેટલાક તુલ્ય સ્થિતિવાળા એકેંદ્રિયો પરસ્પર તુલ્ય વિશેષાધિક કર્મબન્ધ કરે છે, કેટલાક તુલ્ય સ્થિતિવાળા ભિન્ન ભિન્ન વિશેષાધિક કર્મબન્ધ કરે છે, કેટલાક ભિન્ન ભિન્ન સ્થિતિવાળા તુલ્ય વિશેષાધિખ કર્મબંધ કરે છે. તેમાં જે સમાન આયુષવાળા અને સાથે ઉત્પન્ન થયેલા હોય છે તેઓ તુલ્યસ્થિતિવાળા અને જુદા જુદા સમયે ઉત્પન્ન થયેલા છે તેઓ તુલ્યસ્થિતિવાળા છે અને જુદું જુદું વિશેષાધિક કર્મ બાંધે છે. જેઓ જુદા જુદા આયુષવાળા અને સાથે ઉત્પન્ન થયેલા છે તેઓ જુદી જુદી સ્થિતિ વાળા છે અને તુલ્ય વિશેષાધિક કર્મબંધ કરે છે. તથા જેઓ જુદા જુદા આયુષવાળા અને જુદા જુદા સમયે ઉત્પન્ન થયેલા છે તેઓ ભિન્ન ભિન્ન સ્થિતિવાળા છે અને જુદું જુદું વિશેષાધિક કર્મ કરે છે.

શતક : ૩૪-શતક - શતક ૧ : ઉદ્દેશક ૨

(૧૦૩૫) હે ભગવન્ ! અનન્તરોપપન્ન એકેંદ્રિયો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? હે ગૌતમ ! પાંચ પ્રકારના. પૃથિવીકાયિક વગેરે. તેના બે ભેદ જેમ એકેંદ્રિય શતકોમાં કહ્યા છે તેમ યાવત્-બાદર વનસ્પતિકાયિક સુધી કહેવા. અનન્તરોપપન્ન બાદર પૃથિવીકાયિક-સ્વસ્થાનની અપેક્ષાએ આઠે પૃથિવીઓમાં, તે આ પ્રમાણે-રત્નપ્રભામાં ઈત્યાદિ જેમ સ્થાનપદમાં કહ્યું છે તેમ યાવત્-દ્વીપોમાં અને સમુદ્રોમાં અનન્તરોપપન્ન પૃથિવીકાયિકોના સ્થાનો કહ્યાં છે. ઉપપાતની અપેક્ષાએ સર્વ લોકમાં અને સમુદ્ઘાતને આશ્રયી સર્વ લોકમાં છે. સ્વસ્થાનની અપેક્ષી તેઓ લોકના અસંખ્યાતમા ભાગમાં રહે છે. અનંતરોપપન્ન સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકો બધા એક પ્રકારના વિશેષતા યા ભિન્નતા રહિત છે. તથા તેઓ સર્વલોકમાં વ્યાપ્ત છે. એ રીતે એ ક્રમવડે બધા એકેંદ્રિયો સંબંધે કહેવું. તે બધાનાં સ્વસ્થાનને સ્થાનપદમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવાં. જેમ પર્યાપ્ત બાદર એકેન્દ્રિયના ઉપપાત, સમુદ્ઘાત અને સ્વસ્થાનો કહ્યા છે તેમ અપર્યાપ્ત બાદર એ કેંદ્રિયોનાં જાણવાં. જેમ સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકોનાં ઉપપાત, સમુદ્ઘાત અને સ્વસ્થાનો કહ્યા છે તેમ બધા સૂક્ષ્મએકેન્દ્રિયોના યાવત્-વનસ્પતિકાયિક સુધી જાણવા. હે ભગવન્ ! અનન્તરોપપન્ન સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકોને આઠ કર્મપ્રકૃતિઓ કહી છે-ઈત્યાદિ જેમ એ કેંદ્રિય શતકોમાં અનન્તરોપપન્નક ઉદ્દેશકને વિષે કહ્યા પ્રમાણે કર્મપ્રકૃતિઓ કહેવી. યાવત્-તેજ રીતે બાંધે છે, તે જ રીતે વેદે છે, યાવત્-અનન્તરોપપન્ન બાદર વનસ્પતિકાયિક સુધી સમજવું. હે ભગવન્ ! અનન્તરોપપન્નક બાદર વનસ્પતિકાયિક સુધી સમજવું. હે ભગવન્ ! અનન્તરોપપન્ન એકેંદ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? હે ગૌતમ ! જેમ ઔધિક ઉદ્દેશકમાં કહ્યું છે તેમ અહીં જાણવું.

હે ભગવન્ ! અનંતરોપપન્ન એકેંદ્રિયોને કેટલા સમુદ્ઘાતો કહ્યા છે ? બે. વેદના સમુદ્ઘાત અને કષાયસમુદ્ઘાત. તુલ્ય સ્થિતિવાળા અનંતરોપપન્ન એકેંદ્રિયો કેટલાક તુલ્યસ્થિતિવાળા એકેંદ્રિયો તુલ્ય વિશેષાધિક કર્મ બાંધે છે, કેટલાક જુદું જુદું વિશેષાધિક કર્મ બાંધે છે. હે ગૌતમ ! અનંતરોપપન્ન એકેંદ્રિયો બે પ્રકારના કહ્યા છે. તેમાં જે સમાન આયુષવાળા અને સાથે ઉત્પન્ન થયેલા છે તેઓ તુલ્ય સ્થિતિવાળા હોઈ તુલ્ય વિશેષાધિક કર્મ બાંદે છે અને જેઓ તુલ્ય સ્થિતિવાળા અને વિષમોપપન્ન જુદા જુદા સમયે ઉત્પન્ન થયેલા છે તેઓ તુલ્યસ્થિતિવાળા અને જુદું જુદું વિશેષાધિક કર્મ બાંધે છે.

શતક : ૩૪ શતક-શતક ૧ :- ઉદ્દેશક ૩ થી ૧૧

(૧૦૩૬) હે ભગવન્ ! પરંપરોપન્નક એકેંદ્રિયો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? પાંચ પ્રકારના પૃથિવીકાયિક વગેરે તેના ચાર ભેદ યાવત્ વનસ્પતિકાયિક સુધી જાણવા. હે ભગવન્ ! જે પરંપરોપન્નક અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિક આ રત્નપ્રભા પૃથિવીના પૂર્વ ચરમાંતમાં મરણ સમુદ્ઘાત કરી આ રત્નપ્રભા પૃથિવીના યાતવ્-પશ્ચિમ ચરમાંતમાં અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે હે ભગવન્ ! કેટલા સમયની વિગ્રહગતિથી ઉપજે ? એ રીતે એ અભિલાપથી જેમ પ્રથમ ઉદ્દેશક કહ્યો તેમ યાવત્-લોકચરમાંત સુધી જાણવું. હે ભગવન્ ! પરંપરોપન્ન બાદર પૃથિવીકાયિકોનાં સ્થાનો ક્યાં કહ્યાં છે

? હે ગૌતમ ! સ્વસ્થાનને અપેક્ષી આઠે પૃથિવીમાં છે. એ રીતે જેમ પ્રથમ ઉદ્દેશકમાં કહ્યું છે તેમ યાવત્-તુલ્યસ્થિતિવાળા સુધી જાણવું.

(૧૦૩૭) એ રીતે બાકીના પણ આઠ ઉદ્દેશકો યાવત્ -'અચરમ' સુધી કહેવા. પરંતુ વિશેષ એ કે, અનંતર ઉદ્દેશકો અનંતર જેવા અને પરંપર ઉદ્દેશકો પરંપર સમાન જાણવા. ચરમ અચરમ વિષે પણ એજ જાણવું. એ રીતે ૧૧ ઉદ્દેશકો કહેવા.

શતક ૩૪ શતક શતક - ૧ ની મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ ગુર્જરછાયા પૂર્ણ

શતક - ૩૪, શતક-શતક ૨ થી ૧૨

(૧૦૩૮) હે ભગવન્ ! કૃષ્ણલેશ્યાવાળા એકેંદ્રિયો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? હે ગૌતમ ! પાંચ પ્રકારના. તેના ચાર ભેદ કૃષ્ણલેશ્યાવાળા એકેંદ્રિય શતકમાં કહ્યા પ્રમાણે યાવત્-વનસ્પતિકાયિક સુધી જાણવા. હે ભગવન્ ! જે કૃષ્ણલેશ્યાવાળો અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિક આ રત્નપ્રભા પૃથિવીના પૂર્વ ચરમાંતમાં સમુદ્ઘાત કરી પશ્ચિમ ચરમાંતમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? ઈત્યાદિ પાઠવડે જેમ ઔધિક ઉદ્દેશકમાં કહ્યું છે તેમ યાવત્-લોકના ચરમાંત સુધી સમજવું. સર્વત્ર કૃષ્ણલેશ્યાવાળા ઉપપાત કહેવો. હે ભગવન્ ! કૃષ્ણલેશ્યાવાળા પર્યાપ્ત બાદર પૃથિવીકાયિકોનાં સ્થાનો કહ્યાં કહ્યાં છે ? હે અભિલાપથી ઔધિક ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે યાવત્-'તુલ્યસ્થિતિવાળા' સુધી સમજવું. એ અભિલાપથી જેમ પ્રથમ શ્રેણીશતક કહ્યું તેમજ બીજા શ્રેણિશતકના અગિયાર ઉદ્દેશકો કહેવા.

(૧૦૩૯-૧૦૪૧) એ પ્રમાણે નીલલેશ્યાવાળાઓ સંબંધે ત્રીજું શતક કહેવું. કાપોતલેશ્યાવાળાઓ સંબંધે પણ એજ રીતે ચોથું શતક કહેવું અને ભવસિદ્ધિક એ કેંદ્રિયો સંબંધે પણ એજ પ્રકારે પાંચમું શતક કહેવું.

(૧૦૪૨) હે ભગવન્ ! કૃષ્ણલેશ્યાવાળા ભવસિદ્ધિક એકેન્દ્રિયો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? જેમ ઔધિક ઉદ્દેકમાં કહ્યું છે તેમજ જાણવું. અનંતરોપપન્ન કૃષ્ણલેશ્યાવાળા ભવસિદ્ધિક એકેંદ્રિયો અનંતરોપપન્નક સંબંધી ઔધિક ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. પરંપરોપપન્ન કૃષ્ણલેશ્યાવાળા ભવસિદ્ધિક એકેંદ્રિયો પાંચ પ્રકારના કહ્યા છે. એમ ઔધિક ચારે ભેદ યાવત્-વનસ્પતિકાયિક સુધી કહેવા. હે ભગવન્ ! જે પરંપરોપપન્ન કૃષ્ણલેશ્યાવાળો ભવસિદ્ધિક અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મપૃથિવીકાયિક આ રત્નપ્રભા પૃથિવીના ઈત્યાદિ પૂર્વોક્ત પાઠવડે ઔધિક ઉદ્દેશક લોકચરમાંત સુધી કહેવો. સર્વત્ર કૃષ્ણલેશ્યાવાળા ભવસિદ્ધિકોમાં ઉપપાત કહેવો. હે ભગવન્ ! પરંપરોપન્ન કૃષ્ણલેશ્યાવાળા ભવસિદ્ધિક પર્યાપ્ત બાદર પૃથિવીકાયોકિનાં સ્થાનો ક્યાં કહ્યાં છે ? એમ એ અભિલાપથી તુલ્યસ્થિતિવાળા સુધી ઔધિક ઉદ્દેશક કહેવો. એ રીતે એ અભિલાપથી કૃષ્ણલેશ્યાવાળા ભવસિદ્ધિક એકેંદ્રિય સંબંધે પણ તે પ્રમાણે અગિયાર ઉદ્દેશક સહિત છઠ્ઠં શતક કહેવું.

(૧૦૪૩) નીલલેશ્યાવાળા ભવસિદ્ધિક એકેંદ્રિયો સંબંધે સાતમું શતક કહેવું. એ રીતે કાપોતલેશ્યાવાળા ભવસિદ્ધિક એકેંદ્રિયો સંબંધે પણ આઠમું શતક કહેવું. જેમ ભવસિદ્ધિકો સંબંધે ચાર શતકો કહ્યાં છે તેમ અભવસિદ્ધિકો સંબંધે પણ ચાર શતક કહેવાં. પણ વિશેષ એ કે, ચરમ અને અચરમ સિવાયના નવ ઉદ્દેશકો કહેવા. બાકી બધું તેમજ જાણવું. એમ એ બાર એકેંદ્રિયશ્રેણીશતકો કહ્યાં. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે,

શતક : ૩૪ મુનિ દીપરન્તસાગરે કરેલ ગુર્જરછાયા પૂર્ણ

શતક : ૩૫

શતક - શતક : ૧

ઉદ્દેસો - ૧

(૧૦૪૪) હે ભગવન્ ! કેટલાં મહાયુગ્મો-મહારાશિઓ કહ્યાં છે ? હે ગૌતમ ! સોળ. કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મ, કૃતયુગ્મત્ર્યોજ, કૃતયુગ્મ-દ્વાપરયુગ્મ, કૃતયુગ્મકલ્યોજ, ત્ર્યોજકૃતયુગ્મ, ત્ર્યોજત્ર્યોજ, ત્ર્યોજદ્વાપરયુગ્મ, ત્ર્યોજકલ્યોજ, દ્વાપરયુગ્મકૃતયુગ્મ, દ્વાપરયુગ્મત્ર્યોજ, દ્વાપરયુગ્મદ્વાપરયુગ્મ, દ્વાપરયુગ્મ-કલ્યોજ, કલ્યોજકૃતયુગ્મ, કલ્યોજત્ર્યોજ, કલ્યોજદ્વાપરયુગ્મ, કલ્યોજકલ્યોજ. હે ગૌતમ ! જે રાશિને ચાર સંખ્યાના અપહારથી અપહારતાં ચાર બાકી રહે, અને તે રાશિના અપહારસયો પણ કૃતયુગ્મ હોય તો તે (રાશિ) કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મ કહેવાય જે રાશિને ચાર સંખ્યાના અપહારથી અપહારતાં ત્રણ બાકી રહે અને તે રાશિના અપહારસમયો પણ કૃતયુગ્મ હોય તો તે રાશિ કૃતયુગ્મત્ર્યોજ કહેવાય. જે રાશિને ચાર સંખ્યાના અપહારથી અપહારતાં બે બાકી રહે અને તે રાશિના અપહારસમયો કૃતયુગ્મ હોય તો તે કૃતયુગ્મદ્વાપરયુગ્મ કહેવાય. જે રાશિને ચાર સંખ્યાના અપહારથી અપહારતાં એક બાકી રહે અને તે રાશિના અપહાર સમયો કૃતયુગ્મ હોય તો તે કૃતયુગ્મકલ્યોજ કહેવાય. યાવત્ એ પ્રમાણે બાકીના બધાં ભેદ જાણવા. માટે તે હેતુથી યાવત્-કલ્યોજકલ્યોજા સુધી સોળ મહાયુગ્મો કહ્યાં છે.

(૧૦૪૫) હે ભગવન્ ! કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મ રાશિરૂપ એકેંદ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. હે ગૌતમ ! જેમ ઉત્પલોદ્દેશકમાં

ઉપપાત કહ્યો છે તે પ્રમાણે અહીં ઉપપાત કહેવો. તે જીવો એક સમયે સોળ, સંખ્યાતા, અસંખ્યાતા કે અનંત જીવો ઉત્પન્ન થાય છે. હે ગૌતમ ! તે જીવો સમયે સમયે અનન્તા અપહરાય અને અનંત જીવો ઉત્પન્ન થાય છે. હે ગૌતમ ! તે જીવો સમયે સમયે અનન્તા અપહરાય અને અનંત ઉત્સર્પિણી અને અનંત અવસર્પિણી સુધી અપહરીએ તો પણ તેઓ ખાલી થાય નહીં. તેઓની ઉંચાઈ ઉત્પલોદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવી. તેઓ જ્ઞાનાવરણીય કર્મના બંધક છે, પણ અબંધક નથી. એ રીતે આયુષ સિવાય બધાં કર્મો વિષે જાણવું, તેઆલે આયુષના બંધક પણ છે અને અબંધક પણ છે. તે જીવો જ્ઞાનાવરણીયાના વેદક છે, પણ અવેદક નથી. એ પ્રમાણે બધા કર્મ સંબંધે સમજવું. હે ગૌતમ ! તેઓ સાતાના વેદક છે અને અસાતાના વેદક પણ છે. જેમ ઉત્પલ ઉદ્દેશકમાં કર્મ સંબંધે જે પરિપાટી કહી છે તે અહીં જાણવી. તેઓ બધાય કર્મોના ઉદયી છે પણ અનુદયી નથી. છ કર્મોના ઉદીરક છે, પણ અનુદીરક નથી. વેદનીય અને આયુષ કર્મના ઉદીરક પણ છે અને અનુદીરક પણ છે.

હે ભગવન્ ! શું તે જીવો કૃષ્ણલેશ્યાવાળા છે-ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. હે ગૌતમ ! તેઓ કૃષ્ણલેશ્યાવાળા, નીલલેશ્યાવાળા, કાપોતલેશ્યાવાળા તથા તેજોલેશ્યાવાળા છે. તેઓ મિથ્યાદષ્ટિઓ છે. અવશ્ય બે અજ્ઞાનવાળા છે-મતિઅજ્ઞાનવાળા અને શ્રુતઅજ્ઞાનવાળા. માત્ર કાયયોગવાળા છે. સાકાર ઉપયોગવાળા છે અને અનાકાર ઉપયોગવાળા પણ છે. હે ભગવન્ ! તે એકેન્દ્રિય જીવોનાં શરીરો કેટલા વર્ષવાળાં હોય છે-ઈત્યાદિ ઉત્પલોદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે સર્વ અર્થના પ્રશ્નો કરવા. હે ગૌતમ ! ઈત્યાદિ ઉત્પલોદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવા તેઓ ઉચ્છ્વાસવાળા, નિઃશ્વાસવાળા અને ઉચ્છ્વાસનિઃશ્વાસ વિનાના પણ છે. આહારક અને અનાહારક છે. અવિરતિવાળા છે. ક્રિયાવાળા છે, સાત પ્રકારના કર્મના બંધક છે અને આઠ પ્રકારના યાવત્-લોભકષાયવાળા છે. નપુંસકવેદવાળા છે. સ્ત્રીવેદબંધક છે, પુરુષવેદબંધક છે અને નપુંસકવેદ બંધક છે. અસંજ્ઞી છે. ઈંદ્રિયવાળા છે અને ઈંદ્રિયવિનાના છે. તે કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિરૂપ એકેંદ્રિયો જઘન્ય એક સમય સુધી અને ઉત્કૃષ્ટ અનંત ઉત્સર્પિણી અને અવસર્પિણીસુધી વનસ્પતિકાયિકના કાળ પર્યન્ત હોય. સંવેધ કહેવાનો નથી. ઉત્પલ ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે આહાર કહેવો. પણ વિશેષ એ કે, તેઓ છએ દિશામાંથી આવેલો આહાર ગ્રહણ કરે છે, અને જો પ્રતિબંધ હોય તો કદાચ ત્રણ ચાર કે પાંચ દિશામાંથી આવેલા આહારને ગ્રહણ કરે છે. તેઓની સ્થિતિ જઘન્ય એક સમયની અને ઉત્કૃષ્ટ બાવીશ હજાર વર્ષની છે. તેઓને આદિના ચાર સમુદ્ઘાતો હોય છે. તે બધાય મારણાંતિક સમુદ્ઘાતથી મરે છે અને તે સિવાય પણ મરે છે. ઉત્પલોદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે રાશિરૂપ એકેંદ્રિયપણે પૂર્વે ઉત્પન્ન થયા છે ? હે ગૌતમ ! હા, અનંતવાર પૂર્વે ઉત્પન્ન થયા છે.

હે ભગવન્ ! કૃતયુગ્મત્ર્યોજ રાશિરૂપ એકેંદિઅયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? હે ગૌતમ ! પૂર્વની પેઠે ઉપપાત કહેવો. હે ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયે ઓગણીશ, સંખ્યાતા, અસંખ્યાતા કે અનંત ઉત્પન્ન થાય છે. બાકી બધું કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મ રાશિમાણ એકેંદ્રિયો સંબંધે જેમ કહ્યું તેમ યાવત્-'પૂર્વે અનંતવાર ઉત્પન્ન થયા છે' ત્યાં સુધી જાણવું. હે ભગવન્ ! કૃતયુગ્મદ્વાપારયુગમપ્રમાણ એકેંદ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થયા છે' ત્યાં સુધી જાણવું. હે ભગવન્ ! કૃતયુગ્મદ્વાપારયુગ્મપ્રમાણ એકેંદ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? હે ગૌતમ ! તેઓનો ઉપપાત તેમજ જાણવો. તેઓનું પરિમાણ-સત્તર, સંખ્યાતા, અસંખ્યાતા કે અનંત ઉત્પન્ન થાય છે. બાકી બધું તેમજ જાણવું. હે ભગવન્ ! ત્ર્યોજ-કૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ એ કેંદ્રિયો ક્યંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? હે ગૌતમ ! ઉપપાત તેમજ જાણવો. તેઓનું પરિમાણ-એક સમયે બાર, સંખ્યાતા, અસંખ્યાતા કે અનંત ઉત્પન્ન થાય છે. બાકી બધું તેમજ જાણવું.

હે ભગવન્ ! ત્ર્યોજત્ર્યોજરાશિરૂપ એકેંદ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? ઉપપાત પૂર્વની પેઠે જાણવો. પરિમાણ-પ્રતિસમય પંદર, સંખ્યાતા, અસંખ્યાતા કે અનંત ઉત્પન્ન થાય છે. બાકી બધું તેમજ જાણવું. એ પ્રમાણે એ સોળે મહાયુગ્મોમાં એકજ પ્રકારનો ગમ જાણવો. માત્ર પરિમાણમાં વિશેષતા છે-ત્ર્યોજદ્વાપયુગ્મમાં પરિમાણ ચૌદ સંખ્યાત, અસંખ્યાતા કે અનંત ઉત્પન્ન થાય છે. ત્ર્યોજકલ્યોજમાં તેર, સંખ્યાતા, અસંખ્યાતા કે અનંત ઉત્પન્ન થાય છે. દ્વાપર-યુગ્મકૃતયુગ્મમાં આઠ, સંખ્યાતા, અસંખ્યાતા કે અનંત ઉત્પન્ન થાય છે. દ્વાપર-યુગ્મ ત્ર્યોજમાં અગિયાર, સંખ્યાતા, અસંખ્યાતા કે અનંત ઉત્પન્ન થાય છે. દ્વાપર-યુગ્મયુગ્મમાં દસ, સંખ્યાતા, અસંખ્યાતા કે અનંત ઉત્પન્ન થાય છે. દ્વાપર-યુગ્મકલ્યોજમાં નવ, સંખ્યાતા, અસંખ્યાતા કે અનંત ઉત્પન્ન થાય છે. કલ્યોજ-કૃતયુગમમાં ચાર, સંખ્યાતા કે અનંત ઉત્પન્ન થાય છે. કલ્યોજત્ર્યોજમાં સાત, સંખ્યાતા, અસંખ્યાતા કે અંત ઉત્પન્ન થાય છે. કલ્યોજદ્વાપરયુગ્મમાં છે, સંખ્યાતા, અસંખ્યાતા કે અનંત ઉત્પન્ન થાય છે. હે ભગવન્ ! કલ્યોજકલ્યોજરાશિપ્રમાણ એકેંદ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? ઉપપાત પૂર્વની પેઠે જાણવો. પરિમાણ-પાંચ, સંખ્યાત,

અસંખ્યાતા કે અનંત ઉત્પન્ન થાય છે. બાકી બધું તેમજ જાણવું.

શતક : ૩૫ શતક શતક - ૧ ઉદ્દેશક ૨-૧૧

(૧૦૪૬) હે ભગવન્ ! જેને ઉત્પન્ન થયાને પહેલો સમય થયો છે એવા કૃતયુગ્મયુગ્મરાશિરૂપ એકેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? હે ગૌતમ ! જેમ પ્રથમ ઉદ્દેશક કહ્યો તેમજ સોળ વાર પાઠના કથનપૂર્વક બીજો ઉદ્દેશક કહેવો. બાકી બધું તેમજ કહેવું. પરન્તુ દસ બાબત વિશેષતા છે- તેઓની અવગાહના-જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ અંગુલના અસંખ્યાતમાં ભાગની હોય છે. આયુષકર્મના અબંધક હોય છે. આયુષ કર્મના અનુદીરક હોય છે. ઉચ્છ્વાસવાળા નથી, નિઃશ્વાસવાસળા નથી અને ઉચ્છ્વાસનિઃશ્વાસવાળા પણ નથી. સાત પ્રકારના કર્મ બંધખ હોય છે. હે ભગવન્ ! પ્રથમ સમયે ઉત્પન્ન થએલા કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિરૂપ એકેંદ્રિયો એક સમય સુધી હોય. એ રીતે સ્થિતિ સંબંધે પણ સમજવું. તેઓને આદિના બે સમુદ્ઘાતો હોય છે. સમુદ્ઘાતવાળા સંબંધે અને ઉદ્ધર્તના સંબંધે અસંભવ હોવાથી પૂછવાનું નથી અને બાકી બધું સોળે મહાયુગ્મોમાં તેજ પ્રમાણે જાણવું.

(૧૦૪૭-૧૦૫૦) હે ભગવન્ ! અપ્રથમ સમયના-કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મ રાશિરૂપ એકેંદ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? જેમ પ્રથજ્ઞ ઉદ્દેશક કહ્યો છે તેમજ આ ઉદ્દેશક પણ સોળે મહાયુગ્મોમાં સમજવો. ચરમ સમયના કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરૂપ એકેંદ્રિયો સંબંધે જેમ પ્રથમ સમય સંબંધે ઉદ્દેશક કહ્યો તેમ અહીં કહેવું. પણ દેવો અહીં ઉત્પન્ન થતા નથી. તેજોલેશ્યા સંબંધે પૂ ાનું નથી. બાકી બધું તેમજ જાણવું. અચરમસમય કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મ રાશિરૂપ એકેન્દ્રિયો જેમ અપ્રથમ સમય સંબંધે ઉદ્દેશક કહ્યો છે તેમજ બધુ કહેવું. પ્રથમ સમયના કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મપ્રમાણ એકેંદ્રિયો જેમ પ્રથમ સમય સંબંધી ઉદ્દેશક કહ્યો છે તેમજ બધું જાણવું.

(૧૦૫૧-૧૦૫૬) હે ભગવન્ ! પ્રથમ-અપ્રથમ સમયવર્તી કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરૂપ એકેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? હે ગૌતમ ! જેમ પ્રથજ્ઞ સમય સંબંધી ઉદ્દેશક કહ્યો તેમજ અહીં પણ કહેવું. પ્રથમ-ચરમસમયવર્તી કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિરૂપ એકેન્દ્રિયો જેમ ચરમઉદ્દેશક કહ્યો તેમજ બાકીનું બધું જાણવું. પ્રથમ-અચરમસમયવર્તી કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિરૂપ એકેન્દ્રિયો જેમ બીજો ઉદ્દેશક કહ્યો તેમજ બધું સમજવું. ચરમચરમસમયવર્તી કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરૂપ એકેન્દ્રિયો જેમ ચોથો ઉદ્દેશક કહ્યો તેમજ બધું જાણવું. ચરમ-અચરમસમયવર્તી કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિરૂપ એકેન્દ્રિયો જેમ પ્રથમ સમય સંબંધે ઉદ્દેશક કહ્યો તેમજ બધું જાણવું છે.

એ રીતે એ અગિયાર ઉદ્દેશકો કહેવો. પહેલો, ત્રીજો અને પાંચમો સરખા પાઠવાળા છે, અને બાકીના આઠ ઉદ્દેશકો સરખા પાઠવાળા છે, પરન્તુ ચોથા, છઠ્ઠા, આઠમા અને દસમાં ઉદ્દેશકમાં દેવો ઉપજતાં નથી અને તેઓને તેજોલેશ્યા નથી.

શતક : ૩૫/૧ ઉદ્દેસા : ૨ થી ૧૧ ની મુનિ દીપરત્ન સાગરે કરેલ ગુર્જરછાયા પૂર્ણ

શતક : ૩૫-શતક : શતક : ૨ થી ૧૨

(૧૦૫૭) હે ભગવન્ ! કૃષ્ણલેશ્યાવાળા કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિરૂપ એકેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? હે ગૌતમ ! ઔધિક ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે ઉપપાત જાણવો. પણ તેમાં આ વિશેષતા છે - તે જીવો કૃષ્ણલેશ્યાવાળા છે તે કૃષ્ણલેશ્યાવાળા કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મ રૂપ એકેન્દ્રિયો કાળથી જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અંતર્મુહૂર્ત સુધી હોય. એમ સ્થિતિ સંબંધે પણ જાણવું. બાકી બધું યાવત્-તેમજ જાણવું. એ રીતે સોળે યુગ્મો કહેવા. પ્રથમ સમયના કૃષ્ણલેશ્યાવાળા કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મ એકેન્દ્રિયો જેમ પ્રથમ સમયના ઉદ્દેશક સંબંધે કહ્યું તેમ જાણવું. પરન્તુ આ વિશેષતા છે - તે જીવો કૃષ્ણલેશ્યાવાળા છે જેમ ઔધિક શતકમાં અગિયાર ઉદ્દેશકો કહ્યા તેમ કૃષ્ણલેશ્યાવાળા શતકમાં પણ અગિયાર ઉદ્દેશકો કહેવા. પહેલો, ત્રીજો અને પાંચમો સરખા પાઠવાળા છે અને બાકીના આઠ સરખા પાઠવાળા છે. વિશેષ એ કે ચોથા, આઠમા અને દસમા ઉદ્દેશકમાં દેવનો દેવનો ઉપપાત થતો નથી.

એ રીતે નીલલેશ્યાવાળા તથા કાપોતલેશ્યાવાળા સંબંધે પણ કૃષ્ણલેશ્યાશતકની પેઠે કહેવું. ભવસિદ્ધિક કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મ રૂપ એકેન્દ્રિયો જેમ ઔધિક કહ્યું તેમજ જાણવું. પરન્તુ અગિયારે ઉદ્દેશકોમાં - હે ભગવન્ ! સર્વ પ્રાણો, યાવત્-સર્વ સત્ત્વો ભવસિદ્ધિક કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરૂપ એકેંદ્રિયપ્રણે પૂર્વે ઉત્પન્ન થયા છે ? હે ગૌતમ ! એ અર્થ યથાર્થ નથી. બાકી બધું તેમજ જાણવું. કૃષ્ણલેશ્યાવાળા ભવસિદ્ધિક કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મપ્રમાણ એકેન્દ્રિયો સંબંધે પણ બીજા કૃષ્ણલેશ્યાશતકની પેઠે શતક કહેવું. એ રીતે નીલલેશ્યાવાળા ભવિસિદ્ધિક એકેંદ્રિયો સંબંધે પણ અગિયાર ઉદ્દેશકો સહિત એમજ શતક કહેવું. એ રીતે એ ચાર ભવસિદ્ધિક શતકો જાણવાં. એ ચારે શતકોમાં - 'સર્વ પ્રાણો, યાવત્-પૂર્વે ઉત્પન્ન થયા છે' - એ પ્રશ્નના ઉત્તરમાં એ અર્થ સમર્થ નથી-એમ કહેવું. એ રીતે જેમ ભવસિદ્ધિકો સંબંધે ચાર શતકો કહ્યા છે તેમ અભવસિદ્ધિકો સંબંધે પણ ચાર શતકો લેશ્યાસહિત કહેવાં. 'બધા પ્રાણો યાવત્-સત્ત્વો પૂર્વે ઉત્પન્ન થયા છે' ? એ પ્રશ્નના ઉત્તરમાં એ અર્થ

સમર્થ નથી - એમ કહેવું. એ રીતે જેમ ભવસિદ્ધિકો સંબંધે ચાર શતકો કહ્યા છે તેમ અભવસિદ્ધિકો સંબંધે પણ ચાર શતકો લેશ્યાસહિત કહેવાં. ''બધા પ્રાણો યાવત્-સત્ત્વો પૂર્વે ઉત્પન્ન થયા છે' ? એ પ્રશ્નના ઉત્તરમાં 'એ અર્થ સમર્થ નથી'-એમ કહેવું. એ રીતે એ બાર એકેંદ્રિય મહાયુગ્મશતકો છે.

શતક : ૩૫ ની મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ ગુર્જરછાયા પૂર્ણ

શતક : ૩૬

શતક શતક

ઉદ્દેશક ૧-૧૧

(૧૦૫૮) હે ભગવન્ ! કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ બેઈન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? હે ગૌતમ ! વ્યુત્ક્રાંતિપદમાં કહ્યા પ્રમાણે તેઓનો ઉત્પાદ જાણવો. પરિમાણ-તેઓ (એક સમયે) સોળ, સંખ્યાતા કે અસંખ્યાતા ઉત્પન્ન થાય છે. તેઓનો ઉત્પાદ જેમ ઉત્પલોદ્દેશકમાં કહ્યો છે તેમ જાણવો. તેઓનું શરીર જઘન્યથી અંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગ જેટલું હોય છે અને ઉત્કૃષ્ટથી બાર યોજન પ્રમાણ હોય છે. એ રીતે જેમ એકેંદ્રિયમહાયુગ્મરાશિ સંબંધે પ્રથમ ઉદ્દેશક કહ્યો તેમ બધું સમજવું. વિશેષ એ કે અહીં ત્રણ લેશ્યાઓ હોય છે અને દેવોથી આવી ઉપજતા નતી. તેઓ સમ્યગ્દષ્ટિ અને મિથ્યાદષ્ટિ હોય છે, તેઓ જ્ઞાની અથવા અજ્ઞાની હોય છે. મનોયોગી નથી હોતા, પણ વચનયોગી અને કાયયોગી હોય છે. કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ બેઈન્દ્રિયો કાલથી જઘન્ય એક સમય સુધી અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતા કાળ સુધી હોય છે. તેઓની જઘન્ય સ્થિતિ એક સમયની અને ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ બાર વરસની હોય છે. તેઓનો આહાર અવશ્ય છ દિશાનો હોય છે. તેઓને ત્રણ સમુદ્ઘાતો હોય છે. અને બાકી બધું તેમજ જાણવું. એ રીતે સોળે યુગ્મોમાં સમજવું.

(૧૦૫૯) પ્રથમસયોત્પન્ન કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ બેઈન્દ્રિયો જેમ એ કેંદ્રિયમહાયુગ્મોના પ્રથજ્ઞ સમય સબન્ધી ઉદ્દેશક કહ્યો છે તેમ અહીં જાણવું. જે દસ બાબતની વિશેષતા છે તે અહીં પણ જાણવી. અને અગિયારમી આ વિશેષતા છે-તેઓ માત્ર કાયયોગી હોય છે. બાકી બધું બેઈન્દ્રિયના પ્રથમ ઉદ્દેશકમાં કહ્યું છે તેમ સમજવું. જેમ એકેંદ્રિયમ-હાયુગ્મોમાં અગિયાર ઉદ્દેશકો સમ્યક્ત્વ અને જ્ઞાન હોતા નથી. એ કેંદ્રિયાની પેઠે પહેલો, ત્રીજો અને પાંચમો ઉદ્દેશક સરખા પાઠવાળા છે અને બાકીના આઠ ઉદ્દેશકો સરખા પાઠવાળા છે.

શતક : ૩૬ શતક ૧ ની મુનિ દીપરત્ન સાગરે કરેલ ગુર્જરછાયા પૂર્ણ

શતક : ૩૬ શતક ૨ થી ૧૨

(૧૦૬૦) હે ભગવન્ ! કૃષ્ણલેશ્યાવાળા કૃતયુગ્મયુગ્મપ્રમાણ બેઈન્દ્રિય જીવો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? હે ગૌતમ ! એમજ જાણવું. કૃષ્ણલેશ્યાવાળા સંબંધે અગિયાર ઉદ્દેશકસહિત શતક કહેવું. પણ વિશેષ એ કે, કૃષ્ણલેશ્યાવાળા એકેન્દ્રિયોની પેઠે લેશ્યાઓસ્થિતિકાળ અને આયુષસ્થિતિ જાણવી. એ પ્રમાણે નીલલેશ્યાવાળાઓ તથા કાપોતલેશ્યાવાળા સંબંધે પણ શતક કહેવું. ભવસિદ્ધિક કૃતયુગ્મ કૃતયુગ્મરાશિરૂપ બેઈન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? એમ ભવસિદ્ધિક સંબંધે ચાર શતકો પૂર્વના પાઠવડે જાણવા. વિશેષ એ કે સર્વ પ્રાણો અહીં પૂર્વે અનન્તવાર ઉત્પન્ન થયા છે ? તેના ઉત્તરમાં નિષેધ કરવો. બાકી બધું તેમજ જાણવું. ચાર ઔધિક શતકો પણ તેમજ જાણવાં. જેમ ભવસિદ્ધિક સંબંધે ચાર શતકો કહ્યાં તેમ અભવસિદ્ધિક સંબંધે પણ ચાર શતકો કહેવાં. વિશેષ એ કે, તેઓમાં સમ્યક્ત્વ અને જ્ઞાન નથી. એ રીતે એ બાર બેઈન્દ્રિયમહાયુગ્મશતકો છે.

શતક : ૩૬ ની મુનિ દીપરત્ન સાગરે કરેલ ગુર્જરછાયા પૂર્ણ

શતક : ૩૭

(૧૦૬૧) હે ભગવન્ ! કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મપ્રમાણ તેઈન્દ્રિય જીવો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? એમ બેઈન્દ્રિયશતકોની પેઠે તેઈદ્રિયસંબંધે પણ બાર શતકો કરવાં. પરન્તુ અવગાહના-શરીરનું પ્રમાણ જઘન્ય અંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ ગાઉની હોય છે. સ્થિતિ જઘન્ય એક સમયની અને ઉત્કૃષ્ટ ઓગણપચાસ રાત્રી દિવસની જાણવી. બાકી બધું તેમજ જાણવું.

શતક : ૩૭ ની મુનિ દીપરત્ન સાગરે કરેલ ગુર્જરછાયા પૂર્ણ

શતક : ૩૮

(૧૦૬૨) એજ પ્રમાણે ચઉરિંદ્રિયો સંબંધે બારશતકો કહેવાં. પણ અવગાહના જઘન્ય અંગુલનાઅસંખ્યાતમોભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર ગાઉની જાણવી. સ્થિતિ જઘન્ય એકસમય ઉત્કૃષ્ટ છમાસ. બાકી બદું બેઈન્દ્રિયોની પેઠે જાણવું છે.'

શતક : ૩૮ ની મુનિ દીપરત્ન સાગરે કરેલ ગુર્જરછાયા પૂર્ણ

શતક : ૩૯

(૧૦૬૩) કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મપ્રમાણ અસંજ્ઞી પંચેદ્રિય-બેઈન્દ્રિયોની પેઠે અસંજ્ઞીના પણ બાર શતકો કરવાં. પરન્તુ વિશેષ એ કે, અવગાહના - જઘન્ય અંગુલનો અસંખ્યાતભોગ ઉત્કૃષ્ટ એકહજારયોજન - સ્થિતિકાળ જઘન્ય

એકસમય અને ઉત્કૃષ્ટ બે પૂર્વક્રોડથી નવ પૂર્વક્રોડ સુધીની સ્થિતિ જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટિ. બાકી બધું બેઈન્દ્રિયોની જેમ જાણવું.

શતક : ૩૯ ની મુનિ દીપરત્ન સાગરે કરેલ ગુર્જરછાયા પૂર્ણ

શતક : ૪૦

શતક - શતક : ૧

ઉદ્દેસા :: ૧ થી ૧૧

(૧૦૬૪) કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિરુપ સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયો ચારે ગતિમાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે. સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા, અસંખ્યાત વર્ષના આયુષવાળા પર્યાપ્ત તથા અપર્યાપ્ત જીવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે, યાવત્-અનુત્તર વિમાન સુધી જાણવું. પરિણામ, ઉપહાર, અને અવગાહના સંબન્ધે જેમ અસંજ્ઞિપંચેન્દ્રિયો સંબંધે કહ્યું છે તેમ જાણવું. વેદનીય સિવાય સાત કર્મપ્રકૃતિના તેઓ બંધખ છે અને અબંધક પણ છે, અને વેદનીયના તે બંધક જ મોહનીયના વેદક છે અને અવેદક પણ છે. અને બાકીની સાતે કર્મપ્રકૃતિના વેદક છે સાતાના અને અસાતાના વેદક છે. મોહનીય ઉદયવાળા છે અને અનુદયવાળા પણ છે, અને તે સિવાય બાકીના સાતે કર્મપ્રકૃતિના ઉદયવાળા છે, પણ નામ અને ગોત્ર ઉદીરક છે બાકીની છએ કર્મપ્રકૃતિઓના ઉદીરક પણ છે અને અનુદીરક પણ છે. તેઓ કૃષ્ણલેશ્યાવાળા યાવત્-શુક્લલેશ્યાવાળા હોય છે, સમ્યગ્દષ્ટિ, મિથ્યાદષ્ટિ અને સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ પણ હોય છે. જ્ઞાની અથવા અજ્ઞાની હોય છે. અને મનોયોગવાળા વચનયોગવાળા અને કાયયોગવાળા પણ હોય છે. તથા તેઓનો ઉપયોગ, વર્ણાદિ, ઉચ્છ્વાસ, નિઃશ્વાસ તથા આહારક ઈત્યાદિ એકેન્દ્રિયોની પેઠે જાણવું. તેઓ વિરતિવાળા, અવિરતિવાળા અને - દેશવિરતિવાળા હોય છે. તથા સક્રિય હોય છે તેઓ સપ્તવિધ કર્મના બંધક છે, યાવત્-એકવિધ કર્મના બંધક છે.

હે ગૌતમ ! તેઓ આહારસંજ્ઞાના ઉપયોગવાળા છે અને યાવત્-નોસંજ્ઞાના ઉપયોગવાળા છે. તેઓ ક્રોધકષાયી યાવત્-લોભકષાયી કે અકષાયી હોય છે. તેઓ સ્ત્રીવેદવાળા, પુરુષ-વેદવાળા, નપુંસકવેદવાળા અને યાવત્-વેદરહિત હોય છે. સ્ત્રી વેદબંધક, પ્યાવત્-અબંધક પણ હોય છે. સંજ્ઞી હોય છે તેમ ઈન્દ્રિયવાળા હોય છે સંસ્થિતિકાળ જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈક અધિક બસોથી નવસો સાગરોપમ જાણવો. અવશ્ય છએ દિશાનો આહાર હોય છે. સ્થિતિ જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ તેત્રીશ સાગરોપમની છે. આદિના છએ સમુદ્ઘાતો હોય છે. મારણાંતિક સમુદ્ઘાતથી સમવહત થઈને મરે છે અને સમવહત થયા સિવાય પણ મરે છે. ઉપપાતની પેઠે ઉદ્વર્તના પણ જાણવી. અને તેનો ક્યાંય પણ નિષેધ નથી. એમ યાવત્-અનુત્તરવિમાન સુધી જાણવું. હે ભગવન્ ! બધાય પ્રાણો યાવત્-પૂર્વે અહીં અનંતવાર ઉત્પન્ન થયા છે ? એ પ્રમાણે સોળે યુગ્મોમાં યાવત્-અનંતવાર પૂર્વે ઉત્પન્ન થયા છે ત્યાં સુધી કહેવું. વિશેષ એ કે, પરિણામ બેઈન્દ્રિયોની પેઠે જાણવું અને બાકી બધું તેમજ સમજવું.

(૧૦૬૫) હે ભગવન્ ! પ્રથમ સમયના કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? તેઓનો ઉપપાત, પરિણામ અને આહાર પ્રથમ ઉદ્દેશકમાં કહ્યું છે તેમ જાણવો. તથા જેમ પ્રથમ સમયના બેઈન્દ્રિયોને કહ્યું તેમ અવગાહના, બંધ, વેદ, વેદના, ઉદયી અને ઉદીરકો સંબંધે જાણવું. તેમજ કૃષ્ણલેશ્યાવાળા અને યાવત્-શુક્લલેશ્યાવાળા સંબંધે જાણવું. બાકી બધું પ્રથમ સમયના બેઈન્દ્રિયોની પેઠે યાવત્-શુક્લલેશ્યાવાળા સંબંધે જાણવું. બાકી બધું પ્રથમ સમયના બેઈન્દ્રિયોની પેઠે સમજવું. પરન્તુ સ્ત્રીવેદવાળા, પુરુષવેદવાળા અને નપુસંકવેદવાળા હોય છે. સંજ્ઞીઓ અને અસંજ્ઞી-ઈત્યાદિ બાકી બદ્દું તેમજ જાણવું. એ રીતે સોળે યુગ્મોમાં તેમજ સમજવું. તથા તેઓની પરિમાણ વગેરે બધી હકીકત પૂર્વની પેઠે જાણવી. એ પ્રમાણે અહીં પણ અગિયાર ઉદ્દેશકો તેમજ કહેવા. પ્રથમ, તૃતીય અને પંચમ ઉદ્દેશક સરખા પાઠવાળા છે, અને બાકીના આઠે ઉદ્દેશકો સરખા પાઠવાળા છે. તથા ચોથા, આઠમાં અને દશમાં ઉદ્દેશકમોમાં કોઈ પણ પ્રકારની વિશેષતા ન કરવી.

(૧૦૬૬) હે ભગવન્ ! કૃષ્ણલેશ્યાવાળા, કૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? હે ગૌતમ ! જેમ સંજ્ઞી સંબંધે પ્રથજ્ઞ ઉદ્દેશક કહ્યો છે તેમ આ પ્રમાણે સમજવો. વિશેષ એ કે બંધ, વેદ, ઉદયી, ઉદીરણા, લેશ્યા, બંધક, સંજ્ઞા, કષાય અને વેદબંધક - એ બધાં જેમ બેઈન્દ્રિયોને કહ્યા છે તેમ અહીં કહેવા. કૃષ્ણલેશ્યાવાળા સંજ્ઞીને ત્રણે પ્રકારનો વેદ હોય છે, સ્થિતિ કાળ જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અન્તર્મુહૂર્ત અધિક તેત્રીશ સાગરોપમ હોય છે. વિશેષ એ કે, સ્થિતિમાં અન્તર્મુહૂર્ત અધિક ન કહેવું. બાકી બધું જેમ તેઓના પ્રથમ ઉદ્દેશકમાં કહ્યું છે તેમ જાણવું. એમ સોળે યુગ્મોમાં કહેવું. પ્રથમ સમયના કૃષ્ણલેશ્યાવાળા કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયો જેમ પ્રથમ સમયના સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયોના ઉદ્દેશકમાં કહ્યું છે તેમજ બધું જાણવું. વિશેષ એ કે તે જીવો કૃષ્ણલેશ્યાવાળા છે એ રીતે સોળે યુગ્મોમાં કહેવું.

(૧૦૬૭) એ પ્રમાણે નીલલેશ્યાવશળા સંબંધે પણ શતક કહેવું.

વિશેષ એ કે, સ્થિતિકાળ જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ પલ્યોપમના અસંખ્યાતમાં ભાગ અધિક દસ સાગરોપમ જાણવો. એ પ્રમાણે સ્થિતિસંબંધે પણ સમજવું. તથા એ રીતે ત્રણે ઉદ્દેશકોમાં જાણવું તે રીતે કાપોતલેશ્યા સંબંધે પણ શતક કહેવું. પણ વિશેષ એ કે, સ્થિતિકાળ જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ પલ્યોપમના અસંખ્યાતમાં ભાગ અધિક ત્રણ સાગરોપમ. એ પ્રમાણે સ્થિતિ સંબંધે પણ સમજવું. તથા એમ ત્રણે ઉદ્દેશકોમાં જાણવું એમ તેજોલેશ્યા સંબંધે પણ શતક કહેવું. વિશેષ એ કે, સ્થિતિકાળ જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ પલ્યોપમના અસંખ્યાતમાં ભાગ અધિખ બે સાગરોપમ હોય છે. એ રીતે સ્થિતિસંબંધે પણ સમજવું. વિશેષ એ કે નોસંજ્ઞાના ઉપયોગવાળા પણ હોય છે. એમ ત્રણે ઉદ્દેશકોમાં સમજવું. જેમ તેજોલેશ્યા સંબંધે શતક કહ્યું છે. તેમ પદ્મલેશ્યા સંબંધે પણ આ શતક સમજવું. વિશેષ એ કે સંસ્થિતિકાલ જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અન્તર્મુહૂર્ત અધિક દસ સાગરોપમ છે. વિશેષ એ કે, અહીં અધિક અંતર્મુહૂર્ત ન કહેવું. બાકી બધું તેમજ જાણવું. એમ પાંચે શતકોમાં જેમ કૃષ્ણલેશ્યાના શતકમાં જે પાઠ કહ્યો છે તે પાઠ કહેવો. જેમ ઔધિક શતક કહ્યું છે તેમ શુક્લલેશ્યા સંબંધે પણ શતક કહેવું. વિશેષ એ કે, સ્થિતિકાળ અને સ્થિતિ સંબંધે કૃષ્ણ લેશ્યાશતકની જેમ જાણવું. ભગવન્ ! કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ ભવસિદ્ધિક સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયો જેમ પહેલું સંજ્ઞીશતક કહ્યું છે તે પ્રમાણે ભવસિદ્ધિકના આલાપથી કહેવું. વિશેષ એ કે, બધા જીવો અહીં પૂર્વે ઉત્પન્ન થયા છે ? એ ઉપપાતના પ્રશ્નનો એ અર્થ સમર્થ નથી-એ નિષેધાત્મક ઉત્તર આપવો. કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ કૃષ્ણલેશ્યાવાળા ભવસિદ્ધિક સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયો જેમ કૃષ્ણલેશ્યાવાળા સંબંધે ઔધિકશતક કહ્યું છે તેમ અહીં પણ જાણવું. એ રીતે નીલલેશ્યાવાળા ભવસિદ્ધિકો સંબંધે પણ શતક કહેવું.

જેમ સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયો સંબંધે સાત ઔધિક શતકો કહ્યાં છે રીતે ભવસિદ્ધિકો સંબંધે પણ સાત શતકો કરવાં. વિશેષ એ કે સાતે શતકોમાં સર્વ પ્રાણો પૂર્વે અહીં ઉત્પન્ન થયા છે - તે પ્રશ્ના ઉત્તરમાં યાવત્-'એ અર્થ સમર્થ નથી.' એમ કહેવું. બાકી બધું તેમજ જાણવું. કૃતયુગ્મ-કૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ અભવસિદ્ધિક સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયો નો અનુત્તર વિમાન સિવાય બધેથી તેમજ ઉપપાત જાણવો. પરિમાણ, અપહાર, ઉંચાઈ, બંધ, વેદ, વેદન, ઉદય અને ઉદીરણા - એ બધું કૃષ્ણલેશ્યાશતકની પેઠે જાણવું. તેઓ કૃષ્ણલેશ્યાવાળા અને યાવત્-શુક્લલેશ્યાવાળા હોય છે, તેઓ મિથ્યાદષ્ટિ છે. અજ્ઞાની છે, એરીતે જેમ કૃષ્ણલેશ્યાશતકમાં કહ્યું તેમ સમજવું. વિશેષ એ કે, તેઓ વિરતિરહિત છે. તેઓની સ્થિતિકાળ અને સ્થિતિસંબંધે જેમ ઔધિક ઉદ્દેશકમાં કહ્યું છે તેમ સમજવું. તેઓને આદિના પાંચ સમુદ્ઘાતો હોય છે. ઉદ્વર્તના અનુત્તર વિમાનનને વર્જીને પૂર્વની પેઠે જાણવી. ''સર્વ પ્રાણીઓ પૂર્વે અહીં ઉત્પન્ન થયા છે'' એ પ્રશ્નના ઉત્તરમાં 'એ અર્થ સમર્થ નથી.' તેમ કહેવું. બાકી બધું કૃષ્ણલેશ્યાના શતકને વિષે કહ્યું છે તેમ કહેવું. એ રીતે સોળે યુગ્મોમાં જાણવું. પ્રથમ સમયના કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ અભવસિદ્ધિક સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? હે ગૌતમ ! જેમ એઓનું ઔધિક શતક કહ્યું છે તેમ કૃષ્ણલેશ્યા શતક પણ કહેવું. વિશેષ એ કે તે જીવો કૃષ્ણલેશ્યાવાળા છે તેઓની સ્થિતિકાળ અને સ્થિતિ સંબંધે જેમ કૃષ્ણલેશ્યાશતકમાં કહ્યું છે તેમ કહેવું, અને બાકી બધું તેમજ જાણવું. એ પ્રમાણે જેમ કૃષ્ણલેશ્યા સંબંધે શતક કહ્યું છે તેમ છએ લેશ્યા સંબંધે છ શતકો કહેવાં. વિશેષ એ કે, ઔધિક શતકમાં જણાવ્યા પ્રમાણે સ્થિતિકાળ અને સ્થિતિ જાણવી. તેમાં વિશેષ એ કે, શુક્લલેશ્યાનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિકાળ, અન્તર્મુહૂર્ત અધિક એકત્રીશ સાગરોપમ હોય છે અને સ્થિતિ પૂર્વોક્ત જ જાણવી. પણ જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત અધિક ન કહેવું. બધે સમ્યગ્જ્ઞાની નથી, વિરતિ, વિરતાવિરતિ અને અનુત્તર વિમાનથી આવીને ઉપજવું તે પણ નથી. બધા જીવો પૂર્વે અહીં ઉત્પન્ન થયા છે 'એ અર્થ સમર્થ નથી'

શતક : ૪૦ ની મુનિ દીપરત્ન સાગરે કરેલ ગુર્જરછાયા પૂર્ણ

શતક : ૪૧

ઉદ્દેશક : ૧

(૧૦૬૮) હે ભગવન્ ! કેટલાં રાશિયુગ્મો કહ્યાં છે ? હે ગૌતમ ! ચાર કૃતયુગ્મ અને યાવત્-કલ્યોજ. હે ગૌતમ ! જે રાશિમાંથી ચાર ચાર સંખ્યાનો અપહાર કરતાં છેવટે ચાર બાકી રહે તે રાશિયુગ્મ કહેવાય છે, અને યાવત્-જે રાશિમાંથી ચાર ચાર સંખ્યાનો અપહાર કરતાં છેવટે એક બાકી રહે તે રાશિયુગ્મ કલ્યોજ કહેવાય છે. કૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ નૈરયિકો માટે જેમ વ્યુત્ક્રાંતિપદમાં ઉપપાત કહ્યો છે તેમ અહીં પણ કહેવો. તે જીવો એક સમયે ચાર, આઠ, બાર, સોળ, સંખ્યાતા કે અસંખ્યાતા ઉત્પન્ન થાય છે. હે ગૌતમ ! તેઓ સાંતર ઉત્પન્ન થાય છે અને નિરંતર પણ ઉત્પન્ન થાય છે. સાંતર ઉત્પન્ન થતા તેઓ જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્ય સમયનું અંતર કરીને ઉત્પન્ન થાય છે, અને નિરંતર ઉત્પન્ન થતાર જઘન્ય બે સમય સુધી અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતા સમય સુધી નિરંતર-ઉત્પન્ન થાય છે. હે ભગવન્ ! તે જીવો જે સમયે કૃતયુગ્મરાશિરુપ હોય તે સમયે ત્ર્યોજરાશિરુપ હોય અને જે

સમયે ત્ર્યોજરાશિરુપ હોય તે સમયે કૃતયુગ્મ રાશિરુપ હોય ? હે ગૌતમ ! તે અર્થ સમર્થ-નથી.

જે સમયે કૃતયુગ્મરુપ હોય તે સમયે દ્વાપરયુગ્મરુપ હોય અને જે દ્વાપરયુગ્મ હોય તે મયે કૃતયુગ્મરુપે હોય ? એ અર્થ સમર્થ નથી. જે સમયે કૃતયુગ્મરાશિરુપ હોય તે સમયે કલ્યોજરાશિરુપ હોય અને જે સમયે કલ્યોજરુપ હોય તે સમયે કૃતયુગ્મરાશિરુપ હોય ? હે ગૌતમ ! તે અર્થ સમર્થ નથી.

જે સમયે કૃતયુગ્મરુપ હોય તે સમયે દ્વાપરયુગ્મરુપ હોય અને જે દ્વાપરયુગ્મ હોય તે સમયે કૃતયુગ્મરુપે હોય ? એ અર્થ સમર્થ નથી. જે સમયે કૃતયુગ્મરાશિરુપ હોય તે સમયે કલ્યોજરાશિરુપ હોય અને જે સમયે કલ્યોજરુપ હોય તે સમયે કૃતયુગ્મરાશિરુપ હોય ? એ અર્થ સમર્થ નથી. હે ભગવન્ ! તે જીવો કેવી રીતે ઉત્પન્ન થાય છે ? હે ગૌતમ ! જેમ કોઈ એક યુવક હોય અને તે જેમ કૂદતો કૂદતો પોતાને સ્થાનકે જાય છે - ઈત્યાદિ જેમ ઉપપાતકશતકમાં કહ્યું છે તેમ બધું અહીં સમજવું. તેઓ આત્માના અસંયમથી ઉત્પન્ન થાય છે. હે ગૌતમ ! તેઓ આત્સંયમનો આશ્રય કરતા નથી પણ આત્માના અંસયમનો આશ્રય કરે છે.

જો તેઓ આત્માના અસંયમનો આશ્રય કરે છે તો શું લેશ્યાવાળા છે કે લેશ્યારહિત છે ? હે ગૌતમ ! તેઓ લેશ્યાવાળા છે, પણ લેશ્યારહિત નથી. તેઓ લેશ્યાવાળા છે અને ક્રિયાવાળા છે, જો તેઓ ક્રિયાવાળા છે તો શું તેઓ તેજ ભવમાં સિદ્ધ થાય છે, યાવત્-કર્મનો અંત કરે ? હે ગૌતમ ! તે અર્થ સમર્થ નથી. હે ભગવન્ ! કૃતયુગ્મરાશિ પ્રમાણ અસુરકુમારો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? હે ગૌતમ ! જેમ નૈરયિકો સંબંધે કહ્યું તેમ અસુરકુમારો સંબંધે પણ બધું જાણવું. એ રીતે યાવત્-પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકો સુધી સમજવું. પણ વિશેષ એ કે, વનસ્પતિકાયિકો અસંખ્યાતા કે અનંતા ઉત્પન્ન થાય છે. એ રીતે મનુષ્યો સંબંધે પણ સમજવું. યાવત્-આત્માના અસંયમથી ઉત્પન્ન થાય છે. જો તેઓ આત્માની અસંયમથી ઉત્પન્ન થાય તે ! આત્મસંયમનો પણ આશ્રય કરે છે અને આત્માના અસંયમનો પણ આશ્રય કરે છે.

હે ભગવન્ ! જો તેઓ આત્મસંયમનો આશ્રય કરે છે તેઓ લેશ્યાસહિત છે અને લેશ્યારહિત પણ છે. ગૌતમ ! ક્રિયારહિત છે. હે ગૌતમ ! તેઓ સિદ્ધ થાય છે યાવત્-સર્વ દુઃખનો અંત કરે છે. હે ભગવન્ ! જો તેઓ લેશ્યાવાળા છે તો શું તેઓ સક્રિય છે કે અક્રિય છે ? હે ગૌતમ ! તેઓ સક્રિય છે હે ગૌતમ ! કેટલાંક તેજ ભવમાં સિદ્ધ થાય છે, યાવત્-સર્વ દુઃખનો અંત કરે છે અને કેટલાંક તે ભવમાં સિદ્ધ થતા નથી અને યાવત્-સર્વ દુઃખનો અંત કરતાં નથી. જો તેઓ આત્માના અસંયમનો આશ્રય કરે છે તો શું તેઓ લેશ્યાસહિત છે કે લેશ્યારહિત છે ? હે ગૌતમ ! તેઓ લેશ્યાસહિત છે, પણ લેશ્યારહિત નથી. હે ગૌતમ ! તેઓ સક્રિય છે, તેઓ સક્રિય છે તો શું તેજ ભવમાં સિદ્ધ થાય છે, યાવત્-સર્વ દુઃખનો અંત કરે છે ? હે ગૌતમ ! તે અર્થ સમર્થ નથી. વાનવ્યંતરો, જ્યોતિષિકો અને વૈમાનિકોએ બધા નૈરયિકોની પેઠે જાણવા છે.'

શતક : ૪૧ ઉદ્દેશક : ૨ થી ૨૮

(૧૦૬૯) હે ભગવન્ ! રાશિયુગ્મમાં ત્ર્યોજરાશિપ્રમાણ નૈરયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? હે ગૌતમ ! પૂર્વની પેઠે આ સંબંધે ઉદ્દેશક કહેવો. વિશેષ એ કે પરિમાણ ત્રણ, સાત, અગિયાર, પંદર, સંખ્યાતા કે અસંખ્યાતા ઉત્પન્ન થાય છે. સાંતર સબંધેં તેમજ જાણવું. હે ભગવન્ ! તે જીવો જે સમયે ત્ર્યોજરાશિપ્રમાણ છે તે સમયે કૃતયુગ્મપ્રમાણ છે કે જે સમયે કૃતયુગ્મ છે તે સમયે ત્ર્યોજપ્રમાણ છે ? હે ગૌતમ ! એ અર્થ સમર્થ નથી. હે ભગવન્ ! તે જીવો જે સમયે ત્ર્યોજરાશિપ્રમાણ છે તે સમયે દ્વાપરયુગ્મપ્રમાણ છે અને જે દ્વાપરયુગ્મરાશિ પ્રમાણ છે તે સમયે ત્ર્યોજરાશિપ્રમાણ છે ? હે ગૌતમ ! તે અર્થ સમર્થ નથી. એ રીતે કલ્યોજ રાશિની સાથે પણ સમજવું. અને બાકી બધું વૈમાનિકો સુધી તેમજ જાણવું. પરન્તુ બધાઓનો ઉપપાત વ્યુત્ક્રાંતિપદમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવો.

(૧૦૭૦) હે ભગવન્ ! રાશિયુગ્મમાં દ્વાપરયુગ્મરાશિપ્રમાણ નૈરયિકો ક્યાંથી ઉત્પન્ન થાય છે ? હે ગૌતમ ! પૂર્વની પેઠે ઉદ્દેશક કહેવો. પણ પરિમાણ બે, છ, દસ, સંખ્યાતા કે અસંખ્યાતા ઉત્પન્ન થાય છે અને સંવેધ પણ કહેવો. હે ભગવન્ ! તે જીવો જે સમયે દ્વાપરયુગ્મ છે તે સમયે કૃતયુગ્મ છે, કે જે સમયે કૃતયુગ્મ છે તે સમયે દ્વાપરયુગ્મ છે ? હે ગૌતમ ! એ અર્થ સમર્થ નથી. એ રીતે ત્ર્યોજરાશિ અને કલ્યોજરાશિ સાથે પણ સમજવું. બાકી બધું પ્રથમોદ્દેશકની પેઠે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી સમજવું.

(૧૦૭૧) હે ભગવન્ ! રાશિયુગ્મમાં કલ્યોજપ્રમાણ નૈરયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. પરન્તુ પરિમાણ-એક, પાંચ, નવ, તેર, સંખ્યાતા કે અસંખ્યાતા ઉત્પન્ન થાય છે. સંવેધ પૂર્વની પેઠે જાણવો. હે ભગવન્ ! તે જીવો જે સમયે કલ્યોજરાશિપ્રમાણે છે તે સમયે કૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ છે અને જે સમયે કૃતયુગ્મરાશિ પ્રમાણ છે તે સમયે

કલ્યોજરાશિપ્રમાણ છે ? હે ગૌતમ ! એ અર્થ સમર્થ નથી. એ રીતે ત્ર્યોજ અને દ્વાપરયુગ્મ સાથે પણ કહેવું. બાકી બધું પ્રથમોદ્દેશકની પેઠે જાણવું.

(૧૦૭૨) હે ભગવન્ ! રાશિયુગ્મમાં કૃતયુગ્મપ્રમાણ કૃષ્ણલેશ્યાવાળા નૈરયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? ધૂમપ્રભાની પેઠે ઉપપાત જાણવો. બાકી બધું જેમ પ્રથમોદ્દેશકમાં કહ્યું છે તેમ કહેવું. અસુરકુમારો સંબંધે પણ તેમજ જાણવું. એ રીતે યાવત્-વાનવ્યંતરો સુધી સમજવું. જેમ નૈરયિકોને કહ્યું તેમ મનુષ્યો સંબંધે પણ સમજવું. તેઓ આત્માના અસંયમનો આશ્રય કરે છે. 'તે લેશ્યારહિત છે, ક્રિયારહિત છે અને તેજ ભવમાં સિદ્ધ થાય છે' એટલું ન કહેવું. બધું પ્રથમોદ્દેશકની પેઠે સમજવું. કૃષ્ણલેશ્યાવાળા રાશિયુગ્મમાં ત્ર્યોજયુગ્મપ્રમાણ સંબંધે પણ પૂર્વે પ્રમાણે ઉદ્દેશક કહેવો. દ્વાપરયુગ્મપ્રમાણ કૃષ્ણલેશ્યાવાળા સંબંધે પણ એમજ ઉદ્દેશક કહેવો કલ્યોજરાશિ પ્રમાણ કૃષ્ણલેશ્યાવાળા સંબંધે પણ એમજ ઉદ્દેશક કહેવો. પરિમાણ અને સંવેધ ઔધિક ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવા. જેમ કૃષ્ણલેશ્યાવાળાઓ સંબંધે જણાવ્યું છે તેમ નીલલેશ્યાવાળાઓ વિષે પણ ચારે સંપૂર્ણ ઉદ્દેશકો કહેવા. પરન્તુ વાલુકાપ્રભાની પેઠે નૈરયિકોનો ઉપપાત કહેવો. કાપોતલેશ્યાવાળા સંબંધે પણ એજ રીતે ચાર ઉદ્દેશકો કહેવા. પરન્તુ નૈરયિકોનો ઉપપાત રત્નપ્રભાની જેમ જાણવો, હે ભગવન્ ! રાશિયુગ્મમાં કૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ તેજોલેશ્યાવાળા અસુરકુમારો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? પૂર્વની પેઠે જાણવું. પરન્તુ વિશેષ એ કે જેઓને તેજોલેશ્યા હોય તેઓ સંબંધેજ કહેવું. એ રીતે આ પણ કૃષ્ણલેશ્યા સરખા ચાર ઉદ્દેશકો કહેવા. એ રીતે પદ્મલેશ્યા સંબંધે પણ ચાર ઉદ્દેશકો કહેવા. પંચેન્દ્રિય તિર્યંચો, મનુષ્યો અને વૈમાનિકોને પદ્મલેશ્યા હોય છે અને બાકીનાઓને હોતા નથી. જેમ પદ્મલેશ્યા સંબંધે કહ્યું એમ શુક્લલેશ્યાને વિષે પણ ચાર ઉદ્દેશકો કહેવા. પરન્તુ મનુષ્યોને જેમ ઔધિક ઉદ્દેશકમાં કહ્યું છે તેમ જાણવું.

શતક : ૪૧-ઉદ્દેશકો : ૨૯-૧૪૦

(૧૦૭૩) હે ભગવન્ ! ભવસિદ્ધિક રાશિયુગ્મમાં કૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ નૈરયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? જેમ પહેલાં ચાર ઔધિક ઉદ્દેશકો કહ્યા છે તેમજ આ સંબંધે પણ કહેવા. ભગવન્ ! કૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ કૃષ્ણલેશ્યાવાળા ભવસિદ્ધિક નૈરયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? હે ગૌતમ ! જેમ કૃષ્ણલેશ્યાવાળા ભવસિદ્ધિક નૈરયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? હે ગૌતમ ! જેમ કૃષ્ણલેશ્યા સંબંધે ચાર ઉદ્દેશકો થાય છે તેમ આ ભવસિદ્ધિક કૃષ્ણલેશ્યાવાળા જીવો સંબંધે પણ ચાર ઉદ્દેશકો કહેવા. એ પ્રમાણે નીલલેશ્યાવાળા, કાપોત-લેશ્યાવાળા સંબંધે પણ ચાર ઉદ્દેશકો કહેવા. એમ તેજો લેશ્યા સંબંધે પણ ઔધિક સમાન ચાર ઉદ્દેશકો કહેવા. એ રીતે પદ્મલેશ્યાવાળશ સંબંધે પણ ચાર ઉદ્દેશકો કહેવા. શુક્લલેશ્યાવાળા સંબંધે પણ ઓધિક સરખા ચાર ઉદ્દેશકો કહેવા.

(૧૦૭૪) હે ભગવન્ ! કૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ અભવસિદ્ધિક નૈરયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? પ્રથમ ઉદ્દેશકમાં કહ્યાં પ્રમાણે જાણવું પરન્તુ વિશેષ એ કે, મનુષ્યો અને નૈરયિકો સમાન રીતે કહેવા, અને બાકી બધું તેમજ જાણવું. એ રીતે ચારે યુગ્મોમાં ચાર ઉદ્દેશકો કહેવા. કૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ કૃતલેશ્યાવાળા અભવસિદ્ધિક નૈરયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? એમ ચાર ઉદ્દેશકો કહેવા. એ રીતે નીલેશ્યાવાળા કાપોતલેશ્યાવાળા તેજોલેશ્યાવાળા સંબંધે પણ એજ પ્રકારે ચાર ઉદ્દેશકો કહેવા. શુક્લ-લેશ્યાવાળા અભવસિદ્ધિકો સંબંધે પણ ચાર ઉદ્દેશકો કહેવા.

(૧૦૭૫) હે ભગવન્ ! કૃતયુગ્મપ્રમાણે સમ્યગ્દષ્ટિ નૈરયિકોમાં ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? જેમ પ્રથમ ઉદ્દેશક કહ્યો છે તેમ આ ઉદ્દેશક કહેવો. એમ ચારે યુગ્મોમાં ભવસિદ્ધિક સમાન ચાર ઉદ્દેશકો કહેવા. હે ભગવન્ ! કૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ કૃતલેશ્યાવાળા સમ્યગ્દષ્ટિ નૈરયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? એ સંબંધે પણ કૃષ્ણલેશ્યાવાળા જેમ ચારે ઉદ્દેશકો કહેવા. એ પ્રમાણે સમ્યગ્દષ્ટિઓને વિષે પણ ભવસિદ્ધિકની પેઠે અઠ્યાવીશ ઉદ્દેશકો કરવા.

(૧૦૭૬) કૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણે મિથ્યાદષ્ટિ નૈરયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? મિથ્યાદષ્ટિની-ઉચ્ચારણથી અભવસિદ્ધિકના સમાન-૨૮ ઉદ્દેશકો કહેવા.

શતક : ૪૧ ઉદ્દેશક - ૧૪૧-૧૯૬

(૧૦૭૭) હે ભગવન્ ! કૃતયુગ્મપ્રમાણ કૃષ્ણપાક્ષિક નૈરયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? અહીં પણ અભવસિદ્ધિકના સમાન અઠ્યાવીશ ઉદ્દેશકો કહેવા.

(૧૦૭૮) હે ભગવન્ ! કૃતયુગ્મપ્રમાણ શુક્લપાક્ષિક નૈરયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? અહીં પણ ભવસિદ્ધિક સરખા અઠ્યાવીશ ઉદ્દેશકો થાય છે. એ પ્રમાણે એ બધા મળીને ૧૯૬ ઉદ્દેશકોનું રાશિયુગ્મશતક થાય છે. યાવત્-શુક્લલેશ્યાવાળા શુક્લ પાક્ષિક કાલ્યોજરાશિપ્રમાણ વૈમાનિકો યાવત્ જો ક્રિયાવાળા છે તો શું તેઓ તેજ ભવમાં સિદ્ધ થાય છે, યાવત્-સર્વ દુઃખોનો અંત કરે છે ? એ અર્થ સમર્થ નથી.

(૧૦૭૯) હે ભગવન્ ! ગૌતમ શ્રવણ ભગવંત મહાવીરને ત્રણ વાર પ્રદક્ષિણા કરે છે, પ્રદક્ષિણા કરી વાંદી નમે છે, નમીને ભગવાન્ ગૌતમ આ પ્રમાણે બોલ્યા - 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે પ્રકારેજ છે, હે ભગવન્ ! એ સત્યજ છે, હે ભગવન્ ! તે અસંદિગ્ધ છે, હે ભગવન્ ! તે મને ઈચ્છિત છે, હે ભગવન્ ! તે મને પ્રતીચ્છિત-સ્વીકૃત છે, હે ભગવન્ ! તે સત્ય છે કે તમે જે કહો છો, 'અરિહંત ભગવંતોની વાણી પવિત્ર હોય છે. એમ કહી શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને વાંદે છે, નમે છે, અને તપપૂર્વક આત્માને ભાવિત કરતા વિહરે છે. સર્વ ભગવતીના મળીને ૧૩૮ ઉદ્દેશકો અને ૧૯૨૫ શતકો થાય છે.

(૧૦૮૦-૧૦૮૧) ઉત્તમોઉત્તમ જ્ઞાનવડે સર્વદર્શી પુરુષોએ આ અંગમાં ચોરાશી લાખ પદો કહ્યા છે, તેમજ અપરિમિત ભાવ-વિધી અને નિષેધો કહેલા છે, તપ, નિયમ, અને વિનયરુપ વેળા ભરતીવાળા, નિર્મળ જ્ઞાનરુપ વિપુલ પાણીવાળા, સેંકડો હેતુરુપ મહાન વેગવાળા અને ગુણથી વિશાળ એવા સંઘસમુદ્રના જય થાય છે.

શતક : ૪૧ - ની મુનિ દીપરત્ન સાગરે કરેલ ગુર્જરછાયા પૂર્ણ

શેષ-કથન

(૧૦૮૨-૧૦૮૭) ગૌતમાદિ ગણધરોને નમસ્કાર, ભગવતી વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞપ્તિને નમસ્કાર, દ્વાદશાંગ ગણિપિટકને નમસ્કાર. કાચબાની પેઠે સુંદર ચરણકમળવાળી, નહિ ચોળાયેલ કોરંટ વૃક્ષની કળી સમાન એવી પૂજ્ય શ્રુતદેવી મારા મતિઅજ્ઞાનનો નાશ કરો. વ્યાખ્યાનપ્રજ્ઞપ્તિના આદિના આઠ શતકના બબ્બે ઉદ્દેશકોનો એક એક દિવસે ઉપદેશ કરાય છે. પરન્તુ પહેલી દિવસે ચોથા શતકના આઠ ઉદ્દેશકો અને બીજા દિવસે બે ઉદ્દેશકો ઉપદેશાય છે. નવમાં શતકથી આરંભી જેટલું જાણી શકાય તેટલું તેટલું એક એક દિવસે ઉપદેશાય છે, ઉત્કૃષ્ટપણે શતકનો પણ એક દિવસે ઉપદેશ કરાય છે. મધ્યમપણે બે દિવસે શતકનો અને જઘન્યપણે ત્રણ દિવસે શતકનો ઉપદેશ કરાય છે. એમ વીશમાં શતક સુધી જાણવુ. પરન્તુ પંદરમાં ગોશાલક શતકના એક દિવસે ઉપદેશ કરાય છે. જો બાકી રહે તો તેનો એક આયંબિલ કરીને ઉપદેશ કરાય છે, છતાં બાકી રહે તો બે આયંબિલ કરીને ઉપદેશ કરાય છે. એકવીશમાં, બાવીશમાં અને તેવીશમાં શતકનો એક એક દિવસે ઉપદેશ કરાય છે. ચોવીશમું શતક એક એક દિવસે છ છ ઉદ્દેશકો વડે એમ બે દિવસે ઉપદેશાય છે. પચીશમું શતક છ છ ઉદ્દેશકો વડે બે દિવસે ઉપદેશાય છે. બન્ધિશતકાદિ આઠ શતકો એક દિવસે, શ્રેણિશતાદિ બાર શતકો એક દિવસે, એકેન્દ્રિયના બાર મહાયુગ્મશતકો એક દિવસે, એમ બેઈન્દ્રિય, તેઈન્દ્રિય, ચઉરિન્દ્રિય અને અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયના બાર બાર શતકો તથા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયના એકવીશ મહાયુગ્મશતકો અને રાશિયુગ્મશતકો એક એક દિવસે ઉપદેશાય છે.

૫ ભગવઈ-ગુર્જરછાયાપૂર્ણ

પાંચમુ અંગસૂત્ર - ગુર્જરછાયા પૂર્ણ